BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX.- SERIA II-a.- No. 452

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 4 August 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Galeria Dascălilor mei

Cel ce m'a învăţat să citesc şi să scriu



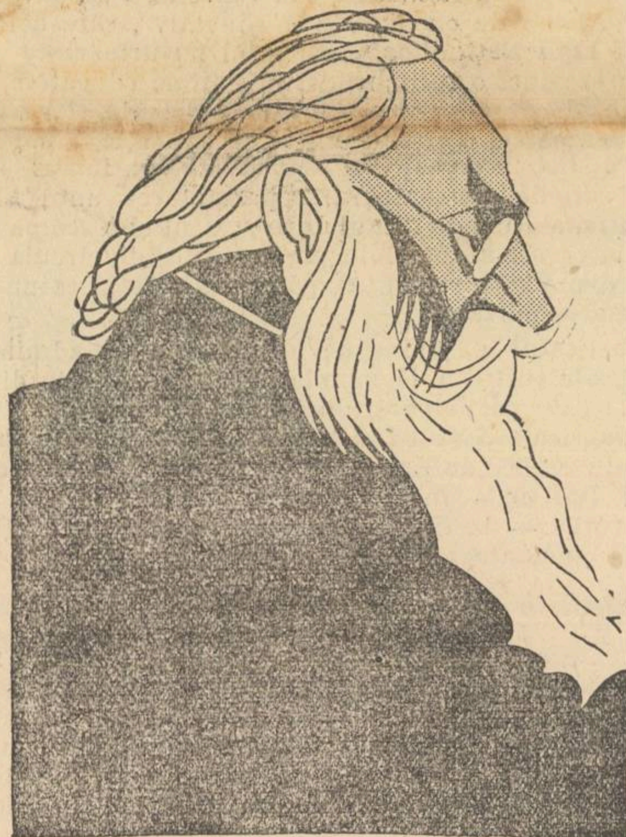
ra un neprofesionist. Absolvise seminarul inferior dela Curtea-de-Argeş (în zilele Episcopului Ghenadie Petrescu) şi vroia să se preoţească, precum a şi făcut mai târziu. Cum a ajuns acest seminarist dascălul meu de abecedar, nici azi nu ştiu precis.

In satul meu natal, nu exista şcoală primară. Când a fost aproape să împlinesc şapte ani, tatăl meu — arendaşul moşiei — s'a gândit să facă un lucru bun, şi pentru copiii săi şi pentru copiii satului.

Biserica noastră era biserica unui fost schit de călugări, pierdut în pădurile Teleormanului. Imprejur, avea chilii şi zid înalt. Aceste chilii erau acum magaziile conacului. Una, de lângă clopotniţă, fusese poate, chilia clopotarului, sau prescurăria.

Tata a prefăcut această fostă chilie în clasă de şcoală. A pus în ea trei bănci, o tablă neagră, o masă albă şi o sobă de fier — iar restul, adică învăţătorul, a fost probabil, contribuţia Ministerului.

Aşa se face că ne-am pomenit într'o zi (cred de toamnă) vreo 20—30 de tovarăşi de joacă, şi printre noi şi câteva fete, adunaţi laolaltă, în cele trei bănci, proaspăt ieşite din rindea. Mai fusese, înainte de noi ceva analog în acest sat valah? Părinţii călugări — goniţi de Cuza Vodă — îşi bătuseră vreodată capul cu tainele abecedarului chirilic (ori grecesc) şi cu copiii satului?... Poate că era întâia oară când se ivea, în aceste părţi adânc ignorante şi pline de păduri, luminiţa tremurătoare a ideei didactice.



GALA GALACTION

Seminaristul Ilie R. Popescu, de fel din judeţul Olt, comuna Floru, n'avea prea multe însuşiri pedagogice. Cred că în primul loc, n'avea nici o dragoste către şcolari. Se pregătise omul pentru altceva şi ca dascăl făcea, probabil, un stagiu plictisitor, în aşteptarea gospodăriei parohiale. Nu-mi aduc aminte să ne fi dat vreodată vreun sfat prietenesc, să fi căutat cândva să vorbească inimilor noastre, sau să ne fi mişcat vreodată cu vreo lectură sau cu vreo poveste.

In schimb, de la început, ne-a trimis să-i căutăm şi să-i confecţionăm din salcâmii şi din cornii din preajma fostului schit, o provizie de nuele, pe care apoi i-o premeneam săptămânal.

Eu ştiam alfabetul de acasă. Cum au ajuns să-l ştie colegii mei, după câte nuele rupte, după câtă văicăreală — e un jalnic capitol pedagogic. Cei mai mulţi dintre bieţii schingiuiţi au fugit ca puii de potârnichie. Au rămas vreo zece copii, câţiva mai isteţi, doi-trei mai părtiniţi şi restul: cu pielea palmelor groasă şi rezistentă.

O singură mângâiere ţin minte că aveam în şcoala lui Ilie R. Popescu, anume mângâierea ceasului de muzică vocală. Absolventul seminarist adusese cu el un carnet în care îşi notase, cu note de psaltichie, câteva cântări şcolare şi naţionale, curente pe la 1886. Cântam cu toţii, obscur încălziţi de melodia unui text în veci neînţeles şi cu ochii bolditi, dacă nu la poarta cea nouă, dar la nuiaua cea proaspătă care făcea viraje deasupra capetelor noastre.

Singurele evenimente din acele zile de şcoală sălbatică erau extra-şcolare. Dascălul ne îngăduia uneori să ne ducem la Merişani, comuna vecină şi să cumpărăm dela o dughiană anilină de cerneală violetă. Călătoria aceasta, cu doi-trei camarazi, proecta asupra şcoalei noastre un farmec pe care ea, sărmana, nu-l avea.

Aceiaşi plimbare la aceiaşi comună, am mai făcut-o în ajunul împărţirii premiilor, tot din îndemnul dascălului, ca să aducem dela cutare gospodar cunoscut, câteva steble de merişor, pentru împletirea cununelor de a doua-zi.

In sfârşit, altă dată, toată şcoala cu dascălul în frunte, am fost la Merişani, şi am cercetat prieteneşte şcoala de acolo, fraternizând şcolarii între ei şi dascălii de asemeni. Această vizită ni-a fost înapoiată şi ţin minte — era pe vremea fragilor — cum ne-am risipit, băeţi şi fete, din două sate, prin falnica noastră pădure, zisă „Ceretul" cea troenită pe malurile Vezii.

Am făcut, în satul meu natal, două clase primare. Am luat de două ori cununa de merişor (poate şi pentru că eram băiatul „boerului"). Am trecut prin cele patru operaţii cu numere întregi, ca gâsca prin apă. Am învăţat câţiva psalmi şi — din şoaptele camarazilor — o mulţime de lucruri profane...

Când, după ani şi ani de zile, am auzit de şcoala lui Rabindranath Tagore, am auzit de şcoala lui J. H. Fabre, mi-am adus aminte de pădurile şi de plaiurile noastre, mi-am dat seama de barbaria şcoalei prin care trecusem şi am suspinat din rărunchi, împotriva lui Ilie R. Popescu!... Dar bietul om cum era să-mi dea mie ceeace lui nu-i dăduse nimeni... Mai târziu, am ajuns să reconstitui şi să înţeleg viaţa lui de seminar, dela Curtea-de-Argeş, şi dela toate celelalte curţi episcopale şi mitropolitane, ornate cu şcoli pentru leviţi...

După doi ani de funcţionare şcoala noastră s'a desfiinţat. Pentru-ce, nu ştiu nici azi. Vreo trei elevi ai şcoalei, între cari şi eu, am mers mai departe, prin alte şcoli; ceilalţi s'au înnapoiat la păzitul vitelor, la plug şi la seceră.

Dascălul nostru, după escapada sa pedagogică, a cerut hirotonia şi a obţinut-o, însă mă tem că suspinele noastre i-au înjumătăţit darul şi i-au strâmtat cărarea vieţii. O dată, o singură dată, l-am văzut în port preoţesc... Un preot firav, spânatec, sfios, pare-că ruşinat că a ajuns ce ajunsese...

Când eram prin clasa a patra secundară, am primit o epistolă, cu stampila unei comune din Dobrogea... Fostul meu dascăl — probabil, preot amărît sau izgonit — emigrase în România Nouă. Imi scria că se bucură foarte de silinţa mea la învăţătură şi de cinstea pe care i-o fac — lui, primului meu luceafăr... Dar era cam trist şi-şi cerea umile iertăciuni că a pierdut mult din caligrafia de odinioară şi din vioiciunea duhului....

GALA GALACTION

TALAZURI

I

Şi stau privind în fiecare seară
Cum drumuri verzi se împletesc pe mare,
Pe când în mine port cu'ndurerare
O ancoră înfiptă ca o ghiară.

Privesc pavilioanele streine
Purtând în larg culori fâlfâietoare, —
Dar cum să pot să fâlfâi o culoare,
Când nu pot smulge ancora din mine!

II

Infrigurat privesc nemărginirea
De ape ce se urcă şi coboară, —
Şi'n seara asta peste ape sboară
Un albatros ce-mi mângâe privirea.

Goneşte peste'ntinderi răsvrătite,
Departe... mai departe... mai departe...
De el nemărginirea mă desparte,
Căci mânile îmi sunt aripi ciuntite.

III

Şi altă seară mă găseşte'n port
Privind talazurile cum se sparg,
Cum un talaz rostogolit din larg
Pe ţărm aruncă albatrosul mort.

Şi dacă nu mi-a fost sortit să sbor
Şi nici să fâlfâi o culoare'n vânt,
Sfârşindu-mi-se drumul pe pământ,
Voiu ancora în portul tuturor.

D. N. TEODORESCU





Maiorescu şi... Ţichindeal

Nu va fi vorba să fac o paralelă literară, dela care s'ar da îndărăt şi cel mai meşter jucător pe frânghia analogiilor, ci numai să povestesc o imprejurare în care s'au găsit faţă în faţă aceste două nume, într'o crâncenă concurenţă, din care a trebuit să iasă un învins ş'un învingător.

Aveam calitatea de ministru al instrucţiei publice şi mă aflam în cea mai groaznică zi a săptămânii: ziua audienţelor. Zi în care nu creiezi şi nu construeşti, nici măcar nu ai răgazul dispoziţiilor de interes obştesc, ci trebue să asculţi doleanţe individuale, şi mai ales stăruinţi de discretă călcare a legii.

Incepusem să primesc unul câte unul, în ordinea sosirii, şi tocmai ascultam plângerea unui părinte al cărui fiu de-o rară inteligenţă, rămăsese repetent, când şeful de cabinet ţâşni, fără să-l fi sunat, pe uşă şi-mi spuse pe nerăsuflate:

— Domnule Ministru, a sosit o delegaţie din Arad şi roagă s'o primiţi cu precădere...

— Intâiu să isprăvesc cu Domnul...

Tânărul meu aghiotant se îndreptă spre uşă, dar părea că şovăeşte şi sfârşi prin a se întoarce cu faţa la mine.

— Sunt toţi în ţinută de ceremonie: redingote şi jobene, adăogă dânsul cu importanţă.

— Nu te emoţiona, aşa sunt ardelenii, protocolari; am putea lua chiar exemplu în privinţa asta...

Şeful de cabinet ieşi. Câteva minute încă, şi solicitatorul care se afla la mine, uimit că nu-i acord o nimica toată: un nou examen, în faţa unei comisii de încredere, pentru fiul său declarat repetent, se retrase bombănind.

Apăs butonul soneriei şi spun şefului de cabinet să introducă delegaţia.

Acesta, înainte de-a executa ordinul, crede necesar să-mi dea unele amănunte.

— Am tras cu urechea în anticameră şi fără să fi auzit toată conversaţia, am înţeles că vin să protesteze, fiindcă aţi dat şcoalei normale de acolo, numele lui Titu Maiorescu... Ce-o mai fi şi asta!?

— Lasă vorba şi introdu delegaţia.

Adevărat, tânărul meu colaborator nu se înşelase. Prinsese nodul chestiunii. Delegaţia introdusă, după câteva temenele ceremonioase, îmi spuse prin glasul celui mai cu vază dintre dânşii următoarele:

— S'a publicat în Monitor un decret regal, prin care şcoala noastră normală se va chema pe viitor „Titu Maiorescu". N'am înţeles pentru ce aţi ales acest nume care nu este potrivit...

— N'aţi înţeles? Să vă lămuresc eu de ce. Titu Maiorescu, pe lângă că a fost un mare îndrumător în cultura românească, a mai fost şi director de şcoală normală, — la Iaşi. Aci a organizat admirabile lecţii practice, cu care a tras brazde în domeniul pedagogiei naţionale. I-aş fi dat numele său, şcoalei normale unde a profesat, dar aceasta se chiamă de mult „Vasile Lupu", şi înţelegeţi bine, că nu poate fi vorba să înlătur evocarea însemnatului domnitor. Trebuia totuşi să dau o satisfacţie memoriei lui Maiorescu, mai ales că el trăise într'o vreme, când sufletul era mai scrupulos şi mai sfielnic, şi oamenii, oricâtă putere ar fi avut la dispoziţie, nu-şi dădeau numele, ei singuri, instituţiilor pe care le oblăduiau... Pe urmă se socotea aceasta, ca ceva rezervat după moarte...

Am găsit Şcoala Normală dela D-voastră fără nume. Am fost bucuros să-l înscriu pe acel al marelui profesor şi eram sigur c'o să vă pară bine, mai ales că Maiorescu era şi Ardelean...

— Da, a fost, îngână acelaş orator al delegaţiei, cu aprobarea vizibilă a celorlalţi,..... însă n'a rămas în Ardeal, ş'apoi nu era din părţile noastre...

— Ei asta!

— Noi vă rugăm să schimbaţi.

— Peste putinţă!

— Suntem aci de toate nuanţele şi vă cerem necondiţionat să reveniţi.

— Şi dacă nu vom ceda?

— Să faceţi dreptate.

— Care dreptate?

— In loc de Maiorescu să puneţi pe Ţichindeal.

— Asta se chiamă dreptate?

— Mai întâiu acesta era dela noi şi a trăit la noi..

— Dar se potriveşte, creştinilor, unul cu altul, Titu Maiorescu şi... Ţichindeal?

Preopinentul meu mă privi fix, dar după puţin, duritatea iniţială a ochilor se prefăcu într'o blândeţe compătimitoare. Privirile tuturor din delegaţie se acordară, până la uniformitate, cu acea a purtătorului de cuvânt, ca instrumentele într'o orchestră bine dirijată. Eram împresurat din toate părţile de un val de milă adevărată...

— Probabil, Domnule ministru, că n'aţi citit nici-odată pe Eminescu.

— Cum?

— ....Adică „Epigonii" lui Eminescu.

Mi s'a părut înjositor să protestez şi nu ştiu de ce am crezut că e mai potrivit cu situaţia, să răspund cu brutalitate.

— Eu n'am cetit pe Eminescu.

— Vă rugăm mult să răsfoiţi „Epigonii", reluă, cu trufie protectoare, preopinentul meu, şi o să vedeţi atuncea cât de mare a fost Ţichindeal...

De sigur pentru a-mi da răgaz să-mi întregesc studiile literare şi să mă pun la curent cu bucata eminesciană, delegaţia mi-a cerut voie să se retragă şi autorizaţia de-a reveni peste trei zile, pentru răspunsul definitiv....

Aşa dar romantismul eminescian, care idealiza trecutul şi scobora actualitatea, care ataşa epitete iperbolice învăţăceilor şi scribilor mai vechi:

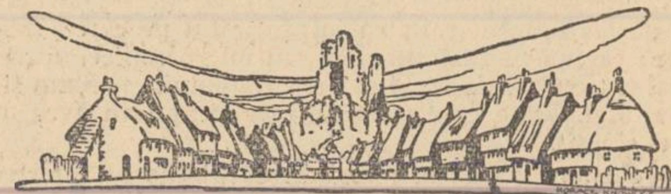
„Văd poeţi ce scriu o limbă ca un fagure de miere,
„*Ţichindeal* gură de aur, Momulean glas cu durere",

romantismul acesta poetic, lipsit de orice obiectivitate, şi măsură, slujea acum ca mărturie istorică şi argument decisiv. Iar atunci când Maiorescu în „Direcţia nouă" relevând pe Eminescu, îi reproşa totuşi la cele trei poezii începătoare, „abuzul de antiteze" şi idealizarea absurdă a unui trecut destul de modest în sine, avea — cine ştie? — poate şi presentimentul chestiei personale, când va fi pus în cumpănă de meritele sdrobitoare ale lui Ţichindeal...

Trebue să destăinuesc acum că după cele trei zile de gândire, m'am plecat voinţei delegaţiei şi am ridicat pe frontispiciul şcoalei, în locul lui Titu Maiorescu, pe Ţichindeal.

Ar fi fost prea mult să mi se pretindă rezistenţa căci după ce trecusem în ochii delegaţiei ca un mare ignorant, nu-mi rămânea decât o compensaţie: să nu apar cel puţin şi ca un îndărătnic.

I. PETROVICI



LA TEATRU *)

Sună gongul. Sus cortina. Sus! — Tablou:
Doi tineri vin să-şi spună 'ntr'o grădină
Bronzată de lunatică rugină,
Vechiul basm ce pururi înfloreşte nou.

E Romeo 'n noapte sprintenul erou;
Iar Julieta-i svelta eroină.
Pe scenă Cupidon încet suspină
Şi vibrează 'n sală cu suav ecou.

A fost pe-atunci aşa... a fost odată..
Pe urmă ciocârlia blestemată
Vine'n zori de-şi cântă tragicul ei tril..

...Şi-amanţii mor... şi teatrul se goleşte..
Şi ne reculegem; iar bătrânul Will
In sufletele noastre 'ntinereşte.

MIHAI CODREANU

*) Studiu de sonet endecasilab cu alternanţă de rime.

DORINŢA NEGRESEI DE LA GRĂDINA de ACLIMATIZARE

PRIMUL SEMN DE CIVILIZAŢIE

Se ştie că cel mai senzaţional număr printre diferitele specii de animale exotice din vasta grădină de la Bois de Boulogne este negresa cu buzele mari cât nişte farfurii.

Cu ocazia marilor serbări naţionale belgiene, au avut loc în vasta grădină mari serbări de binefacere.

Marile atracţii au fost: negresa cu buzele platou, cimpanzei, pantomimă de fox-terieri, acrobaţi, etc.

Negresa, acel animal curios, cu înfăţişare de om, văzând grupul de doamne din înalta societate care staţiona în faţa cuştei, se scoală deodată din colţul în care şedea şi se apropie de gratii: Mâna ei se întinde spre piciorul unei doamne care speriată se dă la o parte. Ce se întâmplase? Doamna purta ciorapi de matase „trei coroane" şi maimuţa se simţi atrasă de frumuseţea piciorului.

Era prima dorinţă ce începea să încolţească în sufletul ei, venit în atingere cu civilizaţia.

Moartea în opera lui Maurice Maeterlinck

Misterul chinuitor al morţii domină întreaga operă a lui Maurice Maeterlinck. Tânărul scriitor se ridică împotriva fanteziei lui tragice şi de neînţeles în prima-i lucrare: *Masacrul Nevinovaţilor,* care a apărut în 1886; o dorinţă fierbinte de eternitate a spiritului îl face pe poet să pue în gura lui Tyltyl că „nu există morţi", în *Pasărea albastră,* din 1909; acelaş simţământ călăuzeşte pe scriitor în studiul său *Moartea* din 1910; aceiaşi convingere intimă, că nu dispare totul odată cu noi, se află la temelia scrierii *Marea feerie,* de azi. Fiecare lucrare nouă a lui Maurice Maeterlinck apare ca o revoltă împotriva siguranţei foarte neplăcute a fiecăruia din noi că vom muri odată, apare cu o speranţă, tot mai temeinică, de supravieţuire şi chiar de nemurire a spiritului.

Soluţiile produse de religie la problema morţii, sunt poate mai reconfortante; dar nu sunt bune decât pentru cei care cred în vre-o religie. Observaţiile şi ipotezele propuse de Maurice Maeterlinck sunt cele mai optimiste, din câte poate crea un om fără credinţa 'n Dumnezeul religiilor.

E, desigur, o oarecare revoltă în strigătul cunoscut al lui Tyltyl, la sfârşitul scenei din cimitir, în *Pasărea albastră.* Printr'un mecanism psihologic asemănător refulării freudiane, autorul manifestă printr'o negaţie energică halucinaţia unei necesităţi pe care inteligenţa i-o arată ineluctabilă, dar pe care toată fiinţa lui, doritoare de a trăi, refuză s'o primească. „Nu există morţi", apare ca un strigăt de mânie, ca o sfidare a fatalităţii; ceiace e, de altminteri, profund dramatic.

Dar mai e ceva în această poetică afirmaţie că mormintele sunt goale. Interpretarea pe care Maurice Maeterlinck ne-o dă însuşi în *Cărările din munte,* ne interzice să credem că strigătul lui Tyltyl se datoreşte numai disperării:

„Morţii, scrie poetul, trăesc şi se mişcă între noi mult mai real şi mai adevărat decât ne-ar putea descrie imaginaţia cea mai cutezătoare. E foarte îndoelnic că morţii rămân în morminte. Pare din ce în ce mai sigur că nu se lasă claustraţi. Sub lespezile unde-i credem închişi nu rămâne decât o mână de cenuşă care nu mai e a lor, pe care au părăsit'o fără părere de rău şi de care, probabil, nici nu vor să-şi mai aducă aminte. Tot ce a fost al lor, propriu, rămâne între noi. Sub ce formă, în ce chip? După mii şi mii de ani, nu ştim încă şi nici o religie nu ne-a putut spune cu siguranţă satisfăcătoare, deşi au încercat toate; dar după oarecare semne, avem nădejde să aflăm".

Creerul nostru, în orice caz, pare puţin capabil să conceapă felul unei supravieţuiri, în care eul nostru transformat se pierde 'n infinit, într'o lume în care trecutul şi viitorul nu sunt decât înfăţişările unei a patra dimensiuni a lucrurilor. Cum putem nădăjdui rezonabil să găsim un răspuns la întrebările pe care nu suntem în stare măcar să ni le punem corect? Moartea rămâne un mare mister întunecat care ne uluește mintea şi ne 'nfricoşează inima.

Ultimele lucrări ale lui Maurice Maeterlinck, ne dau totuşi un oarecare reconfort. Imensitatea universului descrisă în partea întâi din *Marea feerie,* dovedeşte în acelaş timp eternitatea lui. Infinitul pe care-l descoperă cercetările astronomice sau microscopice, arată în acelaş timp întinderea şi firea timpului, precum şi a spaţiului. Viaţa care n'a avut început, nu va avea deci nici sfârşit.

Pământul nostru, totuşi, al cărui caz ne interesează în chip special, pare să evolueze ca o fiinţă care s'a creat, desprinzându-se din soare, se schimbă pe 'ncetul şi e sortit să moară. Dar ceiace numim moarte, ca pentru un ins oarecare, nu e întru totul moarte. Şi aci raţiunea lui Maurice Maeterlinck se revoltă împotriva ideii de neant.

„Nici un astru măcar nu poate fi situat, constată autorul *Marei Feerii.* Infinitul nu ştie ce să facă cu el, unde să-l pue, cum să-l mânuiască. In tot acest infinit n'a fost şi nu va fi niciodată loc pentru ceiace nu trăeşte... Nu veţi găsi un singur cimitir. Luna, bunăoară, care e pentru noi prototipul cadavrelor stelare, dacă ar refuza să circule 'n spaţiu, dacă şi-ar încetini mersul, dacă n'ar întreţine activitatea fantastică a electronilor ei, dacă n'ar lupta până la ultimul suflu al existenţei individuale, dacă, cu toată energia, massa ei nu s'ar crampona de orbită, dacă ar pierde în răstimpul unei secunde una singură din acele forţe din care ultima, care le rezumă pe toate sub un cuvânt funebru, forţa de inerţie, nu e în realitate decât faţa pasivă a gravităţii care pare să somnoleze, dar numai cu'n ochi; acest astru ciudat ar fi numaidecât înghiţit de lumile dimprejur şi ar reveni, sub o formă nouă, tot atât de vie, ca în ceasul naşterii. Un punct mort, un electron fără energie, nu s'a găsit încă până azi".

Moartea nu există în lume. E expresia vie a unui poet şi un adevăr probabil. Se înţelege totuşi că Maurice Maeterlinck rămâne obsedat de ideia că toţi suntem muritori. Nimeni de altfel nu scapă acestei obsedante siguranţe. — *A.*



ALEXIS NOUR



SĂRMANUL KLOPŞTOCK

STAFIILE DRAGOSTEI

Editura „ADEVERUL"

■

ROMANUL CELOR 4:

Alexis Nour
Doctorul Ygrec
Sărmanul Klopştok
Alex. Bilciurescu

■

STAFIILE DRAGOSTEI

Lei 60.—



DOCTORUL YGREC



ALEXANDRU BILCIURESCU

Caleidoscop intelectual

Progres înseamnă viteză

Am primit două obiecţii care au pus pe cel ce scrie rândurile de faţă în situaţia măgarului neştiind dacă trebue, chinuit de foame şi ars de sete, să se repeadă întâi la ieslea cu fân sau să prefere găleata cu apă răcoritoare. Ni s'a telefonat că nu dăm o prea mare atenţie unora din faptele şi evenimentele artistice ale săptămânii.

— Dumneata binevoieşti să întrebuinţezi câteva cuvinte pentru o idee care ar merita desvoltarea unui volum.

Pe de altă parte ni s'a scris că mergem prea încet.

— De ce comentaţi o carte care vorbeşte dela sine?... Anunţaţi evenimentul artistic şi treceţi mai departe, repede. N'avem vreme de pierdut.

Sunt două glasuri care ne vorbesc din două timpuri, adică din două viteze diferite. Iar cel care le ascultă, aceste glasuri, face parte, desigur, din al treilea timp şi viteză.

Iată dece cu deosebită satisfacţie vom reţine un studiu al romancierului **Paul Morand,** publicat nu de mult în „Nouvelle Revue Française" despre **Viteză.** „Dacă lumea merge prea repede, afirmă el, acest lucru înseamnă că nu suntem încă adaptaţi, căci viteză nu înseamnă dezordine, ci o nouă ordine cu care trebue să ne obicinuim!

Progres înseamnă viteză — din timpurile cele mai vechi, când viteza era necunoscută omului şi pe când o admira numai la piatra asvârlită sau la girafa urmărită de leu. Şi Paul Morand citează o admirabilă formulă: „Origina progresului e activitatea, scrie d. Masaharn Anesachi dela Universitatea din Tokio, aliata progresului e literatura, simbolul lui electricitatea şi expresia lui **viteza.** Indienii au conceput o viteză sublimă **mano-java** care e viteza ideii străbătând universul într'o clipită..."

E la înţelegerea oricui că cine trăeşte intens, adică repede, trăeşte mai multe vieţi deodată şi un om al timpului nostru, la 40 de ani, se simte încă foarte tânăr, gata să înveţe o limbă străină nouă, să înceapă o nouă meserie şi să-şi facă un nou costum şi un nou cămin, dacă cele vechi sunt prea peticite.

Sunt cu deosebire interesante faptele pe care le citează Paul Morand, pentru a ne face să pipăim diferenţele de viteză care ne despart nu mai departe decât de secolul trecut. Goethe care a fost în multe privinţi un profet, adică a avut şi instinctul vitezei, afirma acum o sută de ani, când se ducea de la Weimar la Carlsbad cu diligenţa, că veacul al 20-lea va fi **velociferic.** Pe vremea lui ziarele apăreau odată pe săptămână. Goethe a povestit contemporanilor săi că oamenii vor apuca vremea îngrozitoare când ziarele vor apare de trei ori pe săptămână. Nici Goethe nu şi-a putut închipui că ziarele vor apare de două ori pe zi şi în unele zile, la fiecare oră în ediţii speciale.

Că viteza e şi o caracteristică a forţei, ne-o dovedeşte amănuntul că Mussolini care a ţinut să-şi adaoge forţa spirituală a creştinismului a oferit Papei, nu un teritoriu, ci un tren.

Tot atât de caracteristice sunt observaţiile lui Paul Morand asupra vitezei care domină viaţa noastră sentimentală şi moda. Iată textual, stilul lui Morand, pe care nu l'am putea întrece în precizie şi nuditate.

„O femee la 1890 purta 22 vestminte diferite, alcătuind o toaletă; femeea de azi poartă o toaletă numai de trei vestminte; cea dintâi avea nevoe de 20 de minute spre a se desbrăca, cea de-a doua e goală în trei secunde".

Literatura a reţinut şi ea aceste deosebiri de viteză, în interval de 25 de ani. Citiţi o scenă de iubire, sau mai precis, de seducţie, într'un roman de Paul Bourget sau de Marcel Prévost şi comparaţi-o cu o scenă similară din Paul Morand, din Montherlant sau din Maurrois... Totul se petrece acum în câteva minute. O eroină din Stendhal afirmă: „Mi se pare că descoper şapte epoci cu totul deosebite în naşterea amorului..." Credem că cititorul sau cititoarea modernă ar isbucni în hohote de râs dacă ar citi astfel de rânduri într'un roman al zilelor noastre.

Scrisorile lungi au dispărut. Azi ne telefonăm şi ne telegrafiăm. Au dispărut longitudinile şi latitudinile. In câteva zeci de ore, am străbătut un ocean şi câteva continente.

„Ştiinţa modernă e răstunată de studiul lui Einstein asupra relativităţii, care are trei pagini; iar lucrarea cea nouă asupra raporturilor dintre gravitaţie şi electro-magnetism, are numai 9 pagini. La aceste nouă pagini însă, a cugetat zece ani..."

Unde vom ajunge cu aceste viteze?... Nicăeri. Cu cât vom merge mai repede cu atât vom ajunge mai repede, iar viteza perfectă va echivala cu o viteză nulă, individul-viteză, ajungând iar la punctul de unde a plecat, în clipa plecării sau cu o fracţiune de secundă mai înainte. Ce ne rămâne însă din această viteză fără rezultat? Viteza cheltuită! Energia desfăşurată! Voluptatea arderii şi a vieţei.

Dar nu prezintă această viteză nici un pericol?... Nenumărate pericole; dar, vorba lui Paul Morand: „să practicăm viteza după ce ne-am verificat frânele".

Filmul vorbitor

Marea societate cinematografică „Ufa" din Berlin îşi publică programul de activitate pentru anul în curs. Se pregătesc 20 de filme, cea mai mare parte vorbitoare, cu procedee technice noui, cumpărate cu exclusivitate. Pentru export, se vor crea şi filme mute, còpiile credincioase ale celor vorbitoare. Fritz Lang, autorul filmului „Metropolis" a creiat un nou film de aventuri cosmice, inititulat **Femeia în lună,** al cărei rol principal îl interpretează soţia sa, Thea de Harbou. Alte trei filme sonore vor fi interpretate de Emil Jannings, care a trebuit să plece din America, din pricina limbei engleze. Se vor crea două filme istorice: **Ultima campanie** din istoria Prusiei şi **Noaptea îndurării** din timpul Revoluţiei franceze. **Diavolul alb,** după o nuvelă de Tolstoi, va fi interpretat de Ivan Mosjoukine iar Brigitta Helm, a cărei frumuseţe caracteristic germană e tot mai preţuită, va juca în **Sclavii patimei.** Toate filmele mai sus citate, sunt vorbitoare.

Un premiu internaţional

Precum se vede, activitatea atelierelor de cinema fără nici un ajutor din partea Statului — plătind, dimpotrivă Statului, impozite impunătoare — ia o desvoltare uriaşă. Celelalte activităţi ale spiritului, inclusiv muzica, au nevoe de stimulente.

Direcţia „Fundaţiei Smetana" din Brno, Cehoslovacia, a hotărît să acorde un premiu de 50.000 de coroane cehe, cam 28.000 lei celei mai bune compoziţii muzicale a unui autor în viaţă. Nu se fac nici un fel de obiecţii, de naţionalitate sau credinţă religioasă. Premiul se va acorda la anul viitor şi compozitorii îşi pot trimite lucrările până la 15 Iulie 1930.

Spiritul strict muzical al direcţiei „Fundaţiei Smetana" este remarcabil. Cehoslovacii sunt un popor care a suferit veacuri întregi asupriri străine şi simţirile lor naţionale au dobândit — ca în toate cazurile asemănătoare — o vigoare şi o exclusivitate uşor de recunoscut. Smetana este, pe de altă parte, întâiul compozitor ceh de coloratură naţională, patriarhul muzicii cehoslovace. Faptul că numai în zece ani de la dobândirea independenţei, direcţia unei fundaţii artistice naţionale, se poate ridica până la o viziune estetică pură, e demn de admirat — şi de meditat.

Fascimul artistic internaţional

Tot atât de surprinzător e fascismul artistic internaţional, fascism pe care ne-am obicinuit a-l privi ca o mişcare de strâmt naţionalism şi de ură împotriva restului omenirii. Fascismul, oricare i-ar fi esenţa intimă, se manifestă de curând pe tărâmul artistic în chip internaţional, aderând la o mişcare a veacului care tinde spre unificarea spirituală a Continentului.

Nu de mult, de faţă fiind şi Regele Italiei, s'a inaugurat lângă Roma, în vila Falconieri „Institutul internaţional de cinematograf educativ", care a fost dăruit Ligii Naţiunilor. Institutul nu urmăreşte să concureze inci o întreprindere de filme educative, ci numai să coordoneze activităţile existente şi să desăvârşească cel mai bun mijloc de educaţie, a popoarelor. Italia, cu actualul ei spirit activ, a impus fiecărei săli de cinematograf reprezentarea unui film educativ, alături de filmul de agrement şi o seamă de cinematografe automobile, ale Institutului, circulă pe toate drumurile regatului, până'n satele şi cătunele cele mai depărtate.

Institutul e condus de un consiliu de administraţie, alcătuit din 11 membri de naţionalitate diferită, la care participă şi un indian, un japonez şi un sud-american. Statul italian acordă o subvenţie iniţială de 900.000 de lire anual şi fiecare Stat va contribui desigur — inclusiv România, când va afla de ce e vorba — la desvoltarea Institutului internaţional de cinematograf educativ.

Academia din Roma

Toate acestea nu dovedesc că d. Mussolini a renunţat la violenta sa dragoste pentru poporul italian. Pentru strălucirea culturală a Italiei, ducele a întemeiat de curând o Academie, în felul Academiei franceze, cu deosebire că a ridicat numărul membrilor de la 40 la 60. Treizeci de academiciani au şi fost numiţi, printre care d. Marinetti, creatorul viitorismului — fascismul teoretic şi artistic dinainte de războî — şi Pirandello, originalul nuvelist, autor dramatic. Actualii 30 de academicieni vor alege în trei ani pe ceilalţi 30 de colegi, care vor fi numiţi cu aprobarea d-lui Mussolini.

Dacă „aprobarea" d-lui Mussolini poate provoca oarecari reflexii cu privire la competenţa sa artistică şi la obiectivitatea sa culturală, Ducele trebue aplaudat cu entuziasm dela Bucureşti pentru hotărârea pe care a luat'o de a se acorda academicianilor privilegiul de a călători gratuit pe căile ferate, de a purta uniformă în zilele festive şi de a primi câte 36.000 de lire pe an.

F. ADERCA

ADEVARAT EFTIN

Câteva din preţurile de detail ale casei „T. O. T. H." Smârdan, 26

	LEI		LEI		LEI		LEI
Pudra Pompeia	55	Pasta Clorodont mare	20	Pulverizatoare	35	Fileuri păr	35
„ Germandrée	30	„ Pebeko	14	Mamele cu muzică	12	Muşamale pat	125
„ Cappi	55	„ Dentyn	14	Piatră acră Timsolen	8	Aţă 100 Jeards Mos.	5
„ Diverse mărci	—	„ Midi	15	Pixavon	50	Coton perlé bob.	5
Odol mijlociu	55	„ Germandrée	15	Ruj Mandarin	30	Ibrişin papiotu	3
Săpun Piver	15	„ Trianon	15	Ruj Brunette	25	Batiste fantaisie	10
„ London	17	Săpun ras Fulger	9	Cendre de Roses Bourjois	53	Batiste bărbăteşti	25
„ Olimpya	8	Săpun ras Gibbs	30	Irigatoare cauciuc	180	Bretele Loutil	65
„ Trianon amb.	24	Săpun ras Botot	35	Briantină liquidă	10	Cravate mătase	100
„ Elida ideal	29	Săpun Elida	21	Apă de cap Javal	40	Ciorapi voal cristal	100
„ Gudron amb.	10	Shampoo Elida	7	Kaizer borax	8	Ciorapi mătase vegetală	40
„ Elida lanolin	16	Piepteni os de buzunar	10	Tuburi irigator	25	Ciorapi Muslin	40—60—80
Colonie litru	100	Perii dinţi sanitare	15	Vata pac. mici kgr.	120	Chiloţi	60
„ Farina	200	Bureţi excelsior No. 45	50	Vopsea baiaderă	6	Cămăşi piept poplin	130
Lotion Piver ½ litru,	150	Creioane sprâncene	18	Vopsea carmen	4	Cămăşi damă	100
Crema Germandrée,	35	Maşini de ras	30	Rouge buze Electra	35	Colereta Ruge	90
„ Oja	23	Lac oja mari	60	Rouge buze Rodin	10	Mănuşi glacé	125
„ Botot	25	Pensule ras Dix	40	Pungi de ghiaţă	50	Gulere tari	27
Pasta Elida	20	Pufuri poşeta	10	Pile unghii	7	Vase de ras porcelan	30

Duşul vaginal contra marei griji lunare Lei 385.
Cum şi alte multe lucruri cu preţ mai mic ca la oricare magazin dinţară cu reducere de 30%.

Problema cărţii

Editura „Adeverul"

Opera de propagandă culturală a „Adevĕrului" se face mai ales prin lucrări care sunt mai aproape de genul : ziare şi publicaţiuni periodice.

Editâm, de pildă, revista „*Lectura*" care apare de cinci ani, în fiecare Joi, sub conducerea d-lui A. Toma, publicând câte o schiţă sau nuvelă complectă, în traducere. Nu este literatură mai însemnată astăzi, şi nu este autor cu oarecare reputaţie, din care să nu fi apărut cel puţin o lucrare în această revistă.

Ca să înlesnim răspândirea ei, „Lectura" se vinde numai cu preţul de cinci lei şi se tipăreşte între 10—20.000 exemplare fiecare număr. Dacă am socoti că „Lectura" apare de cinci ani în câte 52 de numere pe an, cu tirajul de mai sus, se poate uşor vedea ce gol cultural umple această publicaţiune.

Editâm deasemeni „*Biblioteca Dimineaţa*", care desigur nu se poate compara, deocamdată, cu bibliotecile mai vechi, care au o existenţă de peste 30 de ani. Cu toate astea, „Biblioteca Dimineaţa" s'a impus şi tirajul unor numere a atins chiar 30.000 exemplare, ceeace la noi în ţară este foarte mult.

Mai editâm „*Realitatea Ilustrată*", care apare în genul marilor reviste ilustrate străine. Credem că este cea mai răspândită revistă din ţară, unele numere atingând un tiraj de 100.000 exemplare.

* * *

Eftinirea cărţii şi a publicaţiilor şi stimularea vânzării lor ?

Problema este, desigur, complicată.

Noi credem însă, că în ceeace priveşte scumpetea cărţii, nu este de vină numai preţul ridicat al hârtiei, — deoarece, în general preţul unui volum este astăzi de cel puţin 60 de lei, în care hârtia intră prea puţin.

Motivul scumpetii cărţii, trebuie căutat în alte direcţiuni şi în special în greutatea desfacerii volumelor. S'a arătat — şi cu multă dreptate — că librarii în general neachitând la timp costul volumelor vândute, fac un imens rău editorilor şi scriitorilor, care nu-şi pot încasa drepturile ce li se cuvin. Deaceea, editorii au cerut ca neplata volumelor pe care librarii le primesc spre desfacere, şi nu le achită în măsura în care sunt vândute sau la un termen fixat de editor, — să fie considerată ca abuz de încredere. Desigur că în felul acesta, se va obţine o reînviere, o primenire a comerţului cinstit de librărie. Căci trebuie să menţionăm că în situaţia de astăzi, soarta editorului este mai puţin fericită decât a scriitorului. Fiindcă editorul investeşte capital în hârtie şi tipar şi aşteaptă în cel mai bun caz vreo trei ani, pentru a-şi încasa banii investiţi şi beneficiile.

Asta, în ce priveşte cartea.

Iar în ceeace priveşte publicaţiile de tot felul, ele se împiedică de două greutăţi : tiparul şi hârtia.

Căci dacă în preţul unei cărţi hârtia nu joacă un rol tocmai mare, nu este acelaş lucru cu publicaţiile periodice, care se vând pe un preţ modest.

Comparând, de-o pildă, „Realitatea Ilustrată" cu revistele ilustrate similare străine, găsim că pentru cele 28 pagini care formează un număr, în România se plăteşte 2 lei hârtia, iar în străinătate nici 1 leu. Iată dece revistele străine sunt mai eftine, tipărite pe hârtie mai superioară şi'n condiţiuni grafice excelente.

Cu nouile maşini pe care editura noastră le va instala încă în decursul acestui an, revistele ilustrate din editura „Adevĕrul", „Realitatea Ilustrată" şi „Dimineaţa Copiilor", vor fi tipărite la înălţimea revistelor similare din străinătate. In ţările cu un număr mare de analfabeţi, revistele ilustrate sunt de mare folos, ele deşteptând gustul cititului.

Vorbiţi de Stat ?

Nu avem nici un fel de încredere în ceeace Statul ar putea să facă pentru stimularea cititului şi a răspândirii cărţii.

Dealtminteri, criza economică în care se sbate Statul este prea puternică, pentru ca multă vreme de azi înainte să i se poată cere ajutoare de ordin material.

Există mijloace de ordin mai modest, care, puse'n aplicare, nu vor aduce nici un prejudiciu veniturilor Statului, — în schimb vor aduce servicii imense editorilor şi deci cărţii şi scriitorilor.

De pildă : reducerea timbrelor poştale la expedierea cărţilor, revistelor şi ziarelor, o stimulare şi o încurajare cât mai intensă a tuturor oficiilor poştale, ca să vânză toate aceste publicaţiuni, şi o uşurare în remiterea banilor, înfiinţând cekurile poştale, etc.

Sunt acestea numai câteva măsuri, care ar putea fi, desigur, înmulţite de comisia formată din delegaţi ai autorităţilor respective, a editorilor şi scriitorilor.

Ţinta tuturor trebue să fie aceia de a creia, prin toate mijloacele, cititori. Să nu se uite mai ales, că ţinuturile alipite nu ne-au adus numărul de cititori de limbă românească la care ne-am aşteptat. Dar desigur că zi de zi numărul acesta creşte, şi răspândindu-se cât mai uşor publicaţiile şi cărţile, luându-se măsuri ca librarii să achite la timp ceeace vând, — nu se va mai putea vorbi de o criză a cărţii sau a cititului.

Este de relevat că în editura „Adevĕrul" apar „Adevĕrul Literar şi Artistic".

Toţi ştiu ce reprezintă această revistă care apare de mai bine de 30 ani. Nu este scriitor, poet sau prozator de seamă al literilor româneşti care să nu fi colaborat la această revistă şi nu exagerăm spunând că nu este o altă publicaţie literară în ţară care să poată să i se compare în ce priveşte însemnătatea şi răspândirea.

MIRCEA DAMIAN



MANUAL DE MORALA PRACTICA

Paiele goale

Anii răi ai câmpului, veacurile rele ale popoarelor. Pământul se stinge ca o cenuşă şi sterilitatea lui pare ivită din eternitate. Unde au tremurat spicele grâului şi a bătut vântul în caerul cucuruzului flocos, ţărâna pare un precipitat caustic. Ţarina refuză an după an să se supuie tradiţiei de-a însuti bobul zvârlit în tainele brazdei. Plugurile trec prin muşuroaiele sterpe, vitele ară'n genunchi, săteanul aruncă sămânţa ca 'ntr'un jar de vatră. Ani de paie şi ani de coceni.

Se strânge şi spicul omenesc şi se chirceşte. Mălura şi putregaiul apar în bobul aşteptat. Rupi un fir şi rupi o bubă vegetală, în care puroiul e-o pulbere neagră. Ştuleţii crapă ca nişte cornete cu praf. Ai intrat călare în porumb şi nu ţi se zăreşte căciula, dar n'ai putut aduce din holda de prăjini cu ciucurii uscaţi niciun ciucalău.

Oamenii trişti ca oile cu gălbează. Intr'o grădină răcoroasă am găsit o crescătorie de oameni, care dormeau la nămiezi cu capetele'n foi: m'am oprit şi am dat de o cultură de dovleci. Frunţile putrezeau pe o parte şi muştele sugeau din creerii bostanilor de-a dreptul şi maţele umblau de la un dovleac la altul în priveliştea luminii.

Când se vor scula în picioare, dovlecii vor veni printre discurile de heliantă, ridicate'n suliţi, ca nişte atribute imperiale cu petalele de văpaie — şi vom avea omenirea nouă, capetele noi, minţile noi. Au voit să se scoale şi au căzut şi au adormit din nou. Şi le-am dat drumul porcilor în grădină şi porcii au mâncat mocirla dovlecilor, cu muşte cu tot.

Am găsit viermele în grâu, în săcară, în porumb, în strugure şi în piersica sângerie. Gustul fructelor avea gustul copturei. Şi parfumul florilor se împrumutase: micşunelele puţeau a mătrăgună şi crinii miroseau a castraveţi. Se umflaseră pe ramurile altoite ale pomilor, toate fructele ca nişte furuncule grase borşite. Ce diavol pervers a sălăşluit pe aci, pângărind fecioria livezii şi a omenirei?

Veacul s'a strâns la nimic şi la mucegai. A rămas o singură insulă şi în ea dau fuga înot naufragiaţii unei corăbii, plină cu aventurieri şi cu păduchi. Bărbile sunt pline de icrele albe ale păduchelui cu cârlige. Au murit căpitanul şi matrozii, catargele au căzut şi s'au ivit pe punţi şi apoi în talaze şi acum în insula singuratică, ocnaşii cu care plecase vasul către muncile silnice ale pustietăţii. Ei ridică braţe victorioase, incrustate cu sigiliul de foc al pedepsei şi capetele lor au venit dintre dovleci.

A murit şi împăratul, au murit sfetnicii lui unul după altul. Spicele slabe, s'au răzvrătit. Iată venind mălura, cărbunele, putregaiul. Herghelia împăratului risipită, câinii lui şi şoimii lui de vânătoare, armele lui albe au intrat în stăpânirea supravieţuitorilor. De ce te-ai oprit, Noe, pe Ararat şi ai murit? De ce s'a desfăcut arca ta pe un munte, care se ridică, după retragerea apelor în matcă, îmbăeat până la creştet în nămoluri şi mucegaiuri?

Bătut-ai tu, Doamne, poporul pentru totdeauna cu urgia hingherilor şi a omorâtorilor de vite? Pe unii din ei i-am văzut pe vremea împăratului, însărcinaţi să strivească în beciurile domneşti, şoarecii şi gândacii, cu simbrie. Piciorul lor da fuga, lunecând pe ficatul alb al gângăniilor negre. Il întâlnesc azi în caleaşca lui Vodă, înfăşurat în purpura lui, purtându-i steagul şi spada, furate din cosciug, după ce sfetnicii şi paznicii au decedat. El miroase a sudoare de beciuri şi a sânge de gândac.

Nebunul din balamucul proştilor a născocit un mijloc de a lecui nebunia. Gângavii au găsit leacul pentru limbă. Ologii ştiu cum se va vindeca de aci încolo neputinţa şalelor şi a încheeturii. Orbii ne învaţă să vedem. Hoţii şi frumoşii babelor avute, în erecţie, ne învaţă cum trebuie să fim oneşti. Un peltic face un curs de dicţiune şi un degenerat, impotent şi sterp, ne ameninţă că trebuie să ne creştem copiii după legile famenilor opulenţi şi fătălăilor parveniţi.

Când scad apele până la prund guzganii rustici îşi fac poteci din ălbii şi se strămută. Pământul răscopt de o arşiţă de vitriol fumegă şi răsuflă ca un cuptor. Râurile s'au închegat. Vocea vântului şi a pădurii a trecut pe alte tărâmuri şi'n cerurile noastre mohorîte nici stele nu mai răsar nici nori de ploaie nu se mai târăsc pe văzduh. Au ne-ai bătut pe vecie, de aci înainte, numai cu plăgi uscate? Lăcustele, gărgăriţa şi proştii, ţânţarii şi blestemaţii trăiesc fără apă şi fără adieri, fără lumină. Soarele s'a făcut ca o pecingine de aramă fierbinte, care încinge tăria ca un tavan de foc mocnit. Pasările au luat foc în aer şi ne ninge scrumul lor şi codrii ard ca nişte ruguri de târnuri. Oţetite sunt zmârcurile şi broaştele bolnave şi şerpii şi şopârlele, suie încet pe Ararat. Uitele, stropite cu cerneală. Ne spălăm de când ne-au secat fântânile şi de când fug toate apele de noi, cu scuipat şi copiii noştri sorb din gura noastră, betegi de lingoarea uscăciunii, balele noastre amare. Sângele meu curge gros ca plumbul topit, ochiul meu fără lacrimi şi umezeală e frecat de pleoapa aspră, ca de cânepă şi mucava. Am umblat de-a surda în câmpie să culeg roua care a pierit: iarba de fier care-mi sfâşie talpa, e unsă cu colb de tibişir.

A voit să se urnească într'o noapte vântul, ca să ne scape de molii, de muşte şi de omizi uscate, dar, înţepenit, nu s'a putut mişca din loc. Blestemul pământului nostru l-a împietrit pleşuv şi negru între munţi, peste piscurile cele mai înalte. Şi însuş ecoul a murit: răsunetul oftatului nostru în zările goale...

T. ARGHEZI

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

Pastişe

La Costârceni

— ROMAN —

Tomul VII. Partea a 15-a. Cartea 24-a Capitolul 508*).

Sfârşitul unei după amiezi de vară.

Mireasma crinilor se păturea domol dealungul straturilor moleşite. Cărările grădinei se împleteau, tăinuite, şi pete de umbră, alunecate din frunze, le vârstau nisipul galben, ca pielea unor şărpi adormiţi, galbeni, printre flori...

Dănuţ o aştepta pe Monica.

Se tolănise pe pajiştea din fundul grădinii, la picioarele nucului bătrân, adăpostitor odinioară de jocuri nesfârşite şi de alergături nebune după coadele ironice ale surorii lui, Olguţa, ocrotitor acuma de gânduri încă nedumerite, de nebănuite nădejdi. Buclele lui Dănuţ se amestecau, castanii, cu firele răcoroase de iarbă. Purta haine albe de olandă şi cămaşa desfăcută îi lăsa pieptul voinic să-l desmierde vântul — ca pe o liră cu coardele înăuntru, pe suflet.

Ce departe era acuma de apartamentul din Pitar-Moşu, de unchiu-său „Herr Direktor", cum îl numea Olguţa, de valetul Nae, de papagalul Coco, care sictirea în triluri crâncene vecinii... Ce departe erau Bucureştii... Adina...

Dănuţ se rostogoli pe o coastă, întorcînd spatele imaginii pe jumătate stînse, dispreţuitor faţă de rămăşiţele îndărătnice ale memoriei...

Pe şesurile înfierbântate ale Costîrcenilor alergau vânturile însetate ale verii ca nişte paparude colbăite şi desculţe..

Dănuţ o aştepta pe Monica

Verişoara lui, Monica... O văzuse la dejun şi nu-şi vorbiseră aproape nimic, sub ochii iscoditori şi blajini ai doamnei Deleanu. Erau grăbiţi să se întâlnească. Dănuţ îi strecurase pe furiş două cuvinte: „La nuc!" Monica îşi lăsase în jos genele lungi şi buzele ei roşii de zeama dulce a cireşelor rostiră: „Da, Dănuţ". Olguţa îi privea, protectoare, în timp ce explica domnului Deleanu că toţi avocaţii sunt nişte mojici, şi asta cu o puzderie de argumente inedite. Dănuţ renunţase la cataif şi, cu un pumn de cireşe se avântase în grădina care îl primi cu flori şi umbră, ca o mireasă cu buzele roşii de trandafiri şi beteală de crini.

Ardea de nerăbdare.

Monica...

N'o văzuse de anul trecut. Sosit ieri seara din Bucureşti unde terminase, corigent la cinci obiecte, clasa a şeaptea a liceului „Lazăr", nu avusese decât un gând: să vorbească cu Monica, singuri, nestingheriţi de nimeni, sub nucul bătrân. Sufletul lui Dănuţ nu mai era acum decât o nesfârşită litanie de domoale clopote albe care o cântau pe Monica, un covor de petale melodioase pe care să păşească, în conduri de nouri palizi, sufletul cast al Monicăi, o cruciuliţă de lemn sfânt de atârnat la gâtul Monicăi... Dănuţ îşi întrerupse mătăniile imnului lăuntric, amintindu-şi gâtul Monicăi, abia întrezărit din bluza neagră, cu guler înalt, de şcolăriţă... Gâtul Monicăi era rotund şi alb... Ar fi trebuit să-i spuie să-şi puie iar bluza albastră care-i lăsa pe piept un triunghiu alb, unde atârnau, aduşi de după umeri, cârlionţii bălai...

Şi Adina avea părul bălai. O clipă, Dănuţ îşi aminti de îmbrăţişările ei din Bucureşti, când se întâlneau, zilnic, în locuinţa ei... Erau acum două luni decând găsise scrisoarea în care ea îi spunea: „Uită-mă, Dănuţ. Trebue să mă uiţi, Dănuţ. Iartă-mă dacă poţi. Adina ta nu mai este a ta". Plecase în Italia cu proprietarul casei, un moşulică...

Dănuţ strânse din pumni. Imaginea Monicăi îl răcori ca o mireasmă de réséda, după ploaie.

Dar de ce nu mai venea Monica?

Nu s'o fi apucat cumva să facă pe al patrulea la partida de maus care se încingea desigur acum între tatăl său şi doctorul Morbu şi doamna Pralea, vecină de moşie, proprietară a Bârlogenilor, grasă şi înăbuşitoare ca o putinică de bătut untul!...

— Dănuţ...

Monica era lângă el, rezemată de nuc. Alergase. Obrajii îi erau încăpşunaţi de căldura alergăturii prin soare.

Dănuţ, ridicat în genunchi, îi luă mâinile. Monica îşi pusese bluza albastră. Sânii mici, sub bluza subţire, se urcau şi se coborau, şi bluza le dădea ritmul albastru al mării. In jurul ei văzduhul pâlpâia albastru — ca şi sufetul lui Dănuţ.

— Monica...

Se aşeză lângă el, pe pajişte. Pantofii ei galbeni se pierdură în iarbă. Dănuţ îşi aşeză cuminte capul alături de umărul ei.

— Miroşi a réséda Monica..

— De ce numaidecât a réséda, Dănuţ...

— Nu ştiu de ce, Monica... Poate că închipuirea ...tră e mai frumoasă decât realitatea.

Dănuţ nu comentă mai departe adevărul sau minciuna vorbelor rostite. Işi lipi capul de umărul Monicăi, care tresări.

Albine veneau dela stupărie, grele de căldură ca nişte broboane de chihlibar asudate de văzduhul albastru al verii costîrcene. Zumzetul lor se amesteca în capul lui Dănuţ cu ultimele vorbe ale Monicăi...

Avea Monica 'n glas pâlpâiri domoale, adieri, înăbuşit sonore de vânt al dimineţei calm alintând o pajişte de crini. Albastre îi erau vorbele ca cuvântul albastru al dimineţei, cum albastră îi era bluza şi ochii ei negri. Pentrucă nu erau negri ochii Monicăi, erau albaştri. Şi totuş dece erau albaştri ochii Monicăi, când ei erau negri? De ce erau negri, când în sufletul lui Dănuţ ei sclipeau albastru ca flăcările jucăuşe pe comori? De ce erau ochii Monicăi când negri, când abaştri, albaştri şi negri delaolaltă ca..

— Dànuţ, nu spui nimic? vorbi încet Monica.

Dănuţ îşi lipi mai strâns fruntea de umărul ei.

— Te iubesc, Monica.

Monica îşi întoarse privirile şi îşi întinse leneş trupul, punându-şi mâinile sub cap.

Tăcură.

In tăcerea lor palpitau grădinile atârnate ale Semiramidei, sburau lebede pe ape verzi şi vesperale, fragi adormiţi aromau din umbra pădurilor de fagi, scăpătau stele pe ceruri încercănate de vântul proaspăt al dimineţei, unduiau mirişti bogate şi blonde şi păsări cu curcubee în plisc ciripeau...

Tăcură.

Dănuţ se simţea aşa de bine lângă Monica. Ar fi vrut ca toată grădina, preschimbată într'o vastă navă verde, să purceadă a pluti vrăjită, pe apa cerului albastru, şi vântul piscurilor înalte să sufle'n frunzele copacilor catarguri. Monica era lângă el, gândea ca el. Dănuţ îi simţia gândul, geamăn ca al lui, tresărind paralel, alături, ca un hulub.

Tăcură.

Monica îşi întoarse o clipă privirea spre Dănuţ care, cu faţa în sus, lângă ea, privea printre frunze jocul de oglinzi al cerului, potricălit de soare şi încropit de lumină. Il pândi cu coada ochiului. De ce tăcea Dănuţ? Prea mult tăcea Dănuţ. Dacă îl va întreba, îi va spune din nou că o iubeşte, sau îi va spune că miroase a réséda, că are în ochi şi'n suflet fragi, şi alte năzbâtii. Odată pornit, ar fi fost în stare să facă imagini până diseară. Mai bine că tăcea. De imagini era sătulă. Toată iarna îi scrisese la Iaşi scrisori mari cât nişte caiete, pline de imagini, pe care niciodată nu dovedea să le citească până la sfârşit, mai ales că soseau în fiecare zi, şi uneori chiar câte două pe zi. Factorul — un factor care aducea de cinsprezece ani scrisori în casa Deleanu — o plictisea de fiecare dată (scrisorile erau recomandate) zâmbindu-i cu înţeles: „E dela conaşul Dănuţ", şi crezând că-i face plăcere.

Ce plictiseală! gândea Monica, cu un început înăbuşit de căscat, ridicându-şi un picior în aer şi privindu-şi cu o atenţie fără rost vârful pantofului galben. Observă că rochia i se ridicase deasupra genunchiului. Aşa de mult că, deasupra ciorapului roz, o fâşie de piele albă se întrezărea. Monica avu un gest pudic, repede întârziat şi nesăvârşit. Lăsă rochia ridicată şi rămase aşa, sprijinindu-şi pulpa de genunchiul celuilalt picior. Inchise pe jumătate ochii şi se uită pe furiş la Dănuţ. Oare ce are să facă?

— Monica, ţi s'a ridicat rochia, spuse Dănuţ. Şi adăugă, în şoaptă: Te iubesc, Monica.

Monica îşi trase rochia şi oftă, privind în gol.

Tăcură.

...Da, ca un hulub era gândul Monicăi alături de gândul lui. Dănuţ văzu gândurile lor, aevea, în chip de două porumbiţe albe, ciugulind grăunţe de lumină în largul coteţ albastru al văzduhului.

...Ce plictiseală, oftă interior Monica.

— Te iubesc, Monica.

— Ştiu, Dănuţ.

— Monica...

— Dănuţ...

Tăcură.

Grădina respira greu, toropită de căldură. Se auzeau departe strigătele Olguţei, care juca tennis cu Puiu, tiranizându-l ca de obiceiu.

...Dacă Minodor ar fi în locul lui Dănuţ, gândi Monica.... Şi figura bleagă, pistruită şi tâmpă a lui Minodor Stratulativ îi veni în minte. Câtă dibăcie, cât tact şi câtă pricepere ascundea Minodor sub aspectul lui tâmpit şi bleg! Ştia, tăcând, să spue şi mai ales să facă atâtea lucruri... Da, să facă... Monica zâmbi înfiorată de amintiri şi închise ochii... Nimeni nu ştia de întâlnirile lor, în Ţicău, în căsuţa babei Maranda Coltuc, fostă spălătoriţă pe vremuri la bătrânul Deleanu şi ajunsă acum gazda ocrotitoare a tăinuitelor şi savantelor desmierdări cu care în fiecare săptămână Minodor Stratulativ o acoperea pe Monica. Şi proasta de Olguţa care era convinsă că ea nu-l poate suferi pe Minodor! Minodor nu făcea imagini şi nu scria scrisori niciodatq, dar câte lucruri ştia să facă Minodor şi câte...

— Te iubesc, Monica.

Monica tresări, deşteptată din aromeala molcomă a amintirilor. Dănuţ o privea cu ochii cavalerilor Sfântului Graal când văd, la Paşti, aprinzându-se focul divin în pocalul sfânt.

— Ah! lasă-mă Dănuţ...

Brusc, dintr'un salt, fu în picioare, sveltă. Amintirea lui Minodor îi fulgerase cald prin vine. Simţea că-i bat tâmplele şi avea o poftă nebună să alerge, să alerge... Intr'o clipă pieri, în goană, după stufişurile grădinii...

Uluit, Dănuţ rămase o clipă nemişcat. De ce a fugit aşa Monica? Se ridică nedumerit, cu un junghiu de remuşcare în suflet. Cu ce o supărase? Nu se simţea cu nimic vinovat! Se supărase pe el? Pe el? De ce? Ce-i făcuse? Intrebările acestea i se învârteau în cap ca un roiu agresiv de viespi. Ori, poate, rochia care se ridicase... Era ruşinată, desigur, că-i văzuse şoldul gol. Sufletul lui Dănuţ roşi pentru Monica. N'ar fi trebuit să-i spuie să-şi ridice rochia aşa deodată. Trebuia să-i atragă atenţia altfel, fără ca ea să simtă, fără ca să ştie că el a văzut... Şi acuma numaidecât trebuia s'o vadă, să-i vorbească, să-i ceară iertare...

Porni repede prin iarbă. Păşea grăbit cu un singur gând: Monica. Sufletul lui era o imensă catedrală deşartă cu o singură madonă în mijloc: Monica. Ajunsese la marginea grădinei când, deodată se opri. Işi simţise elanul frânt de o sensaţie moale şi neobişnuită sub picior. Privi.

Făcu un salt şi începu să-şi frece şi să-şi şteargă pantoful de iarba deasă, atent şi minuţios.

Ionel Teodoreanu

Pt. conformitate AL. A. PHILIPPIDE

*) Capitol inedit. De şase ori mai lung decât este dat aici. Cu învoirea autorului, şi pentru a împăca spaţiul restrâns de care dispunem, am eliminat bună parte din minunata descripţie a tăcerii lui Dănuţ şi a Monicăi. Chiar cu aceste modificări capitolul apare ca unul din cele mai strălucite din „Costârcenii" lui Ionel Teodoreanu. El este, credem, esenţial pentru întreaga desvoltare a romanului. Cetitorii îl vor putea gusta în întregime integrat în noua ediţie a „Costârcenilor", care va apare la toamnă. (Nota Editorului).

Duminica la periferie

CHEFUL

Pe la orele şase Domnul Niţă apreciind înţelepciunea adagiului: „ochii stăpânului îngraşă calul", puse ziarul pe masă şi eşi în uşa prăvăliei ca să vadă „cu ochii lui personal" cum băeţii rostesc treaba. Dintr'o singură privire însă îşi dădu seama că n'avea dece să fie îngrijat. Anghel, care avea în primire grădina, stropise şi greblase pietrişul şi acum ştergea cu hărnicie mesele şi scaunele. Mituş, starostele grătarului, aprinsese mangalul şi tocmai ardea grătarul pe care, după ce-l curăţase cu o custură, îl ştergea cu seu. Mititeii, fleicile, antricoatele şi rinichii proaspeţi, stau frumos rânduiţi pe o scândură lungă, curată şi apăraţi împotriva muştelor şi viespelor printr'o pânză albă subţire care lăsa să se vadă toată frumuseţea şi frăgezimea cărnii. Popicele erau şi ele aşezate la locul lor şi din susul străzii se vedeau venind lăutarii.

Fiindcă băeţii se arătaseră şi de data aceasta pricepuţi şi cu tragere de inimă, Domnul Niţă îi chemă la el şi bătându-i părinteşte pe umăr le recomandă să se mişte mai repede şi nu pentrucă sfatul ar fi fost necesar ci numai ca să nu arate că-i pe deplin mulţumit, — atitudine care, era convins, că-i egală cu un serios imbold:

— Argint viu, aşa trebue să fie băiatul la vârsta voastră — îşi rezumă discursul eroul nostru.

Era Sâmbătă — ziua când meseriaşii iau leafa şi se opresc pe la cârciumi ca să se cinstească şi să-şi uite necazurile săptămânii trecute — şi prăvăliile se găteau ca pentru o festivitate. Pretutindeni lăutarii îşi încercau instrumentele, iar deasupra cartierului începuse să se înalţe un miros pătrunzător de mititei.

După ce se convinse că prezenţa lui nu slujeşte la nimic, Domnul Niţă intră înăuntru cu gând să-şi isprăvească gazeta de seară, fiindcă mai târziu ştia că n'are să mai fie chip. Dar n'apucă să-şi sfârşească prima pagină şi trebui, cu regret, să închidă ziarul şi să-l pună în casă la păstrare, pentru a doua zi. Soseau muşterii.

Primii care intrară fură lucrătorii dela fabrica „Patria". Fiindcă Sâmbăta lucrau numai până la prânz, întreaga după amiază şi-o petreceau bărbierindu-se şi dichisindu-se şi, când leafa foşnea în buzunare, poposeau în corpore şi cei dintâi la „O viaţă are omul" prăvălia cu „Delicatese şi alte băuturi spirtoase" a Domnului Niţă Şerbănescu.

— Bună seara, Dom'le Niţă!

— Să trăeşti, nene Vasile!

— Salutare!

— Bine-ai venit, Domnule Popescu!

Domnul Nae, făcând semnul clasic al golirii paharului, spuse cu umor:

— O vorbă are omul!

Domnul Niţă îi ripostă prompt:

— Aici... nu strică să fie mai guraliv!

— O mie de ani pace!

— Să te audă Dumnezeu, nene Dumitre.

Domnul Ciucu, ghiduşul cetei, dându-i un uşor pumn în pântece, strigă Domnului Niţă:

— Jos guvernul!

Iar Domnul Zamfir, înalt şi grav, ridicând două degete — care, în limbaj convenţional, arăta câtimea sticlelor — spuse, ducându-le la pălărie:

— Rubiniu! Zi-i să vie!

Eroii noştri nici n'apucaseră să intre în grădină şi trei mese fuseseră lipite una de alta, scaunele puse la locul lor şi, pe când se aşezau, Anghel aduse vinul comandat şi douăzeci de mititei care alcătuiau introducerea la cheful pe care, cu pana noastră grosolană, vom încerca să-l descriem.

Mâncară fără să se grăbească şi întâiul pahar, ca şi cel de al doilea, îl băură pe îndelete, deoarece aşteptau să le vie prietenii dela celelalte ateliere. Lipseau Gogu tâmplarul, Dumitru dulgherul, Niculae şi Ion lăcătuşi, Codin croitorul, Istrate mecanicul şi aşteptându-i se salutau cu amicii şi cunoscuţii care făcând parte din alte cete, luau loc la alte mese.

Grădina se umpluse mai mult de jumătate şi mereu veneau alţi muşterii care morăcănoşi sau dând bineţe şi schimbând câte o glumă, se aşezau pe la mesele rămase goale sau pe la cele ocupate de cunoscuţi. Anghel, cu şorţ verde şi mânecile suflecate se învârtea ca o sfârlează printre mese şi strigătul „Vinee!" răsuna din toate părţile grădinii. Mituş, şi el dovedea că era pus la locul său. Mititeii şi patricienii, rinichii şi antricoatele, aduse pe talere de lemn împreună cu ceapă şi ardei verde, erau pe toate mesele şi cântecul cleştelui care parcă alerga în galop pe grătar, se auzea până departe ca şi sfârâitul cărnurilor ce se frigeau pe grătar.

Lăutarii care, fiind ocupaţi cu masa tăcuseră cam multă vreme, începură din nou să înstruneze instrumentele; apoi cântecul porni şi mesenii, ca să se audă trebuiră să răcnească. De altfel vorbele nici nu prea aveau căutare, fiindcă, îndată ce auziră că Vişan a pus mâna pe arcuş, o parte din clienţii domnului Niţă se rezemară cu nădejde de spetezele scaunelor şi acompaniară pe Vişan care cânta cu timbru frumos de bariton:

Aseară şi alaltă seară,
M'a bătut măicuţa iară.

Aici venea rândul instrumentelor să tălmăcească simţimântele eroinei şi viorile sprintene ca şi ţambalul metalic şi contrabasul ursuz şi greoi îşi împlinirá cu prisosinţă datoria. Apoi iar veni rândul lui Vişan şi el continuă, cu o lumină zâmbitoare în ochi:

M'a bătut de m'a snopit
Ca să mă las de iubit...

Fiindcă prietenii aşteptaţi sosiseră, la masa eroilor noştri cheful se înfiripase şi-şi urma normalul curs ascendent. Dacă Mituş era mai puţin chemat, Anghel, în schimb, în virtutea principiului că „mâncarea e fudulie, băutura e ce e", căra mereu la vin roşu şi auriu, după preferinţa fiecăruia, şi, cu toate că nu era atribuţia lui, umplea paharele, al domnului Ciucu în deosebi, care, dându-i câte o bleandă îi spunea, aşa, fără nici o intenţie rea:

— Primar te fac!

Iar domnul Vasile, care după două-trei pahare lua „luleaua", trăgându-l spre el, îi declara cu părintească duioşie:

— Puiule, tot eu am să te înfiez!

Anghel însă, deşi orfan şi fără rude mai apropiate, printr'o timpurie înţelegere a oamenilor, nu punea nici un temei pe veşnica făgăduială a domnului Vasile, însurat, dar fără moştenitor. Deaceia, râzând, se desfăcu din braţele prezumtivului său tată adoptiv şi şopti ceva la urechea lui Vişan care îndată schimbă cântecul vioiu, pentru timpurile de azi, într'unul mai vechiu, sentimental, pe care domnul Vasile îl cântă cu ochii închişi şi legănându-şi capul. Tovarăşii, făcându-şi cu ochiul, îşi dădură coate:

— S'a turtit!

— Acum începe să plângă!

— Umple-i paharul... să-l facem praf!

Trei noi muşterii, cu nevestele, intrară în grădină şi, în urma lor, ţinându-se de mână, un băeţaş şi o fetiţă care veneau întins spre masa eroilor noştri. Erau copiii domnului Ciucu, şi ei veneau la tatăl lor cu misiune importantă şi, dela un timp, săptămânală. Trăgându-l de haină, îl siliră să se plece spre ei şi băeţaşul îi spuse la ureche, dar destul de tare ca să audă şi mama lor care, afară, printre uluci, căuta să ghicească rezultatul intervenţiei sale.

— Mama a zis să vii acasă!

— Aşa? Unde-i măta?

— La poartă!

— Spune-i să vie şi ea!

Copiii însă stăruiră.

— Mama a zis să vii acasă!

— N'am timp acuma!

Domnul Ciucu ridică copiii de subsuori şi punându-i pe genunchi le dădu să bea din paharul său. Când socoti că-i de ajuns, se uită prin grădină şi văzând pe Anghel îi strigă:

— Adu nişte alune!

Apoi, trimiţându-i acasă.

— Acum, duceţi-vă că vin şi eu!

— Mama a zis să vii cu noi!

— Vin... voi însă duceţi-vă înainte.

Copiii însă stăruiră.

stafide şi alune, pentruca, după câteva minute, să se întoarcă întovărăşiţi de Doamna Ciucu, care, nici ea, nu avu mai mult noroc. Ba chiar Domnul Ciucu, vesel şi pornit pe glume, o luă de după gât şi, silind-o să stea lângă el, nu-i dădu pace până când nu izbuti să golească, pe nerăsuflate, un pahar de vin. In zadar gospodina îi spunea încet că n'au de nici-unele, că a venit perceptorul; că băeţaşul are nevoe de haine pentru şcoală căci Domnul Ciucu nu se dădea dus. Iar când nevasta îi pomeni de proprietar, eroul nostru îi fixă, din oficiu şi într'o limbă neaoş românească o adresă de destinaţie, care, suntem siguri, n'ar fi încântat prea mult pe proprietar. Apoi, văzând că nevasta-i stă stângace şi neştiind dacă trebue să mai stărue sau nu, o luă pe genunchi şi începu s'o elogieze:

Mândruliţă ca a mea
Nu-i în sat la nimenea.
Când îi pomenesc de furcă
Işi ia ţolu şi... se culcă.

şi lauda făcu pe biata femee să roşească violent, cu atât mai mult cu cât Domnul Ciucu, începuse s'o sărute în văzul şi hazul tuturor.

In sfârşit, izbuti să salveze o parte din salariul Domnului Ciucu şi vârîndu-şi hârtiile în sân, îşi luă copiii ameţiţi de sgomot şi vin, şi plecă spre casă. Domnul Ciucu îi strigă:

— Ia şi nişte vin pentru mâine!



După care, aruncând cu o bucată de pâine, în căpetenia lăutarilor, comandă:

Sfântul Petru, când trăia
Bea vinul de la cana...

Trecuse de miezul nopţii. Grădina începuse să se golească şi în răstimpuri, când lăutarii tăceau, se auzea tot mai des şueratul prelung al gardistului care-şi făcea rondul.

— Grea meserie! îl compătimi Domnul Nae.

— Dacă l-am chema şi pe el? propuse Domnul Gogu.

— Anghel! zi-i să vie! întări Domnul Zamfir.

Rămăsese numai două cete şi Domnul Zamfir, după îndemnul prietenilor săi, plecă la mesele vecine într'o misiune grea şi delicată cu toate că, la prima vedere nu părea prea complexă. Domnul Zamfir avea mandat să trateze fuziunea cu grupul vecin, subt egida eroilor noştri, şi dacă însărcinarea dată reuşea, succesul era menit să contribue şi mai mult la creşterea gloriei recunoscute de mare şi tăcut organizator. Domnul Zamfir însă n'ar fi fost Domnul Zamfir, dacă n'ar fi izbutit şi de aceia tovarăşii îl întâmpinară cu urale când se înapoe victorios şi urmat de nouii prieteni ce-şi cărau mesele, armonica, sticlele şi scaunele.

Cheful îşi încheiase o etapă. De aci înainte începu alta, mai scurtă poate, dar nu mai puţin glorioasă, care se bucură de larga şi familiara colaborare a lăutarilor precum şi de participarea activă a Domnului Niţă, e drept, cam pe veresie, că era mare zgârcit. Pentru sărbătorirea izbânzii Domnului Zamfir, Domnul Ciucu bău întâiul pahar şi ţinu întâiul discurs în care incomplect şi încâlcit demonstra că „unirea face puterea". Dar cuvântarea n'avu răsunetul nădăjduit, fiindcă Lupan, armonistul, subt îndemnul Domnului Niţă, bine dispus şi departe de a înţelege măreţia evenimentului ce trăia, petrecea scoţând din armonică chiuituri îndrăcite şi mai ales un: „Huoo, sictir" care plăcea mult Domnului Niţă. Domnul Ciucu însă nu se dădu bătut şi, ridicând din sprincene îi interpelă:

— Suntem români, sau nu suntem?

— Suntem! răspunseră cu toţii miraţi de întrebare.

— Bun!

La un semn porni marşul redeşteptării noastre naţionale pe care îl cântară în cor, bătând tactul cu pumnul sau cu piciorul. Dar, sub cine ştie ce sugestie vrăjmaşă, armonica, o dădu într'o sârbă şi cei mai puţin ameţiţi se prinseră la joc. Această libertate de acţiune ameninţa să arate că fuziunea deşi înfăptuită de Domnul Zamfir, e fragilă ca orice operă omenească şi Domnul Ciucu, prevăzător, interveni cu duioşie:

— Cu toţii... să jucăm cu toţii, băeţaşi.

Marşul lui Mureşeanu fu sacrificat, şi pentrucă dintre sârbele pe care le ştia, Lupan alesese pe cea mai îndrăcită, dansul începu printre mese şi scaune care fură răsturnate, sau date în grabă la o parte de Anghel şi Mituş. Chiuiturile deşteptaseră pe toţi locatarii şi localnicii din apropriere, Vişan avea fruntea plină de broboane, Domnul Niţă îşi pierduse papucii, iar Dincă sergentul, încălzit îşi aruncase chipiul, tunica şi tesacul, dar Domnul Ciucu nu era mulţumit de lăutari, pe care-i găsea prea moi, şi desprinzându-se din joc veni spre ei cu gând să-i îndrumeze. Dansul însă era prea săltăreţ şi Domnul Ciucu, dirijând, în lipsă de baghetă, cu pălăria de pae, frământa mărunt pământul sărind când şi când în sus, pe când Domnul Vasile, cu o sticlă în mână şi clătinându-se avan, trăgea pe contrabasist de mânecă:

— Puiule, ascultă ici 'a 'ine!

Când Vişan sfârşi, Domnul Nae se agăţă de un leandru cu care se rostogoli la pământ, iar ceilalţi dănţuitori căzură laţi pe scaune şi peste mese, fără viaţă şi fără suflare. Cât dură odihna, porţile fură închise şi obloanele prăvăliei trase, iar mesele şi scaunele netrebuitoare fură îngrămădite într'un ungher. După ce încheiară socotelile şi porunci să mai scoată trei vedre de „rubiniu", Domnul Niţă se duse să se culce că era târziu şi obosit, iar cheful dură toată noaptea, până la ziuă.

Soarele de Iulie vărsa aur prin pomi, pe case şi uluci şi'n răcoarea plăcută a dimineţii eroii noştri părăsiră grădina Domnului Niţă şi se îndreptară cu toţii spre case. Domnul Zamfir, ca şef, mergea în frunte şi la fiecare pas Domnul Ciucu şi Domnul Vasile cu care se ţinea de după gât, îl trăgeau când într'o parte, când într'alta. Domnul Popescu, încins cu sabia şi în cap cu chipiul gardistului, comanda cu glas tare unei armate închipuite, iar Dincă, în uniformă şi cu pălărie de pae, şi Domnul Istrate, cu câte o sticlă de vin în mână, beau, cântau şi chiuiau. Câte patru la rând şi trudind o horă veneau ceilalţi. Impleticindu-se şi răcnind: — Zii mă! Uite aşa! Ha! Ha! Uite aşa! îi urma Dumitru dulgherul, prins frate de cruce cu Lupan armonistul, care juca şi petrecea întărâtând câinii. Cortegiul îl încheiau Vişan şi ţambalagiul, amândoi cu pălăriile pe ochi, mahmuri şi cântând ca după o noapte de chefuială.

Prin nouri de praf şi printre bărbaţii, femeile şi copiii eşiţi de o parte şi de alta a uliţei, alaiul înainta ca un melc şi multă vreme încă strada răsună de chiote, cântece şi jocuri. Chiar mai târziu, când chefliii cotiseră în sus, pe Strada Porţii, tot mai răzbătea aşa ca un svon de departe:

— Uite aşa! Ha! Ha! Uite aşa!

CONSTANTIN PELMUŞ

S'a deschis vechea
Boiangerie şi Curăţătorie Chimică
B. AFTALION
CALEA MOŞILOR No. 160 (colţ cu Bulevardul Carol) Tel. 372/59
SUCURSALE: Şerban-Vodă, 11 —— Ştirbei-Vodă, 55 —— Dudeşti, 29

Se vopseşte
fire şi stofe de lână, bumbac, mătase naturală şi vegetală, toalete şi costume toate culorile şi din culori închise în culori deschise. Paturi, fetruri etc.

Se curăţă
chimic cu desinfectare şi desodorizare: haine, rochii, perdele, pluşuri, covoare, etc. etc. etc.

Se calcă
hainele cu maşinile americane speciale pentru păstrarea fasonulu

Orice lucrare se execută în 3 ZILE, Casă fondată în 1891

Condiţiunea socială a femeii: Japonia

Condiţia femeii japoneze mă întoarce cu gândul la un studiu al lui Durkheim care a impresionat pe multă lume. Este celebrul său memoriu asupra „Interzicerii incestului“. Durkheim arată acolo că toate motivele care astăzi se invocă pentru prohibiţia căsătoriei între rude apropiate sunt motive peste cari cu uşurinţă se poate trece, nu-s motive isvorâte dintr'o repulsie a fiinţei noastre fiziologice şi morale adânci. Ca dovadă este practicarea incestului în mod curent de către aproape toate animalele. Motivul incestului este de ordin pur religios, sângele este totem. Deci este tabu, adică e interzic la atingere. Nu-i tabu decât sângele unei fiinţe aparţinând altui totem. De unde necesitatea de a lua femee sau soţ din alt clan, din cauza sacrilegiului ce ar izvorî din atingerea unui om cu sângele menstrual al unei femei aparţinând acestui totem ca şi dânsul.

Dar nu aceasta mă interesează acum. Mă gândesc mai ales la consecinţele de ordin moral pe care le trage Durkheim din aceste constatări.

Dacă incestul n'ar fi fost prohibit, atunci soţia fiecăruia ar fi fost probabil sora cea mai potrivită ca vârstă, destinată lui nu prin libera sa alegere, ci prin decizia părinţilor. Căsătorie şi amor ar fi fost două lucruri complect despărţite. Caracterul cuceritor al sentimentului dragostei s'ar fi înnecat în insipiditatea şi monotonia cutumei.

In privinţa aceasta, prohibiţia incestului a avut după Durkheim o imensă repercusiune morală asupra întregii vieţi sentimentale a popoarelor. Ea a făcut din amorul heterosexual un caz de conştiinţă şi o temă tragică.

Această construcţiune a lui Durkheim, care mă impresionase mult pe vremuri, este în multe privinţe criticabilă. In deosebi se pot aduce două obiecţiuni: Nu e nevoie ca mariajul între rude să fie permis pentru ca sentimentul amorului să fie exclus din căsătorie. Pe de altă parte, nu e nevoie ca incestul să fie prohibit pentru ca amorul cel romantic şi sentimental să se manifeste. Acest sentiment nu-i accidental cum vrea Durkheim, ci porneşte din adâncurile psihologiei noastre; este una din formele noastre de ideal; şi cum idealul are întotdeauna — oricât de abstract ar fi el — origini în parte sexuale, este foarte natural ca una din formele cele mai frequente ale idealului să fie aceea a dragostei exaltate, pentru o persoană aparţinând celuilalt sex.

Dar e timpul să venim la fapte. Există o ţară unde toate aceste concluzii ale noastre sunt deplin probate. Este Japonia. In Japonia este, pentru chestia noastră, un loc privilegiat de experienţe, căci pe deoparte acolo găsim o formă a dragostei bărbatului pentru femee de un platonism, de o exaltare, de un romanesc care merge până la omorîre şi la sinucidere; pe de altă parte, tot în Japonia găsim (deşi incestul e prohibit) o instituţie a mariajului complect golită de orice consideraţiuni sentimentale. Doar câteodată, şi această foarte rar, în tot cazul după vreme destul de îndelungată, un soţ începe să aibă pentru femeea lui un fel de afecţiune, un fel de tandreţă asemănătoare puţin aceleia pe care am avea-o noi pentru un căţel.

In privinţa alegerii soţiei, nimic nu e lăsat la libera apreciere a interesatului, Iată bunăoară anecdota pe care o povesteşte un profesor japonez de limbi europene.

Intr'o zi unul din studenţii săi vine să-i spună:

— Domnule Profesor, mâine nu pot veni la curs, fiindcă mă însor.

Până atunci, tânărul nu suflase nimănui vre-un cuvânt despre acest eveniment.

— Şi cu cine te căsătoreşti? îl întrebă atunci profesorul.

— Nu ştiu, răspunse el. N'o cunosc. Părinţii mei au aranjat toate astea. Şi de abia eri mi-au spus că mâine trebue să merg să mă însor.

Iată deci realizat perfect acel regim rigid în care părinţii hotărăsc totul în materie de mariaj. După cum vedem acest sistem îl poate realiza în toată puritatea lui chiar acolo unde incestul este oprit. Ca dovadă că în toate clanurile totemice căsătoria nu-i o aventură personală, ci o afacere de stat **(a state affair** cum spune un etnograf englez).

Fireşte, Durkheim cunoştea acest lucru. Dar credea că acolo unde incestul e permis, părinţii au încă şi mai mult ocazia să decidă ei exclusiv asupra alegerii în materie de căsătorie a copiilor.

Poate că nici chiar această ipoteză nu e prea adevărată. Faptul că, dela vârsta primei copilării şi până la vârsta nubilă vezi zilnic pe o fiinţă cu care ştii că la o anumită dată vei avea raporturi sexuale, poate avea efecte extrem de diverse. Poate excita după cum poate tot atât de bine desgusta. Unora această certitudine fără mister le poate complect tăia orice entuziasm, altora din contra: anticiparea evenimentului, desigur îi poate face impacienţi, le poate stimula imaginaţia. Totul depinde de temperamentul fiecăruia.

In fond, mariajul este mai mult sau mai puţin cutumier după cum societatea în chestiune este, în întregimea ei, mai mult sau mai puţin cutumieră. Acolo unde moravurile sunt în genere rigide sunt multe şanse ca, printre alte instituţii, instituţia mariajului să prezinte ea acest caracter. Iată de ce într'o ţară cu obiceiuri stră vechi habotnice ca Japonia mariajul a fost până mai dăunăzi o chestie de politică a părinţilor şi nici de cum una de amor între părţi. Iată pe de altă parte pentru ce, în măsura în care Japonia îşi modernizează în general moravurile, instituţia căsătoriei tinde şi ea să se europenizeze.

Dar faptele japoneze mai sunt interesante şi pentru un alt motiv. Ele ne arată cum sentimentul patetic al amorului pentru femee este etern omenesc, e legat de psihologia noastră în genere, nu de contingenţe sociale. Atunci când nu se poate manifesta într'un anumit chip găseşte mijlocul de a se manifesta sub o altă formă.

Iată exemplul Japoniei. Acolo amorul nu putea să-şi găsească loc în sânul mariajului. Atunci, foarte simplu, s'a îndreptat afară din căsătorie. Şi astfel s'a constituit de veacuri acea instituţie extrem de curioasă a **Geishelor.** Un fel de cocote caste şi extrem de bine crescute, instruite, elegante, cochete şi pudice, figuri absolut unice în galeria de tablouri a Istoriei.

D. I. SUCHIANU

GEORGES COURTELINE

Prima zi de regiment

In faţa grajdurilor escadronului cu acoperişuri ascuţite, profilate pe tristeţea unui cer de Noembrie, greu de zăpadă, recruţii se aliniau cot la cot: un şirag nesfârşit, albastru sus, cărămiziu jos, cu cizmele strălucitoare în care se oglindea amurgul.

Aceşti domni, veniţi de la Magazie — unde îşi primise echipamentul — erau la prima lor inspecţie, pentrucă Hurluret, căpitan comandant al regimentului de cavalerie şi făcând funcţia de maior în absenţa acestui ofiţer, lovit de un acces de gută, ar fi crezut că nu-şi face datoria dacă ar fi amânat cu o zi frumosul prilej care-l avea de a-şi da importanţă şi de a face pe colonelul.

Nu era un om rău, dar se lăsa influenţat în rău de absintul ale cărui delicii viclene şi primejdioase le gusta în chip cam neobişnuit. De aici optica lui specială: o viziune de viaţă roasă de alcool, ajunsă la zidurile acelea vechi, mâncate de mucegai şi coşcove de umezeală, pe care cu cărbunele nu poţi trage o linie dreaptă şi continuă. Chemat să primească recruţii, se simţise pătruns de importanţa funcţiunii pe care o avea; rolul lui de maior improvizat îi apăruse ca o misiune sacră, quasi-divină, plină de îndatoriri; aşa că, de cum apăruse recruţii pe poartă, nu se putuse resemna să-i lase în pace o clipă.

Ii purtase rând pe rând: şi la furier pe care-l instruise asupra felului cum se ţine un registru de zi; şi la bărbier pe care-l învăţase cum se taie părul; şi la doctor căruia îi demonstrase binefăcătoarele calităţi ale unturei de peşte; şi, în sfârşit, la echipament, unde dovedi că se pricepe foarte bine să deosebească dintr'odată un veston de o capelă, un pantalon de o vestă şi un chipiu de o pereche de mănuşi. După asta, simţind nevoia să pronunţe câteva cuvinte bine simţite, pusese să sune adunarea recruţilor.

Recruţii, în timpul acesta, abătuţi, speriaţi, chinuiţi de hainele care nu li se potriveau, aşteptau în tăcere sfârşitul. Poziţia lor era aceea a soldatului fără arme, aşa cum zice reglementul, cu trupul drept, pieptul înainte, călcâile lipite, vârfurile depărtate, mâinile dealungul şoldurilor, atârnând în chip natural. La spatele lor trompetul suna, şi pe geamurile cazărmii, multiplicate la nesfârşit, lumina zilei se topea, în fâşii palide.

— Regimentul, explica Hurluret lansat în consideraţii, nu-i ceeace gândeşte poporul. Mulţi şi-l închipuie şi-l văd în culori foarte negre. Astea sânt fleacuri, nu altceva; şi de asta am ţinut să stau puţin de vorbă cu voi. Regimentul este o mare familie; soldaţii sânt copiii şi ofiţerii sânt părinţii; adică asta înseamnă că sânt ca şi părinţii când severi când binevoitori. Soldatul respectuos de datoria lui nu are a se teme întru nimic de şefii lui, şi pot chiar să spun că, sub egida protecţiunii lor, mulţi vor găsi la cazarmă ceva din mângâierile mamei, ceva din farmecul căminului care le-a adăpostit copilăria...

In clipa asta, în marea tăcere solemnă a amurgului de iarnă, un recrut, emoţionat, trase o b..., dacă îndrăznesc să mă exprim astfel.

Sunetul pârâi prelung ca o bucată de pânză care se rupe. Gurile recruţilor se încleştară, înăbuşindu-şi râsul.

Hurluret, cu eloquenţa curmată brusc, luă o atitudine scandalizată.

— Sânt aici, făcu el cu o voce severă, indivizi care se cred la grajd... Care-i măgarul care a făcut asta?

O tăcere, neturburată de data asta, umplu palidul mister al înserării. Recruţii stăteau nemişcaţi, cu o cută între sprincene mai largă ca de obiceiu, trădându-şi voinţa lor de a nu fi auzit nimic şi de a-şi înăbuşi veselia.

— Am întrebat cine a făcut asta, continuă sec căpitanul, rănit în amorul propriu. Vreţi să răspundeţi, da sau nu?

Inaintase cu câţiva paşi. Şi acum mergea de la unul la altul, pironind asupra mutrei impasibile a fiecăruia priviri sfredelitoare.

— Tu eşti?

— Nu, domnule căpitan.

— Atunci, eşti tu?

— Domnule căpitan, vă jur că nu sânt eu!

— Ei, al dracului, am să aflu eu cine-i!

Cum păşea aşa dealungul rândurilor, iată că ochii i se opriră pe faţa unui recrut cu genele plecate, cu obrajii roşi de emoţie. Se opri. Susceptibilitatea lui jignită îl ilumină deodată.

— Tu eşti!...

Recrutul tăcu.

Hurluret urmă:

— Dobitoc afurisit!... Porcule!... Ai profitat de faptul că vorbeam, ca să... Tu eşti. Hai? Te întrebi dacă eşti tu! Nu vrei să-mi faci cinstea să răspunzi când îţi vorbesc?

Recrutul holba ochii, terorizat. Insfârşit se hotărî şi, deschizând, ca să vorbească, o gură mare cât o şură, scoase..., — o, timiditate!... emoţie a primului debut!... — scoase un râgâit formidabil, dacă pot să mă exprim astfel: un râgâit adânc ca o cavernă, grav ca un consilier de Stat, prelungit ca o agonie, şi care răsună îndelung prin misterioasa penumbră a amurgului în care se mistuia definitiv această primă zi de regiment, care lasă amintiri atât de grele în sufletele sentimentale. **Traducere de AL. A. PH.**

HANS AANRUD

Cum s'a însurat Rola

Adeseori se întâmplă să nu ştim de unde ne vin unele gânduri; dar, oricum, ideia era cam ciudată. Avea peste patruzeci de toamne omul nostru, — Rola din Hautregard — dar nici când n'avusese timp să se gândească la aşa ceva, cel puţin, aşa i se părea lui. Ideia îi venise aşa, pe neaşteptate, ca şi cum ar fi vrut să-l surprindă, în clipa când se apleca deasupra îngrăditurii unde-şi ţinea porcul, ca să vadă dacă acesta mânca ori ba, şi în vreme ce soarele-i prăjea spatele.

Dar bineînţeles că nu! Niciodată nu se gândise la aşa ceva. Zilnic scobora şi suia dealul din Hautregard dar până atunci avusese alte preocupări. Pe vremea când murise taică-su era un băeţandru încă şi de atunci nu mai avusese ocazia să iasă nicăeri; trebuise să rămâe lângă maică-sa şi s'o ajute la treburile fermei, până la sfârşitul vieţii ei. Bătrâna fusese iute şi rezistentă; trăi până după şaptezeci şi cinci de ani. După moartea ei, rămăsese el singur singurel, să ducă înainte treburile fermei, întocmai ca şi până atunci.

Nu puteai spune că Hautregard e o locuinţă princiară, totuş avea în ea de toate; sipetele vechi închideau tot felul de haine şi poate şi ceva bani, căci mama lui fusese o bătrână care ştiuse să socotească şi să chitească orice lucru. E drept că proprietatea-i era cam retrasă şi dealul cam greu de urcat, totuşi era aşezată la loc plăcut şi Rola n'ar fi schimbat-o pentru nimic în lume. Nu de geaba o botezase cu numele lui; dela fereastră vedeai dintr'o ochire întreaga vale. Iarna, frigul se simţea cu putere dar nu sufereai atât de mult precum pretindeau că sufăr ceilalţi, din vale, iar desgheţul aci se simţea mai întâiu, fiindcă se ştie că dezgheţul începe totdeauna de pe locurile înalte.

Ei, da' vara !... Puteai să umbli cât pofteşti că nu puteai găsi loc unde să năvălească mai cu putere mirosul de cimbru şi-a tot felul de burueni mirositoare. Se înălţau deodată în valuri călduţe din profunzimile făgaşurilor şi de pe malurile cascadei. Până acum totul i se păruse mulţumitor, nu dusese lipsă de nimic şi uite, că aşa, pe neaşteptate, i se întâmplă ceva atât de surprinzător !

Rola rămase mult timp pe gânduri şi uită deabinelea că venise aci numai ca să vadă dacă porcul tot mai face mofturi la mâncare, precum făcuse în cele din urmă 8 zile.

Simţea cum i se împrăştie prin corp ceva cu totul nou, plăcut şi fierbinte. Genunchii aproape-i tremurau, într'atâta îl stăpânea o emoţie necunoscută. Acum începea să-şi dea seama de ceeace i se întâmplase.

Fără doar şi poate că numai porcul era de vină din toată afacerea asta, porcul acesta, căruia nu-i mergea bine sub acoperişul casei lui. Totdeauna avuseseră porci la Hautregard, cărora le mergea bine şi care n'aveau altceva de făcut decât să se îngraşe; doar şi acesta era din acelaş soiu bun — după cât se pricepea el — şi avea numai trei săptămâni când îl cumpărase dela Nordberg, ca şi pe toţi ceilalţi. Dar lucru curios: chiar dela început, animalul acesta se purtase altfel decât ceilalţi. Numai partea dinainte a corpului împreună cu râtul luaseră oarecari proporţii, pe când picioarele i se subţiaseră de parc'ar fi fost armăsar. Nu se îngrăşa şi pace! Prefera să rămâe subţire şi uşurel, ca să facă salturi încă odată cât el. Niciodată nu l-ai fi văzut repezindu-se cu lăcomie la mâncare; alerga într'una dealungul îngrăditurii grohăind supărat şi nici nu se uita la mâncare, oricât de bună ar fi fost ea. Ba nici alintat nu se lăsa deloc, nici nu stătea la scărpinat, aruncându-se în lături, la orice gest; doar câteodată, nu ştiu ce-i venea de-l apuca pe stăpân-su, pe Rola, de pantalon şi nu se lăsa până nu-l scutura oleacă.

Dar iată ce se întâmplase cu o Duminică în urmă. Rola fusese la biserică şi tot timpul se gândise la porc, mai mult decât s'ar fi cuvenit poate; la întoarcere, se oprise şi el, caşi toţi ceilalţi depe meleagurile lui, la o ceaşcă cu cafea, — după un vechiu obiceiu al lor — la Georgina Flaten. Şi nu se putuse stăpâni să nu spue câteva vorbe, aşa în fugă, despre porcul lui, care avea apucături atât de ciudate. Georgina răspunsese că aşa ceva nu-i lucru de mirare, de oarece se ştie că sunt porci mai năzuroşi din fire, cărora nu le place nicăieri unde nu este mână de femeie, care să-i îngrijească.

La care Rola întâmpinase că el n'are mijloace să-şi plătească argată la ferma din Hautregard. „Apoi da, zisese Georgina, mijloace ar fi ele, dar n'are cine le găsi“, apoi izbucni în râs. Oricum, tare încet trebue să se mai scurgă timpul acolo sus, şi pentru el şi pentru porc!

Tot timpul drumului înspre casă Rola se gândise neîncetat la vorbele acestea; dar ajunsese la concluzia că ele n'au nici un rost. Dacă-şi tocmea argată, desigur că dânsa trebuia să îngrijească de porc şi să mulgă vaca. Şi atuncia el ce-avea să mai facă? Să lenevească şi să plătească munca pe care putea să şi-o facă şi singur? A, nu!

Şi deatunci nu se mai gândise la asta până 'n momentul când, azvârlind nişte pae peste îngrăditură, privirea-i căzuse asupra porcului care ieşea din coteţ.

La urma urmii, mai exista un mijloc care împăca lucrurile fără să fie nevoe de plătit slugă. Doar patul îi era destul de larg pentru doi, iar învelitoarea deasemenea. La multe se gândise el până acuma, tot urcând şi scoborând povârnişul dinspre Hautregard, dar uite,... la una ca asta nu se mai gândise niciodată. Şi curios era că nici mama lui nu pomenise vreodată despre aşa ceva! E adevărat că ea nu se gândise că-i va veni şi ei rândul la moarte, iar atâta timp cât trăise, nu-i trebuise alt ajutor. Nici când mersese la catehism nu-i venise în minte aşa ceva — deşi acuma-şi aducea el aminte că cetise pe undeva, prin Biblie, ori prin cartea de cântări, cum că faptul căsătoriei este plăcut Domnului; fiindcă el totdeauna căutase să trăiască — după cum se pricepuse — aşa precum scrie în sfintele cărţi.

Şi deodată i se spulberă întreaga-i linişte sufletească. In zadar încercă el să înlăture ideia fatală căci avu impresia că n'are să mai poată scăpa niciodată de dânsa.

„Ptiu, îşi zise el atunci, poţi tu, prostule, să te gândeşti cât pofteşti la aşa gogomănii, căci n'are să se găsească nimeni care să se mulţumească cu mutra ta!“

Zău că n'avea nici un Dumnezeu gândul acesta! Tocmai el, la care nici măcar nu te puteai uita, mare, osos şi urât; el, care nu făcuse niciodată pe cavalerul, care nu pusese piciorul măcar în vreo sală de dans şi care nu era în stare să răspundă cum se cuvine cuiva care găseşte cu cale să nu fie cuviincios. O, nu, nu!

De-altminteri, nici nu erau prin sat aşa de multe femei încât să ai de unde alege. Desigur că lipsă nu puteai duce la gospodăria lui! Avea vacă, viţel şi porc, locuinţă confortabilă, o groază de veştminte dela mamă-sa şi o prea frumoasă plapomă de piele, nouă, nouţă, fără să mai punem la socoteală pe aceea de pe pat. Şi nici el nu-i aşa de pretenţios, se mulţumeşte cu puţin... Ce nebunie să stea gândindu-se la lucruri care, în orice caz, n'au să ducă la nici un sfârşit. Caşi cum n'ar avea altceva mai bun de făcut! Trebue să se ducă la plivitul cartofilor. Aproape mânios, se ridică repede, trecu pe lângă coteţ fără să se uite la porc, puse mâna, cu o grabă înfrigurată, pe sapă şi se îndreptă cu paşi mari spre ogorul de cartofi.

Se zice că au să fie frumoşi cartofii anul acesta, se gândea el, numai dac'ar avea ploaie câtă le trebue... Şi nici n'ar mai fi nevoe să se scoale dis-de-dimineaţă, de oarece ar avea cine face cafeaua... nici pe timpul când trăia mamă-sa nu se scula... şi tare displăcut e să te scoli în dimineţile friguroase de iarnă!...

Hm! Hm! Oare nu cumva semănase cartofii prea la suprafaţă, anul acesta, mai cu seamă dacă avea să fie tot secetă... Afară de asta, te încălzeşti cu mult mai bine... deşi nu puteai spune că-i tocmai frig sub plapuma cea bună de piele...

Hotărît lucru, n'avea de loc chef de plivit. Aruncă pe neaşteptate sapa din mână şi, fără să se mai gândească, se întoarse acasă. Aruncă o privire înapoi; da, încă nu era timpul de plivit.

Intră în casă, făcu câţiva paşi în lung şi în lat, ca omul care nu ştie ce să facă. Se opri într'un rând lângă fereastră şi se privi în oglinjoara ştirbită agăţată lângă staule.

„Îi! dar urît mai era!“

La drept vorbind, n'avea nimic de făcut pe ziua de azi; poate că mai bine ar fi să dea o raită până de vale, în sat. Cine ştie? Poate întâlneşte pe cineva; în orice caz, mişcarea are să-i ajute să se dezbare de ideile astea prosteşti.

Se spălă şi se curăţi bine, îşi puse hainele cele de sărbătoare, îşi udă părul cu apă şi se pieptănă atât de mult în faţa oglingioarei lui încât părul îi căpătă lustrul unei cozi de cal.

Aşa! Acuma parcă era un alt om; îşi zâmbi sieşi, descoperind un şir de dinţi puternici şi albi.

Apoi plecă. Merse mult timp fără nici o ţintă şi fără să ştie cum, se trezi în faţa casei Georgetei Flaten. Uşa era dată în lături din cauza căldurii de vară, iar pe prag zări pe Georgina, spătoasă şi bine clădită, cu mâni şi picioare cam mari.

Bună ziua! Bună ziua.Chiar el este, Rola, şi a eşit la plimbare?

Da, da, chiar el în persoană. Poate că dumneaei binevoeşte să-i dea o ceaşcă cu cafea?

De bună seamă, numai că n'avea cafea făcută; dar dacă dumnealui e aşa de bun să aştepte puţin?...

O, desigur. Avea o zi întreagă înaintea lui.

Fără îndoială că o pornise spre băcănie?

Da, cam aşa ceva.

Vorbiră împreună multe şi mărunte. Cafeaua fu gata şi el o bău.

— Totuşi, e curios lucru, făcu Rola; dar cafeaua e cu mult mai bună când e preparată de mână de femeie.

— Se pare că noi avem altfel de mână, zise Georgina.

Rola se simţi stânjenit; nu mai avea ce să spue.

In sfârşit, Georgina zise:

— Ei, da 'cu porcul cum mai merge? Tot nu vrea să se dea la brazdă?

— Aşa se pare...

— Trebue să aibă el ceva...

— De!, se poate... doar nu-i tocmai uşor pentru un bărbat să le observe pe toate.

Iarăşi tăcere. Apoi Rola încercă:

— Poate că ai cândva timp să te repezi până la noi, la Hautregard. Tare bucuros aşi fi să-mi vezi porcul... dumneata care te pricepi aşa de bine la toate...

— De, eu ştiu...

Rola puse o leacă de insistenţă:

— Poate te-ar interesa, cât de puţin, să vezi cum e aşezat în casa unui flăcău singuratec ca mine? Nu că vrau să mă laud, dar şi în gospodăria mea s'ar găsi câte ceva cu ce să cinsteşti un oaspete...

— Şi de bună seamă că vrei să viu cât de degrabă?

— Cu cât are să fie mai degrabă cu atât are să fie mai bine.

— Stai puţin... făcu ea, azi e Joi... Duminică, după slujbă tot nu prea am ce face, şi rareori mă mişc de-acasă. Da ,ar fi tare bine... Ia să-ţi mai torn un pic de cafea.

Şi se învârti repede pe călcâie, ca să aducă ibricul depe vatră.

Toate se învârteau în jurul lui Rola după ce-şi luă ziua bună şi ieşi din casă. Fără să ştie cum, se trezi înaintea băcăniei, de unde cumpără bomboane de mintă, nişte prăjiturele şi o sticlă cu vişinată. Iar când, la întoarcere ,trecu prin faţa bisericii, îl cuprinse o înduioşare atât de solemnă încât intră şi se înscrise pentru împărtăşanie.

* * *

Duminica următoare, Rola se duse deci la împărtăşanie, îmbrăcat în straele lui cele noui, dar nimeni n'avu când să vorbească cu dânsul sau să-l întovărăşească, căci plecă înaintea tuturora.

La Hautregard toate aveau înfăţişare de sărbătoare. Pardoseala era semănată cu rămurele de ienupăr hăcuite mărunt; în vatră strălucea ibricul cu tot ce trebue, pregătit dinainte; pe masă era aşezată o faţă de masă, pânişoare şi unt, iar pe altă măsuţă, lângă uşă, sticla de vişinată, pahare, bomboanele de mintă şi prăjiturelele. Cât despre Rola, încremenise lângă fereastră, privind mereu în vale.

Şi iat-o, zău, că soseşte. Are un şorţ care luceşte la soare, iar pe cap un tulpan pestriţ. Rola aşează un scaun în mijlocul odăii şi se grăbeşte să iasă întru întâmpinarea Georginei.

— Bun sosit! Bine voeşte şi intră în casă, te rog.

— Iţi mulţumesc dumitale!

El mângâie încetişor spătarul scaunului.

— Da' mă rog, stai jos.

— O, mulţumesc, cum nu.

Rola se apropie de măsuţă şi turnă în pahare.

— Poate că primeşti un păhăruţ...

— Zău, ai şi băutură de dat la musafiri? Iţi mulţumesc.

— Da' te rog, gustă puţin.

— O, dar ai pus prea mult, zău aşa!

(Continuare în pag. VI-a)

ÎMBRĂCAŢI-VĂ ÎN CAL. GRIVIŢEI 119

PRIMA FABRICĂ AMERICANĂ BUCUREŞTI

Costume bărbăteşti dela	Lei 1800	Trenchcoats şi	
Costume pentru copii " "	" 700	Pardessiuri pentru copii dela Lei	840
Trenchcoats şi " "	"	Trenchcoats p. D-nii Ofiţeri " "	2400
Pardessiuri bărbăteşti	" 1800	Mantale de dame " "	1900

— Te rog, ia ! că-i dat cu toată inima.

— Mulţumesc de bunătate.

In sfârşit, după alte obişnuite ezitări, Georgina mai primi două prăjiturele şi două bomboane, după care luă loc pe scaun.

Convorbirea cam lâncezea la început. După ce isprăvi de mestecat, declară că poate a venit timpul să viziteze porcul.

Zis şi făcut.

N'avu nimic de obiectat; era un porc frumos şi fără nici un defect. In schimb, făcu diferite observaţii asupra coteţii, care nu i se părea destul de bine îngrădită, Putea pătrunde apa şi dacă culcuşul prindea umezeală, apoi nu mai era chip să se păstreze căldură în timpul nopţii. Şi poate că nici destule pae nu erau; porcul sta pe pământul gol. Fără să mai adaoge ceva, se duse până la grajd şi se re'ntoarse c'un braţ de pae pe care-l răspândi prin coteţ, cu grijă.

Ei, de acuma are să-i fie mai îndemână porcului.

Ola nu putu să deschidă gura; dar nicicând nu i se păruse că poate fi ocupaţie mai plăcută ca aceasta.

Apoi intră din nou în casă. Rola-şi pofti oaspetele la masă şi făcu cafeaua el singur. După ce gustă din ea, dânsa spuse:

— După cum văd eu, şi-un flăcău poate face cafea cât se poate de bună..., poţi să mă crezi, că la asta mă pricep...

— Eh! Depinde de ceeace pui în ibric, altceva nimic.

Ea păru foarte satisfăcută de tot ce vedea în jurul ei şi declară fără înconjur că niciodată nu şi-ar fi putut închipui ca un flăcău să aibă o gospodărie atât de bine întocmită.

Cine ştie ce frumuseţi nu găseai la casa lui, obiectă el, totuş, dacă o interesa, el putea să-i arate întreaga gospodărie, după ce vor isprăvi de îmbucat.

— Cum nu, asta o interesa totdeauna, făcu ea.

Gustară împreună câte ceva; după care dânsa îi mulţumi cu căldură pentru ospătare. Apoi Rola o purtă prin pivniţă, prin pod, prin odaia în care erau aşezate fel de fel de veşminte, deschise până şi scrinul cel vechiu al maică-sii şi dădu la iveală tot ce avea în el.

Niciodată Rola nu se simţise mai bine ca acum; grozav de plăcut lucru să poţi flecări cu cineva, drept care flecărea mereu şi ea deasemenea... şi-i de mirare câtă înţelepciune şi câtă sinceritate erau în vorbele ei. Fără îndoială că pe acel care va avea o asemenea tovarăşă, nici capul nu-l va durea.

In mai multe rânduri, vru să înceapă vorba, dar nu se putu hotărî. Cum se oprea la gândul acesta, vorbele-i piereau de pe buze, genunchii îi slăbeau iar mâinile-i tremurau aşa de tare, încât trebuia să se oprească pe loc. Din care pricină nu se prea grăbi să încue scrinul. Georgina îl lăsă şi ieşi.

Când o luă din urmă, o găsi tocmai lângă coteţul porcului. Şi ce să vadă ? Porcul sta trântit pe-o coastă, cât era de lung, şi se lăsa scărpinat, grohăind de mulţumire, întocmai ca şi ceilalţi porci pe care-i avusese.

Atunci Rola-şi recăpătă deodată graiul:

— Cine-ar fi crezut una ca asta ! L'ai şi adus pe calea cea bună !

— După cum vezi !

— Da, asta aşa-i... Poate să ai dreptate, dar oricum... par'că nu-mi vine să nădăjduesc că... te-ai putea mulţumi c'un om ca mine... Ori... poate... că da ?...

* * *

Cine nu rămase mirat, în săptămâna următoare, auzind că Rola din Hautregard a cerut un cal vecinului său pentru a merge la oraş. Dar explicarea n'o căpătară decât Sâmbătă, când Petrea-Bucătarul sosi, după cum cerea ceremonialul, cu şapca în mână şi de lângă uşă, salutând cu modestie, îşi recită lecţia pe derost.

„Vin să vă salut din partea lui Rola din Hautregard, fiul lui Petre şi al Georginei, fiica lui Simion din Flaten şi a vă ruga să binevoiţi a pofti la Hautregard, pentru a sărbători ziua cea mare din viaţa lor, Vinerea viitoare, la 10 ore dimineaţa, pentru a-i întovărăşi la cununia religioasă care va avea loc la biserică, apoi reîntorşi acasă, vor avea plăcerea a vă oferi din toate roadele casei lor".

Nunta avu loc şi cu această ocazie Rola dansa pentru prima şi ultima dată din viaţa lui. Iar când sosi Crăciunul, Rola declară că nicicând nu mâncase slănină mai gustoasă ca a acelui porc care nu se putuse lipsi de îngrijire femeiască.

In româneşte de DESPINA SADOVEANU

Citiţi azi Realitatea No. 32

78 pag. bogat ilustrate — 8 lei

Cronica Şahului

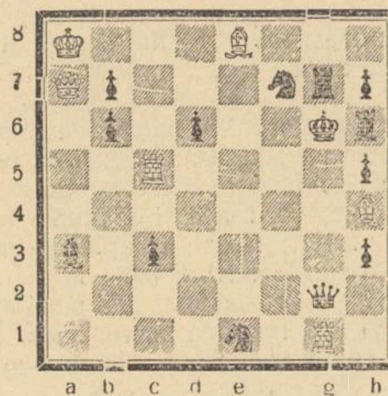
PROBLEMA No. 239

de **C. S. Kipping,** Wednesbury (Anglia).

(„L'Echiquier" 1929)

Negru (14 figuri)

Rg6, Dg2, Tg7 şi h6, Cé1 şi f7, Na3, Pb6, b7, c3, d6, h3, h5 şi h7.



Alb (6 figuri)

Ra8, Da7, Tc5 şi g1, Né8 şi h4.

Alb joacă şi face mat îm 3 mutări.

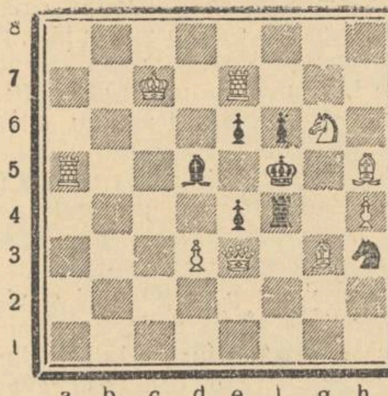
PROBLEMA No. 240

de **T. C. Evans,** Londra.

(„Revista de şah" 1929)

Negru (7 figuri)

Rf5, Tf4, Ch3, Nd5, Pé4, é6 şi f6.



Alb (9 figuri)

Rc7, Dé3, Ta5 şi é7, Cg6, Ng3 şi h5, Pd3 şi h4.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 95

Jucată la concursul internaţional din Paris în Iunie 1929.

Alb : Fred. Lazard. Negru : Dr. S. Tartakover.

Gambitul Falkbeer.

1. f2—f4, é7—é5; 2. é2—é4, d7—d5; 3. é4×d5, c7—c6; în analiza d-rului Tartakover, după care glosăm această partidă, d-sa se exprimă astfel: această mutare e preconizată de Nimzovici, ceeace spune totul: e aproape bună, aproape corectă, aproape adâncă, aproape logică, cu un cuvânt, poseda toate calităţile pe care trebue să le aibă o adevărată mutare de luptă, 4. d5×c6, mai bine ar fi fost Cc3. 4..., Cb8×c6; 5. d2—d3, Nf8—c5! La éf4; N×f4, Df6, alb ar fi venit cu dama la c1, apărând suficient ambele puncte f4 şi b2. 6. Cb1—c3, Cg8—f6; (La Db6, ar fi urmat: 7. Ca4, Nf2+; 8. Ré2, Dd4; şi acum nu c3, N×g1!!; 10. c×d, Ng4+; 11. Rd2, N×d1; 12. R×d1, N×d4 cu câştig pentru negru, ci 9. Cf3, D×a4; 10. R×f2 şi alb începe să se consolideze). 7. Cg1—f3, 0—0!; 8. f4×é5 Cc6×é5! acest sacrificiu, care e numai aparent necesitează o prevedere exactă de 10 mutări. Dr. Tartakover arată într'o amănunţită analiză că dacă alb ia calul negru rămâne în avantaj. 9. Nc1—g5, Tf8—é8! 10. Cc3—é2, Cé5×f3+; la Cé4, n'ar fi urmat N×d8, Nf2+ mat, ci d×é4, C×f3+; g×f, D×g5 şi negru nu ar fi stat mai bine ca în urma mutării din text. 11. g2×f3, Dd8—d4; 12. c2—c3! îşi face loc pentru Rege, căci negru nu poate decât cel mult recâştiga pionul. 12..., Dd4—f2+; 13. Re1—d2, Df2×f3; 14. Cé2—g3, Nc5—é3+; la Ng4 ar fi urmat Né2. 15. Ng5×é3, Df3×é3+; 16. Rd2—c2, Nc8—é6!; mai bine ca Cg4, la care alb ar fi forţat schimbul damei prin Dé2 şi ar fi egalizat partida 17. Dd1—d2, Dé3—b6; 18. Nf1—g2, a1—a5! 19. Th1—é1, la Tg1 ar fi urmat N×a2. 19..., a5—a4; 20. Cg3—é4, Cf6×é4; 21. Ng2×é4; ca şi în mutarea a 10-a cunoscutul problemist Lazard evită catastrofa care ar fi urmat după T×é4 (21. T×é4, Nb3+!!; 22. a×b, a×b+; 23. Rb1, T×a1+; 24. R×a1, Da5+; 25. Rb1, Da2+; 26. Rc1, Da1 mat sau 22, Rb1, Dg1+; 23. Dc1, D×g2; 24. T×é8+, T×é8; 25. a×b, c×b; 26. Ta3, Dd5; 27. Dd1, D×d3+; 28. D×d3, T×é1+; 29. Dd1, T×d1 mat.) 21..., f7—f5; 22. Né4—f3, Né6—b3+!!; 23. Rc2—b1, la a×b ar fi urmat ca şi în analiza de mai sus mat în câteva mutări. 23..., Té8×é1+; 24. Dd2×é1, Nb3—f7!; 25. Rb1—c2, Ta8—é8; 26. Dé1—f1, Db6—d6!; 27. Df1—f2, b7—b5; în această situaţie alb nu poate juca nici b3, Da3, nici b4, Tc8 (Rd2, Df4+, sau Dh4, Dé5), nici d4, b4!, nici h4, Td8!, din această cauză e explicabilă psihologiceşte greşeala ce urmează: 28. a2—a3?, Nf7—b3+; 29. Rc2—d2, Dd6—f4+ şi alb abandonează căci urmează Dé3, D×é3+mat.

ŞTIRI

La Paris s'a ţinut în cursul lunii Iunie un concurs internaţional de şah, care s'a terminat cu următorul rezultat: Premiul I Dr. Tartakover cu 8 puncte; premiile II—IV de Baratz, Colle şi Snosko—Borovsky cu câte 7 şi premiile V—VI de Sir Thomas şi Zuckermann cu câte 6.

Urmează apoi: Fr. Lazard cu 5½, Koltanowski şi Schwartzmann cu câte 5, Dr. Seitz cu 4½, Miss Mencic cu 3 şi Duchamp cu 2.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU



CRONICA TEATRALĂ

TEATRELE DE VARĂ

Deşi nu sântem la sfârşitul stagiunii, un bilanţ al teatrelor din vara aceasta ar putea lua proporţii destul de mari, chiar de n'ar cuprinde decât activitatea din răstimpul celor două luni trecute. A fost o activitate remarcabilă, cu trupe bine alcătuite şi un repertoriu pe cât de variat, pe atât de atrăgător. Şi trebue relevată osteneala lăudabilă a directorilor de teatre care, în vremea aceasta de criză, nu s'au gândit la economii şi au urmărit să se dea spectacole de cea mai bună calitate, introducând pe scenă — cum e cazul d-lui C. Tănase — cele mai noui contribuţiuni ale tehnicei scenice şi acordând importanţa meritată decorurilor.

Ca şi în ceilalţi ani, trupele de reviste le-au întrecut în număr pe celelalte. Cu mijloace vrăjitoreşti, care au făcut să dispară şi genul atât de preţuit altădată al operetei, revista atrage publicul doritor să guste dintr'o dată spiritul fin şi muzica vioaie, sketchul amuzant şi cupletul ingenios, baletul fermecător şi jocul feeric al luminilor. Prin urmare o sarcină destul de grea şi pentru autorii de reviste şi pentru directorii teatrelor, care cutează să le înfăţişeze unui public destul de rafinat şi de pretenţios.

Negreşit că în fruntea tuturor teatrelor de reviste îşi are locul *Cărăbuşul* d-lui C. Tănase. „In plin", excelenta revistă a d-lui N. Kiriţescu i-a ocupat afişul o lună şi jumătate, şi ar fi putut continua să rămâie fără să se supere nimeni. Era un spectacol la care te puteai duce



de trei, de patru, ba chiar de mai multe ori, căci de fiecare dată descoperiai atracţiuni noi. Am fi regretat doar că n'am fi asistat la un spectacol tot atât de fermecător, acela al cărui prilej ni l-au dat d-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu. „Miss Revista" pe care aceşti autori ne-o prezintă în colaborare cu trupa d-lui C. Tănase e o creaţie desăvârşită, în care autorii şi actorii se întrec să-şi cucerească succesul.

Teatrul *Scala,* cu reşedinţa de vară la *Colos,* după „Lele cu scurteica verde" a d-lor Nicon şi Nican, ne-a dat revista „Of! Of! Voronof", în care reputaţii revuişti Nick şi Keops au desfăşurat toate resursele priceperii şi talentului lor. De câteva zile le-a luat locul d. Ion Pribeagu cu „Mic şi al dracului", revistă în care nu ştii ce să aplauzi mai întâiu: Umorul sprinten, şarja caustică,



cupletele spirituale, muzica inspirată? Fireşte că în mare măsură contribue la acest succes talentul d-nelor Marilena Bodescu, Morţun, Dimitriu şi Vévé Cigalia şi al d-lor Pizone, Bâcleşeanu, T. Protopopescu şi N. Rabega, alături de care trebue să-l amintim pe maestrul H. Schwartzman, minunat dirijor.

Se cuvine să subliniem succesul nesfârşit al revistei pe care grădina *Elite* o reperezintă de două luni, „Eu mâna ţi-o sărut, madam" de Nicon şi Nican. D-nii G. Timică şi N. Kanner alături de d-nele Silly Vasiliu, Jeana Dorjean, Rozina Viquelin şi dirijaţi de maestrul Bărcănescu culeg în fiecare scenă aplauze meritate.

Faţă de vădita preferinţă a publicului pentru genul revuist, cu mare greutate pot izbuti să atragă teatrele de comedie. Cu toate acestea Grădina *Oteteleşeanu* trece dela un succes la altul. După „Rămâi la nevastă-ta"



de Arnold şi Bach, ne-a dat „O aventură în ascensor" şi de câteva zile, „Ideea fixă" de Feydeau — o excelentă farsă cu situaţii ingenios combinate şi cu nebănuite deslegări — smulge hohotele de râs ale spectatorilor. Nu trebue să ne surprindă aceste succese, când, pe lângă fericita alegere a pieselor, pentru care-l felicităm pe d. S. Milorian, directorul teatrului, interpretarea e încredinţată unui ansamblu atât de bine alcătuit din fruntaşi ca d. V. Maximilian şi artişti consacraţi ca d-nii C. Toneanu, Talianu şi d-nele Piacentini, Mihail, Voluntaru.

Grădina *Marconi* se remarcă şi ea prin reluări ca „Cinematograful" localizat de d. P. Gusty, sau „Grigoraş şi Mustochide" o localizare în care d-nii Chamel, Roland de Jassy şi Ghibericon, sub conducerea d-lui Sică Alexandrescu, ne amintesc succesele de altădată ale grădinilor Rasca şi Ambasadori. — B. C.

Aş vrea să ştiu

GOGU POPESCU, Vulcan

Cum se explică puterea terapeutică a razelor solare ?

Puterea terapeutică a razelor solare se bazează pe acţiunea de pătrundere în corpul nostru a razelor ultraviolete din soare, acţiune care s'a dovedit a fi binefăcătoare pentru organism. Explicaţia biologică a fenomenului este de altfel destul de complexă, întrucât dă loc la un proces, care n'a fost încă complect lămurit. Cum la mare, din cauza refracţiei ei în quarţul nisipului de pe plajă, lumina solară este mai bogată în radiaţiuni ultraviolete, băile de soare la mare sunt cu deosebire recomandabile pentru sănătate.

GHEORGHE D. IONESCU, POIANA

a) **Există vre-un aparat optic cu ajutorul căruia se pot vedea obiecte neluminoase în întuneric?**

Da. Fizicianul englez Baird a inventat nu de mult un dispozitiv de televiziune, în care obiectul sau imaginea de transmis poate fi explorată în întuneric de un aparat de emisiune, prin razele invizibile infraroşii şi apare apoi vizibilă reprodusă pe un ecran al aparatului de recepţie, acest aparat putând fi situat în orice loc. Acest sistem de transmisiune a imaginilor cu ajutorul razelor invizibile este cunoscut sub numele de **„noctoviziune",** deoarece ne permite vederea unui obiect cufundat în întunericul nopţii.

b) **Pe ce principii se bazează aparatele cu care se poate cunoaşte dela suprafaţa solului zăcămintele miniere?**

Aceste aparate permit o introspecţiune electrică a solului. Principiul lor de funcţionare se bazează pe influenţa ce o exercită diferitele metale şi minereuri din interiorul scoarţei pământului asupra formei liniilor de forţă electrică şi magnetice la suprafaţa lui. Intr'adevăr, fluxul electric şi cel magnetic suferă anumite deviaţiuni caracteristice din partea materialelor interne ale scoarţei, de conductibilităţi şi permiabilităţi diferite, care interpretate în mod judicios, pot furniza indicaţiuni preţioase relative la natura şi situaţia zăcămintelor miniere.

Aceste procedee extrem de interesante pentru exploraţiunea subsolului, în curs de continuă perfecţionare, sunt aplicate de câţiva ani în occident.

UN ELEV DIN BRĂILA

a) **Ce este o simfonie?**

Simfonia este un gen de compoziţie muzicală destinată a fi executată de o orchestră compusă din diferite instrumente, fiecare fel de instrumente având însă o partitură deosebită. Prin această ultimă însuşire simfonia se deosebeşte de obişnuitele piese muzicale de orchestră, în care toate instrumentele au un rol uniform de acompaniament, în timp ce în orchestraţia simfonică unele din instrumente au un rol privilegiat faţă de celelalte. O altă trăsătură caracteristică a simfoniei constă în existenţa unei teme fundamentale desvoltată prin câteva motive, variat instrumentate. Forma obişnuită a unei compoziţii simfonice cuprinde în general, ca şi formula sonatei patru părţi: 1) Un allegro; 2) Un adagio, largo sau andante; 3) Un menuet sau scherzo; 4) Un final în allegro.

Prin forma şi cuprinsul ei, simfonia reprezintă cea mai desvârşită realizare a muzicii instrumentale.

b) **In ce constă originalitatea compoziţiei muzicale a lui Richard Wagner?**

Wagner, în compoziţia operelor lui muzicale, rupe cu tradiţiile trecutului. El combate factura convenţională a pieselor de operă, în care libretul şi orchestra nu serviau decât ca simplu pretext pentru realizarea exhibiţiilor vocale ale interpreţilor de pe scenă şi având în general un rol pasiv.

El însuşi poet de talent, Wagner înţelege să acorde o deosebită importanţă poeziei dramatice, pe care o leagă în mod intim cu muzica, creând astfel genul nou al „dramei muzicale".

In aceste producţii wagneriene, muzica exprimă în cele mai subtile şi mai profunde nuanţe toate stările sufleteşti desfăşurate în cuprinsul dramei. Mai mult încă, chiar stările subconştiente, cari mijesc în sufletele personagiilor şi în atmosfera dramei, prea obscure pentru a fi redate prin cuvinte, îşi au totuş expresia lor muzicală în opera lui Wagner, prin accentele orchestrei, care departe de a se mărgini la rolul pasiv de acompaniatoare a muzicii de pe scenă, are o personalitate proprie foarte importantă. Prin instrumentaţia ei bogată şi complexă, orchestra devine aci un organ fundamental de expresie, care în faimoasele „leitmotive", de o admirabilă execuţie simfonică, încadrează în linii fundamentale desfăşurarea dramatică a operelor.

Pe de altă parte, în ceeace priveşte subiectele operelor lui, Wagner, le compunea singur, inspirându-se la isvoarele mitologiei naţionale, creând astfel admirabile poeme literare.

Cetiţi azi

LECTURA No. 234

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

PAŞAPORTUL

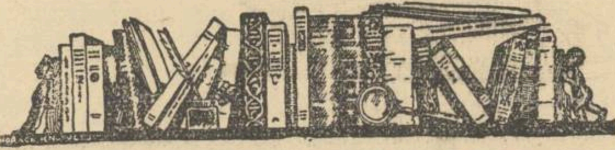
Un palpitant episod din epoca napoleoniană, iluminat de nobilul devotament a două femei rivale.

de

MAARTEN MAARTENS

Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

Cărţi şi Reviste



Lucrări în domeniul psihologiei experimentale *)

Astăzi, când problema educaţiei şi aceea a organizării sociale impun o grabnică soluţionare, îndreptarea atenţiunii către o selecţionare a capacităţilor şi către orientarea profesională era absolut necesară; de aceea lucrarea d-lui F. Ştefănescu-Goangă, profesor la Universitatea din Cluj şi director al institutului de psihologie experimentală de pe lângă această universitate, e bine venită. In studiul *Selecţiunea capacităţilor şi orientarea profesională,* autorul porneşte de la cercetarea variaţiunii capacităţii mintale la copii şi la adulţi şi stabileşte că ea este supusă aceloraşi legi biologice care guvernează variaţia tuturor funcţiunilor organice. Dacă am considera tipul cel mai frecvent ca „tip normal", de o parte şi de alta a lui, vom constata o descreştere continuă a frecvenţei, ducând spre o extremitate la omul genial, spre cealaltă la reduşii mintali.

Capacitatea mintală se poate măsura cu ajutorul unor mijloace psihologice sigure, care îngădue chiar cunoaşterea dispoziţiunilor speciale ale unui individ. Cu aceste elemente, diferite cercetări au stabilit că: 1) nu există egalitate de înzestrare nativă; 2) copiii se pot împărţi după gradul de inteligenţă în 5 grupe de proporţii diferite: debili mintali 2%, înapoiaţi mintali 18%, normali 60%, deştepţi 18%, eminenţi 2%; 3) diferenţele mintale native se menţin în tot timpul creşterii şi al desvoltării inteligenţei. D. F. Şt.-Goangă arată cum trebuesc folosite aceste constatări în organizaţia şcolară şi socială. Aceia cărora le sunt încredinţate instrucţiunea şi educaţiunea copiilor să ţie seama de aptitudinile individuale. Să se facă clase deosebite pentru debilii mintali şi altele pentru copiii superior dotaţi, dintre cari se vor recruta conducătorii, creatorii şi geniile. Şcoala are datoria să organizeze orientarea şcolară a elevilor, indicând ramurile de învăţământ potrivite cu puterile mintale şi aptitudinile fiecăruia, şi mai ales să organizeze orientarea profesională. Plecând de la ideea fundamentală că orice om nu poate îndeplini cu succes decât acele profesiuni, care corespund cu însuşirile sale psihofizice, e cu desăvârşire necesară determinarea acestor însuşiri; dar tot atât de indispensabilă e şi cunoaşterea temeinică a profesiunilor. „Trebue, aşadar, să găsim pentru fiecare om ocupaţia cea mai potrivită cu aptitudinile sale şi pentru fiecare profesiune oamenii cei mai potriviţi să o îndeplinească". Nu trebue însă să se neglijeze al treilea factor: piaţa muncii, adică să se îndrumeze copiii spre acele profesiuni unde e cerere de oameni şi să se evite acelea supraaglomerate.

Autorul îşi încheie studiul arătând foloasele individuale, sociale şi naţionale ale unei orientări profesionale raţionale. Bogăţia datelor, argumentarea logică şi expunerea clară fac din lucrarea d-lui F. Ştefănescu-Goangă o operă pe cât de utilă, pe atât de interesantă.

Potrivit principiilor d-sale, d. F. Ştefănescu-Goangă a luat iniţiativa unei serii întregi de cercetări întreprinse sub auspiciile institutului pe care-l conduce.

Intâia lucrare apărută ca rezultat al acestor cercetări este *Selecţia copiilor dotaţi* a d-lui Liviu Rusu. D-sa se ocupă cu aflarea mijloacelor de mânuire a testelor de inteligenţă pentru selecţionarea copiilor dotaţi la vârsta de 11 ani, vârstă care corespunde îndeobşte trecerii din cursul primar în cel secundar. După o cercetare critică amănunţită a testelor aplicate de diferiţi psihologi, autorul ne arată cum a experimentat d-sa o serie de teste alese după anumite criterii. In această alegere d-sa a urmărit ca testele să fie cât mai lesne de aplicat şi de cotat, şi să dea indicaţii precise asupra posibilităţilor interioare de adaptare ale subiectelor supuse observării, căci inteligenţa unui individ trebue măsurată şi după posibilitatea lui de adaptare la împrejurări noi. Autorul expune apoi marele rol social al selecţionării şi răspunde obiecţiunilor ce s'ar putea aduce introducerii claselor selecţionate în învăţământ. Preţioasele contribuţiuni personale şi orânduirea metodică a materialului desăvârşesc valoarea ştiinţifică şi practică a d-lui Rusu.

A doua lucrare din această serie de publicaţiuni este *Psihologia exerciţiului* de d. N. Mărgineanu. Orientarea profesională pe baza testelor de aptitudini a dat în vileag un întreg şir de probleme noi. Aptitudinile individului sunt permanent în aceiaşi stare de tensiune şi de activitate? Este suficientă o singură testare? In cazul repetării testelor ierarhizarea indivizilor se menţine? Căci numai în acest caz se poate stabili valoarea prognostică a testelor de aptitudini. Exerciţiul nu aduce cu sine fluctuaţii de rang? Diferenţele individuale nu se nivelează prin exerciţiu? La aceste chestiuni răspunde lucrarea de faţă, rod al unor îndelungate şi temeinice cercetări. D. N. Mărgineanu arată insistent că trebue să se facă distincţie între problema acţiunii diferenţiale a exerciţiului şi aceea a constanţei rangului. D-sa le urmăreşte deosebit, iar concluzia la care ajunge e că diferenţele individuale se accentuează prin exerciţiu şi, stabilind constanţa rangului, ilustrează astfel valoarea prognostică a testelor de aptitudini. Lucrarea d-lui N. Mărgineanu dovedeşte o meritoasă stăruinţă şi perfectă cunoaştere a datelor psihologiei experimentale.

Acelaş institut publică volumul intitulat *Psihologia configuraţiei* la care colaborează d-nii L. Rusu, L. Bologa, N. Mărgineanu, Al. Roşca şi D. Todoranu. O serie de articole care se întregesc urmăresc să ne expună un nou curent în psihologia contemporană, cunoscut sub numele de *Gestaltpsychologie,* după care percepţiile şi actele noastre psihice nu sunt sume de senzaţii, asociaţii de atomi psihici — cum susţin asociaţioniştii — ci structuri, forme, configuraţii; iar procesele fiziologice, care corespund proceselor psihice, nu sunt sume de excitaţii particulare, ci sisteme unitare, totalităţi de procese structurate.

Toate aceste lucrări — ca şi însăşi instituţia care le-a patronat — răspund unei reale necesităţi şi o parte din merit o are ministerul muncii, care le-a dat putinţa să apară.

J. BYCK

*) *F. Ştefănescu-Goangă,* Selecţiunea capacităţilor şi orientarea profesională; *Liviu Rusu,* Selecţia copiilor dotaţi; *N. Mărgineanu,* Psihologia exerciţiului; *L. Rusu, L. Bologa, N. Mărgineanu, Al. Roşca, D. Todoranu,* Psihologia configuraţiei.

LUCIEN FABRE: „Le rire et les rieurs"
Ed. Nouvelle Revue Française, Paris

D-l Lucien Fabre dă, cu această lucrare, o adevărată enciclopedie a râsului. Deşi citează multe anecdote şi vorbe de spirit, nu trebue să credem că a luat drept punct de plecare acele nenumărate colecţii anecdotice apărute în ultimii ani. D-l Lucien Fabre este matematician şi filozof. El începe prin amintirea tuturor explicaţiunilor fenomenului fizico-psihologic al râsului după Kant, Schopenhauer, Mélinaud, Penjou, Hegel, Dumont, Philbert, Lacombe, Bergson, Dumas, Dugas, precum şi a teoriilor intelectualiste şi moraliste. Le critică, le condamnă şi apoi propune o soluţie nouă. Iată această nouă teoremă a lui Fabre asupra râsului: (o dăm în rezumat):

Râsul este o vie reacţiune mecanică a organelor anatomice: 1. a cărei stare imediat anterioară a corespuns cu o sub-enervare voluntară sau cu o vasoconstricţie ; 2. a cărei încetare a fost bruscă şi nu reţinută; 3. ceeace a atras după sine trecerea la starea de supra-enervare şi de vaso-dilatare însoţite de spasmurile care caracterizează râsul.

In general, starea imediat anterioară râsului — l'avant-rire — este totdeauna o contracţie supărătoare, provocată de curiozitate, atenţie şi de un fel de zăpăceală a raţiunii. Imediat ce curiozitatea e satisfăcută, iar zăpăceala potolită, se produce oprirea. Se produce pentrucă starea de jenă fiziologică nu poate dura. E combătută de către instinctul de conservare. Şi în acest instinct de conservare descoperă d. Lucien Fabre originea râsului. Iată partea originală a lucrării sale.

D-l Lucien Fabre, pentru care râsul şi toate emoţiile nu sunt decât descărcări nervoase, se simte totuşi obligat să restituie, puţin câte puţin, raţiunii un rol preponderent. Nu râdem dacă n'am înţeles şi dacă, într'o străfulgerare, n'am judecat. Astfel râsul devine iarăşi aproape un fenomen intelectual. Asociaţiuni de idei, memorie, judecată îşi recâştigă astfel importanţa lor. D-l Fabre spune deasemenea că râsul este crainicul raţiunii, ceeace înseamnă că râsul este rezonabil. Şi, pentru aceasta, singur numai omul poate să râdă.

G. B.

JOHN GALSWORTHY: „Le propriétaire"
Ed. Calman-Lévy, Paris

Romanul lui Galsworthy este cel dintâi dintr'o serie care dă impresia unui fel de anale ale numeroasei familii Forsyte, familie risipită pe vremuri în întreaga Anglie. Recunoaştem pe aceşti Forsyte —spune romancierul — după instinctul lor de proprietate. Un Forsyte are asupra lucrurilor un punct de vedere practic, de simţ comun, am putea zice, şi un punct de vedere practic asupra lucrurilor are drept bază instinctul proprietăţii. Un burghez à la Flaubert, dar într'un ţinut britanic.

Galsworthy explică deopotrivă subiectul şi semnificaţia nouei sale lucrări: „Anglia, către sfârşitul perioadei victoriene, împingea poate mai departe decât restul Europei dragostea de proprietate. Trăise ani îndelungaţi de pace şi se îmbogăţise peste măsură. Noi, scriitori şi artişti din Anglia, care, la începutul acestui secol am simţit ceva prea ruginit în moralitatea dominatoare, ceva care semăna a opresiune şi nu a generozitate, n'am făcut alceva decât să fim precursorii şi, poate, chiar provocatorii reacţiunii care începu în 1909". Acesta este planul ironiei discrete şi milostive, în acelaş timp, în care se desfăşoară povestea Forsyte-lor.

Romancierul John Galsworthy nu se depărtează un moment dela ceeace putem numi poezie omenească: Liniile lui de observaţie, a căror succesiune este destul de bogată, sunt în mod deliberativ scurte şi oprite la un punct convenit; nu epuizează modelul, îl sugerează mai mult, iar adevăratul succes îl obţinem prin evocare. Are, pe deasupra, un umor „de coeur", care este unul din sentimentele cele mai fine ale artistului.

„Proprietarul" are astăzi locul lui în istoria literară şi în aceea a moravurilor engleze.

G. B.

La nouvelle revue francaise. Die Neue Rundschau *)

Numărul de Iulie din „La nouvelle revue française" [1]) conţine câteva pagini intitulate „Dictées" de André Gide. Notaţiuni subtile şi observaţii pătrunzătoare, despre originalitate şi influenţă. „Ciudat lucru că, atunci când se vorbeşte de *influenţă,* nu se consideră aproape întotdeauna decât influenţele directe. Influenţa prin protestare este pentru anumite temperamente cel puţin tot aşa de importantă. Caracterele noastre nu se lasă înduplecate şi influenţate numai din simpatie, slăbiciune sau nevoie de imitaţie. Un temperament mai puternic cedează mai mult reacţiunii decât acţiunii directe"... Despre originalitate : „Opere şi oameni, judecăm totul cu oarecare ocoluri, şi părerea altuia ne predispune... Originalitatea, niciodată, poate nu-i aşa de rară ca atunci când e vorba de a judeca un lucru ; şi niciodată nu-i mai imperceptibilă, pentrucă o părere, chiar originală, nu se deosebeşte numai decât de părerea generalmente admisă; important pentru o părere originală este să nu caute să fie de acord cu părerea generală"... „Cred că sentimentele autentice sunt extrem de rare şi că marea majoritate a oamenilor se mulţumesc cu sentimente convenţionale, pe care îşi închipue că le au într'adevăr, dar pe care le adoptează fără să se gândească o clipă să le pue la îndoială autenticitatea. Crezi că simţi dragoste, dorinţă, desgust, gelozie, şi trăeşti în realitate după un model curent de umanitate care îţi este propus din copilărie. Senzaţii şi gânduri formează mici mănunchiuri de asociaţii mai mult sau mai puţin arbitrare ; numirile cu care le numim sfârşesc prin a le da o aparenţă de realitate... Senzaţiile şi emoţiile acceptă această dictare... E o profundă eroare să crezi că tocmai oamenii cei mai puţin cultivaţi sunt cei mai spontani, cei mai sinceri. Foarte deseori tocmai aceşti oameni sunt cei care împrumută sentimente convenţionale, şi le exprimă prin fraze gata făcute"... Şi această frază finală şi rezumativă : „Cea mai mare parte din frazele de care ne slujim pentru a ne exprima sentimentele se pot compara cu nişte cecuri fără acoperire. Şi cel care le acceptă mai bucuros e tocmai cel care şi el e mai puţin acoperit".

Intr'un articol din „Die Neue Rundschau" întitulat „Uber die Grösse", Emil Ludwig analizează noţiunea de „mare" şi caută să stabilească adevăratul ei conţinut, în ce priveşte accepţia morală a acestui epitet. Alta e accepţia când e vorba despre o faptă şi alta când e vorba de o operă. „Oamenii preferă fapta înaintea operei". Istoria n'a acordat niciodată unui artist, unui cercetător, unui inventator, titlul de „mare", pe care îl acordă din belşug regilor şi dictatorilor... Omul de stat şi războinicul întotdeauna au impus mai mult oamenilor, pentrucă activitatea lor era actuală, momentană şi pentrucă părea atot-cuprinzătoare, totalizatoare... Omul de stat e mare numai când îşi înţelege vremea în care trăeşte ; artistul e mare aproape numai atunci când presimte viitorul"... Altfel se întâmplă cu opera : „Acolo unde opera a urmat faptei, pentru a ilustra fapta, opera a ajuns mai ilustră decât fapta". Exemplul războiului Troiei şi al lui Homer, al alchimistului. Faust, celebru în vremea lui şi condamnat uitării, dacă n'ar fi fost Goethe. Alte câteva observaţii despre omul „mare": „Ceeace deosebeşte pe omul „mare" de restul oamenilor nu este proporţia dintre răul şi binele din caracterul lor, ci cantitatea, volumul: omul mare nu e mai presus de ceilalţi numai prin putere de realizare, pasiune, activitate spirituală, ci şi prin mândrie, ură, ambiţie. Firea lor este să risipească mereu, pentrucă dăruesc mereu ceeace au. Sgârcenia şi la propriu şi la figurat, este străină omului cu adevărat mare. Epoca noastră iubeşte din ce în ce mai puţin eroismul. Omul mare astăzi caută să evite aparenţele mistice. El caută ca facultăţile şi capacitatea lui să fie înţelese de toţi. „Forma măreţiei omeneşti în epoca noastră se transformă, elementele ei rămân însă aceleaşi". „Omul mare ştie să înfrunte, în clipa decisivă, soarta, cu pieptul deschis. In momentele hotărîtoare ale vieţii lor toţi oamenii mari au urmat impulsia lăuntrică şi nu avantajul material al situaţiei". Măreţia omenească stă, astfel, numai în caracter ; deaceea geniul este definit numai prin caracter şi e nedespărţit de caracter. Şi deaceea în nici-o operă sau faptă izolată nu se arată măreţia omenească aşa de limpede ca în priveliştea unei mari vieţi omeneşti".

P.

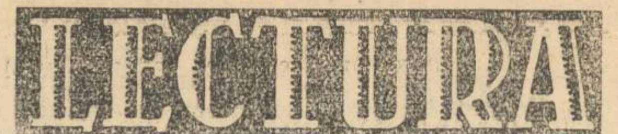
*) Depozit la librăria Hasefer, Bucureşti.

Mult aşteptata vacanţă a sosit

Nu aglomeraţi în bagajele ce luaţi cărţi sau reviste. — Găsiţi la munte, sau la mare, în orice localitate balneară sau climaterică:

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare
Peste 120 de numere apărute.



Floarea literaturilor străine
O scriere completă în fiecare număr, traducere dintr'un autor celebru

REALITATEA ilustrată
Singura revistă ilustrată din ţară care se poate compara cu revistele similare străine.
28 PAGINI MARI — TOTUL ILUSTRAT

DIMINEAŢA COPIILOR
Revista ilustrată colorată pentru copii

Pe marginea cărţilor

Caligraful Terţiu

Apariţia acestui volum de nuvele *) în editura Culturei Naţionale înseamnă mai mult de cât înregistrarea uneia din cele mai de seamă cărţi ale anului literar, pentru că arta pe care preotul cu barba ca un snop de spice albe o aşează între „adevăr şi închipuire" îmbogăţeşte proza românească prin pagini de puternică frumuseţe.

* * *

Problema stilului scriitoricesc — meşteşugul de a zidi în frază odată cu piatra cuvintelor o frumuseţe armonioasă — cunoaşterea tainei prin care litera neagră a tiparului e menită să răsune în gând şi să aprindă străluciri de policandre împărăteşti — e o izbândă spre a cărei desăvârşire mulţi râvnesc în zadar — pentru că stilul este şi singura putere menită să dea unei opere tărie mai straşnică de cât pietrei — pentru păstrare în veacuri.

Ca să poată câştiga trăinicie literară, gândul trebuie să se cristalizeze într'o formulă din cel mai pur material al cuvintelor trebuincioase, şi fraza păstrând în limpedea ei culoare ideia, să se alăture altei fraze ţinând seamă de jocul ecourilor şi răsfrângerilor de lumină, luând pildă de la acei meşteri făurari de odoare din vechime care ştiau cum să lege întru aceiaşi podoabă pietrele nestimate.

Ei ştiau că smaraldul străluceşte ca firul ierbii în soare, când stă în ghiara aurului galben alături de picătura de lapte a mărgăritarului — dar pare ciob de sticlă proastă aşezat în argint lângă sângerosul rubin. Cum sunt culori ce se împacă între ele şi se întăresc, sunt şi altele care se resping şi îşi nimicesc strălucirea.

Meşteşugul scriitoricesc stă în potrivirea cuvintelor (unul din înţelesurile volumului de poezii al lui Tudor Arghezi).

In trecutul prozei noastre literare o desăvârşire recunoscută o păstrează Alexandru Odobescu. In nuvelele lui istorice foloseşte nestemate din comoara cronicii — nu numai în ce priveşte subiectele — ci mai presus în făurirea frazei prin care păstrează şi evocă văzduhul din alte veacuri.

Culoarea epocei vibrând şi din felul cum îşi alege cuvintele, şi din ritmul ce dă frazei — pentru ca aceste cuvinte să sclipească — întocmai unui râu de diamante, pe un gât de fată — şiragul frazei înviorându-se în respiraţie.

Aceste ritmuri ale prozei lucrează în nevăzut, în subconştient — sunt unde ca şi acele pe care le întrebuinţează pentru stabilirea unei comunicări în spaţiu.

* * *

Exemplul Odobescu ne ilustrează atmosfera din nuvela istorică — în schimb Galaction mânueşte acelaş dor de desăvârşire în nuvela religioasă. Pentru nuvela istorică Odobescu a luat putere din cronicari — pentru nuvela religioasă Galaction aduce strălucire din lumina evangheliştilor — în care până azi rămâne să căutăm şi să găsim comoară nesfârşită pentru toate stilurile. (Poate fi luată şi pentru acest înţeles de stil al stilurilor — destăinuirea simbolică „La început a fost cuvântul").

* * *

Această căutare din care fraza se mlădiază nu e o spoială deşartă dată cuvintelor ci rezultatul unei munci cinstite.

Odobescu arheologul a veghiat multe nopţi deasupra cronicilor până ce a prins acel melodios răsunet — *cântec al vremei* — şi tot aşa sinceritatea îndrumată de meserie ne tălmăceşte calea lui Galaction teologul — care de la muncirea cărţilor sfinte a izbutit să dea frazei literare slavă.

Sârguinţa de a ne da o biblie românească revarsă răsplată unică asupra stilului literar care e cu totul altceva decât regulele gramaticei culese de belferi ce răscolesc prin fraze moarte.

* * *

Cele douăsprezece bucăţi de proză cuprinse în „Caligraful Terţiu" sunt boabele de chilibar românesc dintr'un şirag de mătănii, în care ochiul urmăreşte prin ape cafenii scântei albastre şi pâlpâiri din fire de aur, prinse din timpuri fără nume în mierea neagră a împietritei bogăţii pământene.

* * *

Vieţile sfinţilor întrec în frumuseţe orice roman biografic — şi între cei dintâi reîntorşi spre această pasionată lectură — se dovedeşte Galaction. Nuvela lui cea mare care a botezat volumul (Caligraful) trăieşte în vremea întâilor creştini — apoi depănând paginile mai departe ajungem la întâmplarea lui Mustafa Efendi ce s'a lepădat de legea musulmană ajungând să fie Macarie Monahul pentru că cerul s'a învoit să facă o minune — viscolind în toiul verii — şi troienind cu garoafe albe de fulgi de zăpadă un biet schit de munte. O asemenea întâmplare descrisă de marele Anatole France ar fi folosit scepticismul şi ironia rece — pe care le admirăm până la nimicirea sufletului (Vezi Pillat care a uitat de Isus) pe când la Galaction ritmul ideilor se îndreaptă spre o domoală şi îngăduitoare contemplare a minunilor religioase.

Nu odată Galaction se simte atras în a zugrăzi lungi discuţii civilizate ale unor oameni de credinţe osebite — pe care astfel *îi dovedeşte* că pot să se înţeleagă dacă au suflet drept şi minte nedobitocească. Această *credinţă* e propovăduită de toată omenia din scrisul lui Galaction — şi se vede că autorului îi place să fie cât mai cutezător înaintaş pe acest drum sufletesc.

* * *

Alte două întâmplări din aceiaşi carte ajung la amintiri contimporane.

„Oaspeţii de subt fereastră" poartă acest înţeles dar mai ales lanţul de durere din bucata de viaţă povestită în „hârcă pentru hârcă" în care destinul şi religia încercuesc soarta copilului ce s'a jucat în nelegiuită neştiinţă cu osemintele din cripta unei mănăstiri pe care toţi o ştim.

* * *

O evocare ciudată „Crăciunul Sfântului copil Feodor" legendă a copilaşului plecat să colinde cu băieţii mari spre alt sat, şi răzleţit în zăpezi de argint unde a fost găsit sloi sfânt de către ţărani — şi vis veşnic de către heruvini. De sărbătorile Crăciunului când cel mult la faptele diverse citim despre colindători sfâşiaţi de lupi prin cătune risipite — să ne amintim de legenda copilului Feodor şi vom înţelege mai înalt viaţa.

* * *

Sfârşesc aceste însemnări întorcând din nou filele spre începutul cărţii unde un caligraf înseamnă nemurirea pogorâtă pe pământ — atât cât o poate pricepe el sărmanul. Gândul nostru se reîntoarce pe aceste pagini — aşa cum am vrea să rătăcim paşii deasupra acelor ruine de bazilici din Dobrogea întâiului secol creştin — din care desgropările mai desprind lespezi — răscolind şi spulberând poate cenuşa unor sfinţi necunoscuţi — care au cunoscut pe apostoli.

ADRIAN MANIU

*) „Caligraful Terţiu" de Gala Galaction.

ÎNSEMNĂRI

Ediţiile poeziilor lui Eminescu

Un magistral articol publică d. G. Ibrăileanu în ultimul număr al „Vieţii Româneşti” (5-6) despre „Ediţiile poeziilor lui Eminescu”. Este continuarea unui ciclu pe care d. Ibrăileanu l-a început acum câtva timp. In articolul de faţă d-sa vorbeşte de ediţia d-lui E. Lovinescu. Cu verva polemică şi cu luciditatea critică al cărei secret îl deţine la noi numai d-sa, d. Ibrăileanu relevă şi pune la punct nenumăratele erori, inconsequenţe şi inexactităţi de care e plină ediţia d-lui Lovinescu şi prefaţa pe care d. Lovinescu o pune în fruntea ediţiei. D. Ibrăileanu dovedeşte cu prisosinţă „maniera” d-lui Lovinescu. Informaţii şi date, d. Lovinescu le culege din surse întotdeauna turburi şi false. Cu drept cuvânt d. Ibrăileanu spune: „D. Lovinescu adună gunoiul din toate ediţiile... D. Lovinescu a adunat în ediţia d-sale, cu multă sârguinţă, greşelile din celelalte ediţii ale lui Eminescu, complectând şi d-sa, când nu a găsit destule greşeli la alţii”. D. Lovinescu, deşi declară în prefaţă că se va servi numai de surse „controlate” şi „exacte”, recurge exclusiv la surse inexacte, de care se serveşte fără niciun control. De aici o ediţie plină de monumentale greşeli, poate cea mai proastă ediţie a poeziilor lui Eminescu din câte s'au făcut până acum. „D. Lovinescu a actualizat limba lui Eminescu crezând că actualizează ortografia” spune d. Ibrăileanu. „De unde îşi ea d. Lovinescu dreptul să schimbe limba lui Eminescu? Nu-i place limba lui Eminescu? Se poate. Nu-i place să editeze pe un poet care are o astfel de limbă? Să nu-l editeze”. Şi mai departe: „Dar, în sfârşit, pentruce d. Lovinescu nu e măcar consequent în falsificare, şi pune unele peste altele, formele lui Eminescu alături de ale d-sale? In „Scrisoarea II”, la distanţă de câteva versuri e şi „cucoane” şi cocoane”. Aiurea, tot la o distanţă de câteva versuri, „veşnic” şi „vecinic”, etc.” Acolo unde, însă, reaua credinţă a d-lui Lovinescu este cea mai flagrantă, e în falsificarea conţinutului poeziilor lui Eminescu. Aici d. Ibrăileanu aduce exemple a căror prezentare este pentru metoda, pătrunderea critică şi gustul d-lui Lovinescu o condamnare definitivă şi fără apel. Din această expunere rezultă că d. Lovinescu nu şi-a dat osteneala niciodată să cerceteze cu atenţie manuscrisele lui Eminescu. Le-a cercetat în fugă sau nu le-a cercetat deloc. Şi d. Ibrăileanu spune: „A te duce la manuscris, nu înseamnă ediţie critică, ci datoria de a da cetitorilor textul exact — chiar când n'ai fi făgăduit solemn şi fudul în prefaţă că-l dai exact şi chiar când nu ţi-ai întitula ediţiile „Biblioteca clasicilor români”. O ediţie care nu dă textul exact n'are nici o scuză”. Iar după ce se ocupă şi de prefaţa d-lui Lovinescu la ediţia „Povestitirilor” lui Eminescu (prefaţă „inspirată” din d. Sanielevici) d. Ibrăileanu încheie: „Tot capitalul, din care trăeşte d. Lovinescu de douăzeci de ani încoace — „ideile” d-sale despre ţărănism, despre sămănătorism, despre „reacţionarismul rural”, despre poporanism, etc. — este avutul d-lui Sanielevici, expropriat de d. Lovinescu... Căci d. Lovinescu *nu poate* să nu copieze. Natura sa îl condamnă la copiat, natura sa pasivă, feminină, — dar de o curioasă fermitate, căci ceeace reproduce d-sa este egal cu ceeace a primit. Această apucătură naturală d-sa o erijează în concepţie asupra vieţii.... Pentru d-sa totul este imitaţie pură, copie, plagiat: organizările politice ca şi literaturile. D-sa numeşte sincronism această curioasă reproducere feminină fără participare personală... Şi „sincronizează” mereu pe Scurtu, pe d. Sanielevici, pe cine găseşte — şi cu cât îi „sincronizează” mai fidel, cu atâta, din tactică, îi insultă mai tare... — *P.*

Gabriele d'Annunzio

D. Ramiro Ortiz, continuându-şi în revista „Roma” studiul său despre „Poezia lui Gabriele d'Annunzio”, analizează volumul de versuri „Canto Novo” al scriitorului italian, volum „atât de important pentru evoluţia poetică a lui d'Annunzio şi atât de reprezentativ a tot ce e mai original şi într'adevăr **novo** în întreaga sa operă poetică”. După ce analizează conţinutul câtorva poezii, în deosebi a primei din „Canto novo” care, „ni se revelează ca un cânt fluvial, acvatic, proaspăt, bucuros şi sălbatic” d-l Ramiro Ortiz, închee astfel caracterizarea noutăţii poetice a lui „Canto Novo”: „O oarecare atmosferă imaterială de vis, oarecare mister şi adâncime de senzaţii obscure şi nedefinite care par că răsar din cele mai mari profunzimi ale inconştientului, o presimţire de posibilităţi sensoriale nouă, într'o lume în care viaţa umană, cea animală şi cea vegetală nu se diferenţiază substanţial de aceea a flăcării, a luminii, a miresmelor, a sunetelor... Un sens cosmic al vieţii... şi acel divin sentiment de bucurie, de viaţă plină şi perfectă în armonie complectă cu restul naturii, care e caracteristic acestui „Canto Novo” şi pe care nu-l vom mai regăsi atât de proaspăt, simţit şi spontan în poeziile următoare ale lui d'Annunzio”.

Secretul Mariei Antoanetta

Marele efort al istoriei nu este stabilirea faptelor căci aceste fapte sunt prea numeroase; între atâtea mii de amănunte din care se compune fiecare, ea este constrânsă să neglijeze şi să aleagă. Insă caracterele, iată vânatul ei, cum spunea Montaigne: mai întâi pentrucă explică faptele şi apoi pentrucă, pentru om, nu este ştiinţă mai vie ca omul. Ce încercare grea, totuşi, aceea de a pătrunde secretul caracterelor, de a le închide într'o singură formulă! Mai ales când ştiri noui vin să schimbe unele judecăţi, să provoace altele. Iată asupra uneia dintre victimele cele mai mişcătoare ale Revoluţiei, Regina Maria Antoanetta, pagini rămase până acum inedite pe care contele de Saint-Priest, unul din cei din urmă miniştri ai regimului, le-a redactat în exil şi care sunt acum publicate în **„Revue de Paris”**. Intre multe altele această caracterizare a Reginei:

„Caracterul Mariei Antoanetta de Lorena va fi probabil o adevărată problemă pentru istorie, care vrea să tragă linii fixe şi care vrea să regăsească personagii totdeauna la fel când imprejurările se aseamănă. Putem spune însă că omul este aşa numai în artă nu şi în natură. Femeia este apoi mai mult supusă diferenţierilor şi inconsecvenţelor. Ceeace putem spune asupra acestei principese este că era din natură slabă şi nu cu spirit prea desvoltat; că fondul preocupărilor ei era cochetăria şi viaţa galantă; însă niciodată n'a fost rea, crudă sau risipitoare; niciodată n'a trădat Franţa şi arăta în împrejurări primejdioase un fel de măreţie care pornea din sentimentul demnităţii sale”.

In totul a fost mai mult femeie decât regină; aceasta-i raţiunea slăbiciunilor ei, cauza nenorocirilor ei, explicarea farmecului pe care continuă a-l exercita asupra urmaşilor. De ce să ne mirăm? Istoria nu este ţinută decât numai din simple pasiuni omeneşti. — *G. B.*

Eroina lui Bernardin de Saint-Pierre

Critica şi istoria literară franceză, totdeauna în goană după noui preocupări, caută astăzi să descopere, pe bază de documente autentice, întrucât scriitorii s'au inspirat din viaţa reală. Astfel, de pildă, d. Martial de Pradel de Lamase încearcă, în **„Mercure de France“** să lămurească misterul din romanul „Paul et Virginie“ al lui Bernardin de Saint-Pierre, a cărui eroină, casta Virginie, trebue să fi avut un corespondent în viaţa reală. Dar d. Martial de Pradel de Lamase nu este cel dintâi care a avut această curiozitate. In 1793, Lucien Bonaparte — care, la fel cu ilustrul lui frate, îşi devota pe atunci literelor flăcările ambiţioase ale unui suflet nerăbdător şi sensibil — punea lui Bernardin de Saint-Pierre o întrebare indiscretă.

„Dacă am îndrăznit să scriu, n'am făcut-o decât ca să vă întreb: care este adevărul, care este închipuitul în romanul D-voastre. Iată ce mi-am propus să ştiu, pentru ca altădată, recitindu-l, să pot să-mi zic spre mulţumirea curiozităţii mele: aici e adevărat, dincoace numai închipuit“.

Neliniştea aceasta era de altfel împărtăşită de unii din cititori, cu inima simţitoare, care vărsau lacrimi asupra nenorocirilor Virginiei şi iubitului ei. Mai ales întrucât autorul afirmase în prefaţă că „familiile“ despre care scria „au existat într'adevăr“ şi că „povestea lor este adevărată în principalele ei evenimente“. Până în 1821 afirmarea lui Bernardin de Saint-Pierre era privită totuşi cu îndoială; dar în anul acela au fost găsite, la grefa Curţii de Apel din Saint-Denis din insula Bourbon, procesele-verbale întocmite în anul 1744 în urma naufragiului lui Saint-Géran. Bernardin nu minţise; plecată din Lorient la 24 Martie 1744 nava aceasta se lovi de o stâncă în faţa cunoscutei Ile de France, la 18 August, către orele trei de dimineaţă.

„Din cele 181 persoane pe care le adăpostea, numai nouă scăpară, opt oameni ai echipagiuui şi un călător“.

Printre călători — ale căror nume au fost găsite în 1904 în arhivele portului Lorient, se numărau două tinere: M-elle Anne Mallet şi M-elle Caillon. Iată cum povesteşte un proces-verbal moartea lor:

„D-ra Mallet se afla pe puntea de dinapoi a corăbiei, cu d. de Péramont, care nu o lăsa un moment singură. D-ra Caillon se afla pe puntea din faţă, cu d. Longchamps de Montendre, care cobora pentru a sări în mare, urcându-se apoi iarăşi înapoi pentru a determina pe D-ra Caillon să se salveze“.

Ce s'a petrecut apoi? Toate relaţiile publicate asupra clipelor acelora dureroase sunt cu mult posterioare romanului lui Bernardin. Ceeace se spune cu oarecare preciziune este că D-ra Caillon poate fi identificată cu Virginie iar Louis Longchamps de Montendre cu Paul din romanul lui Bernardin de St.-Pierre.

Bernardin de St.-Pierre a fost în Ile de France după 24 ani dela naufragiul amintit. Va fi auzit din partea rudelor descendente povestea eroilor din 1744 şi i-a nemurit în romanul lui. — *G. B.*

Turghenev şi Flaubert acuzaţi de plagiat

Se pot găsi documente literare foarte interesante în numerele din urmă ale revistelor sovietice. Astfel găsim evenimente puţin cunoscute din viaţa lui Turghenev, raporturile cu scriitorii din vremea lui — care n'au fost mult diferite de relaţiile pe care le vedem azi.

E vorba de „extraordinara întâmplare” — cum o numeşte însuşi Gonciarov în paginile publicate de curând pentru întâia oară — de cearta şi zarva dintre Gonciarov şi Turghenev.

Gonciarov, singuratec, misantrop, ne 'ncrezător, a fost multă vreme torturat, a suferit ani de zile din convingerea că Turghenev, ştiind să-i dobândească încrederea cu multă dibăcie, îi fură subiectele, mergând uneori până la plagiatul direct.

In *Extraordinara întâmplare,* Gonciarov scrie:

„Dacă nu i-aşi fi povestit *Fluviul* (Obryv) de mine, în întregime şi 'n amănunt, literatura rusă n'ar fi posedat *Un cuib de nobil, In ajun,Părinţi şi Copii, Fum;* în Germania, Auerbach n'ar fi scris *Vila depe Rin* şi Flaubert n'ar fi scris *Doamna Bovary* şi *Educaţia sentimentală.* Aş putea să mai pomenesc o seamă de alte lucrări pe care nu le-am citit şi nu le-am cunoscut”.

Aceasta este starea de spirit a lui Gonciarov. Dar nefericitul scriitor nu s'a mulţumit să scrie aceste nerozii abracadabrante, rezultate din adâncile lui solitudini. A formulat acuzaţia de plagiat în faţa lui Turghenev chiar, pe când acesta citea *Un cuib de nobili* într'un cerc de prieteni.

Gonciarov mărturiseşte în scris:

„Am declarat limpede lui Turghenev că nuvela care ne-a citit'o nu era altceva decât o copie a romanului meu”. Când a apărut cartea lui Turghenev *In ajun,* Gonciarov şi-a reînoit acuzaţia. Turghenev a cerut dreptate de la un tribunal de onoare.

Au fost aleşi arbitri trei literaţi cunoscuţi, amici ai celor doi adversari: Dudişkin, Drujinin şi Anenkov, însufleţiţi de dorinţa de a împăca pe cei doi eminenţi scriitori.

Amănuntele „afacerii” se găsesc expuse în Amintirile lui Nikitenko:

„Faimoasa şedinţă arbitrală a avut loc azi după amiază la ora cinci. Turghenev era foarte emoţionat; totuşi a explicat limpede de ce era vorba, foarte simplu, fără mânie deşi cu oarecare tristeţe; Gonciarov a răspuns confuz şi nemulţumitor. Citaţiile pe care le-a făcut din romanul său, care ar fi având asemănare cu unele pagini din *In ajun,* n'au convins pe nimeni. Victoria, se vedea bine, era de partea lui Turghenev. Gonciarov a recunoscut însuşi că fusese târît de firea-i bănuitoare... Exagerase... Pe când Gonciarov se arătase — rol foarte puţin de invidiat — ca un om, iritant, grosolan, nestatornic, Turghenev s'a purtat cu toată demnitatea, tactul şi generozitatea”.

Precum se 'ntâmplă de obicei în asemenea afaceri de onoare, arbitrii n'au voit să osândească un scriitor ca Gonciarov. In amintirile lui Anenkov, găsim hotărîrea pronunţată:

„Operele lui Turghenev şi Gonciarov, construite pe una şi aceiaşi bază esenţial rusă, trebuiau în chip inevitabil să aibă situaţii asemănătoare şi întâlniri întâmplătoare de gândiri şi expresii identice — ceiace justifică şi scuză ambele părţi”.

Gonciarov pare mulţumit de jedecata arbitrilor. Turghenev reacţionează altfel. Chipul lui a devenit de o paliditate dureroasă; se aşează într'un fotoliu şi rosteşte, cu vocea tremurătoare de emoţie:

„Procesul nostru e încheiat, Ivan Alexandrovici Gonciarov. Dar voi mai adăoga un cuvânt. Cu începere de azi, relaţiile noastre prieteneşti încetează. Ceiace s'a petrecut între noi îmi arată limpede urmările periculoase pe care le pot produce legăturile de simplă încredere. Rămân un admirator al talentului dumitale. Dar nu mai poate exista între noi, cu începere de azi, iubirea cordială şi intimitatea sinceră de până acum”...

Turghenev s'a ridicat, a salutat pe toţi cei de faţă, şi a plecat. — *A.*

Colţul librăriei „Hasefer“

Răspunzând cererilor unor cititori din provincie, publicăm astăzi câteva titluri de cărţi interesante din domeniile următoare:

FILOZOFIE, PSYCHOLOGIE şi SOCIOLOGIE

TRATATE: *Bréhier:* Histoire de la philosophie; *Penjon:* Précis d'histoire de la philosophie; *Höffding:* Histoire de la philosophie moderne;

Dumas: Traité de psychologie; *Vilfredo Pareto:* Traité de sociologie générale; *Namias:* Principes de sociologie et de politique.

Vocabulare: Marele vocabular filozofic al lui Lalande: Vocabulaire de la philosophie (2 vol. mari).

Amintim din *Maxime Le Roy:* Descartes, le philosophe au marque; Les exigences idéalistes, Les origines humaines.

De *Olivier Le Roy:* La raison primitive (essai de réfutation de la théorie du prélogisme); Din colecţia: Les grands philosophes: Socrate de *Piat;* Spinoza de *Couchoud;* Kant de *Ruyssen;* Platon de *Piat;* Aristote de *Piat.*

Opera lui Henri Bergson: L'évolution créatrice, Le rire, Matière et mémoire, Essai sur les données immédiates de la conscience, L'énergie spirituelle, Durée et simultanéité.

Schopenhauer: Aphorismes sur la sagesse dans la vie, Essai sur le libre arbitre, Le monde comme volonté et comme representation.

Westermarck: Les origines et le développement des idées morales (2 vol.).

Höffding: Philosophes contemporains: Wundt, Ardigo, Bradlay, Taine, Renan, Fouillée, Renouvier, Boutroux, Maxwell, Mach, Herz, Ostwald, Avenarius, Guyau, Nietzsche, Eucken, James. Esquisse d'une psychologie fondée sur l'expérience; Philosophie de la religion;

P. Janet: De l'angoisse à l'extase (études sur les croyances et les sentiments: un délire religieux: la croyance — les sentiments fondamentaux).

Henri Sée: Science et philosophie de l'histoire; *Max Scheler:* Nature et formes de la sympathie; *Georges Sorel:* Réflexions sur la violence, Utilité du pragmatisme, Ruine du monde antique; *Tarde:* Les lois de l'imitation;

Albert Spayer: La pensée concrète (essai sur le symbolisme intellectuel).

Burloud: La pensée (d'après les recherches expérimentales de Watt, Messer et de Bühler), La pensée conceptuelle (essai de psychologie générale).

Opera lui Th. Ribot: L'imagination créatrice, La psychologie du sentiment, Les maladies de la mémoire, Maladies de la volonté, Maladies de la personnalité, L'hérédité psychologique, L'évolution des idées générales.

Henri Delacroix: Le langage et la pensée. Psychologie de l'art. La religion et la foi.

Souriau: Avenir de l'esthétique;

Kant: Critique du jugement (Basch); Spinoza: Ethique; *Hans Driesch:* Philosophie de l'organisme;

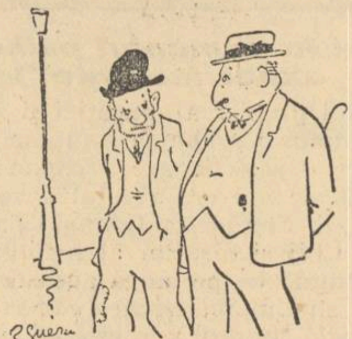
Cerem scuze pentru modul neregulat şi dezordonat al prezentării titlurilor de mai sus. Am ţinut să indicăm din fiecare ramură şi epocă a cugetării cărţile mai reprezentative. Depozitul nostru cuprinde mult mai multe cărţi în aceste domenii. Atragem atentiunea că posedăm un mare asortiment de cărţi de filozofie în limba germană şi că procurăm în 8 zile orice carte (sau revistă) germană, în 12—14 zile orice volum francez socotind cursul zilei. In provincie trimetem cărţi numai contra unui acont anticipat prin mandat.

— A apărut în Editura „Cugetarea” —

CIMENTUL

Roman de FEDOR GLADKOV

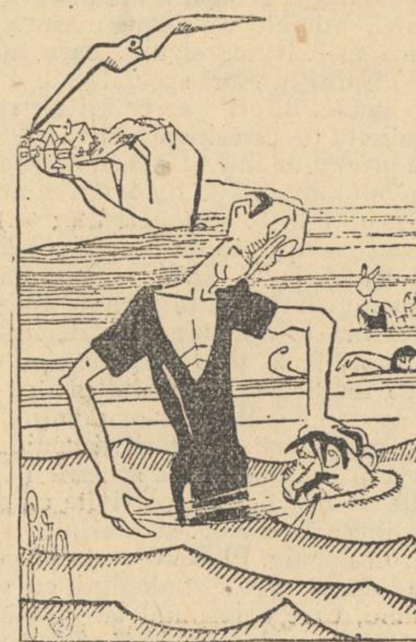
Scris de un talentat autor al regimului sovietic şi în care e descrisă viaţa actuală a Rusiei, romanul acesta e citit pretutindeni cu cel mai mare interes.



— Se duc şi zilele frumoase... Se apropie vremea pardesiului.. Destul de trist!

— Da... mai cu seamă când nu-l ai.

Distracţii balneare



— Să ştii că faci glume de prost gust.

— Totuşi n'ai să poţi tăgădui că-s sărate

Teatrul la Ministerul Sănătăţii



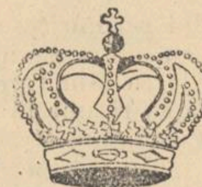
— Inutil să mai insişti, domnule. Nu-mi place desnodământul piesei d-tale.

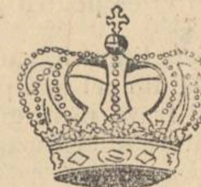
— Dar dv. cum l-aţi vrea?

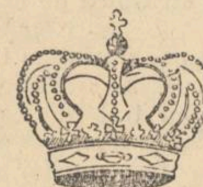
— Un desnodământ fatal — aşa suntem deprinşi noi medicii.

Noul Ciorap de mătase

pură care stârneşte admiraţie în lumea elegantă femenină din America şi Europa se numeşte







TREI COROANE

Neîntrecut în frumuseţe şi fineţe

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

ANUL IX.- SERIA II-a.- No. 453

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 11 August 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 / CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Gusturi și Judecăți

— O notă despre Proust —

Lui Ion Dobrogeanu-Gherea



Dela un capăt la altul, Proust se desfășură ca geniu al infectului. Infectul diavolește complet.

...Odaie cu ferestrele lipite.

Odaie unde copilul scrofulos, buhav, clorotizat de viciu solitar, își face toate trebuințele încuiat ermetic ca să nu răcească. Rufe murdare stătute, ciorapi dospiți, camizole săptămâni de zile încleiate de nădușeala artritică a babei care cocoloșește băiatul cu schelet de sgârciuri și carne de melc.

Ruine de organism blestemat să se topească în gelatina preorganică. E regnul și geniul moluscului. Orice imagine căzută aici își veștejește culorile; se desosifică și se slănînește; se lățește în piftia descompunerilor fără nume. Conturele sănătoase ale formelor morale se îmbălează în indistincte desene de mucegai.

Proust este, invariabil, artistul descompunerii. De ar vorbi de flori, de fete zdravene și rumene, de soare plin, de arbori proaspeți — totul se face dejecțional sau cadaveric, în magia aceasta a putrejunii perpetue. Toată culoarea, toată vigoarea realității sensibile sunt redate așa cum un stomah, înăcrit de ulcere, varsă mucilaginoasă și spălăcită carnea în floare a unor fructe strălucite.

Iți astupi desperat ochii, nările, gura, și alergi nebun la aer. Aer vreai, și lumină hotărîtă, conture curate, culori elementare violente. Vreai să vezi sclipind metal, să pipăi fildeș neted, tare și rece; să te pătrunzi că lucrurile au schelet, au formă dinăuntru, că vor să existe în sfârșit, pentrucă le e bine să existe, oricum, clipe sau veacuri; și să-și simtă, prin conturare înverșunată, farmecul indefinibil al existenței.

In Proust, de sinistră evocație, cele mai hotărîte imagini devin asemene melcilor fără coaje, ce cu urmele lor băloase par, la fiece împinsătură lipicioasă, să regrete că trebue să se deosebească deslipindu-se dintr'o cleioasă informitate.

Dacă din lucrul scris, de când scriu oamenii, aș putea să distrug ceva total, pe Proust l-aș distruge. Un volum de Proust mă face să visez inundații de formol, Niagare de acid fenic, arderi cu milioane de volți. Proust este cântărețul morții murdare. Maistrul grețosului continuu... Ințelegeți: nu e vorba de figuri desgustătoare sau de scene scârboase; ci, prin apucătura lui de a descompune, prin geniul său — — care e poate o formă a unei impotențe, — geniul de a nu isprăvi niciodată: orice, dar orice, se gelatinizează respingător. Prin fleșcăirea neîncetată a orice, el nu te lasă să scapi de sub apăsarea ideii unei distrugeri neîntrerupte, blajină și neîndurată. La fiece pas se repetă aceiaș gradație, dela searbăd spre vomitiv. Proust îmbălează și clefăie, clefăie impresiile până li se topește formă, culoare, savoare — și icneala intervine fatal, ținând loc de ritm. — In formulă abstractă: se devalorează tot cuprinsul posibil al experienței; și această devalorare se face potolit, printr'o morfoleală lentă, și într'o târâire damblagie — lucruri de spaimă pentru un suflet de normală vigoare.

Intre pesimiștii din literatură, locul lui Proust e memorabil. Pesimismul lui a născut o estetică ce apare ca estetica solitarilor impotenți, dar nerezignați. Metoda lui de artă e metoda mozolelei tenace, alternată cu tresăririle unui stomah dezolat de dispepsie. Cașicum un apetit sexual neajutat de organele corespunzătoare, ar căuta consolare prin icneli și vărsături.

Originalitatea lui Proust e o minunată grozăvie în literatură. E respingător și admirabil.

* * *

Am scris această spovedanie cu intenție pur metodologică. Am scris simplu, ce mi-a venit să-mi spun mie însumi, când am cunoscut cărțile lui Proust. E reacția imediată, literară și vitală față cu lumea acestui artist. Proust întreg îmi e respingător și de groază. Asemene răspunsuri instinctive, nu văd cum altfel le-aș fi putut formula, decât prin acumulare de transpuneri în fizic. Orice stare emoțională nu poate fi definită altfel decât prin stări fizice, nici descrisă altfel decât prin localizări corporale.

Metafore în serii îți trebue pentru a descărca sensibilitatea, atunci când obiectul iritator e complex: o carte literară enormă. Asociații între stările tale organice și imagini exterioare de analoagă tonalitate, îi se impun imperios până la exasperare. Trebue să verși până la picătură otrava strecurată în tine din mii de pagini. Și vorba e material ingrat, algebră absurdă și păcătoasă în fața plenitudinii vieții instinctive. Arătându-vă lichide, cleiuri și gelatine desgustător colorate, insuflându-vă combinări de mirosuri dulceag putrede, — v'aș fi putut sugera incomparabil mai convingător complexul de afecte pe care mi l'a dat literatura lui Proust. Dar ce lux de laborator bizar ar fi trebuit, pentru a realiza asemenea transpunere adevărat expresivă a unor stări de instinct!

Opera lui Proust este un eveniment superb în istoria literară. In cea franceză, mai întâi. Copilul bolnav și claustrat a închis o epocă de stil: el a omorît eloquența, anulând, astfel, efectiv o dogmă dintre cele mai îndărătnice ale artei literare franceze. Ceeace pentru Stendhal fusese un deziderat destul de confuz, a realizat Proust ca faptă necesară, izvorâtă din structura specifică a spiritului și temperamentului său. Mâncat de râia implacabilă a snobismului, el a fost, prin paradoxală îmbinare de porniri opuse, un meditativ pasionat, un artist sincer și zelos al inteligenței solitare. Prin el natura a rezolvat, nu se putea mai fericit, o problemă de mult întârziată a spiritului și a artei europene.

Valéry, de la începuturile sale chiar captiv al ambiției, foarte franceze, a originalității absolute și cu dinadins, în ale cărei mreje el s'a sbătut până la contorsiuni comice, se întoarce acum, încărunțit, sub constrângerea saloanelor și din respect către doctrine intelectualiste, la disciplina elegantă a dicțiunii frumoase, normal franceză.

Cu totul din contra, Proust, botezat, ca adolescent încă, în apele reglementar parfumate ale mondanității, se retrage, la maturitate, pentru a-și realiza vocația, personală extrem, cu o tărie de apostol.

Neașteptat cu totul: în țara lui Voltaire, a lui Condillac, Taine și Maupassant, un scriitor are puterea să dea graiului o maleabilitate asemenea celei eline sau germane. Cea mai algebrică dintre limbile literare s'a mlădiat, așa ca să poată urmări conturele stărilor adânci ale spiritului. Proust a situat arta literară pe un plan nou al experienței, — planul memoriei involuntare, cu jocurile surprinzătoare ale sentimentelor duratei și timpului ce decurg din această permutare. O priveliște profund nouă se înalță din descompunerile și recompunerile unor complexe de imagini, mumificate geometric printr'o tradiție ce de mult își istovise vitalitatea.

Nu se creează decât din exces. Un exces de boală a trebuit, pentru ca să înflorească descompunerea care să fie începutul hotărît al unei metode noui de artă.

Aceste sunt, mi se pare, de ținut minte despre Proust. Și aceasta tot, e numai un exemplu.

Gusturile sunt reacțiuni instinctive. Ce spunea Caragiale despre opinii: că sunt libere, dar nu obligatorii, e tot atât de valabil pentru gusturi. De altfel, e numai o simplă distincție de vocabular.

Nu așí fi îndrăznit să spun publicului gustul și desgustul meu pentru Proust, dacă nu așí fi crezut că pot lămuri astfel deosebirea între gusturi și judecăți. Pe când se canonea scriind viața Emmei Bovary și a desgustătorilor burgheji, Flaubert se plângea, adesea, prietenilor de scârba lui continuă pentru modelele acele.

Dacă un romancier a știut să se disciplineze astfel, cu atât mai tare se cuvine criticului să nu piarză din ochi deosebirea delicată între reacțiile sale instinctive și natura, întreg văzută, a obiectelor cu toate efectele ei.

Cearta, acum jumătate de veac, între impresioniști și dogmatici, a fost în mare parte, o elementară confuzie. Există reacții instinctive, există înțelegere și descifrare de obiecte. Ambele sunt — date. Loc pentru exclusivism nu e. Cei care se certau, impresioniști ca și dogmatici, se lăsau, mi se pare, deopotrivă îmboldiți de porniri instinctive. Și vorba era doar de a înțelege. O comicărie frequentă în viața literaturii.

PAUL ZARIFOPOL

Arătarea

Subt umbra snopilor s'a oprit,
A desfăcut scutecul din bete roșioare.
Copilul a întins mâinile spre floarea sânului și a zâmbit.
Și în ochii ei zâmbetul s'a făcut cicoare.

Prin ceruri, pe o aripă de vânt,
A lunecat un porumbel de pădure, sau sfânt.

Poate ca să le spuie cântarea domoală,
Din miriștea de aur, un greier i-a căzut în poală.

Dar s'a speriat — și înapoi a sărit.
Parcă ar fi fost un pui de drac pocăit.

Zările jucau în albastrul depărtărilor,
Și drumul alb era tors aruncat zărilor.

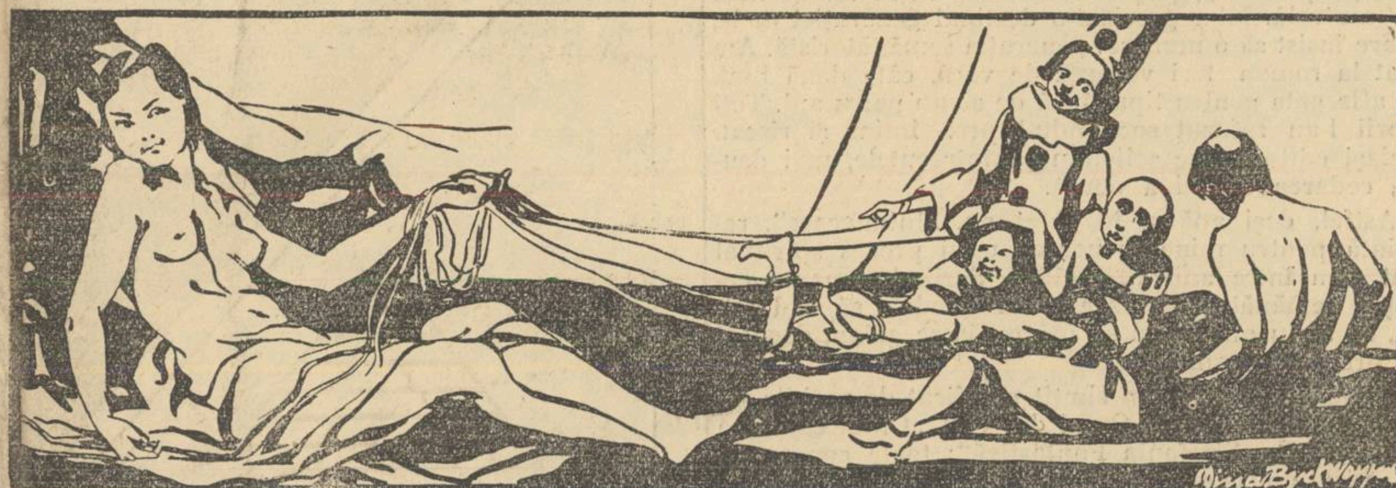
Purtând urme desculțe nenumărate în praful pustiu,
Drumul era plin de nevăzutul viu.

Era ziua sântei Mării în asfințit
Când au plecat îndepărtându-se în lumină.
Iar pe locul unde grâul a umbrit,
S'a ridicat ușor o tulpină de sulfină.

Au pornit spre biserica înconjurată de cruci?
Au pornit spre dealurile încoronate de nuci?

Peste moșia bogaților cădea povara serii
Și pe urmă luceafărul aprinse lumina tăcerii.

ADRIAN MANIU



De vorbă cu d. Cezar Petrescu [1)]

Cum de am ajuns să ne'mbogățim volumul cu declarațiile de mai jos, fără a fi dat ochii sau mâna cu d. Cezar Petrescu, e desigur un record. Intâlnirea a fost pur spirituală și nu vom trăda niciodată metoda, care e totuși simplă și genială ca oul lui Columb.

PUȚINĂ BIOGRAFIE

Născut în Decembrie 1892, la Cotnar, jud. Iași. Tata era oltean, fecior de clăcaș. A fugit de acasă, de pe Olt, la vârsta de 12 ani, dejugând boii în marginea satului și plecând desculț, în lume, să învețe carte. A isbutit, de vreme ce după cincisprezece ani s'a întors în țară, inginer agronom și dr. în științele agronomice, dela Institutul agronomic din Paris. Mama e moldoveancă, fiică de mare proprietar, cu moșii în județele Neamț și Iași.

Copilăria mi-am petrecut-o în ținutul Romanului, pe valea Siretului și a Moldovei, unde tata era directorul Școalei de Agricultură. Vacanțele la moșiile bunicului și ale unor unchi, proprietari în județele Neamț și Suceava. Această atmosferă și îndoită ereditare, din neam de țăran devenit cărturar și din familie latifundiară, cred că m'a pregătit sentimentalicește, pentru literatura semănătoristă. Intr'adevăr, în „Semănătorul", prin anul 1908 sau 9 — (nu-mi amintesc exact fiindcă nu mai păstrez numărul) — mi-am văzut publicată prima schiță, fiind încă pe băncile liceului.

CURENTE LITERARE

M'a atras și m'a influențat ideologia semănătoristă, de pe băncile școlii, fiindcă regăsiam conciliată atmosfera de acasă. Spiritul de clasă al tatei, care nu uita că e fecior de clăcaș — și spiritul de clasă al mamei, care fusese crescută în toate bunele și relele unei categorii sociale privilegiate, își disputau alternativ în formația mea spirituală, sentimente și judecăți contradictorii. Mă simțeam când revoltat social, când „reacționar odios", după linia sângelui patern ori matern. „Semănătorul", atât în literatura sa, cât și în ideologia politico-socială, împăca aceste două impulsii antagonice, tocmai prin ceeace constituia contradicția doctrinei semănătoriste. A slăvi în acelaș timp țăranul și proprietarul, exploatatul și exploatatorul, nu-mi părea întru nimic ilogic, cum absurd era de fapt. Dela semănătoristul Mihail Sadoveanu, am învățat atunci să văd și să iubesc peisagiul moldovenesc, țăranul idealisat și stilizat, deși psicologicește artificial, clasa latifundară în descompunere. Prin Sadoveanu l-am descoperit pe Turgheniev. Și apoi prin Turgheniev, toți rușii, care se puteau citi pe atunci în traducție franceză.

Până la șaptesprezece ani am fost semănătorist înverșunat. Pentru ca imediat după terminarea liceului, să deviu cel mai înverșunat dușman al iorghismului și cuzismului în floare.

Probabil, a fost efectul satietății. Toți colegii de facultate, erau cuziști, iorghiști, antisemiți. Ideologia mai mult lirică și romantică a semănătorismului, lua un aspect brutal și desfigurat. N'aș putea să reconstitui acum toate etapele procesului spiritual, care m'a situat în luptele studențești, acerbe pe vremuri, în tabăra adversă cuzismului și iorghismului. Poate a contribuit în mare parte influența literaturii umanitarist-rusească. Poate și oarecare spirit de contradicție și singularisare. Fapt este, că m'am aflat printre promotorii reacțiunii studențești care a combătut mișcarea național-antisemită și în urma unei manifestațiuni rămasă celebră la Iași, am provocat închiderea centrului studențesc local, disolvarea comitetului de conducere și alte isprăvi care au marcat, cu o ultimă convulsiune, încheerea agitațiunilor studențești dinainte de războiu. In această epocă, am început a colabora la *Facla* lui Cocea, la *Versuri și Proză,* condusă de Hefter și I. M. Rașcu, mai apoi la *Cronica* lui Tudor Arghezi și la ziarul ieșean *Opinia.* Cum toate aceste ziare și reviste, erau ostile curentului semănătorist, trecut de pe planul literar, pe cel politic și social, colegii mă arătau cu degetul ca pe un monstru „vândut jidanilor".

Adevărul e, că în chiar această reacțiune juvenilă împotriva semănătorismului și degenerescențelor sale politice, se afla prezent, un semănătorism, desiluzionat de aspectele și de efectele lui reale, întocmai cum ateismul e o altă formă numai aparent eliberată, a spiritului religios. Adevărații atei sunt agnoticii — cei indiferenți, absenții, nu dușmanii crunți ai sutanei, dacă s'ar putea spune: „nu invertiții religiosității".

Tot așa, din generația mea, singurii scriitori care s'au format în afară de influența semănătoristă, ar fi acei care n'au luat nici o atitudine *pentru sau împotriva* semănătorismului. Cei care nici nu i-au observat existența. Și aceștia sunt prea puțini — dacă sunt.

A nega și a urî, e încă un fel de a te recunoaște influențat.

Fidel formal semănătorismului până la 17 ani, detractor al semănătorismului dela această dată înainte, în realitate m'am format sub steaua „Semănătorului".

Primele mele volume, până la romanul *„Intunecare"* inclusiv acest roman, n'au fost altceva decât lichidarea acestui proces de degajare, care a mers încet, fiindcă în fiecare carte subliniam o realitate spirituală, veche de zece ani, măcar. Niciodată n'am scris pe o emoție sau un subiect sau o experiență umană, proaspete. Intre geneza unui volum și realizarea lui materială, au trecut întotdeauna câtiva ani. Timp în care prelucram materialul brut, interior, fără nici un plan pe hârtie și fără nici o fișă, pentru ca mai apoi, povestirea, nuvela



CEZAR PETRESCU

sau romanul, să fie scris direct și trimis tiparului în prima și singura versiune. Astfel „Simfonia Fantastică" s'a născut ca subiect, dintr'o discuțiune cu prieteni, la o masă acum vre-o șase ani. A crescut în mine, până m'a sufocat — ca să fie scrisă, la cererea editorului în șapte zile. In aceste condiții, nici un volum nu e contimporan cu o etapă a evoluției mele sufletești sau artistice. Mă urmează cu întârziere de câtiva ani, fiindcă procedeul meu de lucru e cristalizarea la rece. După ce ardoarea primei „inspirații" s'a consumat, lăsându-mi toată luciditatea.

CUM S'A ZĂMISLIT INTÂIUL VOLUM

„Scrisorile unui răzăș" au luat ființă dintr'o necesitate mai mult gazetărească. Intemeiasem împreună cu Pamfil Șeicaru, revista de polemică „Hiena". Eu mă aflam la Cluj, Șeicaru la București. Săptămânal mă bombarda cu telegrame, cerând manuscris, și săptămânal cu poșta de atunci, articolele soseau târziu și deveneau inactuale. După exemplul lui Alphonse Daudet, cu scrisorile din moara sa, am întemeiat o rubrică fixă sub titlul care a devenit titlul romanului. Subiectele roiau, oscilând între literatura pur beletristică și literatura curentă a revistelor de polemică. Aceasta explică lipsa de compoziție, introducerile disproporționate cu restul povestirilor, popasurile pe drum, caracterul jurnalistic al celor mai multe „scrisori". De altfel, în volum n'am tipărit nici jumătate din materialul apărut mai întâi în „Hiena", mai apoi în „Gândirea", sub acest titlu.

Cu „Scrisorile unui răzăș" a început pentru mine

Continuare în pagina a II-a

1) Din volumul *Mărturia unei generații*, care va apare la toamnă (Editura Națională S. Ciornei, București).

lichidarea semănătorismului. Mă eliberam — scriind în formă și conținut, după cea mai perfectă tradiție semănătoristă — de un romantism și de un lirism rustic și provincial, datând de 10 și 15 ani: tot capitolul copilăriei și adolescenței. Din aceiași necesitate au luat ființă povestirile și nuvelele din „Drumul cu plopi", unele din volumul „Omul din Vis", precum și foiletoanele adunate sub titlul „Carnet de Vară".

SUBLIMAREA TRECUTULUI

Romanul „Intunecare", a fost conceput în primii ani după războiu. Contemporan cu „Scrisorile unui răzăș" îl purtam cu mine, ca amănunte și atmosferă, tipuri și episoade, așteptând doar să mi se lămurească linia centrală. Mi-a precizat-o destinul generației mele, pe care insist să o numesc: generația semănătoristă. Am lucrat la roman trei vacanțe de vară, câte două luni, și se afla gata pentru tipar încă de acum patru ani. Toți editorii l-au refuzat socotindu-l prea întins și riscat. (Aceiași editori care solicitau pe întrecutele, mai deunăzi, cedarea ediției a doua).

Astfel, deși apărut în acest an, „Intunecare", reprezintă pentru mine încheerea unui proces spiritual situat cam între anii 1920—1924. Scriind romanul generației semănătoriste, care mă împiedica să văd altceva, să scriu altceva și să mă regăsesc, m'am degajat de o prezență tiranică.

Numai atunci, m'am simțit purificat de vechile influențe, pentru a scrie „Omul din vis", „Omul care și-a găsit umbra", „Simfonia Fantastică"; toate concepute, cred, sper, dincoace de canoanele Semănătorului.

ORIGINILE REVISTEI „GÂNDIREA"

„Gândirea" s'a născut la Cluj. Ne aflam în primăvara anului 1921, un grup de scriitori tineri osândiți profesiunii gazetărești și înfricoșați să nu ne înghită definitiv presa cotidiană. Destul să număr câțiva: Adrian Maniu, Lucian Blaga, Gib. I. Mihăescu, Radu Dragnea.

Ideia și titlul revistei au pornit dela mine. Cuvântul înainte, alcătuit împreună cu Adrian Maniu, anunța sub o formă imprecisă și lirică, refuzul de a ne trasa un program.

Poate e nevoie să lămuresc acum, după opt ani, ceeace pare încă unor cititori absurd și copilăresc.

„Mai e obiceiul ca atunci, când închei această primă pagină — scriam în 1921 — să arăți un criteriu, un program de activitate fixă, un sistem după care întreg grupul va intra în bloc, în nemurire. Cu asemenea programe infailibile pierd și jucătorii de ruletă și au pierit și multe reviste. Nu ne-am strâns laolaltă, să fim mai tari ca turmă. Pe drumul „Gândirii", fatal fiecare e răzleț și izolat. Drumul e deschis — altul pentru fiecare. Și înțelegem a recunoaște dela primul pas, că fiecare va ajunge acolo unde puterile sale sunt în stare să-l ducă".

Vag. Dar necesar. Toți scriitorii care s'au grupat atunci în jurul „Gândirii" ori au trecut numai prin paginile revistei, erau între 25 și 35 ani. Se formaseră sub diferite discipline. Se înrudeau însă printr'o singură experiență comună: războiul. Nu mai puteau accepta să fie anexați de vechii patroni literari și de vechile firme ale revistelor existente. Voiau o casă a lor.

Noi, cei dela Cluj, le-am pus-o la dispoziție. Ideologia revistei, dacă avea să se cristalizeze — cerea timp. In 1921 toate spiritele erau turburi, încă umbrite de suvenirul războiului, atrase și respinse de forțe contradictorii. Restabilind atmosfera de atunci, din literatura noastră ca și din toată Europa, e greu chiar astăzi să reconstituim firele încă nevăzute, din care s'a urzit literatura și spiritualitatea anului 1929. Revista și-a definit ideologia pe măsură ce și-o defineau colaboratorii ei cei mai statornici. Apărută într'un moment de criză spirituală, când afirmația unei generații se închega încă dintr'un haos ca apele de uscat, „Gândirea" oferea tocmai ceeace lipsea oricărei alte reviste: libertatea. N'avea patron, n'avea cadre rigide, nu era legată de nici o școală critică, literară și spirituală, existentă.

Eclectismul acesta, atât de necesar momentului, i-a ușurat existența atât față de colaboratorii diverși cât și față de marele public cititor.

Revista a mers odată cu timpul. De aceia, poate, atâtea altele i-au rămas în urmă, pe drum.

INCONSECVENȚA?

Se impută astăzi „Gândirii", tocmai această inconsecvență. Eclectismul și diletantismul primilor ani de apariție, în contrast cu ideologia actuală: tradiționalism, autohtonism, ortodoxism.

Cred dimpotrivă, că adaptabilitatea aceasta la semnele timpului, a fost însușirea de căpetenie a „Gândirii", cum de altfel i-a fost și singura condiție de existență. O revistă corespunde unei necesități, atâta vreme cât păstrează contactul direct cu marele public. Cititorul e indicatorul sensibil, cu al cărui vârf de ac se măsoară dacă o revistă, deci un curent, deci o ideologie, are priză la realitățile epocei ori e numai o creațiune artificială, streină realității și respinsă de realitate. „Gândirea" s'a bucurat de la început de un mare număr de cititori; i-a păstrat. Imi pare că aceasta e cea mai bună dovadă că în evoluția ei către ideologia actuală, n'a făcut altceva decât să anticipeze evoluția spirituală pentru care cititorul era pregătit. Cât despre locul pe care îl ocupă ideologia „Gândirii" în cultura românească, mi-ar fi greu să-l definesc. E prea aproape de mine acest copil al meu și amândoi suntem prea aproape de prezent, ca să pot lămuri obiectiv, ceiace numai perspectiva timpului îngăduie. Aș risca să dau o iluzie ori o dorință, drept realitate. Și nu-mi recunosc acest *donchihotism*.

De altfel, din momentul când „Gândirea" și-a asigurat definitiv existența, m'am îndepărtat de la conducerea sa efectivă, dintr'un egoism și un instinct de conservare scriitoricesc. Munca și grija redacțională, îmi fărimițau prea mult timpul, neîngăduindu-mi să consacru decât resturile scrisului meu propriu zis. Cum de zece ani n'am întrerupt o singură zi meseria de redactor al unui ori altui ziar politic, această obligație cotidiană, adăogată la toate preocupările unui redactor de revistă literară (bani, cronici, adunarea materialului, corecturi, corespondențe, etc. etc.) îmi răpeau orice posibilitate de a mă concentra pentru o lucrare de *longue haleine*. N'am râvnit niciodată la rolul de regisor al unei generații. Sunt bucuros că i-am putut oferi o revistă, care măcar ca tehnică și distribuție interioară, depășea comunul celorlalte reviste, care au apărut și au dispărut în ultimii opt ani.



SCRIITORII DE AZI

Socot literatura românească de după războiu, mult superioară literaturii dinainte de 1914. In calitate și în obiectiv. Tocmai prin faptul că s'a putut elibera de imperativul istoric și social.

Inainte de 1914, scriitorul, cu și fără vocație, era târît în lupte streine literaturii. A fost o epocă de *mesianism*. Toate curentele literare erau încadrate în tabere de războiu național ori social. Chiar scriitorii care își refuzau asemenea rost, consumau o parte din energia creatoare luând atitudine împotriva semănătorisrismului, poporanismului și umanitarismului. Prin negație — revin la marota mea — suportau toate incuriile și desavantagiile literaturii legate de temporar.

Astăzi, creatorul se poate izola în creația sa.

Și numai datorită acestui fapt, epoca de după 1918 se va înfățișa istoricului literar cu o poezie atât de diversă și personală, ca a lui Tudor Arghezi și Lucian Blaga, Adrian Maniu și Phillippide, Bacovia și Ion Vinea, Demostene Botez și Ciurezu, Ion Barbu și Minulescu. Cu o proză atât de diversă, ca a lui Gala Galaction și Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu și Damian Stănoiu, Papadat Bengescu și Al. O. Teodoreanu, Mateiu Caragiale și Gib. I. Mihăescu, Mihail Sadoveanu și Brăescu. Teatrul a afirmat măcar trei dramaturgi, tus trei din familii cu totul streine: Ciprian, Blaga și Gib. I. Mihăescu. Critica? — să nu mai vorbim de ea. Aservită prieteniilor și dușmăniilor, n'a făcut decât să mărească în orice ocazie confuzia marelui public cititor. Cum toate bisericuțele dinainte de războiu, au fost nevoite să-și remanieze zugrăveala și personalul de la strană, fiecare critic oficial al unui cenaclu și-a acomodat criteriile de judecată proaspeților recruți. S'ar scrie o întreagă antologie glumeață, numai din contradicțiile și revizuirile acestor șefi de școală, care de douăzeci de ani scuipă împotriva vântului.

Un singur foiletonist conștiincios și obiectiv: Perpessicius.

PROECTE ȘI INTENȚII

In momentul de față lucrez la un roman „Calea Victoriei", în care voi cerca să zugrăvesc disoluțiunea psihologică a unei familii provinciale instalate în București, după războiu. Roman dintr'un ciclu mai vast, de alte 7-8, menite să înfățișeze aspectele vieții românești contemporane, stăruind nu atât asupra problemelor sociale, cum s'ar părea din enumerația de mai la vale, cât asupra analizei și conflictelor psihologice.

Va urma un roman, din atmosfera atât de pitorească, necunoscută și dramatică, a regiunilor petrolifere: „Aurul negru". Un roman al moravurilor politice. Altul de presă. Unul al vieții provinciale și altul al căsătoriei. Etc.

Pentru toate acestea „Intunecare" a slujit de prefață, atât pentru mine cât și pentru cititori, lichidând moștenirea războiului. Intre timp, voi tipări tot la toamnă, romanul „La Paradis general", un divertisment din atmosfera bohemă a Iașului dinainte de războiu, pe care l-am scris *d'un trait* amuzându-mă, și din care am publicat o mare parte în „Adevărul Literar".

Proectele poate par ambițioase. Mi s'a imputat o fecunditate de ultima oră, care s'a părut confraților nefirească. Nimic mai eronat. Nu fac altceva, decât să consum o capacitate de lucru care se cere consumată.

In trecut a fost neobservată, fiindcă se cheltuia în redactarea „Gândirii", anonim, în cronici, recenzii, corespondențe, etc., alcătuind materialul câtorva volume. Profesiunea gazetărească, pe lângă că m'a constrâns la o disciplină fixă de muncă, în zece ani m'a pus față în față cu atâta experiență umană și cu atâtea probleme sociale și morale, în cât, departe de a dăuna scriitorului cum se repetă cu insistență de câte ori se deplânge soarta literaților siliți să-și câștige existența în redacțiile cotidianelor politice, mi-a folosit dimpotrivă, situându-mă la un punct de observație, cu deosebire prețios pentru un romancier. Socot tot ce-am publicat până la romanul *Intunecare,* dibueli de ucenicie. N'am fost niciodată prea grăbit. Și mai ales am avut oroare de literatura livrescă. Cred că un romancier trebue mai întâi să trăiască viața, lăsând la o parte teoriile estetice și toate preocupările deformate ale breslei. Numai după aceia, va folosi, brut sau stilizat, după temperament, un capital tezaurizat, care se enfișează de curente estetice, de canoane și de tot ce odată cu modele, e trecător și perisabil. Eu am trăit viața, parcurgând toate categoriile sociale și toate situațiile, încât am învățat să o văd cu ochi desbărați de convențiunile livrești. In această privință, model ideal pentru orice romancier, rămâne cariera scriitorilor ruși, care n'au început prin a se așeza la biurou, ci au sosit acolo abia mai târziu, de la viața cea aspră și intensă de afară. După această experiență, fecunditatea nu mai e o excepțiune, ci o necesitate imperioasă. E eliberarea normală, prin funcțiunea scrisului, a tot ce omul a înmagazinat și a digerat, pe comptul scriitorului.

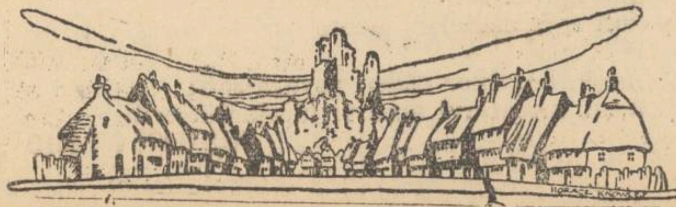
Sărăcia scriitorilor noștri dinainte de războiu — sărăcia de creație — se datora faptului că scriitorul se declara, neîncadrându-se în nici o categorie socială. Orizontul și experiența se mărgineau la ferestrele cafenelei. A fost o literatură de soboli. De aceia mai mult de jumătate, e astăzi ilizibilă, începând chiar cu numele cele mai glorioase ale antologiilor.

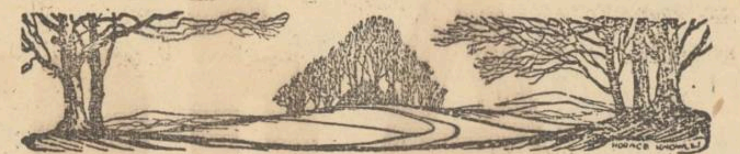
. . . .

Planuri balzaciene și o putere de muncă la fel.

Tot ce poate face mai bun un sceptic al cantității e să pue condeiul jos și să aștepte.

1929. F. ADERCA





Bergson și Einstein

Să nu se creadă că această împreunare de nume ar fi fortuită, sau că s'ar datora faptului că amândoi au fost în cursul anului trecut, sărbătoriți pentru operele lor.

In anul 1922, Bergson a simțit necesitatea, de a analiza pentru sine însuși, conceptul matematic al *timpurilor multiple* din teoria relativității lui Einstein.

„Admirațiunea noastră pentru acest fizician, spune Bergson în prefața sa la lucrarea *Durée et Simultaneité*" care ne aducea nu numai o fizică nouă, dar și oarecare maniere noui de a cugeta, ideia că știința și filozofia sunt discipline diferite, dar făcute spre a se completa, toate acestea ne inspirau dorința și ne impuneau datoria de a proceda la o confruntare.

La baza întregii filosofii bergsoniene, stând durata, nu numai ca suport metafisic, dar chiar ca realitate psihologică, armonizându-se perfect cu concepțiunea comună a simplului muritor despre timp, Bergson avea interesul să lămurească pentru sine acest „paradox" al teoriei relativității „asupra timpurilor multiple", care se scurg mai mult sau mai puțin repede, asupra simultaneităților, care devin succesiuni și invers când se schimbă punctul de vedere.

Profesorul Langevin, pentru a concretiza mai bine, interpretarea ce se putea face teoriei lui Einstein, propusese ipoteza, din punct de vedere matematic, perfect corectă, a unui voiajor fantastic, care — aruncat de un tun de pe pământ, închis într'un proectil, cu o viteză micșorată cu douăzeci de miimi din viteza, presupusă maximă, a luminii — ar întâlni în sborul său o planetă care l-ar ricoșa din nou spre pământ. Acest voiajor, după un sbor de *numai doui ani,* ar găsi *pământul îmbătrânit cu două sute de ani.*

— Un paradox, spune Bergson.

— O realitate, scoasă cu perfectă corectitudine, dintr'o formulă matematică, afirmă Einstein.

Și cu claritatea, care l-a făcut celebru, Bergson ne arată că acest „paradox" constă în faptul, că se interpretează filozoficește un punct de vedere pur matematic.

Proectilul a fost aruncat de un tun de pe pământ, alături de care șade un observator *A*.

A aflându-se pe pământ, care-i servește, drept sistem de referință *imobil,* așteaptă două sute de ani scurgerea acelui flux sufletesc, care este pentru el durata sa psihologică, înapoierea voiajorului *B*, care călătorește închis în proectil.

In timpul acesta ce face *B?*

Pentru el, *sistemul de referință imobil,* este proectilul în care stă închis. Ceiace *pentru el,* se mișcă în spațiu, este pământul cu observatorul *A*, și tot ceiace a gândit *A* despre *B*, în cursul acestor două sute de ani, va gândi *B* despre *A* în tot atâta timp.

Acelaș flux psihologic, aceiași durată, s'a scurs și pentru *A* și pentru *B* de când s'au despărțit.

Aceste două personagii ne-au apărut ca trăind exact aceiași durată, pentru că noi ne-am așezat rând pe rând și în durata lui *A* și în durata lui *B*, schimbându-i continuu printr'o oscilațiune a atențiunii, optând în acelaș timp pentru amândoi și neoptând pentru nici unul. Am considerat prin urmare ambele personagii, dintr'un punct de vedere real, psihologic. Ce va face matematicianul? El se va pune de la început pe punctul de vedere al relativității, admițând că are dreptul să opteze, pentru oricare din cele două personagii.

„Dar, spune Bergson, având libertatea de a se decide pentru oricare din ele, el optează precis și exclusiv, pentru unul din ele".

Și atunci matematicianul va pune pe socoteala lui *A*, timpul pe care-l trăește *A* și pe socoteala lui *B* timpul pe care *A* îl atribuie lui *B*.

Greșala în interpretarea matematicianului este prin urmare aceasta : El confundă timpul real sau realitatea trăită, durata psihologică a lui Bergson, cu imaginea pe care un observator, și-ar face-o despre aceiași durată trăită de altul.

Timpul real este pentru ambele personagii același. El încetează de a mai fi același, când printr'o eroare de interpretare, el este înlocuit prin imaginea ce unul din aceste personagii își face despre durata sufletească a celuilalt.

Există prin urmare un singur timp real, care este durata sufletească și există mai multe timpuri imaginare care sunt numai *imaginea* timpului real.

„Ipoteza reciprocității, spune Bergson, nu se poate traduce matematicește, decât prin ipoteza nereciprocității, pentrucă traducând matematic libertatea de a alege unul din cele două sisteme, suntem forțați de a opta efectiv pentru unul din ele".

Diferența nu există decât pentru filosof, care se întreabă la ce anume realități se referă cele două ipoteze sau cele două sisteme.

Dacă se admite ipoteza sistemului referință *absolut imobil,* pentru *A* aflător pe acest sistem, timpul de două sute de ani este real, după cum real este și timpul ce se scurge pentru *B* aflat în *mișcare absolută.*

Dacă se admite însă ipoteza reciprocității adică ipoteza, după care cele două sisteme s'ar depărta unul de altul, indiferent dacă pământul cu *A* este nemișcat și proectilul cu *B* se depărtează, sau invers, dacă proectilul cu *B* stă pe loc și se depărtează pământul cu *A*, atunci urmează că durata mai scurtă este atribuită de *A* lui *B* sau de *B* lui *A*, după cum unul sau altul se mișcă sau stă în repaus.

De fapt ceiace psihologicește este constatat ca real în acest sistem de reciprocitate, nu este decât constatarea că depărtarea dintre pământ și proectil crește sau se micșorează, iar nici de cum că unul sau celălalt sistem se mișcă sau stă pe loc.

Situațiunea lor este identică, conchide Bergson, cele două personagii trăesc în parte unul și același timp real, dar își atribuie reciproc un timp care este diferit de acesta și exprimă astfel după regulele perspectivei, că fizica unui observator imaginar în mișcare este aceiași cu fizica unui observator real în repaos.

S. GREGORE

Copilărie

Cu excepția lui Tolstoi, bine înțeles, nimeni din lumea literaților nu se preocupa până acum câteva decenii, de copilărie. Abia dacă i se făcea, a rare ori, copilăriei onoarea câtorva fraze în treacăt, sau cel mult a unei mici nuvele. Ce schimbare în atât de scurtă vreme! Acum în Franța, în Germania și chiar la noi, toți literații își scarmănă trecutul în căutarea „primelor amintiri".

Poate că fenomenul acesta are o semnificație mai adâncă decât ai crede la prima vedere. Lumea literară începe să priceapă, sau cel puțin să simtă, că omul nu trece prin copilărie ca câinele prin apă, ci că dânsa ne determină aproape în totul.

Și acum încă mulți își închipue că pentru a ajunge om matur e nevoie să fii mai întâi copil, tot așa după cum pentru a ajunge dela poalele unui munte la un anumit nivel trebue să treci prin înălțimile intermediare. De fapt imaginea aceasta și toate cele similare ne înșeală prin claritatea și potriveala lor superficială și ieftină. O imagine care ar reda mai curând realitatea ar fi aceea a unui arbore: rădăcina, adică copilăria, deși ascunsă sub nivelul conștiinței, hrănește până la capăt trunchiul maturității și al bătrâneții.

Dacă ne închipuim ca posibil un om căruia să-i lipsească copilărie, acela ar fi un așa monstru de platitudine, de spirit practic și de seriozitate, încât nici n'ar mai merita numele de om. In bună parte, sentimentul estetic e ceiace ai reușit să păstrezi în tine din copilărie. Vă aduceți desigur aminte cum pe atunci toate lucrurile erau colorate, proaspete, vii și mai ales misterioase; un tufiș, o minge, un fund de curte erau parcă vrăjite, cuprindeau posibilități infinite deși cu totul imprecise, trăiau o viață adâncă, nepătrunsă. De aceste posibilități nelimitate te foloseai, spre pildă, ca să faci — în tine însuți — din stufiș palat, lagăr de armată sau ascunzătoare de bandiți. Ei, tot ce e „poetic" e o **aluzie** la această viziune proprie copilăriei, tot ce a păstrat o fosforescență din lumina tainică sub care copilul vede lumea. Ceiace lipsește copilului din sentimentul estetic este obiectivitatea, pasivitatea, liniștea, capacitatea de a te uita pe tine însuți în contemplare.

S'ar putea crede, după cele de mai sus, că bunurile pe care omul le moștenește depe urma copilului sunt numai de natură afectivă și că inteligența e o însușire exclusiv a maturității. Dar nu e așa. Ceiace constituie inteligența nu e numai o capacitate — de a gândi, de a pricepe sau de a prinde asemănări și deosebiri — ci, în plus, dorința de a exercita această capacitate; și imboldul de căpetenie care pune în funcțiune inteligența e curiozitatea sub toate formele ei fățișe sau ascunse, curiozitate care, fără îndoială se trage din copilărie. Fără curiozitate, inteligența n'ar reacționa decât când ar fi evidentă și imediată nevoie practică, ceiace se întâmplă relativ rar.

O carte care simbolizează, oare cum, cele de mai sus e ultimul roman al lui Jean Cocteau „Les enfants terribles".

* * *

De două ori pe zi, la zece jumătate dimineața și la patru seara, băieții ies din liceul **Condorcet** și transformă piața **Monthiers.** Ea devine „une sorte de place du moyen-âge, de cour d'amour, des jeux, des miracles, de bourse aux timbres et aux billes, de coupe-gorge où le tribunal juge les coupables et les exécute..." Vedeți prin urmare: Piața e văzută în ireal, cu ochii copilăriei; aceiași viziune domnește până la sfârșitul romanului.

Intr'o seară zăpada transformase piața în câmp de bătălie. „Les hôtels... devenaient bel et bien des demeures éteintes exprès, barricadées sur le passage de l'ennemi..." Printre bulgării de zăpadă Paul își face drum căutând pe colegul său Dargelos pe care îl iubește. Dar când îl găsește în fine, cade leșinat, lovit în piept de un bulgăr de zăpadă pe care îl aruncase chiar Dargelos. Gérard, care are multă simpatie pentru Paul, îl suie într'un **taxi** și-l duce acasă. Drumul acesta e cea mai frumoasă parte din tot romanul. Aci găsim realitatea copilăriei, „cette réalité grave, héroique, mystérieuse que d'humbles détails alimentent et dont l'interrogatoire des grandes personnes dérange brutalement la féerie". Aflăm aci că Paul e un geniu întru copilărie, un fel de supra-copil: influența lui transfigurase totul în ochii colegilor. „Il dominait l'espace et le temps; il amorçait des rêves, les combinait avec la réalité, savait vivre entre chien et loup créant en classe un monde..."

Acasă la Paul facem cunoștință cu Elisabeta, sora acestuia, care deși are 16 ani, cu doi ani mai mult decât fratele ei, e tot atât de copil ca și el. Frații se iubesc și își spun într'una injurii în limbaj școlăresc. Dânsa de asemeni cunoaște arta de a visa deșteaptă.

Doctorul, un bun prieten al familiei, îl oprește pe Paul să mai meargă la școală, lucru care permite acestuia să viseze zile întregi. Desordinea odăii ia înțelesuri neașteptate: „Ces perspectives de caisses, ces lacs de papiers, ces montagnes de linge, étaient la ville du malade et son décor".

Curând copiii rămân săraci și orfani prin moartea mamei lor, iar doctorul împreună cu un unchiu bogat al lui Gérard se înțeleg ca să le dea posibilitatea să trăiască. Nimeni nu se gândește să-i dea la școală, să-i scoată din atmosfera de copilărie în care trăiesc, și astfel copiii rămân copii chiar după ce au ajuns oameni. Acest fapt, neverosimil, se potrivește totuși cu atmosfera copilărească în care se petrece totul și, de altfel, e întrecut cu mult de ceiace urmează: Elisabeta face cunoștință cu un tânăr miliardar american care se îndrăgostește de ea și o ia în căsătorie. După nuntă mirele se hotărăște, nu se știe de ce, să plece pentru o săptămână singur la Èze. Viața în comun avea să înceapă la întoarcere. Parcă dinadins, un accident de automobil îl omoară în drum; iar pe urma lui rămâne o văduvă-copil, foarte bogată și care n'a cunoscut din măritiș decât formalitățile legale. Ca 'n basme!

Intre timp grupul eroilor-copii a adoptat o prietenă, pe Agata. Paul și Agata s'au îndrăgostit unul de altul iar Gérard o iubește de mult pe Elisabeta. S'ar crede că povestea are să se termine cu bine, dar o farsă copilărească a Elisabetei, farsă în care se amestecă puțin sadism și nițel instinct incestuos, face ca sfârșitul să fie pseudo-tragic: anume, Elisabeta convinge pe Paul că Agata și Gérard se iubesc, pe Agata că e iubită de Gérard și că Paul nu ține la dânsa și pe Gérard că Agata e îndrăgostită de el. Astfel reușește să-i facă pe aceștia din urmă să se căsătorească. Rezultatul: Paul se otrăvește cu otravă trimisă cadou de Dargelos reapărut, iar Elisabeta se împușcă. Inainte de a se împușca însă dânsa... „s'approche de la glace, grimaçant, s'arrachant les cheveux, louchant, tirant la langue". Cocteau pretinde că eroina lui procedează astfel pentrucă... „elle essayait de rendre la vie impossible par un excès de ridicule". E mai probabil că Elisabeta vrea să reamintească cititorului că drama nu e serioasă ci e un joc între copii și că acest joc nu e susceptibil să sfârșească într'adevăr tragic.

Se poate zice că „Les enfants terribles" inaugurează un gen nou: e un roman cu subiect „matur" tradus pe „copilărește". E puțin probabil să găsească mulți imitatori.

IOAN D. GHEREA

606 calomnii
despre medici, medicină și clienți

Sunte unele specialități, cari sunt considerate în medicină ca niște parvenite și simpatia ce li se acordă se datorește mai mult strălucirii lor exterioare.

* * *

In multe familii se mai întâlnește încă și azi o veche și simpatică bătrână, care cu o ciudată intuiție a terapiei propune un leac al ei și întreabă: — „Ce poate să strice, domnule doctor?"

* * *

Femeile, care sunt în principiu întotdeauna pregătite, oriunde s'ar duce, dau o deosebită atențiune trupului lor, când se prezintă la doctor. Căci orice s'ar spune, în subconștient, ele consideră oferta trupului lor spre examinare ca virtualitatea unei jertfe erotice.

* * *

Doctorul, ca și cocota, care e întreținută de mai mulți bărbați, trebuie să-și schimbe atitudinile după dispozițiile celui ce plătește.

* * *

Mai toate femeile cred că gynecologii cunosc problemele iubirii și mai toți gynecologii se socot cunoscători ai femeilor.

* * *

Specialistul pentru boli de copii are, ce e drept, o situație penibilă: fiind nevoit să-și câștige atât simpatia copilului cât și increderea mamei, el trebue să realizeze un joc clasic între amuzant și grav, — amândouă fețele calvarului profesional

* * *

Femeile schimbă foarte des pălăriile și doctorii.

* * *

Bolnavul gratuit este un bun element de propagandă pentru medic: un sărac aduce întotdeauna pe celalt.

* * *

Când se adună zece negustori evrei, ia naștere o sinagogă, o societate sau o policlinică.

* * *

Câtă vreme asistența medicală va constitui o marfă de vânzare, sigurul criteriu al publicului întru alegerea unui medic va fi reclama.

* * *

Doctorul își capătă clienți din prostia lor și îi pierde din prostia lui.

* * *

Unele femei își manifestă cruzimea îmbolnăvindu-se sistematic, pentru a-și chinui bărbații, care neputând suporta boala, o consideră ca o ofensă din partea femeilor lor.

* * *

Fiecare om are un anume tip de doctor preferat, așa precum fiecare bărbat are un ideal femenin sau femeia unul bărbătesc. Incercarea de a înlocui imaginea preconcepută izbutește foarte rar, fiindcă determinantele preferinței sunt de o ciudățenie, pe cât de amuzantă, pe atât de anarchică. Cutare femeie vede pe medic ca pe un bărbat cuceritor, cu glas de poruncă și ireproșabilă dungă la pantaloni și se trezește în fața unui om mărunțel, cu chelie, ochelari și manșete scrobite, rotunde ca un burlan. Unul își închipuie un om grav, cu păr cărunt, cu ochi severi și dă de un tânăr pudrat ca un dansator, guraliv și zâmbind egal la fiece pas. Altul așteaptă o ființă intimă, glumeață, comunicativă și se află în fața unui urs, care mormăe câteva fragmente, vorbe neînțelese. Șirul este nesfârșit. Intotdeauna, între imaginea ce o purtăm în noi și realitatea unui contact nou se dă o luptă, al cărei rezultat nu e întotdeauna un avantagiu pentru medic. Motivările și comentariile sunt un deliciu de absurditate și lipsă de legătură cu împrejurarea în sine. Așa, de pildă, am asistat odată după plecarea unui medic, care venise pentru prima oară la o gripă, la următoarea convorbire între tânăra bolnavă și prietena ei sosită în vizită:

— „Mi-l închipuiam mai bătrân!"
— „Și eu mai tânăr".
— „E simpatic".
— „Mie nu-mi place".
— „Cine ți l-a recomandat?"
— „Cumnată-mea".
— „Zău? O credeam mai pretențioasă. Numai ochii sunt interesanți".
— „Ai văzut ce costum frumos purta? Tare îmi plac stofele astea cadrilate. Lui Ernest nu i-ar ședea rău culoarea".
— „Ce ți-a prescris?"
— „Niște buline".
— „Tot buline?... Parcă ai mai luat!... N'au nici *un* efect. Dar știi, când scria rețeta pe genunchi, i se vedea ciorapul peste ghetre. Un ciorap gris la un costum marron! Vai ce lipsă de știință!"

DR. OTORIN

Fantoma celui care va veni...

de *I. PETROVICI*

O să mă ierte d. Victor Eftimiu că mi-am însușit pentru povestirea celor ce urmează, titlul uneia din piesele sale, modificându-l numai foarte puțin, și asta nu pentru a introduce cu orice preț o rază de originalitate, ci fiindcă așa cere situația. (La d. Eftimiu enunțiul sună: Fantoma *celei* care va veni, la mine este *celui* la masculin).

Era în toamna anului 1913, pe meleagurile Bucovinei, ajunsă așa de aproape de ceasul desrobirii fără ca cineva să fi putut prezice, că nu mai rămăsese decât cinci ani de stăpânire austriacă, și de fapt un singur an de posesiune neturburată.

Cu toate că raita pe care o făceam în duioasa Moldovă a Habsburgilor hrăpăreți, se întovărășea de excelente dispoziții sufletești, (tocmai se încheiase tratatul de la București și România eșise și cu teritoriul și cu vaza sporită) nu puteam bănui însă că stăpânirea străină nu mai e decât o scurtă păsuire, a unei restituții ajunsă la termen...

Cu toate speranțele naționale trezite de succesul anului în curs, cei 140 de ani de înstreinare a Bucovinei, parcă nu se puteau lichida cu una cu două, iar ceasul cel mare — așteptat cu încredere crescândă — nu apărea chiar așa de înaintat.

Ajunsesem înainte de amiază la granița de nord a României libere și înainte ca trenul să fi oprit la vama Burdujenilor, am privit iarăș, cu inima străpunsă, amfiteatrul de case și biserici al târgului Sucevii, fostă capitală a Moldovei, posesiune austriacă. Suceava nu se pierde cel puțin în albastrul zării, într'o depărtare de dor și reverie, ci se desface limpede, precisă pe coasta ei abruptă, la câți-va pași distanță de terasamentul liniei românești. Răpirea austriacă s'a dublat de o cruzime barbară, fiindcă priveliștea cetății așa de apropiate, îți amintește actele de viol sălbatec, când fiica era nemilos siluită chiar sub ochii părinților ei...



I. PETROVICI

Dar clipa de durere s'a dus odată cu schimbarea decorului, care a înlocuit în fuga trenului, apariția Sucevii cu alte peisagii. Pajiști întinse, cu uliți regulate de căpițe, dealuri verzi cu sate îngrijite, iar în fund de tot, spirala munților albaștri, aci mai deslușită, aci mai decolorată și mai vagă. Blândețea toamnei mai era ajutată de-o albă broboadă de nori, străbătută însă în toate sensurile de șanțuri albastre, de găuri rotunde de senin.

După vre-un ceas de alergare, cobor din tren la Hadigfalva (astăzi Dornești) unde trebuia să schimb garnitura, având să călătoresc pe-o linie laterală spre mânăstirea Putnei.

Până să-mi strămut bagajul, constat o prefacere amenințătoare în înfățișarea cerului. Bucățile de nouri se cususeră una de alta, și cu atâta maestrie, încât aveam înaintea ochilor o pânză perfect unită, fără urmă de înăditură. Coloarea albă căpătase tonuri de plumburiu. Aerul se răcise de-odată, și nici vorbă că o ploae „ca prin sită" era iminentă.

Abia ajung să mă instalez în compartimentul arhaic al vagonului de clasa 2-a, și cei dintâiu stropi ai unei ploi care se anunța temeinică începură a se prelinge pe geam. Sălciile din apropiere porniră să se legene îngrijorate și în văzduhul de-odată întunecat, norul nu se mulțumea cu bombardarea de la distanță, ci parcă voia să se lase cu totul la suprafața pământului.

Adevărat excursie de plăcere! Și numai bine să te duci la munte!

După lungi preparative, după semnale date și contramandate, trenul s'a urnit în cele din urmă, păstrând și după ieșirea din stație, viteza unui tramvai cu cai. Un tren din acelea despre care auzisem — mai mult subt formă de anecdotă — c'ar exista și 'n modesta Românie, pe unele linii mărginașe, unde șeful de tren și mecanicul locomotivei îl opresc în mijlocul drumului pentru a-și face târgueli...

Ploaia care îl bătea și de-asupra și în coaste, îl făcea să se asemene cu o corabie naufragiată...

Cu chiu cu vai, după nesfârșite trepidații nevolnice și fluerături care semănau a vaiete, se mântue vasta câmpie, împânzită de ploae, și ne aflăm în preajma Rădăuților. Trenul pătrunde chiar în ulițile orașului, oprindu-se de trei ori: odată la o margine, a doua chiar în centru, ultima la cealaltă margine, unde se găsește și gara propriu zisă. La cea dintâiu oprire nu s'a suit nimeni în vagonul nostru, unde continuam a fi numai doi călători, visând în unghere distanțate. Dar când trenul a frânat în piața centrală a târgului, cam în dreptul bisericii fără turn și cu acoperișul de șindrilă, a descălecătorului Moldovii, ușa compartimentului a fost trântită cu sgomot și după câteva fraze poruncitoare, într'o nemțească vertiginoasă, a apărut în cadrul ușei, odată cu o undă de răceală îmbibată cu stropi, înfățișarea dârză a unui strein spătos și înalt, mai mult tânăr, cu barba neagră și bogată, cu o privire cercetătoare și insolentă, deși nu era nimeni care să-l provoace și în definitiv n'avea pe nimeni cu care să se răfuiască. Mi-am întors capul cu un sentiment de antipatie naturală, părându-mi rău că nu mai era și alt compartiment de clasa 2-a.

Dar lucrul nu s'a mărginit aici. Erau atâtea locuri goale, unde am fi putut călători resfirați, și totuș, nu!... a venit lângă mine, pe un loc unde picioarele îi dădeau neapărat peste ale mele, mi-a îmbrâncit geamantanul de pe plasă, pentru a și-l instala alături pe al său, și odată așezat a început să mă cerceteze sfidător, cu ochii mari, fosforescenți.

Cât sunt eu de pacific și detest gâlceava cu pasagerii, tot îmi venea să-i spun una, groasă. Dar în definitiv, nu făcuse nimic precis, pentru care să-i pot cere socoteală, cu toate că nedelicatele atingeri cu genunchii, pentru care nu se scuza câtuș de puțin, și mai ales privirea ațintită stăruitor și ostil, îmi crease un sentiment de incomodare, penibil de suportat. Dar, mi-am văzut de treabă, renunțând chiar să mă mut pe altă banchetă liberă, având parcă intuiția inutilității, presimțirea că va veni cu siguranță după mine...

M'am înghemuit în colțul meu și mi-am lipit fruntea de fereastră, lăsându-l să mă examineze cât o vrea. Intotdeauna suferi de oarecare sfiiciune când nu ești în țara ta, și mă aflam — vai! — chiar în țara lui. Numai din când în când îmi întorceam ochii, sperând să-l găsesc ocupat cu alte lucruri, dar veșnic întâlneam aceiași privire pironită, obraznică, agresivă.

M'am silit să nu mai întorc capul, însă îi simțeam prezența, ca o rană care ustură. Dar în sfârșit zisei eu: Omul ăsta n'are ce căta la mânăstirea Putna, desigur că nu va schimba trenul împreună cu mine și mai este puțin până la Karlsberg, — stația cu nume așa de straniu în Bucovina românească — unde urma să cobor și să iau altă garnitură. Să am deci puțină răbdare!

Am căutat, privind la fereastra vagonului, să visez ca altă dată: la dreptatea finală a soartei, când această Bucovină răpită, se va reînturna iarăși la ea acasă, la bucuria realipirii, la serbările nesfârșite, la vizitarea triumfătoare a acestor ținuturi scumpe, unde astăzi sunt un oaspete tolerat...

Dar visul nu se putea înfiripa cu ușurință. O ploaie ca aceasta, care bagă frigul în oase, moaie și aripa visării, ș'apoi nu e tocmai prielnic să țeși planuri mărețe în clipa când te simți așa de mic, terorizat cum eram de streinul cu barbă, cu privirea neprietenoasă, insistentă și ofensivă...

Sosit la Karlsberg, am coborît din vagon la fugă. Nu erau încă trase pe linie cele două-trei vagoane demodate care fac traseul până la Putna, în acelaș tempo de invariabilă toropeală.

Ploaia mai scăzuse, aproape ajunsese o bură obosită, așa că pot să nu beneficiez de ospitalitatea sălițel de așteptare, și să rămân afară. Aerul răcit era în orice caz proaspăt, și cu prevestire de munte apropiat. De altfel cele din urmă ramificații ale Carpaților, mai mult coline, dar pe care bradul nu disprețuia să se așeze, iar pâraele dintre ele să ia înfățișare de torenți, se vedeau în nemijlocită vecinătate. Mânăstirea Putnei este chiar în ținut de munte și anticipez mulțumirea unei șederi de două-trei zile, în mijlocul unui peisagiu feeric, deasupra căruia, sunt unele semne că seninul se va reinstala.

Fac câți-va pași pe peronul elementar al stației, când — ce să văd? — răzimat de-o balustradă și discutând c'un domn mai bătrân, personagiul cu barbă îmi isbi sinistru privirea. N'am putut să mă întorc îndărăt dintr'odată, și când ajunsei în dreptul său, mi-a tăiat calea aceiași uitătură îndrăzneață și provocatoare.

Așa dar se scoborîse și dânsul, dar, bun e Dumnezeu!, poate rămâne aici.

A fost totuș o nădejde deșartă. Când am urcat scărița vagonului, l-am simțit la spatele meu. Mergea și dânsul tot la Putna, care în definitiv nu era numai o mânăstire românească, ci și un sat cu tot felul de seminții amestecate, ca mai toate așezările bucovinene.

M'am resemnat iarăș să stau în acelaș compartiment cu dânsul — singurul care nu era de clasa III-a — cu toate că de data aceasta s'a așezat mai la distanță. Nu s'a schimbat însă nimica în atitudinea lui. Aceiași privire persistentă și indiscretă, aceiași ochi demonici și insolenți...

Ne încrucișam pentru întâia dată în viață, eram un biet călător care nu supăram pe nimeni și nu vream să fac rău nimănuia, — și totuș război nemilos, cu fulgere care-i scăpărau sub gene.

Exasperat ca de-o obsesie, de data asta — de cum s'a pus trenul în mișcare — am eșit din cușca vagonului și m'am dus pe platformă, afară. Aicea nu m'a mai urmat, dar abia am putut gusta, când îl știam atât de aproape, frumusețile crescânde ale înconjurimei care defila domoală, într'un straiu de verde reîmprospătat...

Când am ajuns în gara Putnei și mi-am dat sacul de călătorie unui băețandru sprinten și vioiu, pânza norilor se subțiase și rarele picături întârziate erau inofensive. Am pornit-o pe jos, întins, spre mânăstire.

* * *

Am petrecut trei zile de farmec, ca oaspete al arhimandritului Patraș, la această mânăstire istorică, unde mai fusesem odată, câteva ceasuri, ca student, când cu comemorarea lui Ștefan cel Mare în 1904.

Conversații nesfârșite cu venerabilul stareț, care îmi povestea bărbătește necazurile sale și lupta de-a păstra neștirbit caracterul românesc al mânăstirii, în această Bucovină, unde se produceau și 'n ungherele cele mai ferite, zilnice infiltrații rutenești. Plimbări îndelungate prin cele șase văi pitorești, care se unesc ca razele unei stele, în preajma acestei mânăstiri, înălțată la poala codrului și aleasă de Ștefan-Vodă pentru locul său de veșnică odihnă. Colindările singuratice prin împărăția brazilor, aghezmuită de stropii de lumină ai unui soare milostiv, erau alternate de cercetarea neprețuitelor odoare ale mânăstirii, pe care arhimandritul mi le explica bucată cu bucată. In tot răstimpul acesta un singur incident neplăcut: în prima noapte, culcat curând după o cină suculentă, am avut visuri oribile. Și ce puteam oare să visez mai satanic, decât pe infernalul meu tovarăș de tren, care acuma nu se mai mulțumea să mă fixeze, ci mă fugărea pe drumuri pustii, și mă ajungea din urmă, cu ochii ca două lanterne roșii și cu barba prefăcută într'un râu de smoală. Dar noaptea n'a fost eternă și-a doua zi, o dimineață de toamnă desmierdătoare, mi-a șters în mijlocul naturii prietene, cu flancuri și perspective superbe de înălțimi împădurite, vedeniile absurde ale somnului.

(Continuare în pag. IV-a)

In amiaza zilei de-a treia mi-am îndreptat plimbarea spre sat, de unde să ajung, peste calea ferată, la fabricile de sticlă şi de cherestea. Coboram voios şoseaua, când aud paşi răspicaţi în urma mea. O bănuială sinistră mi-a trecut prin minte. Dacă o fi tot dânsul ?... Dar la dracu! eu sunt aci de trei zile, a avut tot timpul să se întoarcă acasă, chiar dacă o fi venit cu interese. Aproape asigurat, răsucesc capul, dar ce zăresc? afurisenie!... era tot el. Acelaş demon în haine negre, purtând pe creştet un cilindru care sclipea în soare. Iuţesc paşii, după o vreme întorc capul spre verificare, dar distanţa până la dânsul rămăsese neschimbată. Cotesc pe-o ulicioară, coteşte şi dânsul, apuc când la stânga, când la dreapta, descriind zigzaguri absurde, pe care le descrie întocmai şi el. Renunţând să mai privesc în urmă, dau busna în gară, traversez într'un suflet cele două rânduri de şine şi mă avânt pe coasta din faţă, unde ţineam minte că se află chilia de piatră a lui Daniil Sihastrul. M'am dus glonţ până acolo şi m'am lăsat pe piatra dela intrare, care parcă are darul să cheme fiinţele primejduite.

Abia acuma mă uit în toate părţile, — şi de data asta văd că am scăpat!

* * *

In şase ani, dela această vreme, s'au întâmplat prefaceri politice uriaşe. Marile schimbări de hotare au redat României Bucovina. Iar profesorul călător de la 1913, care făcea pelerinagiu în mica ţară înstrăinată, era adus de desfăşurarea evenimentelor, în 1921, în fruntea ministerului lucrărilor publice.

Insărcinat şi cu refacerea regiunilor distruse de pârjolul războiului, mi-am propus în vacanţa de Paşte să le inspectez în persoană. După ce am cercetat cu deamănuntul linia ultimei noastre rezistenţe şi a celor mai aprige lupte, acea dela Târgu-Ocnei la Galaţi, şi-am cules într'un loc din gura unui ţăran încărunţit această declaraţie mişcătoare: *„Bordeiele noastre, ca ale noastre, lăsaţi-le mai la urmă; dar ce-am vrea să ne ridicaţi îndată, este şcoala şi biserica"*, — după asta am trecut şi în Bucovina, care, indiferent de lagărul în care fusese târîtă fără voie, pătimise groaznic şi dânsa, în aceeaşi încăerare uriaşă.

N'am zăbovit decât o zi în Cernăuţul care aranjase petreceri şi mese în cinstea ministrului României întregite. Prea avea pecete streină şi zilele strălucirii sale nu se puteau insera organic în tomurile istoriei noastre. Altfel erau — şi altfel îmi vibrau în suflet — Rădăuţii cu Putna şi Suceviţa, Suceava cu Dragomirna, Câmpulungul cu Moldoviţa, Humorul, Voroneţul şi altele...

Afară de asta, venisem cu un scop determinat. După o raită peste Prut, la Boian, am plecat — vreo trei-patru automobile — prin pădurea Cosminului către Sud.

Tot drumul a fost un triumf.

De sigur, sunt prea experimentat ca să nu ştiu că administraţia nu era streină, de toate acele arcuri împodobite, la intrarea satelor, unde urma să fim întâmpinaţi. Dar tot aşa, nu-mi poate scoate nimeni din minte, că la acea epocă, entuziasmul Unirii cu regatul fiind încă proaspăt şi aşteptările încă întregi (cuvântul „regăţean" nici nu se născuse), nu se asocia la pregătirile oficialităţii ş'o largă parte de spontaneitate populară.

De altfel posed puţin cunoaşterea oamenilor pentru a-mi da socoteală.

* * *

Am trecut clipe de încântare, nu mă jenez să pomenesc de ele, fiindcă nu izvorau dintr'o prostească vanitate, ci dintr'un orgoliu de altă esenţă, dintr'un sentiment din care nu excludeam pe alţii, ci asociam pe oricine simte româneşte: pe locurile acestea, unde până dăunăzi, noi românii din România, cu toate drepturile noastre morale, ne strecuram sfielnici, poate chiar puşi sub privighere şi purtam la noi cu grijă învoiri cu peceţile unei ţări străine, acum treceam în aclamaţii, cu puterea de-a lua dispoziţii, ca în ţară proprie, ca pe orice colţ al pământului românesc...

Mai spre seară, după ce am vizitat zeci de aşezări, maşinile, conform programului, au cotit spre Rădăuţi.

Pătrundem în vechiul oraş al Moldovei glorioase, înstrăinat un veac şi jumătate, şi după ce străbatem o uliţă provincială, ca de pe un râu care se varsă în mare, intrăm în enorma piaţă centrală. Cât vezi cu ochii e perie de lume, care la apariţia noastră se descoperă şi isbucneşte în urale. Prefectul ţinutului îşi cere voie să meargă înainte şi spintecă valurile mulţimii, croindu-mi şi o mică cărare. Ajung cam în centrul pieţii, unde cu greu se goleşte un mic rotocol, pe care abia îl respectă expanziunea gloatei. Aci trebuia să stau eu şi, rând pe rând, să înainteze capii instituţiilor, pentru a-mi ura bună venire.

O lungă revărsare de discursuri, ale căror fraze pregătite nu vătămau însă cu totul puritatea emoţiei şi sinceritatea bucuriei. Parcă aşi fi cunoscut de când lumea pe toţi aceşti oameni, pe care îi vedeam întâia oară, mă simţeam mai toată vremea mişcat până la lacrimi, şi parcă nu mai ceream nimic lui Dumnezeu!

Cel din urmă orator se retrăsese şi îmi venise timpul să răspund. Dar văd că prefectul schimbă semne, peste capul meu, cu unul de la spate, şi îmi suflă că mai voeşte să vorbească cineva. Aprob din cap, în vreme ce o neagră columnă mişcătoare, îmi trece pe lângă umăr şi se plantează drept în faţă, ferindu-mă cu desăvârşire de razele piezişe ale soarelui. Nu mi-a trebuit de cât secunda unui fulger că să-l recunosc: era streinul din 1913.

Nu mă mai gândisem de ani întregi la dânsul, dar îmi rămăsese aşa de întipărit în minte, c'aş fi putut oricând să-l desenez fără greşală.

Işi începu domol o cuvântare, pe când eu păşesc din surpriză în surpriză. E om mai mult frumos şi are glasul de-o muzicalitate ademenitoare, ca un murmur de izvor.

La marginea gurii un zâmbet simpatic stetea înfipt ca o floare, în timp ce vorba-i blajină curgea peste barba-i neagră, cu prea puţine fire argintii.

Şi în timp ce mă gândeam aiurit la penibilele sensaţii pe care mi le pricinuise cu opt ani în urmă, când eram pe aceste locuri un modest călător în ţară streină, dânsul, transfigurat din ce în ce mai tare, asigura „guvernul României de devotamentul populaţiei minoritare a Rădăuţilor, şi personal pe ministrul care a onorat aşa de mult Bucovina cu vizita sa"...

I. PETROVICI

Citiţi azi **Realitatea** No. 33

28 pag. bogat ilustrate — 8 lei

Din viaţa de cazarmă — *G. Courteline*

Scutit de cravată

In ziua aceea, o duminică minunată de Iulie, Lagrappe, pe care maiorul-medic îl scutise de cravată din pricina unui buboiu la ceafă, se înfăţişă la corpul de gardă, imediat după ce sfârşi de mâncat. Cu mâna stângă ţinându-şi sabia, cu dreapta la cozorocul chipiului şi cu gâtul lui de bivol — roş ca racul pentrucă şi-l frecase cu nisip, şi-l clătise la pompă şi îl ştersese zdravăn — ieşind gol din gulerul, roş şi el, al tunicei.

— Un bilet de voie pentru ieşire în oraş, spuse el.

Majorul de serviciu stătea călare pe un scaun desfundat. Il privi pieziş şi îi răspunse rece:

— Stânga 'mprejur.

Soldatul rămase cu gura căscată, ştiindu-se bine văzut la escadron pentru curăţenia lui şi buna întreţinere a armelor. Strălucea, de altfel, ca un astru, constelat, de la gât la buric, de un triplu rând de nasturi frecaţi, asemeni unor sori minusculi.

— Stânga 'mprejur!...

Deodată, pricepu.

— Dacă-i din pricina cravatei, spuse el, apoi eu sânt scutit de cravată, domnule plutonier major. M'a scutit domnul maior azidimineaţă, pentrucă mi s'a umflat la gât.

— Stânga 'mprejur, repetă plutonierul care fuma sprijinit cu coatele de spătarul scaunului.

Lagrappe, apărându-şi dreptul, nu se dădu bătut şi lămuri că nu erau palavre ce spunea, dovadă că stătea scris în registrul infirmeriei.

— Ei, şi dacă-i scris în registrul infirmeriei, declară majorul. Nu se iese în oraş fără cravată, asta-i. Dacă vrei să ieşi, du-te de-ţi pune cravata; dacă nu, stai în cazarmă! Ce mă priveşte pe mine că eşti scutit de cravată?

Vorbea fără mânie, cu mândria dispreţuitoare a unei femei de stradă pentru un măturător. Cu o uşoară ridicare din umeri, sfârşi. Şi Lagrappe, intimidat, simţi că era zădarnic să mai insiste. Făcu stânga 'mprejur, se duse să-şi puie cravata şi, ireproşabil de data asta, căpătă voie să iasă.

* * *

Nu făcuse nici o sută de paşi, când, la un colţ de stradă, se lovi nas în nas cu maiorul-medic. Chemat printr'o ştafetă la regiment, unde zăcea în agonie un soldat pe care un cal îl scalpase cu o lovitură de copită, acest om grăbit ducea viaţa cu acelaş mers liniştit cu care ar fi dus moartea. Când îl văzu pe Lagrappe se opri şi se încruntă bănuitor.

— Ascultă, băiatule; mi se pare că tu eşti cel cu buboiul; nu te-am scutit eu azi dimineaţă de cravată?

— Da, domnule maior, spuse Lagrappe.

Medicul sări în sus şi scoase o înjurătură.

— Mama ei de...!

Era un om zdravăn, cu pumni de atlet, presăraţi cu smocuri pe păr roş. De o incapacitate notorie, şi ştiindu-se astfel, îşi răscumpăra ignoranţa printr'un absolutism înverşunat de brută încăpăţânată şi despotică, proclamând sentinţe fără apel şi silindu-şi bolnavii să-i respecte reţetele. Cravata soldatului cu buboiul lovi ca o palmă susceptibilitatea lui de incapabil. Iar intervenţia plutonierului major de serviciu, povestită de Lagrappe, îl scoase cu totul din sărite. Crezu că se înăbuşe de mânie.

Ironic şi exasperat:

— Plutonierul major de serviciu! sbieră el, plutonierul major de serviciu! Dar cine dă ordine bolnavilor? Eu, ori plutonierul major de serviciu? Oare are să-ţi placă, dacă ai să te pomeneşti cu un anthrax ? Şi ai să te duci la plutonierul major de serviciu să-ţi puie comprese, hai? Dobitocule! Vită încălţată!

Şi deodată:

— Scoate cravata, Dumnezeul ei de cravată! Scoate cravata imediat!

Lagrappe ieşi din această întâlnire în starea de aiureală mută a cuiva care se pomeneşte, îmbrăcat, sub un duş. In sfârşit îşi veni în fire şi, cu cravata în buzunar, porni spre grădina publică unde cânta muzica militară. Aici era adunat tot oraşelul. în haine de duminică, cochetând sub mătasa întinsă a umbreluţelor de soare. Iar împrejur se întindea şiragul bieţilor soldaţi fără un ban, veniţi să-şi omoare duminica şi să-şi vază camarazii de la muzică, bucurându-se şi mai mult de libertate la vederea celorlalţi care lucrează. Descurcăreţ, priceput ca nimeni altul în arta de a-şi face loc cu coatele pe nesimţite, Lagrappe se strecură în rândul întâi. Tocmai se cânta marşul din **Profetul,** aşa că se distra foarte bine, bătând măsura cu vârful cizmei şi îngânând trombonul cu gura închisă. Un glas care îl strigă de la spate: „Pst! soldat" îl făcu să se întoarcă deodată, şi rămase încremenit, cu toată dispoziţia curmată brusc, când văzu pe colonel, care fuma o ţigară de foi enormă, într'un cerc de ofiţeri.

Colonelul spuse:

— Ia uită-te puţin la mine. Hei, e chiar aşa cum bănuiam! n'ai cravată.

De mai bine de doi ani de când era la escadron, era întâia oară când Lagrappe trebuia să vorbească cu colonelul şi acest nemaipomenit eveniment îi reteza deodată şi mâinile şi picioarele. Nu putu scoate o vorbă. Dădu numai din cap afirmativ; şi în acelaş timp, îşi scoase repede cravata din buzunar. Acest amănunt deslănţui furtuna. Convins că soldatul a vrut să facă pe prostul şi să-şi răcorească gâtul din cauza căldurii, colonelul se făcu verde de mânie. Incepu să sbiere şi să înjure, plesnindu-se cu palmele de şolduri, luând de martori pe ofiţeri şi întrebând unde se va ajunge dacă soldaţii din garnizoanele de frontieră au început să iasă fără cravată.

Incheie:

— Pune-ţi cravata.

Lagrappe, ameţit, îşi puse cravata

— Stânga 'mprejur!

Lagrappe execută mişcarea.

— Marş! Să te întorci chiar acum la regiment. Ai să spui să te treacă cu cincisprezece zile închisoare.

* * *

Lagrappe intră în curtea cazărmii tocmai în clipa când maiorul-medic ieşea.

Maiorul nu spuse decât un cuvânt, unul singur:

— Iar!...

Era prea mult. Faţa i se congestionă.

— Vasăzică faci înadins? Asta e prea din cale afară! Cincisprezece zile de închisoare, ca să te 'nveţi minte să-ţi mai baţi joc de mine. Şi mai vino după aceea la vizită!...

Lagrappe voi să se justifice, să evoce ordinul colonelului, dar nu izbuti să plaseze un cuvânt, isbindu-se mereu de zbieretele maiorului, care sub bolţile sonore ale cazărmii răsunau ca nişte tunete.

Trebui să renunţe.

Chiar în seara aceea intră la başcă. Şi după ce făcu cincisprezece zile pentrucă îşi scosese cravata, mai făcu încă cincisprezece pentrucă şi-o pusese.

Traducere de AL. A. PH.

Rudolf Loewitt

Un băiat fin

Georges nu invocase în favoarea rugăminţii sale decât motive de ordin sufletesc, făgăduind pe de-asupra că se va ţine în limitele unui schimb de vederi pur intelectual. Totuşi ea consimţise cu greu şi numai după multă şovăire; apoi, temându-se pentru bunul ei renume, propuse ca loc de întâlnire o cofetărie mică de la marginea oraşului.

Acum se aflau împreună în cofetăria aceea.

Georges îşi ţinea făgăduiala cu sfinţenie. Şedea respectuos la o oarecare distanţă, atât de nemişcat, par'că ar fi fost de piatră şi privirea-i rătăcea în depărtare. De mai bine de un ceas, făcea reflecţiuni entuziaste asupra minunilor şi tainelor universului, trecând dela macrocosm în general la microcosm în special şi alegând ca pildă o plantă de rând, faţă de al cărei proces chimic, executat — fără trudă şi fără ajutor — în interiorul celulelor minuscule, cele mai senzaţionale experinţe de laborator erau numai o biată cârpăceală de diletant.

O oră întreagă ea îl ascultă cu multă luare aminte. In sfârşit spuse:

— D-le Georges, vorbeşti minunat de frumos şi de convingător, şi cu plăcere te-aş asculta şi mai departe. Dar spune-mi, te rog, mai întâi, cât e ceasul.

Georges scoase ceasornicul din buzunarul jiletcăi.

— Şase şi jumătate fix.

— Cum, numai atât? E adevărat că soţul meu vine la şapte şi un sfert acasă şi că trebue să mai cumpăr 350 grame mezeluri şi doi castraveţi muraţi, de oarece n'or să ajungă chifteluţele dela prânz. Dar dacă iau pe urmă tramvaiul, tot îmi mai rămâne cel puţin un sfert de oră.

— Imi pare bine. Iar în ce priveşte laboratorul plantei în chestie...

— Da, da, desigur... foarte interesant. Dar vezi, jilţul ăsta nu-i chiar aşa comod şi apoi simt că piciorul stâng mi-a amorţit.

— Vai, iartă-mă te rog, sunt prea puţin atent! Dacă n'ai, însă, nimic împotrivă, aş propune o mică plimbare. Vom putea vorbi tot aşa de bine ca aici. De altfel, după cât mi se pare, chiar alături de cofetărie începe un drum adumbrit şi idilic.

Ea îl privi cu nişte ochi mari, plini de reproşuri.

— Până acum ai fost într'adevăr cuminte, n'am ce spune. Dar propunerea asta nu trebuia s'o faci. Se vede, că tot nu vrei să te ţii de cuvânt.

— Dar, coniţă, zău nu înţeleg. Plimbarea asta e ceva cu totul nevinovat. Nu văd deosebirea între cofetărie şi drumul acela. Aici ca şi acolo e lume. Dar, dacă d-ta crezi....

— Mi-o spui numai. Ştii însă perfect de bine, că nu mai există alt loc de plimbare aici şi că drumul se bifurcă sus la dreapta, acolo unde se află tăbliţa cu inscripţia: trecerea oprită.

— Mărturisesc că nu ştiam...

— Atunci, dacă n'o ştiai, ţi-o spun eu. Acolo nu-i ţipenie de om şi după cea dintâi cotitură vine o bancă, împrejmuită aproape din toate părţile cu trandafiri sălbateci şi...

— Nici nu bănuiam...

— Aşa spui acum. Dar odată aşezaţi pe bancă, d-ta vei lăsa să-ţi cadă masca de naturalist, întreaga d-tale ştiinţă nu te va mai interesa de loc, îmi vei cere o guriţă şi încă una şi toate numai şi numai fiindcă ştii că n'am încotro, că nu vreau să provoc un scandal şi nu mă pot apăra.

— Ei bine, d-nă, îţi jur, îţi dau cuvântul meu de cinste, că nici o singură clipă măcar nu mi-a trăsnit prin cap...

— Cum? Nu? răspunse ea înţepată. Atunci plec numai decât acasă.

— Dar, de ce? îngăimă el, nedumerit.

— De ce? Fiindcă pentru mine ai încetat să fii un băiat fin şi văd că eşti un nerod.

Tradus de AURELIA LAST

Cetiţi azi

LECTURA No. 235

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

MUMU

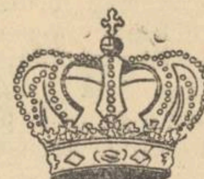
de

TURGHENIEV

Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

Noul Ciorap de mătase

pură care stârneşte admiraţie în lumea elegantă femenină din America şi Europa se numeşte


TREI COROANE

Neîntrecut în frumuseţe şi fineţe

Concerte populare

Duminică 4 August a avut loc la teatrul „Cărăbuş" primul concert dat de „Orchestra simfonică a municipiului Bucureşti" sub conducerea d-lui Nottara. După cât ştim, este întâia oară când se încearcă introducerea concertelor populare în Bucureşti. Deaceea concertul de Duminica trecută trebue menţionat. Este un eveniment a cărui importanţă este de ordin cultural. Popularizarea muzicei bune nu poate fi decât binefăcătoare. In ţări cu o cultură muzicală adâncă, cum e Germania, concertele populare sânt numeroase şi bune. In Bucureşti această manifestare lipsea cu desăvârşire. Concertele simfonice aveau loc numai iarna şi aveau caracterul unor reprezentaţii de lux, cu preţuri ridicate şi programe savant ticluite. Muzică pentru iniţiaţi. Nu aşa se face educaţia muzicală a publicului. Nu oricine e capabil să „priceapă" pe Cezar Frank sau să guste integral „Walkiria" şi „Tristan şi Isolde" a lui Wagner. Fără îndoială, menirea concertelor simfonice care au loc iarna nu este să popularizeze şi să introducă muzica bună în gusturile marelui public (care, totuşi, trebue întotdeauna luat în consideraţie şi fără de care orice manifestare de artă rămâne o experienţă de laborator). Concertele populare, ieftine şi bune, au tocmai această menire. Funcţia lor este să împreuneze agreabilul cu utilul. Alături de muzică uşoară, care, deşi uşoară poate fi excelentă, se poate introduce o bucată de muzică dificilă şi savantă. Treptat, trebue să se ajungă la o ridicare a gustului.

Primul concert popular din vara aceasta a întrunit toate aceste condiţii. A fost ieftin, mai ieftin ca cel mai ieftin cinemagraf; a adus în program, alături de „1812" al lui Tschaikowski şi o săltăreaţă rapsodie de Chabrier, „Simfonia a cincea", a lui Beethowen; a fost executat cu corectitudine şi expresivitate. Faptul că a avut loc în aer liber a dat concertului o fizionomie nouă. Cei pe care îi supără înghesuiala şi cot-la-cotul sălilor închise au avut putinţa să răsufle nestingheriţi. Dealtfel, ce izolare mai bună decât faptul că, ridicând ochii, privirile ţi se opreau în cer, într'un copac, într'un nour, şi nu în cine ştie ce plafon zugrăvit cu îngeri buzaţi sau nimfe spălăcite. (De o mie de ori preferabile reclamele de pastă de dinţi sau cremă de ghete cu care sânt împodobite gardurile teatrului „Cărăbuş"; acestea cel puţin, sânt lipsite de pretenţii, modeste şi utile). Muzica în aer liber părea exclusiv rezervată fanfarelor militare; a fost o surpriză plăcută şi interesantă audiţia unei simfonii de Beethowen într'o grădină.

Popular nu înseamnă banal. Acest lucru concertul de Duminica trecută l-a dovedit în chip strălucit. Ar fi, deci, de dorit ca această iniţiativă să fie încurajată şi continuată. Publicul, dealtfel, a răspuns îndemnului dat şi a venit în număr mare.

Şi e foarte picant faptul că această operă de cultură muzicală şi de veritabilă realizare artistică are loc tocmai la teatrul „Cărăbuş", în templul lui Tănase. Coincidenţă care nu-i lipsită nici de humor, nici de semnificaţie.

P.

Frumoasa artistă de cinema
NANJA TZATSSCHEVA
cunoscută ca femeie elegantă spune despre Taky:



„Taky-ul găseşte complecta mea mulţumire. La prima încercare am rămas uimită de promptul său efect, de parfumul său şi de uşoara sa întrebuinţare. Nu am mai avut nimic aşa de bun".

Indepărtarea părului şi al pufului de pe gât, braţe şi picioare, aparţine frumuseţii tuturor femeilor. Intrebuinţarea briciului este imposibilă căci sgârie şi produce iritaţiuni. Alte depilatoare sunt complicate a prepara şi miros desagreabil. Taky-ul în noua sa compoziţie este ideal. Taky-ul este o cremă fină care se întrebuinţează aşa cum iese din tub, miroase plăcut şi în 5 minute lasă pielea albă şi netedă. Taky-ul este economic, căci crema se poate întrebuinţa până la ultimul rest al tubului. O singură încercare vă face fidela lui.

NOTĂ. — Taky-ul 1929 prezentat cu noul său parfum foarte agreabil şi cu compoziţia actuală, întrece orice a fost creat până acum. Agent general pentru România: **Parfumeria Eli°el,** Bucureşti, calea Victoriei 39.

De vorbă cu călăul

Citeam zilele trecute într'o revistă germană un interview cu noul călău al Ungariei, Antal Kozarek.

Interview interesant din multe puncte de vedere. Nu sunt mulţi călăi pe lume (oficiali, cel puţin). Ii poţi număra pe degete. Cu desfiinţarea pedepsei capitale în legislaţiile diverselor ţări, această meserie este pe cale de dispariţie. O convorbire cu un călău va deveni în curând tot aşa de rară şi de preţioasă ca întâlnirea cu un animal dintr'o rasă pe punctul de a dispare, aşa ceva ca zimbrul sau bizonul. Afară de asta, convorbirea cu gealatul actual al Ungariei este prin ea însăşi remarcabilă. Domnul Kozarek este un personaj original în felul lui şi (probabil fără să ştie) un humorist. Detalii biografice: Călăul a fost pe vremuri şampion de box „poids-lourds" (cântăreşte 110 kilograme şi măsoară 1 metru 86 înălţime). De douăzeci şi cinci de ani practică meseria de hingher şi se îndeletniceşte şi cu jupuirea cailor morţi de bătrâneţe sau boală. Dealtfel, hingheri sânt toţi în familie. Fraţii lui sânt hingheri. Tatăl lui a fost şi el hingher înainte de a deveni călău. Aşa dar, predispoziţii hereditare. „Hingheria e o meserie plăcută şi sănătoasă" afirmă domnul Kozarek. Arta de a ucide oameni în chip legal a învăţat-o dela tatăl său. „Cînd eram copil, spune el, tata ne lua, pe mine şi pe fraţii mei, să asistăm la execuţii şi să-l vedem cum lucrează". Şi domnul Kozarek adaugă: „Am observat cu atenţie cum lucra tata. Am învăţat atunci multe lucruri pe cari le pun în aplicare acum. Tatăl meu a lucrat frumos, curat, cu exactitate şi precizie. Niciodată n'a comis o greşală în meseria lui... Doresc din suflet să-i calc pe urme. Imi place meseria asta. E o meserie serioasă, folositoare..."

Domnul gâde Kozarek se exprimă cu o delicioasă simplicitate, cu o convingere de un patetic calm, fără retorism şi fără înfrânare, ca un artist conştient de arta lui. Un muzicant, un pictor sau un scriitor nu s'ar exprima altfel. Thomas de Quincey a scris o carte despre „Crima considerată ca o artă". A aduce la îndeplinire pedeapsa capitală, este şi asta o artă. Păcat numai că domnul Kozarek nu intră în amănunte. Nu dă, în interview-ul care i s'a luat, nici-o informaţie despre technica intimă a artei călăului. Ce minunat prilej ar fi avut să ne introducă în secretele ghilotinei. O comparaţie între diversele moduri de execuţie i-ar fi oferit un strălucit prilej pentru consideraţii subtile şi savante. Ar fi putut vorbi despre avantajele şi dezavantajele spânzurătoarei şi ale scaunului electric şi ar fi putut spune întrucât ghilotina este superioară, ca perfecţiune şi rapiditate. Ne-ar fi putut spune, deasemeni, care mod de execuţie îl preferă. Ca om de meserie era cel mai îndreptăţit să arate care instrument de execuţie este cel mai desăvârşit, ştreangul, electricitatea, glontele sau cuţitul. Şi, mai ales, (chestie esenţială!) ce condiţii trebue să întrunească o execuţie capitală pentru a-şi îndeplini scopul? Moartea imediată, sau moartea prelungită? Eficacitatea pedepsei stă, logiceşte, în durata ei. Intre o moarte care durează o secundă (cum se spune că este moartea prin ghilotină) şi o moarte care durează un ceas sau mai multe, cea de a doua este preferabilă. Pedeapsa capitală, în execuţia care i se dă, sufere de o contradicţie iniţială. Se caută, într'adevăr, să se evite condamnatului suferinţa. Este ilogic. Eliminînd suferinţa elimini pedeapsa. Moartea subită nu mai este o pedeapsă ci o evadare.

Legea, ordonând moartea subită şi **fără suferinţă** a condamnatului, oferă acestuia evadarea, deschizându-i, amabilă, poarta spre neant şi grăbindu-l să plece cât mai repede. Ciudată pedeapsă, care consistă în a face scăpat pe cel pedepsit. Tortura morală, care precedă execuţia, nu intră în chestie decît rar. Marii criminali, maiştrii asasinatului, n'o simt aproape niciodată. Iar despre cei care o simt nu poate fi vorba: aceştia sunt sacrificaţii erorilor judiciare sau victimele curţilor marţiale. Onorabilul domn călău Kozarek cu siguranţă că nici nu s'a gîndit vreodată la asemenea chestii. El este omul care ucide, legal — care ucide „frumos, curat, cu exactitate şi precizie". Nu cu consideraţii de felul acesta are a se îndeletnici călăul. Iată, însă, că un alt domeniu s'ar putea deschide meditaţiilor sale, un domeniu, ca să zicem aşa, technic, strict technic. Să-i împrumutăm o clipă reflexiile de mai sus asupra morţii prelungite. Dacă gâdele ar fi fost de acord cu ele, desigur că, în interviewul lui, s'ar fi rostit altfel. S'ar fi lăudat, de exemplu, că în meseria lui lucrează **monstruos, neglijent,** într'adins, **cu inexactitate** şi **cu savantă imprecizie.** Aşa da. Ar fi exprimat astfel o formulă originală şi, pentru epoca noastră, nouă, a artei de a ucide conform legii. S'ar fi lăudat că ştie să prelungească ceasuri întregi asfixia prin spânzurătoare, desfăcând la timp ştreangul, pentru a permite condamnatului o reîntoarcere la viaţă, curmată imediat de o nouă strangulare, de îndată ce răsuflarea devine normală. Ar fi putut desvolta de asemeni, avantajele ghilotinei cu un cuţit tocit şi ar fi putut recomanda cu căldură paralizarea prealabilă a executatului prin electricitate. Cu alte cuvinte ar fi scos în evidenţă un element esenţial al pedepsei capitale, şi care printr'o ciudată particularitate a epocei noastre este cu totul neglijat: agonia. Gâdele era cel mai îndreptăţit să vorbească despre necesitatea absolută a agoniei în pedeapsa cu moartea.

Dar gâdele n'a pomenit nimic despre toate aceste lucruri. Păcat. Să fie oare din partea asasinului legal, o discreţie profesională? Secrete de ordin corporativ să-l fi oprit? Puţin probabil. Să fie arta călăului, ca şi poezia pură, un domeniu rezervat numai câtorva iniţiaţi ? Nu, gâdele este un personagiu destul de puţin interesant, atîta tot. Un mărginit. Un lipsit de imaginaţie. Un individ banal. Şi un epigon degenerat în care agonizează vechea şi strălucita breaslă a călăilor. O meserie care decade este întotdeauna un spectacol trist. Gândul se întoarce fără voie în trecut. Spectacol înduioşător şi patetic. Umbrele vechilor călăi, spectrele vechilor închizitori şi torţionari, rătăcesc şi acum, neîmpăcate, în preajma hrubelor unde, odinioară se înşiruiau savantele unelte de tortură. Sufletele lor vor fi tresărind şi acum indignate văzând cum a decăzut nobila artă a torturei. Şi vor fi blestemînd, desigur, rasa degenerată a călăilor moderni, care ucid cu precizie şi exactitate şi — aberaţie nemaipomenită! — cu rapiditate. Serviciu prompt şi discreţie absolută. Condamnatul este servit repede şi conştiincios. La ultima masă, înainte de execuţie, i se oferă vin şi este întrebat, cu amabilitate, care îi sînt ultimele dorinţi înainte de a lua rapidul Pământ-Neant. Ce decadenţă!

Şi, drept scuză, s'a inventat tortura morală. O invenţie demnă de acest banal secol umanitarist. Vechea, sănătoasa şi sigura tortură fizică a fost scoasă din uz şi aruncată în paginile prăfuite ale Istoriei, după cum strălucitoarele unelte de cazną de odinioară stau exilate în cine ştie ce colţ întunecat de muzeu. Tortura morală nu loveşte decît pe cei inocenţi, sau slabi, sau laşi. Tortura fizică loveşte pe toţi deopotrivă. Landru tras pe roată, opărit cu apă clocotită sau îndopat din belşug cu plumb topit şi-ar fi ispăşit altfel crimele. Ghilotina e o invenţie absurdă. Iar tortura morală un mit. Şi călăul modern un banal funcţionar, lefegiu la stat, fără iniţiativă nici originalitate.

Glasul plin de indignare şi reproşuri al predecesorilor lui, onorabilul domn Kozarek nu l-a auzit. Dacă nu l-ar fi auzit ar fi vorbit altfel. Ar fi criticat cu înverşunare metodele moderne. S'ar fi ridicat împotriva acestei instituţii absurde şi nefolositoare care este execuţia capitală. Şi ar fi cerut desfiinţarea ei. Decât o instituţie avortată şi bicisnică, mai bine deloc. Călăul ar fi cucerit, astfel, aplausele unei lumi întregi.

Pe când aşa — a preferat să-şi sfârşească interview-ul, ca orice scriitor, mare sau nu, din galeria de „Une heure avec..." a lui Frederic Lefevre. A terminat, ca orice om de stat oarecare, care dă un interview unei gazete literare. Şi am aflat astfel că gâdele ceteşte cărţi de războiu, şi în general cărţi „serioase". Se duce foarte des la cinematograf, la filme vesele. Pentrucă îi place să rîdă. Adoră pe Charlie Chaplin şi pe Pat şi Patachon...

Călăul este un humorist, incontestabil. Gâdele şi Charlot apropierea este nu se poate mai reuşită. Pentrucă, deşi banal călău modern, Kozarek ucide şi el: fără imaginaţie, fără gust, fără artă, dar, oricum, ucide...

AL. A. PHILIPPIDE



Gravură matinală

...Şi-au stins lămpile cu gaz
Licuricii pe colină;
Cântă păsărescul jazz...
Stelele de zinc leşină...
Zorile'n vestmânt de gală
Când coboară în poene,
Dimineaţa, lin, îşi spală
Ochii la izvor, de lene...
Străluceşte ca o chee
Soarele cu păr bronzat;
Cântece galinacee
Dur, răsună până'n sat...
Pentru fragedul ei ten
Şi capotu-i alb ca hreanu,
Ies cu spada pe teren,
Doi cocoşi, ca'n *Topîrceanu*...
Aducând pe dungi de boare
Telegrame de parfum
Vântul cu ventilatoare
Primeneşte'ntregul drum...
Când cu dinţi de roze dure
Soarele pe dealuri muşcă,
Vasta linişte'n pădure
Vânătorii o împuşcă...
Iar un epure tărcat
Auzind departe tonul
Puştii, cugetă blazat:
„In zadar, că nu-i sezonul
„De vânat!".

ALEXANDRU BILCIURESCU

CUTREERÂND SPANIA

Expoziţia internaţională din Barcelona, la care şi România e reprezentată prrintr'un pavilion, atrage spre peninsula Iberică un număr de vizitatori din toate colţurile pământului şi printre ei mulţi români. E de mare actualitate, prin urmare, volumul cu impresii de călătorie publicat de cunoscutul scriitor Romulus Cioflec, sub titlul : Cutreerând Spania.

Interesul acestei scrieri stă în special în faptul că d. Cioflec n'a voit să facă ceeace se chiamă „literatură", ci, notând, cu un pătrunzător spirit de observaţie, tot ce e mai caracteristic în frumuseţile ţării şi în viaţa poporului spaniol, a alcătuit o minunată călăuză spirituală pentru cei ce vor să cunoască Spania.

Lucrarea apărută în No. 114—115 ale Bibliotecii DIMINEAŢA se vinde cu preţul de 10 lei.

Hugo von Hofmannsthal

In vila dela Rodaun, acel cămin al frumosului şi al artei, creat parcă anume numai pentru plăcerile superioare ale vieţii, o lovitură de trăsnet s'a abătut ca din senin; sinuciderea lui Franz von Hofmannsthal, fiul mai mare al lui Hugo von Hofmannsthal.

Iar inima acestui poet, care era judecat ca un om rece, s'a zdrobit de durere, în clipa în care se pregătea să-şi ducă copilul la groapă: Când ai lui s'au întors de la înmormântare l'au găsit în agonie, iar seara la şapte s'a săvârşit din viaţă fără să-şi fi revenit în simţiri.

Tragicul morţii acestui poet, a cărui viaţă a fost plină de strălucire şi pe care faima şi admiraţia contimporanilor l-a răsfăţat din frageda tinereţe, are ceva din neîndurarea tragediilor clasice pe care le-a admirat şi le-a creat din nou în chip atât de original în opera sa, Hugo von Hofmannsthal.

Presa austriacă e plină de durere şi socoate pierderea lui ca pierderea ireparabilă a unicului autor clasică din literatura Austriei, deşi în potriva propriei lui teorii asupra legăturii dintre originalitate şi naţionalitate, el este produsul unei foarte pestriţe ascendenţe.

Sânge evreu, german şi italian se amestecă în doze mai mult sau mai puţin proporţionate spre a da naştere celui mai clasic şi mai reprezentativ scriitor austriac.

Moşteneşte de la evrei spiritul ascuţit şi cercetător, de la Germani interioritatea, de la latini simţul formei şlefuite.

Aparţinând unei clase de oameni cultivaţi, e format de timpuriu în literatura clasică, cunoaşte arta, literatura şi limba tuturor marilor naţiuni, stăpâneşte perfect spiritul şi posedă cunoştinţa intimă a tuturor marilor epoce de cultură ale trecutului.

Din liceu se impune camarazilor săi atât prin inteligenţa sa, prin forma neobişnuit de frumoasă a lucrărilor sale şcolare, cât şi prin rezerva aristocratică prin care punea o distanţă între el şi ei.

La 17 ani este deja celebru şi-şi are locul său într'o societate de epigoni şi de poezie ultra modernă destul de bogată în talente şi autori de valoare; e timpul lui Schnitzler, Beer, Hofmann, Bahr, etc.

Richard Specht îşi aminteşte încă ce eveniment a fost în cercul literaţilor când şi-a citit Hofmannsthal primul poem mai lung **„die Sünde des Lebens".** A fost o furtună de admiraţie, o încântare plină de surprindere pentru acest poem în care fierbea patima, pe când versul rămânea clar, de o claritate rece, stăpânind fiorul nervilor într'o formă matură şi desăvârşită, fără nici un fel de dulcegărie sau morbideţă.

Aceleaşi calităţi de ritm şi pregnanţă sugerată, aceiaşi viziune şi simţire plină de bogăţie şi strălucire, răsfrântă într'o formă de expresie severă până la preţiozitate, caracterizează şi celelalte scrieri de tinereţă care au apărut una după alta: **„Gestern",** un minunat act în versuri ,plin de deznădejde, **„der Tor und der Tod",** care-l consacrează mare poet, „Tod des Tizian" **„Der Abendteuerer und die Sängerin" „Die Frauim Fenster",** adevărate minuni de artă şi de poezie, de o maturitate neobişnuită pentru un debutant.

In genere e privit ca „un romantic cu formă clasică" şi aceasta îl apropie de Ştefan George şi de cercul său.

S'ar putea zice despre el că nu s'a dezvoltat, a rămas acelaş talent din tinereţă care s'a desăvârşit mereu. Iubirea trecutului, viziunea frumuseţii sale depărtate, căruia se datorează duioşia şi gingăşia cu care tratează el Renaşterea şi mai ales Renaşterea germană, e statornică în toată creaţiunea lui Hofmannsthal. Acestei iubiri şi înţelegeri adânci a trecutului datorează puterea de concepţie şi valoarea dramei sale antice „Elektra", care a rămas şi până azi ca o operă de neîntrecută valoare.

Epoca în care a trăit Hofmannsthal, era epoca „supravieţii" decadenţilor, epocă în care tineretul se juca cu durerea şi se tânguia de oboseală sufletească. Hugo von Hofmannsthal are puternice creaţiuni în spiritul acestei epoce, minunate poeme şi elegii în care se răsfrânge jocul dragostei şi al morţii. Dar pretutindeni, în proză mai ales, pluteşte în creaţiunile poetului o senină veselie, acea veselie vieneză, care-l face să fie maestrul comediilor uşoare ca „Der Schwierige". El este expresiunea cea mai fină a acestui spirit, împodobit cu tot ce e mai rar ca esenţă culturală.

Măestria lui în mânuirea cuvântului, acel dar de a găsi forma care să îmbrace misterul unei vieţi aproape nereale, a făcut din el libretistul muzicii lui Richard Strauss în opera nemuritoare **„ Der Rosenkavalier",** precum şi în **„Ariadne auf Naxos".** Moartea l'a surprins în clipa când lucra la o dramă pentru Reinhardt, care ar fi fost de cel mai mare interes căci ar fi arătat poate o nouă formă de creaţie pentru scena ultra modernă a acestui regisor, o încercare de adaptare a acestui îndrăgostit de trecut la cerinţele de film şi perspectivă cu totul în alte planuri de cât acele ale libretistului lui Richard Strauss.

Cu el dispare nu numai un mare poet, un poet în plină creaţiune, capabil de noi forme de manifestare, dar şi o personalitate din cele mai bogate şi mai desăvârşite în diferitele ei manifestări. „Un om de lume, zice un cronicar vienez, dar mai ales un om din lume". Un om cultivat în înţelesul de azi al acestui cuvânt, un om care prinde ca într'o lumină de fulger caracteristicul oamenilor şi al lucrurilor, şi îl prezintă într'o prelucrare repede şi ascuţită a tuturor legăturilor în care trebuie prezentat.

Darul acesta se manifesta la el în arta vorbirii, în care, zic ceice l'au cunoscut era încă mai superior de cât în arta de a scrie. Nu se poate închipui măestria cu care ştia el să desemneze un caracter în originile lui cele mai depărtate, în toate raporturile, nuanţele şi posibilităţile sale şi aceasta cu o vervă, cu o spontaneitate şi o căldură plină de tinereţe. Scânteetor de spirit ştia să creeze şi să scoată în relief caracteristica vechii Spani, modernismul filmului, misterele antichităţii, să interpreteze cea mai veche scriere liberă engleză sau cel din urmă roman francez.

Aceasta explică cum a putut el fi poetul teatrelor mici din Viena, autorul essaiurilor asupra Genevei, traducătorul lui Alceste şi în acelaş timp puternicul autor dramatic şi liricul pe care-l cunoaştem. Vienezii îl numesc delfinul literilor, nobilul paj al cuvântului, artistul măştilor graţiei şi al gingăşiei măştilor, dar îl consideră totuşi în acelaş timp ca „pe un om de caracter într'o ţară unde primejdia cea mare stă tocmai în faptul că nu sunt de cât caractere artificiale".

I. S.

Maxim Gorki

Melodii de primăvară

(Schiţă interzisă de cenzura ţaristă)

In grădină, lângă fereastra odăii mele, vrăbiile sar pe crengile desfrunzite ale salcâmilor şi ciripesc vioi, în timp ce, pe muchea acoperişului casei vecine, o cioară venerabilă, ascultând vorbăria păsărelelor, dă plină de ifose, din cap. Aerul cald, îmbibat de lumina soarelui, îmi aduce în cameră toate sunetele. Aud sursurul grăbit şi subţire al pârâului, aud atingerea uşoară dintre ramuri, înţeleg tot ce gongonesc porumbeii pe ciubucul ferestrei mele, şi odată cu aerul îmi pătrunde în suflet toată muzica primăverii.

— Cic ciric! se adresează o vrabie bătrână tovarăşelor ei. Veni şi primăvara. Ciric! Ciric!

— Da, e adevărat, îi răspunde cioara, întinzând gâtul cu graţie.

Ca totdeauna, se exprimă scurt şi numai în sens afirmativ. Ştiu prea bine, cât e de serioasă. Proastă din fire e şi sperioasă ca mai toate ciorile. Ocupă un loc de frunte în societate şi organizează în fiecare iarnă serbări filantropice în folosul porumbeilor bătrâni. Cunosc şi vrabia: deşi la prima vedere pare uşuratecă ba chiar liberală, în fond e cuminte. Se învârteşte într'una în jurul ciorii, prefăcându-se că o respectă, dar în sufletul ei, ştie prea bine câţi bani face şi are totdeauna de povestit istorii picante asupra ei.

Pe ciubucul ferestrei un tânăr porumbel elegant se străduește să înduplece pe o porumbiţă ruşinoasă: am să mor, am să mor de desperare dacă nu vrei să împărtăşeşti iubirea mea.

— Dar ştiţi, doamnă, că au sosit şi canarii! vesteşte vrabia.

— Da, în adevăr! confirmă cioara.

— Au sosit abia şi fac deja scandal, ciripesc, sburdă de colo până colo... Ce păsări zănatice... Pe urma lor au sosit şi piţigoii... ca totdeauna. Aseară am întrebat în glumă pe un piţigoi: ce, drăguţule, aţi şi venit? Mi-a răspuns obraznic... In păsările astea lipseşte cu desăvârşire orice respect de rangul, de situaţia, de poziţia socială a celorlalţi. Eu, o vrabie a Curţii...

Aci se ivi pe neaşteptate un corb tânăr de după colţul jghiabului şi-şi dădu raportul cu jumătate glas: „Am onoare a vă raporta că, potrivit însărcinărilor mele, am tras cu urechea la convorbirile tuturor vieţuitoarelor din aer, apă şi din pământ şi am urmărit cu deamănuntul purtarea lor. Aşa am stabilit că numiţii canari ciripesc în gura mare de toţi şi toate şi cutează chiar să-şi arate nădejdea în o apropiată reînoire a naturii".

— Cic, ciric, exclamă vrabia privind neliniştită la denunţător.

Dar cioara dădu din cap cu gravitate.

— Primăvară a mai fost, şi a fost nu numai odată — zise vrabia. Cât priveşte reînoirea naturii, asta e... bine înţeles, plăcut... dacă se îndeplineşte cu învoirea celor puşi să cârmuiască...

— In adevăr, aşa e, zise cioara, aruncând vrabiei o privire binevoitoare.

— Trebuie să mai adaog la cele ce am zis — urmă corbul — că aceşti canari şi-au manifestat şi nemulţumirea lor sub cuvânt că pâraele, din care îşi potolesc setea, ar fi tulburi, ba unii din ei cutează chiar să viseze liberarea...

— Apoi, aşa-s ei de când lumea! exclamă vrabia bătrână. Aşa e tinereţea. Nu e nici o primejdie! Şi eu am fost tânără şi pe atunci visam şi eu la... ea. Bineînţeles, visam cu cumpătare. S'a ivit apoi o altă „ea", mai reală... ha-ha ha... mai plăcută, mai trebuincioasă vrabie ...ha-ha!

In momentul acesta, un botros, consilier civil, se ivi pe o ramură a teiului, salută binevoitor toate păsările şi se amestecă în discuţie.

— Ei! nu observaţi, domnilor, mirosul ciudat al aerului? A ce miroase?

— E aer de primăvară, înălţimea voastră, răspunse vrabia.

Iar cioara întoarse doar capul într'o parte şi croncăni cu sunete gingaşe, ca behăitul oilor.

— Da... chiar eri a zis un boer de neam... a zis: D-zeu ştie a ce miroase.

...Iar eu i-am răspuns: să mirosim, să cercetăm, să lămurim. N'am dreptate?

— Neapărat, înălţimea voastră, zise cioara.

— Aveţi deplină dreptate, se învoi respectuos şi

(Continuare în pag. 6-a)

vrabia bătrână. Totdeauna trebue să aşteptăm, înălţimea voastră. Păsările credincioase totdeauna aşteaptă.

O ciocârlie se lăsă din cer pe bucata de grădină unde se topise zăpada şi mormăi:

— Şi aurora stânge cu zâmbetul ei gingaş stelele de pe cer... noaptea se înălbeşte şi perdeaua grea a umbrelor nopţii se topeşte ca ghiaţa la soare. Ah! cât de uşor respiră inima, plină de nădejde, în întâmpinarea libertăţii şi luminii...

— Ce pasăre e asta? întrebă botrosul, clipind din ochi.

— Ciocârlie, înălţimea voastră, răspunse corbul de pe straşină.

— Şi poet, înălţimea voastră! adăogă vrabia, plină de înfumurare.

Botrosul privi pieziş la poet şi mârâi:

— Hm... ce dobitoc! Adineaori o luase razna, îi trăgea cu soarele, libertatea mai ştiu eu ce?

— E adevărat, înălţimea voastră! confirmă corbul: el caută să deştepte nădejdi neîntemeiate în inimile păsărilor tinere.

— Crimă şi... prostie!

— Fără îndoială, înălţimea voastră, adăogă şi vrabia cea bătrână — e ceva prostesc! Libertatea, înălţimea voastră, e ceva neprecis şi cu neputinţă de atins.

— Bine, dar, dacă nu mă înşel, şi d-ta... te închinai ei?

— Adevărat, aprobă grăbită cioara.

Vrabia se fâstici.

— E drept, înălţimea voastră, crezui cândva în libertate... dar aveam circumstanţe uşurătoare...

— Cum asta?

— După masă, înălţimea voastră! Sub impresiunea, mai bine zis, sub presiunea băuturii... dar şi atunci mă închinam cu îngrădiri, înălţimea voastră!

— Anume, cum?

— Spuneam încet: trăiască libertatea! şi imediat adăogam cu glas tare: în marginile legalităţii.

Botrosul se uită întrebător la corb.

— Absolut adevărat, înălţimea voastră, răspunse acesta.

— Eu, înălţimea voastră, ca vrabie a Curţii, nu-mi pot îngădui o preocupare serioasă cu chestia libertăţii, deoarece această chestie, n'a fost prelucrată de autorităţile, la care am onoarea să slujesc

— Aşa e! croncăni din nou cioara, căreia îi era indiferent ce adeverea.

Pe uliţă, în acest timp, curgeau şiroae de apă şi ele cântau un cântec liniştit despre râul în care se vărsau la capătul drumului şi despre viitorul lor.

— Valuri largi şi repezi ne vor primi, ne vor îmbrăţişa şi ne vor duce cu ele în mare şi poate că din nou razele fierbinţi ale soarelui ne vor înălţa spre cer, şi din cer vom cădea din nou pe pământ ca rouă răcoroasă a nopţii, ca zăpadă ori ca ploae îmbelşugată.

Splendidul, mângâetorul soare al primăverii zâmbea pe cerul senin cu surâsul lui Dumnezeu, cel plin de dragoste, învăpăiat de patima creaţiunii.

Iar în colţul grădinii, pe crengile teiului bătrân sta un cârd de canari şi unul din ei cânta însufleţit tovarăşilor săi un cântec, pe care-l auzise cândva, despre Vestitorul furtunii:

Deasupra şesului întins al mării vântul adună nori negri. Intre nori şi mare mândru urlă Vestitorul furtunii, asemănător fulgerului.

Când atingând valurile cu aripile, când înălţându-se spre nori, el strigă, — şi norii aud bucuriile în strigătele vitejeşti ale Vestitorului.

In strigătele acestea se aude setea de furtună! Puterea mâniei, flacăra pasiunii şi încrederea în izbândă, — toate acestea le aud norii în strigătele Vestitorului.

Peştişorii gem la auzul furtunii, — gem, se cufundă în mare şi în fundul ei îşi ascund groaza. Lor nu le e deschisă calea spre desfătările vieţii de luptă: tunetele îi înfricoşează. Prostul pinguin, îngrozit şi el, îşi ascunde trupul gras printre stânci..."

Numai cutezătorul Vestitor al furtunii trece stăpân pe sine deasupra mării înspumate!

Tot mai sombru şi mai jos se lasă norii asupra mării, şi valurile dansează aruncându-se în sus în întâmpinarea tunetelor.

Tunetele se întăresc. Valurile furioase, luându-se la întrecere cu vântul, gem spumegând. Iată că vântul apucă într'o îmbrăţişare puternică mii de valuri şi le aruncă, cu mânie sălbatecă, bătând din aripi în stâncile mării şi valurile se sparg în o massă de stropi de smaragd.

Vestitorul furtunii străbate ca o săgeată norii şi despică cu aripile spuma mării.

Ca un demon mândru şi negru, aleargă şi râde în hohote. Râde de nori, plin de bucurie.

In mugetul furtunii — Vestitorul simţise de mult o crescândă oboseală, — el e tot mai încredinţat că norii nu vor înăbuşi soarele — nu, nu-l vor înăbuşi!

Vântul urlă... Tunetul bubue...

Sub lumina fulgerelor albastre grămezi de nori sunt aruncaţi în marea întunecată. Marea prinde şi săgeţile trăsnetelor şi le strânge în vâltoarea sa. Ca nişte şerpi de foc ele lovesc şi se cufundă în mare.

— „Furtuna! Curând se deslănţue furtuna !

Viteazul Vestitor al furtunii mugeşte printre fulgere, se joacă mândru deasupra mării înfuriate, iar proorocul isbânzii strigă :

— Lasă să se deslănţue cât mai tare furtuna!"

Trad. din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

In editura „ANCORA" Bucureşti
au apărut
LUCRĂTORUL VIEI
şi
PELERINA VERDE
de
VASILE SAVEL
Lei 80 exemplarul

Aş vrea să ştiu

ILIE BĂRBULESCU, Loco.

Cum se explică că multe incendii provin din scurt-circuite, deşi orice instalaţie electrică e prevăzută cu un tablou de siguranţă?

In primul rând, din nefericire, unele instalaţii rău executate sau clandestine, nu posedă întotdeauna un tablou prevăzut cu siguranţele necesare ale circuitelor electrice. Apoi, chiar când acest tablou există, se întâmplă adeseori, din cauza unei practici nenorocite, ca o siguranţă arsă, în loc să fie înlocuită cu un buşon calibrat pentru aceiaşi intensitate de curent să fie reparată cu fire de liţă prea groasă, care permit fără a întrerupe circuitul trecerea unui curent mult mai puternic decât acela ce-l poate suporta secţiunea conductorilor din instalaţie. Din această cauză, chiar la unele scurt circuite siguranţele nu reacţionează întotdeauna.

Nu e mai puţin adevărat că adesea se exagerează rolul scurt circuitelor ca un motiv al incendiilor, ori de câte ori nu se poate stabili cu preciziune adevărata cauză a incendiului.

CETITORUL DIN CARPAŢI

Cum trebuesc interpretate expresiile „cunoştinţă a priori" şi „a posteriori" la Kant?

Discutând originea şi funcţiunea cunoştinţei noastre, Kant socoteşte cunoştinţa primă ca derivată din doi factori esenţiali de natură deosebită: elementul raţional sau **aprioric,** considerat ca o facultate sufletească înnăscută şi elementul empiric sau **a posteriori,** derivat din experienţă. Aceste două isvoare de cunoştinţă, departe de a fi incompatibile între ele cum susţineau precursorii lui Kant în teoria cunoştinţei, sunt perfect conciliabile.

Astfel, după Kant, toate elementele ce posedă o valoare universală şi necesară, sunt apriorice şi din contra, tot ce e particular şi accidental dă naştere unei cunoştinţe empirice sau a posteriori. De exemplu, noţiunile de timp, spaţiu, realitate, cauzalitate, sunt forme generale şi necesare ale cugetării noastre şi ca atare, alcătuesc elemente apriorice. Pe de altă parte însă, obiectul percepţiilor noastre, calitatea senzaţiilor în exterior sunt variabile şi particulare şi constituesc elementul empiric sau aposterioric din conştiinţă.

In rezumat elementul aprioric reprezintă **forma,** iar cel aposterioric **materia** cunoştiinţei noastre.

UN MUNCITOR, BACĂU

Ce deosebire este între socialism şi comunism?

Dacă ne referim la doctrina socialismului marxist, dela care se inspiră toate partidele socialiste şi comuniste actuale, nu ar trebui să existe nici un fel de deosebire între termenii „socialism" şi „comunism" întrucât amândoi desemnează aceeaş ideologie şi aceleaşi tendinţe în viaţa economică şi politică a popoarelor. In realitate, s'a întâmplat după moartea lui Marx un fenomen, care apare foarte des în evoluţia diferitelor doctrine de masse, în special cele religioase, după dispariţia întemeetorilor acestor doctrine. Adepţii, interpretând în diferite moduri învăţătura propovăduită, se despart între ei, alcătuind diferite grupuri şi bisericuţe, fiecare pretinzând că aplică în modul cel mai fidel preceptele şi dogmele maestrului. Aşa s'a întâmplat în decursul veacurilor cu creştinismul şi aşa a fost şi în cazul doctrinei socialiste. Divergințele în această direcţie erau cu atât mai greu de înlăturat, cu cât Karl Marx, întemeetorul doctrinei socialismului ştiinţific, indicând şi preconizând diferitele mijloace de acţiune pentru înfăptuirea idealului socialist, nu putea prevedea în amănunt toate cazurile, care se puteau prezenta în această luptă contra capitalismului, dată fiind enorma variabilitate şi complexitate a condiţiilor eocnomico-sociale în timp şi spaţiu. In chipul acesta, s'au născut încă mult timp înaintea izbucnirii războiului mondial divergenţe în sânul partidelor socialiste din diferitele ţări, relative mai ales la chestiuni de tactică politică. Unii din ei, extremiştii, urmăreau o realizare a programului integral, refuzând orice fel de concesiuni, alţii mai moderaţi indicau avantagiile unei tactice oportuniste graţie căreia se putea realiza imediat o parte din revendicările programului socialist, în cadrul regimurilor burgheze. Doctrinarii mai rigizi şi intransigenţi socoteau aceste concesiuni ca o flagrantă călcare a învăţăturilor lui Marx, ceilalţi dimpotrivă, susţineau că lucrează în sensul preceptelor marxiste, care prevăd o realizare treptată a socialismului prin mai multe etape de evoluţie. Aceste divergințe de interpretare au dat naştere la curente şi nuanţe deosebite în sânul organizaţiilor social-democrate, afiliate însă toate la aceiaşi internaţională. Am avut astfel încă înainte de războiul mondial în Occident, alături de socialiştii purişti şi intransigenţi, socialişti reformişti, partizani ai unei participări la guvernare alături de regimul capitalist, în vederea realizării unor reforme democratice cât mai înaintate. Am avut deasemenea în Bulgaria socialiştii „strâmţi" şi socialiştii „largi", iar în Rusia ţaristă pe maximalişti (bolşevici) şi minimalişti (menşevici), primii fiind o grupare extremistă, ceilalţi una mai moderată. In urma răsboiului mondial şi revoluţiei bolşevice din Rusia s'a creeat la Moscova a treia Internaţională comunistă, care a precipitat procesul de diferenţiere în sânul partidelor socialiste de pretutindeni. Toate elementele extremiste revoluţionare, care nu vedeau salvarea din criza economico-politică mondială decât în realizarea unei cât mai apropiate revoluţiuni comuniste mondiale, sub auspiciile bolşevicilor ruşi, au aderat la această Internaţională a III-lea şi s'au constituit în partide intitulate **„comuniste".** Dimpotrivă, elementele mai moderate, care aşteaptă realizarea socialismului dela o evoluţie normală şi voesc să evite neajunsurile unei revoluţii sângeroase şi precipitate ca cea din Rusia bolşevică, au rămas grupaţi în jurul Internaţionalei II-a, conservând titulatura de partide **„socialiste"** sau **„social-democrate".**

Comunismul şi socialismul desemnează deci astăzi tendinţele acestor două mari grupări, învrăjbite între ele, în care s'au divizat vechile partide socialiste din lume.



Costume bărbăteşti dela	Lei 1800	Trenchcoats şi	
Costume pentru copii " "	" 700	Pardessiuri pentru copii dela	Lei 840
Trenchcoats şi " "	"	Trenchcoats p. D-nii Ofiţeri " "	2400
Pardessiuri bărbăteşti	" 1800	Mantale de dame " "	1900

Curiozităţi

Soarta unei principese

Doamna Zubcova, sora Kaiserului Wilhelm II, căsătorită acum vreo doi ani cu un tânăr emigrant rus Zubcov, celebru prin aventurile-i scandaloase, a şi reuşit să ajungă rău de tot. Fosta principesă a Prusiei, la vârsta de 65 ani, părăsită de soţul ei cel de 29 ani (numai!), s'a şi mutat din castelul ei de la Bonn la o pensiune din Mellem, unde a ocupat numai o singură cameră împreună cu camerista ei. Castelul din Bonn se inchiriază, iar mobila lui se vinde la licitaţie de către creditori.

Azil de zi

S'a deschis la Londra un mare azil amenajat în special pentru acei muncitori şi specialişti care lucrează noaptea şi trebue să doarmă ziua. Deşi situat într'un cartier destul de agitat în cursul zilei, acest azil îşi fereşte pensionarii împotriva zgomotului din afară. Spre deosebire de azilurile de noapte, aci nu dorm numai cerşetori sau declasaţi, ci dimpotrivă — sute de buni familişti şi muncitori bine retribuiţi, care nu pot avea liniştea necesară acasă, dorm aci regulat.

Un club al „sinucigaşelor"

La Varşovia s'a descoperit un club de „sinucigaşe", organizat extrem de original. Dorinţa fetelor de a-şi pune capăt zilelor în Varşovia — din cele mai variate motive, — a fost exploatată de un întins cerc de tineri aristocraţi şi bogătaşi. Văzând că sunt „la modă" sinuciderile în mediul fetelor lovite de soartă, eliminate din şcoli, etc., organizatorii clubului, prin agentele lui, au făcut cunoscut printre eleve, studente, modiste, chelneriţe etc., că clubul „sinucigaşelor" pune la dispoziţia „candidatelor", pe trei zile, oarecare confort şi tihnă, după care, în caz de nehotărîre, de a se sinucide, candidata e aruncată înapoi, în stradă, de unde a venit.

Se ştie că în mediul adolescentelor din Polonia năzuinţa spre Nirvana e foarte puternică. Clubul oferă sinucigaşei, pentru ultima ei noapte, un „prinţ" cu o petrecere intimă, în urma căreia fata, pusă faţă în faţă cu reîntoarcerea la mizeriile vieţii, se împuşcă sau se otrăveşte, lăsând o scrisoare, din care i se vede hotărîrea personală luată fără vre-o presiune străină.

Poliţia a reuşit să descopere acest „club", fiindcă atenţia ei a fost atrasă de zeci de scrisori lăsate de sinucigaşe şi scrise, deşi destul de abil şi variat ca stil, totuşi evident sub una şi aceiaşi inspiraţie. Cercetările au dovedit că mai toate adolescentele din Varşovia erau mereu aprovizionate de o literatură specifică, care împinge tineretul spre sinucidere. Aceleaşi „agente", care distribuiau această literatură, puneau apoi la dispoziţia „candidatelor" la moarte — alcovurile clubului.

Organizarea clubului i-a costat pe iniţiatori multe sute de mii de zloţi. Acuma opt dintre aceşti exploatatori şi speculanţi ai mizeriei şi disperării tinerelor fete, stau arestaţi în aşteptarea celui mai senzaţional proces „freudian" din câte s'au văzut până în prezent prin marile centre ale vechei culturi europene.

La un concurs de frumuseţe de picioare, premiul I. îl câştigă... un bărbat

Face mare haz următoarea întâmplare povestită de ziarul „American Express":

Marele magazin de mode „Marshall Field & Sons" din Arkansas City a organizat un concurs de frumuseţe de picioare, fixând 3 premii importante, dintre care primul consta dintr'un Ford de cel mai nou tip. Mai mulţi tineri, membri ai unui club sportiv local, auziră de acest concurs şi unul din ei puse rămăşag cu prietenul său de club, că va concura travestit ca femee la acest concurs şi va obţine premiu I.

In ziua concursului, juriul examinator, fără a bănui nimic, decernă într'adevăr — spre marea satisfacţie a clubului — premiul I tânărului Boh Mosley.

Când se află secretul, toate femeile din sală intrigate de succesul obţinut, năvălîră să examineze ciorapii purtaţi de cele mai frumoase picioare de.... bărbat. Erau cunoscuţii ciorapi de mătase „3 Coroane", graţie cărora tânărul concurent înşelă perspicacitatea juriului.

Cronica Şahului

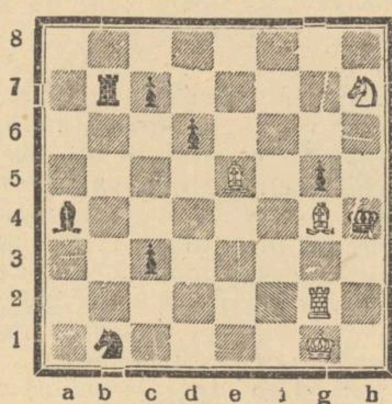
PROBLEMA No. 241

de **dr. E. Zepler,** Berlin.

(„Wiener Schachzeitung" 1929)

Negru (8 figuri)

Rh4, Tb7, Cb2, Na4, Pc3, c7, d6 şi g5.



Alb (5 figuri)

Rg1, Tg2, Ch7, Né5 şi g4.

Alb joacă şi face mat în 4 mutări

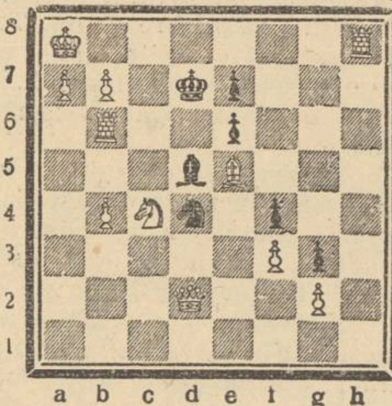
PROBLEMA No. 242

de **C. S. Kipping,** Wednesbury (Anglia).

(„L'Echiquier" 1929)

Negru (7 figuri)

Rd7, Cd4, Nd5, Pé6, é7, f4 şi g3.



Alb (11 figuri)

Ra8, Dd2, Tb6 şi h8, Cc4, Né5, Pa7, b4, b7, f3 şi g2.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

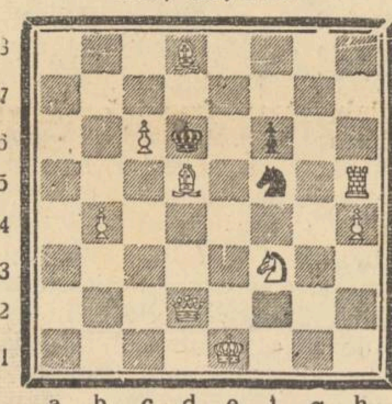
PROBLEMA No. 243

de **E. Brunner.**

(„Wiener Schach-Zeitung" 1929)

Negru (3 figuri)

Rd6, Cf5, Pf6.



Alb (9 figuri)

Ré1, Dd2, Th5, Cf3, Nd5 şi d8, Pb4, c6 şi h4.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 96

Campionatul oraşului Moscova a fost obţinut în anul acesta de un tânăr jucător în vârstă de 23 ani, B. N. Panow, care a câştigat toate cele 11 partide jucate. Dăm aci una din aceste partide.

Alb : B. N. Panow. **Negru : M. Judowski.**

Partidă franceză.

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. é4—é5, c7—c5; 5. Nc1—d2, Cb8—c6; 6. Cc3—b5, Nb4×d2+; 7. Dd1×d2, c5×d4?; maestrul Loevenfisch indică mutarea C×d4 ca cea mai bună, obligând pe alb la schimbul calului sau la sacrificiul unui pion prin Cd6+; 8. f2—f4, Ré8—f8; 9. Cg1—f3, Dd8—b6; 10. Nf1—d3, a7—a6; 11. Cb5—d6, Db6×b2; 12. 0—0, Db2—c3; 13. Dd2—é2, mai tare ar fi fost, poate, Df2, spre a juca eventual Dh4; 13..., g7—g6; 14. g2—g4!, Cg8—é7; 15. Cf3—g5, Cc6—d8; 16. f4—f5!, multe partide au fost câştigate printr'un asemenea atac viguros, dar în poziţia încurcată a acestei partide această mutare, afară de oarecare îndrăzneală, necesita un calcul exact. 16..., é6×f5; 17. g4×f5, Nc8×f5; 18. Dé2—f2, h7—h6; 19. Df2—h4, Dc3—d2; 20. Cg5—f3, Dd2—é3+; 21. Rg1—h1, Nf5×d3; 22. c2×d3, g6—g5; 23. Dh4—h5, Cé7—g6; alb ameninţa sacrificarea ambilor cai: C×f7 şi C×g5. 24. Ta1—é1! la C×f7, negru ar fi răspuns prin Cf4 şi câştigă. 24..., Dé3×d3; 25. é5—é6! acesta e al cincilea pion sacrificat de alb, ceeace reprezintă în mod aritmetic valoarea unui turn, dar sacrificiile nu sunt de prinos, după cum o dovedeşte continuarea partidei. 25..., Cd8×é6; 26. Cf3—é5, Cg6×é5; 27. Tf2×f7+, în sfârşit punctul f7 la care râvnea conducătorulalbelor e cucerit şi tot ce a mai rămas din armata albelor porneşte prin spărtura făcută la atacul final. 27..., Rf8—g8; 28. Té1×é5, Dd3—b1+; 29. Rh1—g2, Th8—h7; 30. Té5×é6,Th7—g7; 31. Tf7×g7+, Rg8×g7; alb dă mat în 3 mutări: Df7+, Rh8; D×h6+, Dh7; T×h7+ mat.

O foarte frumoasă partidă a noului campion al Moscovei.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU



Cărţi şi Reviste

O TRADUCATOARE: D-na B. Madeleine

Proza românească şi-a găsit însfârşit o conştiincioasă traducătoare în franţuzeşte, care va căuta să facă din traduceri, nişte adevărate *noi creaţiuni,* iar nu nişte icoane moarte ale originalelor vii. Maiorescu spunea odată: „literatura românească nu va putea zice că există cu adevărat decât când va depăşi graniţele noastre etnice. Atunci numai, — va fi o confirmare de fapt, a existenţei ei, când, — ca orice adevăr, — va fi valabilă nu numai pentru noi, ci şi pentru restul oamenilor din a căror cultură ne-am adăpat şi am crescut.

Care e *dobânda împrumuturilor* ce-am luat? Am fost numai consumatori, *ca orice juisori inutili,* — sau îmbogăţim „pari passu" cu celelalte popoare, patrimoniul umanităţii?"

In acest sens, un traducător meşter este şi unul din factorii care sporesc patrimoniul naţional. Căci a face vii înaintea streinilor ficţiunile literare ale rassei noastre, în care se oglindesc preocupările de seamă ale acestui popor, este *a defini valoarea lui* şi prin urmare drepturile lui la viaţă.



D-na Madeleine B. nu s'a mulţumit, — cum ar fi făcut orice încrezut — să-şi publice fructul atâtor ceasuri de trudă fermecătoare şi să-şi atragă singură toate avantagiile sperate. Nu, fiindcă nu pentru sine lucra. Ea şi-a ales o colaboratoare franceză prin ajutorul căreia a scos maximum de desăvârşire a textului tradus, şi astfel se face că avem acum o traducere a *Ciuleandrei* lui Rebreanu atât de bună în cât pare direct în franţuzeşte şi concepută şi scrisă!

D-na Madeleine are o concepţie a ei personală în privinţa selecţiunii operelor pe care le traduce.

Ea dă atenţiune în special *cazurilor de conştiinţă* în care se vede tot sufletul personagiilor în biruinţele sau înfrângerile lor. Din cauza aceasta e sigură de succesul operei: forma având-o impecabilă, fondul e interesant prin însăşi natura lui, aşa că multiplică la infinit ca într'un şir de oglinzi paralele, perspectivele fascinante ale regiunilor adânci şi misterioase.

Pentru a-ţi da seama de calităţile stilistice ale traducerilor pe care d-na Madeleine le pune în circulaţia pieţei literare, e de ajuns o comparaţie între textul original şi textul tradus al Ciuleandrei. Stilul d-lui Rebreanu. e aspru, dur, oarecum static, potrivit calităţilor unei limbi primitive, cum e a noastră; e un stil pe care lectorul trebue să-l cucerească linie cu linie. Acelaş pasaj, în traducerea d-nei Madeleine şi Bousquet, devine antrenant, fluidic, aprig, pe alocurea halucinant.

Curge ca un şuvoiu repede şi oglindeşte, cu o claritate aşi putea zice sensuală, toate scenele înfrigurate pe care le descrie.

După „Ciuleandra" vor veni la rând: „Pădurea Spânzuraţilor", „Ion", din Cezar Petrescu „Simfonia Fantastică" (noi am povăţui-o să dea mai ales „*Intunecare*", unde e mult inedit atrăgător pentru un cititor strein).

Tot ce este pagină vibrantă cu adevărat, are soarta să treacă pe sub ochii pătrunzători ai traducătoarei, şi să îmbrace forma atât de înrudită limbei noastre, într'o limbă frământată şi purificată de veacuri de atâţi meşteri.

Dacă până acum autorii români prozatori, scriau cu melancolia unor profeţi care cheamă în pustiu, acum pot scrie cu entuziasmul şi siguranţa unor heralzi care cheamă gloria, dacă au cu adevărat pentru ce s'o cheme la dânşii...

D. NANU

Julien Green: Léviathan.
(Librairie Plon)

Acest roman ar putea avea drept motto unul din titlurile de capitole din **La révolte des anges:** „Comment un homme timide et tranquille est amené à commettre un crime horrible". Intr'adevăr, Guéret, eroul romanului, e nu se poate mai liniştit, mai timid şi mai mediocru; şi tocmai parcă dinadins, exasperat de mediocritatea şi de uniformitatea vieţii lui, comite „o crimă oribilă". Astfel ideia fundamentală a romanului nu e rea. Execuţia... e altă chestie. Dar mai bine să vă povestesc cum s'a petrecut cazul.

Guéret, un om fără meserie stabilă şi pentru moment meditatorul tânărului Grosgeorge, e îndrăgostit cât se poate de tare de Angèle, o jună şi frumoasă spălătoreasă care, în genere, se dă sau se vinde cu destulă facilitate. Cu Guéret însă devine pudică pentrucă simte că el o iubeşte şi cum lucrul o măguleşte ar vrea să facă pe nevinovata. Dar Guéret află despre faptele urîte ale iubitei lui, şi într'o clipă de furie o bate până o lasă leşinată şi fuge crezând-o moartă. Seara, în rătăcirile lui prin străzile oraşului, întâlneşte pe un bătrân care i se pare că e poliţist şi că vrea să-l aresteze; de groază îl omoară, pe acesta cu adevărat.

Angèle scapă cu viaţa dar rămâne desfigurată. Totuşi, şi cu toate că bănuielile s'au îndreptat împotriva lui Guéret care a dispărut, ea nu spune cine e vinovatul pentru că simte pentru el ceva care, bine înţeles, nu e decât un amor ascuns.

Acum intervine în intrigă D-na Grosgeorge, mama fostului elev al lui Guéret, o femeie perversă şi nenorocită. Şi în pieptul ei se ascundea, fără ca ea să-şi dea seama bine, o dragoste pentru eroul romanului. Acum îl atrage la dânsa făgăduindu-i că are să-i dea bani ca să poată fugi şi, din gelozie, îl denunţă poliţiei şi se împuşcă.

Inversând zicătoarea franceză am putea spune: „tout est mal qui finit mal".

I. D. G.

La Bruyère în America
FORTUNAT STROWSKI: „Les caractères ou les moeurs de ce siècle"
Paris, Ed. Jules Tallandier

D-l Fortunat Strowski iubeşte America. Maestru eminent la Sorbona, a profesat în câteva rânduri un curs de literatură la Universitatea din Columbia şi, în timpul şederii sale la New-York, a căutat să pătrundă spiritul american pe care-l credem cu dreptate diferit de al nostru.

Din seria aceasta de observaţii a ieşit culegerea de care ne ocupăm aci, în care, d. Fortunat Strowski, cu spiritu-i subtil, ne vorbeşte în toată libertatea de ceeace a putut să vadă şi să audă în această ţară.

Incă dintr'o lucrare precedentă indicase d. Fortunat Strowski proectul pe care-l realizează azi. „Am văzut ţări, scria el, unde trebue să munceşti şi să te cheltueşti zilnic, până la moarte, fără să te poţi vedea nici pe tine, nici pe alţii; aici, în aceste ţări, putem avea destulă moralitate, dar nici un moralist". Şi într'adevăr, în Statele-Unite nu există nici un moralist, ceeace a sugerat d-lui Fortunat Strowski, atât de familiarizat cu Montaigne şi Pascal, să-şi spună opinia cinstită asupra felului cum sunt guvernaţi americanii, asupra obiceiurilor, etc.

Iată câteva din observările acestui nou La Bruyère asupra femeilor şi caracterului lor:

Dacă va trebui să judeci pe femei dela pantofi şi până la pălărie sau coafură, trebue să recunoşti că Americancele sunt cele mai frumoase femei din lume. Odinioară mersul pariziencei elegante era celebru. Astăzi trebue să treci Atlanticul şi să mergi în marile Universităţi feminine din America, spre a putea întâlni acest mers aerian.

Americanca se îmbracă în mătase, dar nu în mătasea acea măreaţă şi grea a rochiilor cu trenă, ci în mătase uşoară, de nuanţe vii, care îmbracă corpul ca voalurile antice.

Numai europeanca de veche rasă ştie să urce cum trebue marea scară a Operei, într'o seară de gală, între două rânduri de soldaţi cu săbiile lucitoare, care poartă pantaloni albi şi tunică albastră cu reveruri roşii.

Pentru femeia americană bărbatul este numai un partener. Ea nu-l priveşte nici ca pe un zeu, nici ca pe un monstru. Nu se crede predestinată la un fel de căsătorie sau altul. Ea-şi alege amantul sau bărbatul ca un apartament sau ca o profesiune.

G. B.

GREERIŞUL

Reproducem din „Bilete de papagal" admirabila schiţă apărută într'un număr recent sub titlul „Greerişul".

O dată cu stelele, se iveşte glasul clopoţeilor nevăzuţi, ca un sunet al lor. Explicarea că greerii sunt nişte gângănii negre care scot un şuier monosilabic din frecarea unor surcele anatomice proprii, ştiinţifică şi aparent exactă, nu satisface nici copiii nici pe tătuţul pedagog. Obicinuiţi din instinct că nu sună decât materiile metalice sau cristaline sonore sau sufletul întraripat al cântecului aruncat prin fluierul unui cioc sau prin trâmbiţa vocii, imaginea scobitorilor de dinţi frecate până la melodia punctată, pare o stupiditate de zoologie.

Căutăm alte pricini şi alte imagini, mai bine primite. Clopoţelul face parte din noţiune şi este acceptată şi ideea stelelor cu clopote mici. Ele sunt chiar în cer, cele mai depărtate, ca nişte boabe de plumb introdus în găocile stelare. De alte stele, spânzură până la fereastră, pe fire de argint, păienjenoase, clopoţeii minusculi, în felul acelora de nichel, cusuţi pe cingătorile căţelului nostru defunct. Un vânt slab mişcă beteala firelor şi leagănă sunetul în întuneric.

Dar mai repede, greerele e o pasăre care colindă întunericul cu un clopoţel legat la gât cu o panglică albastră ca la porumbieii imprimaţi pe cărţile poştale, destinate felicitărilor anuale, porumbiei mărunţi ca nişte colibri, sau şi mai mici, ca nişte fluturi. Ba nu, clopoţeii, de mărimea gămăliilor de ace negre, sunt legaţi cu o bucată de mătase la grumazul de catifea al fluturilor chiar. Nu a intrat într'o seară pe când tătuţul spunea poveşti, un fluture mare pe geam, construit din scrumuri aurii şi negre, cu ochii ca două mărgele de briliant cărămiziu şi în creştetul capului cu un scârlionţ de agată? El trebuie să fi avut un clopoţel atârnat pe piept. Dacă nu a sunat intrându-ne pe fereastră, este că se găsea la oameni buni, unde fluturii mari şi mici intră fără frică. Dar afară, în spaţiul cu bufniţe şi cucuvăi, care sunt şi ele nişte fluturi uriaşi cu pene şi cu privirile de ghiaţă, nu se ştie ce se întâmplă şi Domniţa Pulcheria, regina de-o şchioapă a fluturilor vrea să ştie cu auzul, câţi clopoţei la câţi fluturi, zboară 'n lume, după ce mâna ei, deschizând cuferele de sticlă, le dă drumul la fiece scăpătat.

Clopoţei singuratici şi nebuni nu pot să fie, umblând pribegi ca puful de păpădie , după vânturi, mânate lin de-a lungurile lumii. Poate să fie, cine ştie? cântecul cobzelor mici, de la vitrina magazinelor de jucării, unde o mâţă cenuşie cântă şi o mâţă albă, cu tamburină, joacă după cobză — dar cine ştie dacă o fi adevărat? Tătuţu spune şi minciuni.

Adevărul este că nimic nu se determină mai greu ca sunetul greerilor de noapte. E-o voce fără situaţie, fără dimensiune şi fără direcţie. Ţi se pare în acelaş timp că e în zece locuri în pământ şi de jurîmprejurul văzduhului ambiant. Toate sunetele au o localitate, afară de greerişul, universal şi unanim. O sută de greeri în câmpie par o sută de mii de glasuri, care se frâng şi se întind neîncetat, ca nişte degete de sârmă şi cleştar, cu câte zece falange, cutreerând pe dâra cârtiţelor şi printre tulpini. Metaniile de chilimbar se deşiră şi se înşiră, şi noaptea pare locuită şi colindată de călugări mici, mii de călugări mici, care ziua stau în mânăstirile sobolilor, ridicate cu vârful căciulii în căldura soarelui torid.

Dac'ar fi prin apropiere nişte sălcii, cu pletele de mărgean, care-şi ciocnesc în răscolire sforile verzi cu muguri vibrători, am crede că a intrat în lac luceafărul să se scalde şi că sălciile s'au înfiorat. Dar nici sălcii nici ape încete nu sunt în bătaia auzului, în zarea pridvorului nostru.

T. ARGHEZI

Mărunte

— Romanul *„Viaţa minunată a lui Anton Pann"* de *Sergiu Dan* şi *Romulus Dianu,* apărut de curând în edit. „Cultura Naţională", constitue întâia biografie romanţată în româneşte şi obţine un frumos succes de librărie. *Preţul* lei 60.

* * *

„TRAGEDIA VENERICĂ" de **Doctorul Ygrec,** operă care rezumă întreaga problemă a sexualităţii, a prostituţiei şi sifilisului este o lucrare ştiinţifică menită a lumina massele asupra palpitantelor chestiuni pe care le pune „ştiinţa modernă a **Sexuologiei".**

Prin felul cum e scrisă poate fi un bogat isvor de documentare şi pentru oamenii de ştiinţă.

Editura Brănişteanu. — Preţul 70 lei.

Mult aşteptata vacanţă a sosit

Nu aglomeraţi în bagajele ce luaţi cărţi sau reviste. — Găsiţi la munte, sau la mare, în orice localitate balneară sau climaterică:

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizar
Peste 120 de numere apărute.

LECTURA

Floarea literaturilor străine
O scriere completă în fiecare număr, traducere dintr'un autor celebru

REALITATEA ilustrată

Singura revistă ilustrată din ţară care se poate compara cu revistele similare străine.
28 PAGINI MARI — TOTUL ILUSTRAT

DIMINEAŢA COPIILOR

Revista ilustrată colorată pentru copii

„Misiunea lui Israel"

D. dr. C. Blumenfeld-Scrutator a ţinut în iarna trecută, la Bucureşti şi la Iaşi, o conferinţă asupra câtorva greşeli recente făcute în politica evreiască. Politica pe care d-sa preferă ca evreii români să o facă este o „politică săsească", adică asemănătoare cu aceea a saşilor din Ardeal. Evreii vor da concursul lor electoral tuturor partidelor care se vor perinda la cârma ţării, neutralizând astfel valul de antisemitism care s'a abătut după războiu peste ţara noastră. Bineînţeles, aceasta numai momentan, până trece epoca actuală de prigonire. Când persecuţia se va mai calma, când îşi va lepăda forma ei violentă, se va putea reveni la o politică evreiască mai normală.

D. profesor C. Stere este în contra acestei concepţiuni. Ceeace îl determină să scrie o prefaţă la conferinţa d-lui dr. Blumenfeld. După d. Stere, o „politică săsească" presupune din partea evreilor o indiferenţă faţă de evenimentele politice ale României care nu-i admisibilă, care nu corespunde de loc cu „misiunea lui Israel".

Şi atunci, autorul, în câteva pagini, ne schiţează fizionomia şi rolul istoric al evreilor.

O carte, câteva rânduri chiar, scrise de d. Stere sunt impresionante ca un roman de Balzac ori Dostoiewski. Dintr'odată ne cuceresc şi ne impresoară mintea. De pretutindeni încep a curge şuvoae de fapte care ne închid într'o închisoare logică irezistibilă.

Am avut prilejul să citesc multe lucruri despre „chestiunea evreiască" — chestiune care în totdeauna mi-a fost scumpă. Rareori însă am văzut, mai viu şi mai material halucinant, zugrăvită „misiunea lui Israel" ca în cele câteva rânduri din prefaţa d-lui Stere.

* * *

D. Stere declară dela început că este în contra oricărui soiu de „misiuni divine" de „popor ales". Socoate aristocraţia de popoare încă şi mai falsă, încă şi mai odioasă ca cealaltă. Dar sub vălul şi simbolismul mistic se ascunde o realitate socială şi morală. Israel, ca orice alt popor, are o misiune istorică de îndeplinit. Şi autorul încearcă să o precizeze:

„Particularităţile Istoriei naţionale evreeşti au creat judaismului o situaţie excepţională în sânul popoarelor.

„Palestina, din veci fără să facă parte integrantă dintr'un alt stat, rare ori putea să-şi asigure pentru mai multă vreme o independenţă politică. Servind vecinic ca teatru de războiu între marile împărăţii vecine, ea mereu trecea de subt o stăpânire subt alta, trăind când subt jugul Filistinilor, când subt acel al Fenicienilor, Asirienilor sau Egiptenilor.

„Vecinic siliţi să ducă astfel o luptă disperată pentru conservarea lor naţională..., s'a desvoltat la ei un viguros sentiment naţional fără ca acest sentiment să fie în vreo legătură cu independenţa politică — caz unic şi fără analogie în antichitate. Apoi s'au obişnuit în acelaş timp să trăiască într'o *organizaţie naţională,* cu o ierarhie şi o disciplină proprie, chiar în afară de orice legătură teritorială — ceeace se prezintă ca un caz excepţional pentru toate vremurile".

Captivitatea babilonică şi dispersiunea — diaspora — au imprimat o pecetie definitivă şi originală acestui curios popor.

Dar faptul sociologic mai important poate decât toate celelalte este caracterul special al religiei create de ei. Evreii au făcut acest lucru fără precedent: s'au închinat unui singur Dumnezeu, acelaş pentru toate neamurile pământului, comun întregii omeniri. „Antichitatea n'a cunoscut decât zei naţionali care se războiau întrr ei alături de credincioşii respectivi. Infrângerea combatanţilor tereştri era echivalentă cu înfrângerea zeilor înşişi, şi ducea , fatal, la descurajarea şi la desnaţionalizarea popoarelor învinse".

Nu acelaş lucru se întâmplă la evrei. Acestia pot fi înfrânţi şi împrăştiaţi. Dar învingătorul nu poate avea alţi zei. Ori unde ar fi, evreul este ocrotit de Dumnezeul său, care e şi Dumnezeul impilatorului. De aci putinţa unităţii în ciuda dispersiunii.

Dar consecinţa cea mai importantă este că Judaismul, afirmând unitatea Dumnezeului tuturora, a decretat *unitatea genului uman.*

Aceasta e marea şi originala misiune a lui Israel. Aceea de a afirma unitatea genului uman. A afirmat-o odată subt forma tragică şi sublimă a epopeei creştine. Creştinismul a fost şi el nu reproducerea ci continuarea, punerea ortodoxă în aplicare a judaismului. Pe vremea când calitatea de creştin era mai tare decât aceea de supus al cutărui principe, — în epoca în care creştinismul era o realitate mai efectivă decât e astăzi, el realiza misiunea lui Israel: unitate în dispersiune. In urmă creştinismul şi-a perdut din puterea lui căzând în subordine în faţa puterii temporale a Regelui. La evrei această decădere nu s'a produs. Chiar atunci când virusul scepticismului a început să sdruncine credinţa religioasă, ideea morală a misiunii lui Israel a rămas intactă: afirmarea, în ciuda împrăştierii, a unităţii genului uman.

Şi dacă astăzi, cu toată civilizaţia noastră, ar veni Christos să predice această unitate a genului uman — spune Zangwill — nu se va găsi nici un popor pe glob care să nu-l răstignească. Afară numai de poporul evreesc....

Bineînţeles, nu trebue, spune d. Stere, să pierdem pământul de subt picioare. Evreii nu-s de fel supra oameni. Sunt oameni ca ceilalţi, cu cusururi şi păcate. Talmudul e doar care ne aminteşte că „Dumnezeu, la facerea lumii, n'a creat decât un singur om ca să nu poată spune mai târziu unui alt om: sunt de un neam mai mare decât tine". Evreii nu trebuesc idealizaţi. Sunt oameni ca şi ceilalţi: unii mai idealişti, alţii mai lacomi, unii mai deştepţi, alţii mai proşti.

Decât — nu e mai puţin adevărat, remarcă d. Stere, că „în actuala fază a Istoriei mondiale interesul particular al evreilor *coincide cu interesul general al civilizaţiei omeneşti*". Urmărind scopurile sale interesate naţionale. Evreii, fără să facă nici un efort în plus, slujesc umanitatea întreagă. Ceea ce ne vorbeşte, asupra misiunii lor, mai mult decât orice fiorituri de misticism teologic sau antropologic".

Omenirea astăzi se găseşte aşezată pe baze naţionale. Acestea nu zice nimeni că se vor prăbuşi. Dimpotrivă: se vor consolida. Dar această consolidare nu poate veni din lăuntru, ci din afară. Din introducerea, în fie care stat naţional, a principiilor de dreptate şi egalitate care alcătuesc ceeace azi se înţelege prin spiritul *internaţionalist.* Salvarea naţionalismului faţă de duşmanul său: şovinismul, subt toate formele, nu poate veni decât dela internaţionalism.

Şi evreii sunt purtătorii acestui spirit mântuitor, care va regenera naţiunile periclitate.

In aceste condiţii, nu este oare de o amară ironie ca Societatea Naţiunilor, emanaţia directă a acestui spirit internaţional inventat şi propovăduit cu atâtea sacrificii de Israel, — să nu primească, alături de Republica Costa Rica sau Andora, naţiunea evreiească!

In tot cazul, şi în rezumat: sionismul, naţionalismul palestinian nu rezolvă nimic.

Evreul rămâne pe veci cetăţeanul Universului, ori câtă dragoste va avea el pentru ţara lui natală precum şi pentru „ţara părinţilor", Palestina. Misiunea lui este de a realiza acea societate a naţiunilor care acum îl exclude din sânul ei.

In ziua când aceasta se va înfăptui — dar numai atunci — enorma misiune de propovăduire forţată a dreptului şi justiţiei, care a fost misiunea istorică a evreilor, va lua sfârşit. Şi atunci deabia, poporul lui Israel îşi va găsi odihna meritată, — pe care Biblia i-o interzice totuşi...

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Concursul Adevărului Literar



In ziua de 28 Iulie, s'a întrunit juriul însărcinat cu cercetarea lucrărilor trimise de elevele şi elevii ultimei clase de liceu şi a decernat premiile.

Bucăţile alese de juriu, în ordinea premierii, vor fi publicate în „Adevĕrul Literar".

Premianţii sânt rugaţi a-şi trimite adresa la administraţia noastră.

In numărul viitor vom publica „Un examen de limba franceză" de d-ra Anişoara Odeanu din clasa a VII-a a Liceului „Iulia Haşdeu" din Lugoj (Banat), care a obţinut premiul I.

Reproducem procesul-verbal al juriului:

PROCES-VERBAL

Subsemnaţii întrunindu-ne astăzi 28 Iulie, a. c., şi cercetând lucrările trimise „Adevărului Literar", pentru concursul publicat, am ales spre a fi premiate, următoarele trei lucrări:

Premiul I: „Un examen de limba franceză" de Anişoara Odeanu, cl. VII, Liceul „Iulia Haşdeu", Lugoj.

Premiul II: „Sami" de T. Bălan cl. VII, Liceul „Meşotă", Braşov.

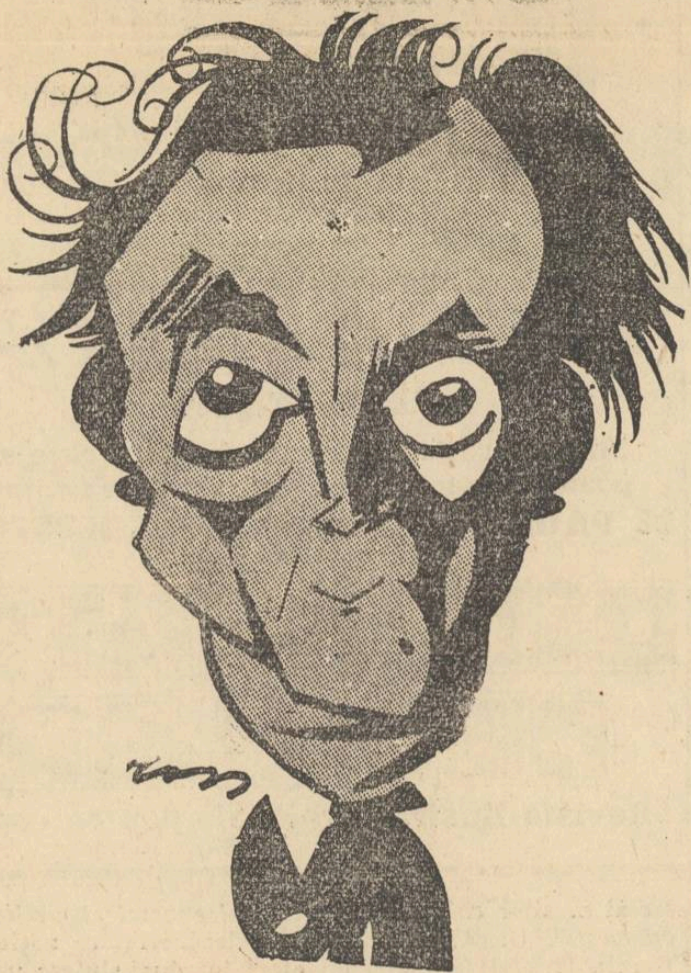
Premiul III: „Nepoata" de Valentina Manolescu, „Institutul de Domnişoare al Societăţii Ortodoxe Naţionale" din Galaţi.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal.

JEAN BART
C. BOTEZ
PAUL ZARIFOPOL
M. SEVASTOS

Teatrul Naţional din Cernăuţi

D. Victor Ion Popa a plecat din fruntea Teatrului Naţional din Cernăuţi, pentru a primi direcţiunea de scenă a noului teatru întemeiat aci de d-ra Marioara Ventura. D-sa lasă acolo unanime regrete justificate de roadele unei munci pline de pricepere şi de conştiinciositate.



GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

Numirea unui director de scenă în persoana d-lui George Mihail Zamfirescu vine ca o compensare a pagubei suferite de teatrul cernăuţean. Ca şi d. Victor Ion Popa, d-sa e autor dramatic consacrat — cine poate uita succesul *Domnişoarei Nastasia?* — şi deci e bine iniţiat în tainele scenei. Ii felicităm pe cernăuţeni pentru achiziţiunea făcută şi îi urăm noului director de scenă succesul ce i se cuvine.

Ţinem să amintim cu acest prilej că Teatrul Naţional din Bucureşti pregăteşte reprezentarea unei noi piese a d-lui George Mihail Zamfirescu, intitulată *Sam.*

KNUT HAMSUN (Cariera unui ucenic cizmar).

Knut Hamsun a împlinit 70 de ani.

Knut Hamsun, recte Knut Pedersen, fiul unui croitor: Peder Skultbaken din comuna Lom, provincia Gudbrandsdalen din fundul Norvegiei. Până la vârsta de 14 ani a fost întreţinut de un frate al mamei — un preot din Nordland. Apoi a urmat: ca ucenic comercial la pielăria negustorului Hest-hagen, ca ucenic cizmar într'un cătun de pescari Bode; încărcător de cărbuni la vapoare, învăţător sătesc, copist la o administraţie de plasă, cioplitor de piatră şi tăietor de lemne.

A început să scrie la 18 ani, semnându-şi schiţele şi poeziile cu numele de Knut Pedersen Hamsun. Astfel au apărut: o nuvelă de dragoste „Enigmatică", poezia „Intâlnire", etc. Sprijinit de un comerciant, a plecat la Copenhaga şi Cristiania, însă n'a avut aci succes la editori.

Doi ani a lucrat ca muncitor la şosele şi la drumul de fer în Gudbrandsdalen, unde s'a născut. Aci, cu ghetele rupte, dansa cu fetele în toate nopţile de Sâmbătă spre Duminică.

La 23 ani a emigrat în America. O ţărancă bătrână i-a dat bani pentru drum, dar Hamsun a obţinut un loc pe un vapor, gratis, în calitate de ziarist.

In Statele Unite a lucrat la ferme, a fost vânzător la Visconsine, la Minneapolis. Incepând să scuipe sânge, prietenii l-au trimis înapoi, în Norvegia.

Aerul natal l-a însănătoşit. A reînceput lupta lui Hamsun cu viaţa, în căutarea pâinii, întâi la Cristiania. Aci şi-a conceput romanul „Toamna".

S'a făcut conferenţiar şi a vorbit în public despre Heyland şi Strindberg. I-a mers atât de prost, încât ultima-i conferinţă a citit-o pe estrada unei menagerii compuse din două maimuţe, o broască ţestoasă, un urs, doi lupi şi un bursuc. Această menagerie a fost descrisă de dânsul în schiţa „Turneul".

Din nou a emigrat în America. Schiţa lui „Victoria femeii" descrie perioada când a fost conductor de tramvai la Chicago. Din nou s'a angajat ca lucrător la un fermier, într'un teritoriu abia ocupat de mii de aventurieri. Clima preriilor, verzi-galbene, nesfârşite, e foarte aspră: arşiţă ziua, ger noaptea, şi pe de-asupra pumnale şi revolvere în activitate la fiece pas; ploi torenţiale, jocuri de hazard prin spelunci, beţii formidabile — au creat apoi „Zile de vagabondaj".

A lucrat la viile din California. La Minneapolis şi-a reluat meseria de conferenţiar literar; vorbea americanilor despre literatura scandinavă, iar compatrioţilor emigranţi despre cultura americană, pe care o ataca cu înverşunare. Bani avea numai „pentru ghete şi pentru tutun". A devenit frizer. Un prietin l-a ajutat la Chicago să se reîntoarcă la Copenhaga.

In vara anului 1888 a apărut la Eduard Brandes, redactor de ziar şi frate al lui Georg Brandes, oferindu-i manuscrisul „Foamei" (partea I). Era îmbrăcat în zdrenţe, cu faţa istovită de foame.

Manuscrisul fiind prea mare pentru un foileton şi prea mic pentru roman cu urmare, Brandes a vrut să-l refuze, însă expresia ochilor disperaţi ai lui Hamsun l-a făcut să-i spuie că-l va citi chiar în aceiaşi zi. Acasă a început să citească istoria unui scriitor lihnit de foame, care e gonit din mansarda lui pentru neplata chiriei, care se furişează noaptea, desculţ, în aceiaşi mansardă, şi care înnebuneşte de bucurie când primeşte 10 coroane ca avans, dela un editor.

Zguduit, Brandes i-a trimis lui Hamsun 10 coroane. Manuscrisul i s'a părut demn de condeiul unui Dostoevschi. De aci începe drumul lui Hamsun spre triumfuri literare.

Vom reveni într'un număr viitor. — *N.*

Romantismul italian

Este studiat de către d. Alexandru Marcu în revista **„Roma"**, cu multă analiză şi pătrundere a problemei care a revoluţionat, o vreme, toate manifestările spiritului omenesc. Iată, în cele ce urmează, o caracterizare demnă de reţinut a literaturei italiene şi a romantismului ei:

„Aruncând o privire mai larg cuprinzătoare asupra întregii literaturi italiene, s'ar părea că evoluţia şi revoluţia care-i condiţionează înaintarea au fost prezidate de un principiu constant: descătuşarea de tirania formulei antice, atunci când această formulă — firească şi tradiţională în Italia — devenea o simplă formulă, lipită de orice conţinut sufletesc. Căci simţul secolului tangibil nu se eclipsează niciodată din manifestările autentice ale artei şi ale literaturii italiene; iar acest simţ a reacţionat violent, oridecâteori se vedea încăuşat, anulat, de un formalism steril.

Am putea începe cu Dante, care în cunoscutele-i terţine („ceeace-mi dictează inspiraţia, scrie aidoma — iată noutatea") nu face decât să reacţioneze împotriva manierei provenţiale, care tindea, în mai puţin de o jumătate de veac, să dezechilibreze jocul armonic dintre formă şi conţinut, în dauna adevăratei arte italice. Dante regăseşte, aşa dar, fiul acestui tradiţional postulat, rătăcit o clipă în labirintul şcoalei Siciliene, ori chiar bologneze; din mâna lui îl va lua Giovanni Boccaccio. Petrarca, dar mai alesimitatorii săi — petrorchiştii —, toţi fanaticii imitatori ai formelor antice din timpul Renaşerii, vor face să se piardă din nou acest fir, pe care ştie însă să-l readucă la suprafaţă un Poliziano, un Aretino ori un Machiavelli, alături de un Cellini ori de un Michelangelo. Şi astfel, după deşărtăciunile metastasiene ale Settecentiştilor cari pierd din nou echilibrul dintre formă şi conţinut — cu excepţia unui Porini ori Goldoni, — vedem cum, din capul locului, doctrinarul cel mai autorizat al Romantismului italian, GiovanniBerchet, în a sa „Lettera semiseria di Crisostomo", declară că Italia trebue să se „romantizeze" spre a restabili tocmai acest echilibru dintre formă şi conţinut: noua viaţă politică şi socială la care era chemat poporul italian din acea vreme:

Firul acestui tradiţional simţ al realului tangibil s'ar putea urmări mai departe — de la Manzoni la Giovanni Verga; — însă ceeace ne interesează în primul rând, este să sugerăm observaţia că marea reformă romantică, în afară de ceeace se realizase în literaturile streine, în afară chiar de opera imediată a precursorilor autohtoni, corespundea de fapt unui principiu fundamental şi larg reprezentativ pentru întreaga evoluţie a literaturii şi artei italiene". — *G. B.*

Heinrich Heine în româneşte

Cel mai mult tradus dintre poeţii germani, din cauza lirismului său care poate fi, uneori, turnat în oricare expresie, Heine continuă încă a interesa şi preocupa pe unii din traducătorii români. Revista „Societatea de mâine" publică în numărul ei din urmă câteva bucăţi traduse din cunoscutul Intermezzo liric al poetului german, traduceri datorite d-lui I. Constantinescu-Delabaia.

Dintre cele patru epigrame lirice, publicate în numărul de care amintim, remarcăm bucata reprodusă mai jos, pentru sinceritatea de fond şi expresie cu care a fost redată în româneşte:

Când se despart doi oameni.
Ei mâinile îşi strâng —
Adeseori suspină
Când mâna-şi dau, şi plâng

La noi n'au fost suspine
Nici plâns, la despărţit;
Suspinele şi plânsul
Pe urmă au venit!

Ar fi interesant pentru cultura românească dacă s'ar studia influenţa poeziei lirice germane asupra celei româneşti.

Studiul ar fi destul de atrăgător şi în acelaş timp ar arăta raporturile de intelectualitate între cultura noastră şi cea germană. — *G. B.*

Razele ultra-violete

Suntem în anotimpul, binecuvântat de hotelieri şi restauratori, când toată lumea se duce la băi, se lasă bornzată de soare, la plajă, atât cât îngădue decenţa — şi uneori şi cât nu îngădue.

Această bronzare care de-altfel nu ţine decât timpul vacanţei, e datorită exclusiv — toţi ştim — razelor ultraviolete, mai numeroase în epoca însorită şi în regiunile ferite de duhoarea oraşelor mari. Contribue, într'o măsură bună, sarea, iodul şi adierea brizei marine. Căldura propriu zisă n'are nici un efect. Avem dovadă că aceste radiaţii misterioase, necunoscute de strămoşii noştri, se găsesc în abundenţă sub cerurile palide ale regiunilor polare.

In ţările nordice, acţiunea termică a soarelui e inoperantă, dacă nu chiar inexistentă. Se manifestă deci numai acţiunea luminoasă a soarelui, ajungând la un maximum de intensitate. E patria razelor ultra-violete. Insolaţiile, care sunt deobicei mai mult un efect al luminii decât al căldurii, sunt deasemenea mai numeroase la Nord decât în Sud, cu deosebire în regiunile unde gheţarii şi câmpiile de zăpadă ajută la reflexele luminoase ale soarelui. Lucrurile se petrec la fel în munţi, la mari înălţimi.

Profesorul Borchart a izbutit să găsească la Nord, în jurul cercului arctic, laboratorul ideal pentru a studia acţiunea directă a razelor ultra-violete asupra vieţuitoarelor. Concluziile pe care le-a comunicat, sunt de cea mai mare însemnătate.

La acea latitudine, iarna e o noapte nesfârşită. Soarele nu se iveşte în fiecare zi, sau numai dimineaţa şi seara, când stă la orizont abea câteva clipe. Locuitorii ies din bârloagele lor foarte puţin; femeile şi copiii în deosebi zac luni întregi în colibe făcute uneori din zăpadă îngheţată, luminate slab cu lămpi de ulei. E mai mult o viaţă vegetativă.

Din această pricină se produc schimbări mari în alcătuirea sângelui din care homoglobina, a cărei funcţie este de a prinde şi fixa oxigenul, tinde să dispară pe'ncetul. Apoi deodată, când revine vara, aducând puţină căldură, o lumină strălucitoare, dar de scurtă durată, totul se schimbă. Totul se însufleţeşte, renaşte şi hemoglobina se reconstitue în proporţie şi cu o repeziciune surprinzătoare, asemănătoare cu apariţia „explozivă" a mugurilor. Şi cum puterea calorifică a razelor solare e redusă la cea mai simplă expresie, trebue să tragem încheerea că influenţa lor se datoreşte luminozităţii în care predomină ultra-violetul. Intr'adevăr, ultra-violetul, în virtutea unui mecanism misterios care pune în lucrare organe nedeterminate, reînvie hemoglobina şi reactivează flacăra vitală, adormită.

Se ştie mai de mult că aceste ciudate radiaţii, botezate de Dastre „abiotice" pentrucă în anumite cazuri ucid celulele vii, pot în schimb să creeze uneori viaţă. Dar n'au fost încă surprinse asupra faptului.

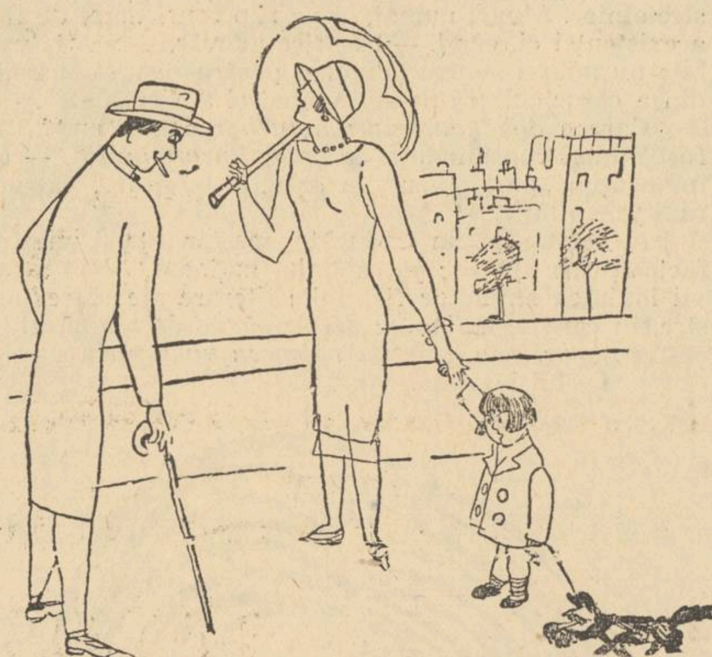
Lucru ciudat! S'a încercat înlocuirea luminii naturale prin lumină artificială şi supunerea copiilor de eschimoşi anemiaţi, deglobulizaţi de întunerecul iernei, la radiaţia unor lămpi de quarţ cu vapori de mercur, excepţional de bogate în radiaţii ultra-violete. Experienţă zadarnică... Cantitatea hemoglobinei sângelui copiilor supuşi tratamentului n'a crescut nici cu'n miligram. Totul se petrece, cu alte cuvinte, ca şi cum razele soarelui ar poseda *numai ele* virtutea magică de a crea viaţă.

S'a discutat de multe ori să se creeze la Spitzberg un sanatoriu pentru cei predispuşi la tuberculoză, dacă nu chiar pentru cei tuberculoşi. Ideia, de sigur, nu e lipsită de originalitate şi pitoresc. Şi se poate întâmpla să vedem în curând pe anemicii din accidente, din intoxicaţii cu acid carbonic, pe toţi aceia însfârşit cărora le lipseşte cantitatea necesară de hemoglobină, trimişi să facă o cură de soare (helioterapie) în Laponia, în Groenlanda sau în Labrador.

Cine ştie dacă nu se va ivi şi moda să ne ducem să ne bronzăm pielea în bătaia soarelui de miază-noapte?

Nu trebue să uităm totuşi că lumina ultra-violetă e o sabie cu două tăişuri. — *A.*

Siguranţă



— Drăguţ băieţaş. Par'că-i o fetiţă.
— Ba-i chiar fetiţă!
— Fetiţă!? Nu se poate!

In atelier



— Ce pictezi, amice?
— Natură moartă.
— Admirabil! Par'că trăeşte!

NOU!

BENEDETTO CROCE

Lirismul şi Totalitatea Artei

IN

No. 113 - BIBLIOTECA DIMINEAŢA - 8 lei

la chioşcuri şi librării

= A apărut în Editura „Cugetarea" =

CIMENTUL

Roman de FEDOR GLADKOV

Scris de un talentat autor al regimului sovietic şi în care e descrisă viaţa actuală a Rusiei, romanul acesta e citit pretutindeni cu cel mai mare interes.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITAŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

ANUL IX.- SERIA II-a.- No. 454

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 18 August 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Problema cărţii



m publicat, pe rând, în paginile acestei reviste, răspunsurile editorilor mai principali, la problema cărţii.

Ancheta, foarte de actualitate, a stârnit mult interes, mai ales printre librari. Unii dintre ei, s'au supărat şi au trimis redacţiei, subsemnatului şi unora dintre editori, scrisori cam aspre. Iar alţii, mai înţelegători ai chestiunii, ni-au trimis articole cu lămuriri foarte interesante şi foarte preţioase. Technica revistei însă şi planul anchetei, nu ne îngăduie să le dăm publicităţii, separat. In comentariile pe care redacţia le va face după ce ancheta se va fi sfârşit, va ţine fireşte, seama şi de cuvântul librarilor, pe care, dealtminteri, l-am aşteptat, şi vom cita, textual, părerile şi propunerile mai importante din scrisorile primite până astăzi şi din cele pe care le aşteptăm să vină.

Trebuie să mărturisim însă — şi cred că suntem şi în asentimentul d-lor editori—că scrisorile d-lor librari, şi cele aspre şi cele înţelegătoare, ne-au bucurat deopotrivă. Ele dovedesc că ancheta interesează şi că va produce rezultatele pe care le-am intenţionat: stimularea unei iniţiative mai largi pentru răspândirea cărţii, şi desvoltarea gustului cititului.

Incepem acum, ancheta printre scriitori.

Răspunsul d-lui LIVIU REBREANU

— *Cum credeţi că s'ar putea soluţiona criza cărţii?*

— Ca s'ajungem la efect, trebuie să pornim de la cauză. Criza cărţii, sau mai exact: problema cărţii, se compune, ca să zic aşa, din mai multe crize: a scrisului, a tiparitului, a cititului şi a colportajului. Sunt, vasăzică, patru cauze, patru crize, care alcătuesc problema cărţii şi care sunt în strânsă legătură.



LIVIU REBREANU

Vinovaţii? Toţi şi niciunul. Dacă întrebi pe scriitor, el spune că această criză se datoreşte celorlalţi trei factori; dacă-i întrebi, pe rând, pe aceştia, spun, fiecare, că se datoreşte, *toată*, celuilalt. Eu cred că realitatea este la mijloc. Şi remediul trebuie căutat, nu prin măsuri drastice şi violente, adică grăbite, ci prin măsuri moderate şi bine calculate.

La „Societatea Scriitorilor Români", eu am încercat — şi cred că voi reuşi, fiindcă tot ce am încercat mi-a reuşit — am încercat, zic, să remediez o fază a crizei: aceia a scrisului. Şi iată cum: înlesnind scriitorului, lumina tiparului. Să-i dau, adică, scriitorului posibilitatea să-şi tipărească volumele ca să fie astfel în contact cu cititorul.

Cu asta nu s'a rezolvat, fireşte, criza cărţii. Părerea mea este însă, că soluţionând, în parte, criza scrisului şi a tipăritului, căci una implică pe cealaltă, faci să scadă, într'o largă măsură, şi celelalte două crize: a cititului şi a răspândirii cărţii.

In ceeace priveşte criza tiparului, ea este în funcţie de hârtie. Degeaba spun fabricile de hârtie că vând cu preţ scăzut produsul acesta şi că vina scumpirii cărţii, cade toată în sarcina editorului. Hârtia indigenă, nu numai că e scumpă, dar e şi proastă şi strică estetica cărţii de care cititorului îi e scârbă. Şi când te gândeşti că putem aduce hârtie mult mai bună din străinătate, cu acelaş preţ! Atâta timp însă cât există trustul hârtiei subvenţionat de Stat, — nu cred că se va soluţiona criza tiparului.

Acum, cititorii.

E lucru ştiut, că nu toate cărţile se răspândesc la fel şi se citesc deopotrivă. In toate ţările, sunt anume cărţi, care se citesc mai mult: acelea care se adresează unui public special, sensibilităţii cititorului şi care apar oarecum, la timp potrivit. Iţi voi da numai două exemple foarte vorbitoare, din literatura noastră: Romanul lui *Ionel Teodoreanu „La Medeleni"* a avut un succes enorm. De ce? Pentrucă, socot eu, sensibilitatea sciitorului se apropie de sensibilitatea cititorului. Deasemeni *„Intunecare"* de *Cezar Petrescu,* care este, totuş, o carte mare. Ceeace spune el acolo, este însă ceva luat din realitatea trăită de noi, ceva din sufletul nostru. Şi ne interesează. Dar poeziile lui *Tudor Arghezi* care au apărut în trei ediţii?

Asta nu înseamnă însă că nu există criza cititului. In România, la aproape optsprezece milioane de locuitori, avem un număr infim de cititori. Dac'am avea măcar 5% cititori de literatură din populaţia ţării, am ajunge să ne vedem cărţile tipărite în zeci de mii de exemplare. Stratul de cititori căruia ne adresăm noi, scriitorii, e foarte subţire însă, şi trebuie adâncit câştigând, încetul cu încetul, şi pe cititorii de gazete.

Dar asta nu se poate face, decât prin răspândirea sistematică. a cărţii. La noi în ţară, colportajul lipseşte aproape cu desăvârşire. Noi tipărim cartea şi aşteptăm pe cititori să vină s'o cumpere. Aşteptăm însă degeaba: cartea se vinde slab şi nu-i vina cititorului. Ne trebuie o organizaţie inteligent alcătuită, care să ia cartea din momentul apariţiei şi s'o pună în mâna cititorului. O organizaţie aşa fel alcătuită, încât să *descopere* fiecare categorie de cititori ce cărţi preferă, şi să i-le ducă până în cel mai îndepărtat cătun, până în vârful muntelui.

Nu încape îndoială, că înfiinţarea de biblioteci populare, de Căminuri şi Cercuri culturale contribuie în largă măsură la răspândirea cărţii. Dar nu e mai puţin adevărat, că răspândirea cu folos a cărţii, nu poate să fie stimulată de organizaţiile de Stat. Ne trebuie aci o iniţiativă particulară. Sforţarea trebuie făcută de editori şi librari, pe care Statul poate să-i sprijinească. Dar Statul în sine, nu poate să facă nimic. Aci trebuie entuziasm. Un şef de birou, un primar sau un prefect, adică Statul, nu va răspândi volumul dumitale de nuvele, pentrucă nu are niciun interes. Nu-i acelaş lucru cu librarul şi cu editorul. Ei câştigă şi trebuie să se intereseze de desfacerea cărţii.

Dar, însfârşit, s'avem răbdare. Mi-se pare că noi, scriitorii, ne cam grăbim. Vrem să schimbăm deodată totul. Vrem să facem milioane...

Nu vezi că ceva totuş s'a făcut în ceeace priveşte chestiunea de care ne ocupăm? Şi ceeace s'a făcut, s'a făcut de către generaţia de scriitori de astăzi. Să se gândească fiecare ce a fost cartea de literatură şi scriitorul, nu acum 50, ci acum 20 de ani. Ce răspândire avea atunci cartea, şi ce răspândire are astăzi, cum era preţuit scriitorul atunci, şi cum e preţuit astăzi.

Deaceea, lucrurile nu trebuesc forţate. Faptul că isbutim să menţinem la ordinea zilei această problemă, şi s'o infiltrăm în cercuri cât mai largi, e o dovadă că ea interesează. Şi am credinţa că timpul va aduce o izbândire a sforţărilor noastre. Noi citim şi scrim numai de 70 de ani. Criza cărţii e generală. Ea există în ţări cu secole de literatură la spate şi unde cititorul caută cartea cum caută pâinea. Scriitorul nu poate să devie deodată milionar şi celebru.

In Franţa, din 16.000 de scriitori, sunt vreo 300 care circulă. Iar pricopsiţi sunt doar câteva zeci. In Germania, deasemeni. Acolo, criza e mai acută şi scriitorul o duce mai greu. In România, scriitorul nu moare de foame. In Franţa şi Germania, — da. Noi suntem mai puţini, avem o literatură mai tânără şi ne ajutăm unul pe altul. Suntem în familie...

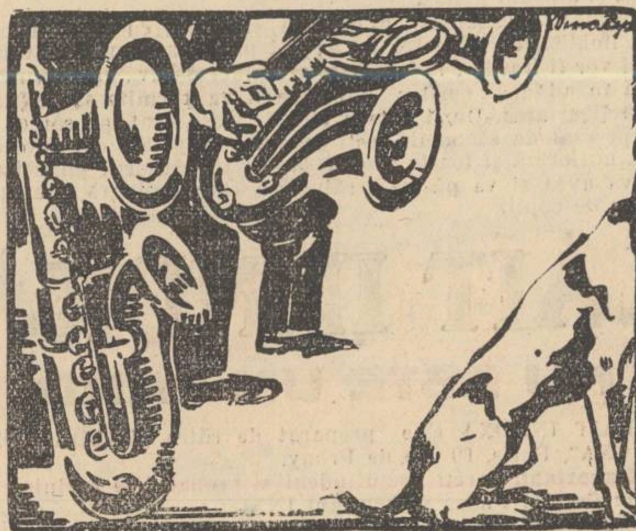
Dar asta este, desigur, un cuvânt mai mult să continuăm lupta şi să izbândim. Avem un teren virgin şi ne place munca. Uite, ia exemplu chiar de la dumneata: stai în Bucureşti pe călduri caniculare şi 'n loc să faci o anchetă cu Strandul, care, între noi fie vorba, ar fi mult mai bănoasă, — te ocupi de problema cărţii...

M. D.

Duminica provincială

Infige, solarul arc
Săgeţi de fosfor în poene;
Acuma muzica din parc
Brodează pînze indigene...
Trompete mistue subit
Ecou de sunet dur ca piatra,
Şi-un câine bate, liniştit,
Cu coada tactu 'n ¾...

ALEXANDRU BILCIURESCU





Concursul şcolar al „Adevărului Literar"

Un examen de Limba Franceză *)

— din însemnările unei eleve —



e zici, iau un şase la Franceză, să trec?

— Nu ştiu, dragă...

— Ah! tu nu ştii niciodată nimic! — se enervează colega care mă întrebase. Mă măsoară cu un aer de superioritate şi îmi întoarce spatele dispreţuitoare.

Privesc în urmă-i până dispare după colţul sălii. Am rămas singură la fereastra larg deschisă spre grădină.

Mi-e frig... A plouat astănoapte, una din acele ploi scurte de vară, cu fulgere în zigzag şi cu tunete prelungi, în urma cărora cerul rămâne limpede ca o picătură de rouă, luminos ca o privire de copil mângâiat după ce a plâns o clipă... Cărările grădinii sunt încă umede, mirosul de pământ proaspăt se amestecă discret cu mirosul florilor de salcâm şi pătrunde în sala întunecoasă împreună cu valul de aer rece al dimineţii.

Mi-e frig... mă înfior,... dar e plăcută înfiorarea asta, asemenea atingerii unei lame de cuţit de o frunte înfierbântată....

Mă apropii şi mai mult de fereastră. Din grădina şcolii, de printre straturile de flori par'că se ridică un abur uşor, o mână nevăzută a aprins tămâe, pe altarul naturii... Dintr'un tufiş se înalţă o pasăre; o rândunică desprinsă de sub streaşină taie aerul ca o săgeată şi se pierde... nu ştiu unde... în care punct nebănuit al spaţiului.

E o dimineaţă de Iunie ca toate dimineţile de Iunie. Poeţii de mahala îi închină versuri banale în care vorbesc de soare, de floare, de amor şi de dor, şi le publică, apoi, în pagina a patra a ziarelor de provincie lângă anunţul cu „Purtaţi numai tocurile şi tălpile de cauciuc „Palma".

Elevii o întâmpină — cei mai mulţi — la bariera oraşului cu şapca pe o ureche şi cu fumuri de ţigară, căutând să alunge imaginea unei şcoli lăsate departe... în urmă.... cu zidurile-i mohorîte şi cu profesorii severi.... „Imaginea unei... şcoli... mohorîte"... Ce bine e să te pierzi în mijlocul naturii... Dar?...

„Le siècle de Louis XIV" est le premier ouvrage d'histoire méthodique et ce qui fait l'originalité...

Una dintre colege învaţă cu glasul ridicat în faţa clasei. N'o zăresc, dar o recunosc după voce: e cea mai leneşă din clasa noastră. Şi totuşi, eu sunt acum mai leneşă decât ea, mă pierd în visuri inutile atunci când aş avea atâtea lucruri mai bune de făcut.

Cartea de Franceză mi-a lunecat fără să-mi fi dat seama alături, jos. E deschisă şi 'n juru-i dormitează câteva foi răvăşite; văzută în încremenirea-i tragică pare o pasăre albă doborîtă de furtună cu aripile întinse în lături, în tresărirea ultimului spasm. Aş vrea s'o ridic, îmi închipui mişcarea, dar rămân neclintită. Mă mărginesc s'o privesc compătimitor, o clipă doar, privirea îmi alunecă apoi pe nesimţite spre vârfurile pantofilor. Constat că sunt pline de noroi. Mai sus, la ciorapul stâng s'a desprins un ochiu din dreapta genunchiului, a coborît cu vreo câţiva centimetri şi s'a oprit nehotărît în drum datorită unui obstacol nevăzut, poate... Mă plec, prind ciorapul energic şi-l întind, ochiul lunecă până la pantof. Mă îndrept mulţumită de acest act de altruism şi-mi reazim coatele de fereastră...

Mă cuprind iarăş gândurile... Ce gânduri? Nici eu nu ştiu... Iar am făcut o prostie! Par'că o văd pe mama contemplându-mi ciorapul rupt, mustrătoare! Parc'o aud zicându-mi „Ah! tu nu păstrezi niciodată nimic!" Şi colega mea mi-a spus ceva asemănător. „Ah! tu nu ştii nici odată nimic!" Curios lucru! Intr'adevăr niciodată nu m'am gândit mai serios la muritoarea asta care nu e capabilă niciodată să-i mulţumească pe alţii... Dealtfel... nici n'avea vreun rost să insist prea mult asupră-mi. Nu sunt mai mult decât un atom anonim rătăcit în „univers", o fiinţă etichetată foarte simplu cu eticheta „om", aşa cum într'un muzeu simpaticul urechiat e notat cu, „equus asinus", impunătoarea noastră stră-moaşă (pentru cei ce vor să admită) cu „simia sàtyrus" ş. a. m. d.

Ce pantofi murdari! îmi dau seama iarăş, uitându-mă instinctiv în jos. Imi revin din nou în minte cuvintele: Ah! tu nu ştii niciodată nimic! — Toată atenţia, atrasă, ca de o forţă centripetă, mi se 'nvârteşte acum în jurul unei singure exclamaţii aruncată la întâmplare. De altfel are dreptate colega, eu *trebuiam* să ştiu dacă ea va trece la examen, aveam datoria să ştiu ce notă va lua, trebuia să-i răspund altfel decât prin acel stupid „nu ştiu" care şi-a mai adăugat şi pe „dragă" la coadă, ca un fel de scuză, asemenea unei locomotive urîte urmată de un vagon nou... Dar... dacă nu ştiu niciodată *cum* trebue şi *ce* trebue să răspund?

Mă adâncesc într'o auto-analiză interesantă, cu toate că timpul trece mereu şi cartea a rămas tot în acelaş loc cu o parte din foi răvăşite, cu celelalte netăiate încă. Poate dacă nu s'ar fi întâmplat să fiu confundată cu oracolul din Delphi, n'aş fi ajuns niciodată să mă cunosc. Aş fi rămas acelaş automat care mănâncă atunci când mănâncă ceilalţi, doarme când dorm ceilalţi şi râde când vede pe alţii râzând. Şi aş fi avut — probabil — şi pretenţia că sunt „cineva", cum o au mulţi dintre „ceilalţi" care nu fac altceva decât să mănânce, să doarmă şi să râdă.

— Nu intri în clasă? A sunat! mă anunţă în treacăt o colegă. Cel mai cuminte lucru e să tac, să nu-i răspund, decât să mă mai aştept la obiecţiunea „tu nu ştii niciodată răspunde!"

Imi caut tocul în buzunarul larg al uniformei să văd dacă mai e acolo. Coli de hârtie nu mi-am luat pentrucă au colegele şi pentru mine. Cerneală sper să aibă colega mea de bancă, în caz contrar am să cer călimara de la catedră. Transparent nu folosesc niciodată din motivul că nu-mi place ceiace e prea uniform... Ah! nu se poate nimic mai enervant decât o coală de hârtie albă, dreaptă, rigidă ca un judecător când pronunţă o sentinţă, scrisă cu cerneală neagră, litere egale, şire perfect aliniate. — Te oboseşte când o vezi... caşti... caşti şi adormi...

Abia acum m'am trezit de-abinelea! Azi avem examen de limba franceză, o probă scurtă în scris, apoi oral. Ultimul examen din acest an şcolar, ultimul examen din viaţă!... Visez?... Nu! Iată, profesoara s'a ivit în capătul sălii. O chiamă Aspasia Finfirescu, şi e înaltă... înaltă, încât dacă vrei să faci economie de timp, când îi contemplezi figura, e preferabil să o iei de sus în jos, în caz contrar ai impresia că nu mai ajungi niciodată la sfârşit. M'a zărit, o aştept, trebue s'o aştept, altfel aş risca să-i închid uşa clasei în nas. Imi ridic ochii spre tavan, îi cobor încet — cu teamă — ca să nu trec prea jos. O privesc acum drept în faţă. D-ra Finfirescu se încruntă, mă măsoară cu acelaş aer de superioritate — foarte justă dealtfel — ca şi colega de mai 'nainte, şi bufneşte tot atât de revoltată „Domnişoară, d-ta nu eşti niciodată *unde* ar trebui să fii!", Apoi trece înainte. Dar *unde* ar trebui să fiu? In clasă pe semne! Ori?...

D-ra deschide uşa şi intră. Intru şi eu după ea, ca un căţel plouat. Uşa a rămas deschisă. La asta nu mă gândisem, că trebuia s'o închid eu. Mă întorc, o închid, apoi mă îndrept spre bancă.

Tăcere... Numai scârţâitul cretei se aude, pe tablă. Pe bancă, ceasornicul tresare nervos: tic... tac... tic... tac. In urma cretei subiectul se întruchipează lămurit „La poésie lirique au XIX-e siècle..." Feţele se luminează, e un subiect uşor. Numai eu mă întunec ca o pată de umbră. Privesc în juru-mi pe rând, pereţii roz ai clasei, becul cu abat-jour de hârtie albă, tablourile severe de pe pereţi, tabla indiferentă, catedra morocănoasă ca o pedagogă bătrână şi cocul demodat al d-rei Finfirescu. Nimic nu mă inspiră.

Tic... tac... tic... tac... tic... Au trecut cinci minute... zece... douăzeci...

Am scris trei şire fără înţeles şi le-am şters, insistând mult asupra lor la început din dorinţa de a nu începe lucrarea cu frază greşită, apoi inconştient, căutând un început convenabil. La stânga mea, pe perete dintr'un cadru negru, patrat, mă priveşte ironic un Mihaiu Viteazul energic, cu ochii pătrunzători sub cuşma neagră — caracteristică lui. Cât n'aş da să fiu în locul lui acum! Tot în stânga, prin fereastra care a fost odată spoită cu alb ca să nu ne distreze tablourile de pe stradă, se zăresc acum rând pe rând — ca'ntr'o defilare, şăpci de ucenici, pălării învechite de vreme, chipie, pălăriuţe colorate viu... Portretele posesorilor încerc să le schiţez eu, căci înălţimea ferestrei nu-mi permite să le văd aevea...

Colegele scriu mereu. Privesc peste umărul colegei din faţă, a scris o pagină întreagă, ministerială. Imi ridic încăodată, într'o ultimă implorare, privirea spre Mihaiu

Continuare în pagina a II-a

*) Această compoziţie a obţinut premiul I de 5000 lei la concursul şcolar instituit de „Adevărul Literar".

Viteazul, dar întâmpin aceeași nepăsare. Atunci, dintr'un capriciu, încep să scriu, ideile curg dela sine și în ultimele zece minute am înșirat tot ce puteam să inventez în astfel de împrejurări.

Duc teza la catedră dupăce mi-am scris numele cu o caligrafie rondă ca într'o diplomă de profesor. D-ra Finfirescu și-a ridicat capul și mă privește cercetătoare cu ochii mari verzi. Nu-mi zice nimic. Tac și eu. Vreau să ies pe sală, mă opresc însă nehotărâtă la ușă. Mă uit la D-ra, D-sa se uită la mine... Mi-a observat ciorapul rupt și pantofii murdari — Ii observ din nou. Aș vrea să mă scuz, dar nu știu ce să-i spun. — Privesc în clasă, întrebătoare. Toate fetele scriu încă, concentrate, cu figurile luminate totuși, așa cum sufletul le radiază pe față în cea mai frumoasă vârstă. Mă gândesc că mâine, poate, frunțile cari azi strălucesc senine, vor fi brăzdate de griji. Cine știe pe ce căi ne va duce destinul? Mă doare mult... mă doare când presimt norii care se vor înălța în zare. — Incetul cu încetul mi se coboară peste priviri un văl ușor de ceață. Plâng? Nu, nu trebue să plâng — la ce bun? — Lângă mine, în banca întâia, se aude un glas destul de tare:

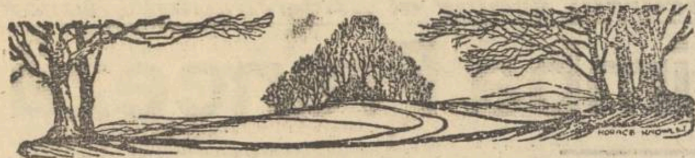
— Trebue să-mi dea șase, i-am scris perfect!

E colega care mă consultase; acum se adresează alteia. Tot sentimentalismul de-o clipă a dispărut.

Mi-aduc iarăși aminte că „eu nu știu niciodată nimic" că „nu păstrez niciodată nimic" — că sunt, însfârșit așa cum „ceilalți" spun că n'ar trebui să fiu.

Lugoj, 5 Iunie 1929.

ANIȘOARA ODEANU
cl. VII liceul Iulia Hașdeu
Lugoj (Banat)



Soție de scriitor...

Nu există mai puternic reconfort pentru un scriitor, un artist, decât prezența în căminul lui a soției care-l iubește și-l înțelege. Unii au cunoscut această fericire, alții dimpotrivă au dus o viață otrăvită de soția cu suflet de viperă.

Istoria literară a păstrat câteva pilde.

Soția lui Pușkin era de o frumusețe rară. Când a văzut-o întâi, Pușkin a rămas uluit. Și versurile din vremea aceia ale lui Pușkin, traduse în limba noastră, sună astfel:

Dorurile mele se'mplinesc.
Dumnezeu mi te-a hărăzit.
Tu, o, Madona mea,
Imaginea cea mai pură
Farmecul cel mai desăvârșit!

Dar n'a trecut multă vreme și poetul a băgat de seamă că Natalia, soția lui, era frivolă, însetată de complimente, de o cochetărie teribilă și nepăsătoare la munca literară a soțului. Nici nu cunoștea măcar titlul cărților lui. Se folosea numai de reputația lui Pușkin. Ii plăcea viața de petreceri, ceiace o îndemna să comită multe imprudențe. Din scrisorile lui Pușkin se poate vedea limpede chinurile geloziei și spuza care-i ardea sufletul.

Copromisă de un tânăr frumos, ea a provocat duelul din care s'a tras moartea lui Pușkin. Incunoștiințat de scrisorile anonime, poetul a provocat pe amantul soției și — poetul a fost ucis. Lacrimile Nataliei n'au răscumpărat ușurința ei tragică.

Cu totul altă fire a avut Ana Dostoiewski. A fost o soție de scriitor, ideală. Cu o delicatețǎ feminină, avea grijă să nu jignească părerile soțului, fără să se impună cu brutalitate, exprimându-și doar dorințele. Conducea casa cu o blândă înțelepciune și numai mulțumită bunei rândueli, romancierul a putut duce o viață mai omenească. Indrăzneață când trebuia, Ana se ocupa de publicarea cărților soțului ei. Știa că trebuia să se ierte mult oamenilor mari, ca și copiilor și că defectele lui Dostoiewski, nervositatea lui, sufletul lui neliniștit, susceptibilitatea lui, făceau partea integrantă din geniul său.

Rămânând văduvă, s'a ocupat de renumele soțului pe care l-a iubit și îngrijit și a întemeiat muzeul Dostoiewski. Revoluția bolșevică a persecutat multă vreme pe Ana Dostoiewski, care a închis ochii în anul 1920.

Cazul Sofiei Tolstoi e mult mai complex. Ea admira foarte mult pe soțul ei; dar era o femee de interior, preocupată mai mult de soarta copiilor. Când scriitorul dela Iasnaia-Poliana, ducându-și ideile mistice până la capăt, a refuzat orice drept de autor pentru lucrările lui, s'a apucat de munca manuală și se gândea să-și împartă averea săracilor, soția lui s'a opus cu toată vigoarea. Aceste neînțelegeri o aruncară de-altfel într'o disperare atât de mare, încât se gândea la sinucidere.

Când Tolstoi, în Octombrie 1910 a fugit de-acasă, spre a muri într'o gară stingheră, ea plânse cu fruntea lipită de geamul odăii în care soțul ei, care nu voise s'o vadă, trăgea să moară. A murit și ea în 1918. Ultimii ani ai vieții și i-a petrecut căutând să arate de ce n'a putut să-și urmeze soțul pe înălțimile cugetării lui: ea era mamă, datoare să aibă grija copiilor și să le ocrotească avutul. — *A.*

CUTREERÂND SPANIA

***Expoziția internațională din Barcelona, la care și România e reprezentată prrintr'un pavilion, atrage spre peninsula Iberică un număr de vizitatori din toate colțurile pământului și printre ei mulți români. E de mare actualitate, prin urmare, volumul cu impresii de călătorie publicat de cunoscutul scriitor Romulus Cioflec, sub titlul :* Cutreerând Spania.**

Interesul acestei scrieri stă în special în faptul că d. Cioflec n'a voit să facă ceeace se chiamă „literatură", ci, notând, cu un pătrunzător spirit de observație, tot ce e mai caracteristic în frumusețile țării și în viața poporului spaniol, a alcătuit o minunată călăuză spirituală pentru cei ce vor să cunoască Spania.

Lucrarea apărută în No. 114—115 ale* Bibliotecii DIMINEAȚA *se vinde cu prețul de 10 lei.

Caleidoscop intelectual

Flori funebre...

Cele mai albe, mai delicate și mai fragede flori funerare trebue să punem — după mormintele lui Hoffmansthal și Souday — între mânile odihnite pentru totdeauna ale sublimei *Eve Lavallière*, actrița generației lui Flers și Caillavet. Ce destin ciudat, în care trebue să citim aceiași învățătură pe care de mii de ani, ne-o cântă'n urechile surde corul etern al blândului Iisus.

Eve Lavallière se numise la'nceput Eugénie Fenéglio și-și dobândise marile succese în cafeurile-concerte, denumite la noi șantane, din Perpignan și Montpellier, nu departe de țărmurile Mediteranei. Ce putea fi, gracila Eugénie, pe vremea aceea, decât tot o neștiutoare pasăre albă de mare, un pescăruș ale cărei piciorușe atingeau abea spuma groaznicelor talaze?

Când a ajuns la Paris, teatrul „Variétés" nici n'ar fi putut trăi fără geniul, alcătuit din grația întregei ei ființe, a actriței Eve Lavallière. Autorii dramatici de dinainte de războiu, Capus, Pierre Wolf, Hennequin, Tristan Bernard și mai cu seamă Robert de Flers și Caillavet — ce zic? însuși spiritul comediei pariziene exista prin Eve Lavallière.

Se distribuia ca o spumă de șampanie — numai delicatețe, ironie și frumusețe. Căsătoria ei cu directorul, d. Samuel a fost tot o glumă. Doamna Samuel a divorțat curând și despre acest divorț — complicat ca o comedie de succes — s'a vorbit la Paris, cât se vorbește azi (afirmă un ziarist spiritual) despre datoriile de războiu.

Și pe neașteptate, Parisul află că Eve Lavallière s'a călugărit, și-a împărțit avutul la săraci și s'a retras la o mânăstire de maici în munții Vosgi.

E un mister pe care nimeni nu l-ar putea dezlega — și Eve Lavallière n'a vrut să mai vadă pe nimeni, până a închis ochii.

Cine a spus că frivolitatea e ceva foarte serios?... Eve Lavallière a dovedit că frivolitatea poate fi și o ipostază a divinității.

Serbările Ronului

Dar supremele constelații ale artei, cu misterele și tragediile lor, n'au secat izvoarele artei populare, cu rustica ei putere de viață.

Serbările Ronului au menirea să reînvie povestea alcătuirii popoarelor, din triburi familiare, care sunt fericite și sănătoase numai când rămân cu gătelile, panglicele, dansurile, obiceiurile și glumele lor. S'au adunat în numele Ronului milenar, toate semințiile din văile lui dela miază-zi și dela miază-noapte, în costume regionale, călări și pe jos, toate semințiile, inclusiv clanul țiganilor voioși, la Lyon. Au aruncat flori în valurile râului și au suportat cu bucurie ploile care erau desigur chemate de bătrânul Ron. S'au recitat versuri, transmise miilor de ascultători prin puternice difuzoare electro-dinamice, și cârdurile de fete, cu basmalele și portul fiecărei văi și fiecărui munte, și-au mai jucat odată „bătuta" cu care bunicele și răs-bunicele lor se măritau.

Cei care au afirmat că Franța îmbătrânește, ar fi trebuit să vadă neamurile proaspete adunate pe malurile Ronului, ca'n timpul de dinaintea descinderii legiunilor lui Cezar.

Tradiția dela Bayreuth

O tradiție de aceiași însemnătate, dar întemeiată de un mare muzicant, se înfăptuește la Bayreuth, în templul unde se săvârșește cu grije și pietatea unei noui religii, slujba tromboanelor și cornurilor de vânătoare ale muzicii wagneriane.

Germanismul lui Richard Wagner n'a fost o concepție politică, așa cum vor să ne facă să credem publiciștii politici ai fostului Kaiser, ci o sete temperamentală. Personalitatea artistică a lui Wagner nu se putea hrăni cu aventurile unui Bărbier de Sevilla sau ale Nunții lui Figaro. El avea nevoe de Walkirii și de Zei în Amurg, de comorile de aur din zăcămintele adânci ale Ronului și de marile răscumpărări prin iubire. Richard Wagner credea în mitologia creată în pădurile germane, nu ca un ministru de externe ci ca un copil.

Această tradiție interesează, prin sufletul lui Wagner, toată civilizația și templul dela Bayreuth e al întregii omeniri.

Siegfried Wagner, fiul muzicantului, el însuși muzicant și privighetor al spectacolelor de artă dela Bayreuth, a împlinit de curând 60 de ani. Serbările date'n cinstea lui se adresau în aceiași măsură spiritului wagnerian, căruia fiul i-a închinat toată viața.

Siegfried, ca și tatăl său, a avut de luptat cu mari greutăți bănești pentru întemeierea tradiției muzicale de la Bayreuth — subvențiile acordându-se în Germania chiar pentru Wagner, mult mai greu decât se acordă la noi

Și cum la 60 de ani, Siegfried Wagner nu se socotește încă bătrân, a început să prepare repetițiile pentru spectacolele anului viitor — *Tannhauser, Parsifal, Tristan și Isolda* — pe care le va conduce italianul Arthur Toscanini, celebrul dirijor al Scalei din Milano.

Sărăcie — Poezie!

In aceiași lipsă de bani se zbate acum „Academia Poeților" din Berlin, din care fac parte autori reputați ca Ludwig Fulda, G. Hauptmann, Heinrich și Thomas Mann, Arno Holz, Arthur Schnitzler și alții.

Contribuțiile fiecăruia din ei, oricât de mari, tot sunt mici pentru întreținerea unui local, a unui secretariat și cheltuelilor de reprezentație.

Statul nu se ocupă de poezie, decât atunci când face calculul impozitului pe venitul global al editorilor.

Poeții germani s'au gândit un moment să se prezinte în corp la un local de noapte și să recite versuri — apoi să umble cu cheta. Proectul a căzut la observația unuia că soția sa nu i-ar îngădui să intre niciodată fără dânsa la un astfel de local.

Mai rămânea ca poeții germani să umble cu pălăria în mână pe ulițele Berlinului din prăvălie în prăvălie, cu rugămintea:

— Dați pentru Academia poeților germani...

Sau să se posteze, cu rândul, pe treptele catedralelor din Germania, cerșind:

— Fie-ți-vă milă și pomană pentru poezia germană...

Un academician al poeziei, care nu suferă de nici una din tumultoasele nebunii și care pare să aibă în schimb un mare simț practic, poetul *Walter von Molo*, a propus o taxă de intrare pe toate operele străine, de calitate mediocră. Căci ceiace concurează îndeosebi pe d. de Molo, sunt cu siguranță operele mediocre care se vând în Germania și sunt de proveniență străină, d. de Molo, fiind de mult împăcat cu mediocritatea de baștină.

Dacă ne e îngăduită o părere dela București în privința situației lamentabile a Academiei poeților din Berlin, nici impunerea literaturii mediocre nu va aduce un venit remarcabil. S'ar putea întâmpla cel mult ca ocrotite de taxele vamale, să crească'n număr și să'nflorească mediocritățile naționale — taxele pe lucrări mediocre ne fiind în stare să ridice gustul artistic al publicului.

Poeții ar putea cere însă o altă măsură legislativă, mai firească, mai sigură și chiar mai nobilă: desființarea a ceiace se numește „dreptul public" care îngăduie, după zece ani dela moartea autorilor, oricărui librar să facă avere cu lucrările unui scriitor de valoare, mort poate în mizerie și dat afară, la timpul potrivit, de acelaș editor, pe când scriitorul era încă în viață și se prezentase în librărie cu un manuscris. Urmașii lui Schiller și Goethe au drept la dreptul acestora, ceva mai mult decât librarii.

Și numai din aceste drepturi de autor, poeții din Berlin și-ar putea clădi înt'un singur an, un mauzoleu de proporții monumentale și pentru când sunt vii și pentru când vor fi morți.

Dansul unanim

Și în timp ce poeții germani rămân la migăleala unor fraze în care vor să-și închidă un suflet, ca o gânganie pentru eternitate într'o bucată de chihlimbar, noui expresii de artă se ivesc în lume.

La Coliseum din Londra au avut loc câteva spectacole de ceiace vom numi *Dans unanim.* Autoarea este doamna Gertruda Bodenwieser din Viena, cu admirabilele ei dansatoare.

Concepția doamnei Bodenwieser se caracterizează prin eliminarea elementului agreabil, adică strict sexual din dans, și prin utilizarea complectă a tuturor elementelor expresive, pentru idei și sentimente de complexitatea unei cărți, a unei simfonii sau chiar a unei catedrale. Doamna Bodenwieser n'ar fi avut nevoe, în acest caz, să întrebuințeze un balet de dansatoare — ar fi putut întrebuința un balet de dansatori... Incontestabil, și precum spuneam mai sus, sexul, în concepția Bodenwieser, nu joacă nici un rol, deși vrea să danseze și deși e originară din Viena.

Nu există apoi, în trupa ei, o regină-balerină. Toate dansatoarele sunt — ca să zicem așa — numai litere de alfabet, de aceiași valoare și al căror rol e să alcătuiască un cuvânt, cu totul independent de semnele izolate ale alfabetului.

Și acum e ușor să ne dăm seama de un spectacol de dans unanim.

Unul din dansurile cele mai de seamă ale doamnei Bodenwieser e *Dansul clopotelor,* cercul clopotelor, limba lor, fiind alcătuite din trupurile dansatoarelor, supuse, trebue s'o recunoaștem la un martiragiu artistic pe care nu orice dansatoare de salon l-ar adopta cu plăcere. Cortina cade și când se ridică din nou, ni se înfățișează în fundul scenei un cap roșu cu ochi negri care hipnotizează siluetele multicolore evoluând grațios într'o atmosferă de culori suave. Se desfășură o dramă impresionantă, care e supunerea și istovirea vieței de monstrul mașinismului modern.

Dansul unanim se apropie de valoarea pantomimei — și e în stare s'o întreacă dacă autorul, precum doamna Bodenwieser, se poate ridica la o concepție impresionantă.

Turcii în Europa

Și să salutăm — drept încheiere — intrarea turcilor în Europa, intrarea lor cea adevărată prin adoptarea alfabetului latin. Kemal-Pașa dela Angora, se dovedește astfel mai european decât Stalin dela Moscova. N'a fost prea ușor — dar lucrul s'a făcut. „Dacă n'ați izbutit să cuceriți Viena, sub zidurile căreia, în evul-mediu, ajunserăți, pare a spune Kemal-Pașa, turcilor — și să impuneți Europei alfabetul turc, trebue să învățați alfabetul latin: *„tertium non datur!"*

Intr'o zi anumită, fixată prin decret și sancționată prin spânzurătoare, după ce s'a dat răgazul trebuincios, toate ziarele au apărut tipărite cu litere latine.

Dar aceasta nu'nseamnă că turcii s'au europenizat cu toții în aceiași zi.

Pentru a vedea adevăratele transformări ce vor decurge, să ne dăm întâlnire peste o sută de ani.

F. ADERCA

Arta de a se pudra



Pudrați o epidermă obosită, ridată, ofilită și-i veți scoate în evidență defectele sale.

Pudrați însă o epidermă sănătoasă, în perfectă stare, și îi veți dărui o strălucire minunată.

Laptele INNOXA a fost creiat special pentru a odihni, a curăți și a hrăni pielea.

Spălați obrazul dv., dimineața și seara, cu un tampon de vată îmbibat de lapte INNOXA; tot praful sau orice alte impurități vor fi imediat îndepărtate și epiderma dv., va fi purificată până în adâncul porilor, — ceiace îi va permite să **respire în toată libertatea.** După câteva zile de tratament, pe cât de simplu pe atât de economic, veți constata că pielea dv. devine netedă, uniformă și foarte sănătoasă și cu ajutorul pudrei tenul dv. va avea și va păstra strălucirea extraordinară a unei epiderme de copil.

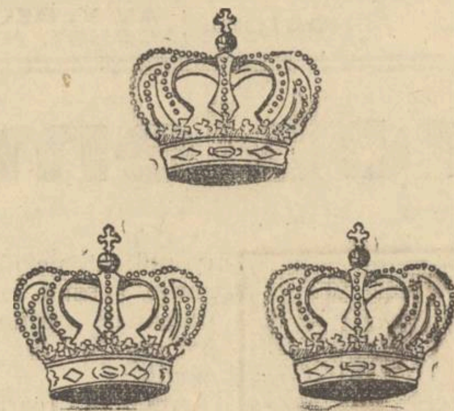
LAIT INNOXA
NU ESTE UN FARD

LAIT INNOXA este preparat de către „LABORATOIRES INNOXA", Paris, 60 rue de Prony.

Important. Cereți pretutindeni și preparatele aceluiaș laborator: **Crema, Pudra și Săpunul** INNOXA.

Notă. — Laptele INNOXA se vinde la următoarele prețuri: flaconul mic lei 20. —; flaconul mijlociu lei 180. —; flaconul mare lei 300. —. LAIT INNOXA se găsește pretutindeni, și la PARFUMERIA ELITEI, București, cal. Victoriei No. 39.

LA CONCURSURILE DE ELEGANȚA de la Deauville și Vichy ciorapul de mătase pură



TREI COROANE
a obținut medalia de aur.

Cu creionul

DRACUL

Când am sosit la șapte ani, bunicul m'a luat pentru două săptămâni din sfârșitul acela de August, la el, la vie.

In vie, o sperietoare de ciori purta jobenul și redingota purtate cu ani în urmă de bunicul, când a fost ca delegat al unui județ din Moldova, la încoronarea Regelui Carol. Am văzut o fotografie de atunci, închisă într'o ramă îngustă și spânzurată de bunica în camera cea mare dela stradă.

Dar adevărata sperietoare a ciorilor eram eu, pentrucă aveam niște pocnituri pe care le isbiam de pământ. Atunci ciorile, în croncănit asurzitor, goneau un fâlfâit negru.

Acolo, la via bunicului, veneau oameni de la viile vecine, aducând cu ei vre-un necaz sau vre-o neștiință și plecau ducând o mângâere sau o învățătură. Acolo, între viile ce se suiau pe deal, bunicul era a toate știutor.

Intr'o seară a coborît la noi Moș Negoiță, care de mulți ani păzea via megieșului din vârful dealului. Il regăsesc în amintire, dar mai mult îl aud decât îl văd. Nu mai știu bine ce înfățișare avea, îl aud însă parcă și acum, cântând din bucium un cântec de om necăjit, care răsuna mereu, acolo, sus, în vârful dealului.

In seara aceia Moș Negoiță nu și-a mai buciumat necazul din vârful dealului, ci coborît la noi și așezat pe o bancă sub nucul bătrân de lângă poartă, își spunea necazul, cu glas domol, moldovenesc. Spunea despre femeia lui, ajunsă o umbră, pe care nu o durea nimic, dar căreia i se arăta dracul.

Bunicul îl bătu pe umăr:

— Și crezi că i se arată dracul?

— Dacă îl vede, de bună seamă că i se arată.

Târziu, după plecarea lui Moș Negoiță, m'am culcat împreună cu bunicul și nu știu el ce-o fi visat, dar eu am visat drac în noaptea aceia.

Adouazi am pornit cu bunicul în sus, pe haturile viei și am trecut printre leațurile gardului din fund.

Moș Negoiță robotea în cramă. Am trecut cu bunicul alături, într'o încăpere mică, unde femeia lui Moș Negoiță stătea culcată, întinsă pe pat, galbenă și uscată, de parcă era moaștele Sfintei Paraschiva dela Mitropolia din Iași.

Bunicul s'a apropiat mai mult de pat:

— Tot rău?

— Rău, cucoane.

— Și ce te doare?

— Dracul... Mă stăpânește dracul... O să mă bage dracul în mormânt.

— Ce fel?

— Uite așa... Mi se arată dracul... Mi se arată mereu... Câteodată se bagă sub pat și mă saltă cu spinarea... Dacă mă prinde somnul, se apropie și mă sgâlție...

— Am auzit și pentru asta am venit.

— Nu știu, cucoane, ce să mă mai fac.

— Dacă nu știi tu, știu eu.

Și bunicul a lăsat să-i cadă lângă pat, nesimțit, o pocnitoare din acele cu care speriam ciorile:

— Eu știu cum se omoară dracul.

— Și asta știi, cucoane?

— Așteaptă... Stai liniștită!... Așa!... Și spune tare, de trei ori. Tatăl Nostru...

Și când femeea a spus pentru a treia oară: „...și ne isbăvește de cel rău..." bunicul a călcat pocnitoarea:

— Gata!

Speriată, femeia și-a făcut cruce:

— Să trăești, cucoane... Să trăești!...

— Gata!

— Bine că l-ai omorît.

— Ai scăpat de drac.

— Amarnic o mai plesnit....

— Așa plesnesc dracii.

Dar pocnitoarea umpluse încăperea cu miros greu, de pucioasă. Femeia și-a mai făcut odată cruce:

— Și cum pute, cucoane Costache!

D. N. TEODORESCU

Viața femeilor din casele de toleranță — aceste nenorocite victime ale traficului de carne vie — e impresionant descrisă, chiar de către aceste femei în

FELINARUL ROȘU

după scrisorile primite de pretutindeni de către ziaristul Dinu Dumbravă **autorul anchetei publicate în „Ocna Desfrâului."**

Broșura bogat ilustrată, cu coperta în culori, costă 20 lei și se găsește de vânzare la chioșcuri și librării fiind precedată de o prefață scrisă de d. dr. Gh. Rădulescu, **directorul general al asistenței sociale.**

Popa Mihai

Epistolă către duhovnic.

Doamnei O. M. la ziarul
NEAMUL ROMANESC

Supărat de mustrările timpului, ai întrebat timpul ce trebuie să faci, tată duhovnice, ca să răspunzi aşteptărilor lui. El e vinovat că ţi-ai pierdut odăjdiile şi ţi s'a şters icoana: sudorile-i oţeţite au curs de-a lungul catapeteasmei tale, ca o ploaie leneşă de vitriol, pe care tu ai lăsat-o nestingherită, să mustească din păreţii lăcaşului, ca din peşterile cu ţurţuri de calcar. A fost ca o lăcrimare a ochilor îngereşti şi a sfinţilor zugrăviţi în turle, pe bolţi şi printre strâni. Ei au plâns şi voi nu i-aţi văzut şi n'aţi auzit suspinul încet al timpului care vă privea murind în sufletul vostru şi descrescând. Voi aţi murit pentru toată lumea, duhovnice, şi încă nici nu aţi aflat. Crucea din vârful bisericii tale nu mai însemnează, ca la spitale şi cimitire, de cât un semn pentru cadavre.

Ce să facem, ca să fim laolaltă cu sufletele poporenilor noştri? aţi întrebat voi, ca nişte oameni, care şi-au dat uitării graiul şi ar dori să vorbească din nou. Aţi fi cerut o învăţătură, voi care aţi învăţat carte de-a surda, şi un program, pe care v'aţi deprins să vi-l poruncească o stăpânire. Universitatea şi titlurile v'au înstreinat de chemare şi examenele v'au rătăcit, ca să ajungeţi să credeţi că rolul preotului este un lucru abstract şi complicat, la neîndemâna puterilor voastre celor mai mici. Rumegând hârtie şi adăpaţi cu cerneală, 20 de ani în şir, voi aţi uitat gustul fructelor, şi ca să le puneţi pe limbă, trebuie să căutaţi într'o carte.



T. ARGHEZI

Lăsămu-l pe Dumnezeu, căruia nu-i trebuiesc biserici şi amvoane. In numele lui adevărat nimeni nu poate vorbi fără îngîmfare. Tainele lui sunt mai presus şi de Biserică şi de noi. Biserica lui e zarea, amvoanele lui sunt păzite de luminile de ceară ale stelelor aprinse şi creştetul cerului stă de-asupra creştetului nostru, pentru fiecare din noi. Datoria preotului şi a Bisericii este făcută numai pentru oameni. Pe Dumnezeu pot să nu-l văd şi să nu-l simt cu mădularele mele greoaie: preotul este lângă noi şi am nevoie de el. Unde eşti, duhovnice? Te caută sufletul meu, căruia îi trebuie un prieten, un părinte, un tovarăş de jale, venit mai de departe, de peste treburi şi interese; de dincolo de pismă.

Popa Mihai Păunescu, din Vlaşca, nu era un teolog şi cărturar se făcuse singur, cum se făcuseră teii singuri şi teii dinprejurul altarului, la care slujea. Să povestim. A trăit 78 de ani. Preot nestrămutat 55 de ani şi învăţător în satul lui timp de 22, Popa Mihai a făcut, va să zică, o carieră plină şi ne putem folosi de documentul lui ca de un stâlp pe piatră veche. Certificatul vieţii lui l-a dat satul întreg, care întreg a dus preotul în mormânt, plâns ca un tată al fiecărui plugar. După moarte, în păretele bisericii a fost zidit un baso-relief al figurii lui. Dacă te duci, părinte duhovnice, prin partea locului, ai să vezi sătenii închinându-se şi sărutând medalionul. Şi Popa Mihai nu a fost un călugăr care s'ar fi propus amintirii sătenilor prin virtuţi de sfânt. El a avut preoteasă ca toţi preoţii de mir şi o grămadă de copii, care s'au deosebit prin merite felurite.

La seceră, satul, neîndemnat, secera în prima zi, la Popa, şi numai după ce bucatele Popii erau curăţite şi băgate în magazie, oamenii se gândeau la munca lor. Popa Mihai avea dreptul la o parte din fânul islazului, pe care nu l-a cerut niciodată: oamenii i-l duceau singuri, alegându-l pe cel mai frumos. Acasă Popa Mihai avea o bibliotecă, în care a intrat aproape toată leafa vieţii lui. Iar ai cumpărat cărţi! îl mustra preoteasa. Iar, păcatele mele! răspundea preotul, un bărbat voinic, înalt, cu barba ca un epitrahil alb, lăsat pe piept în jos. Popa Mihai a citit toată viaţa lui în biserică pentru oameni şi la chilie pentru sineş: nimic din miezul lucrurilor nu-i era străin şi la 78 de ani mintea lui rămăsese tânără şi iscoditoare.

Intr'un scrin, el ţinea veniturile bisericii până când trebuiau trecute la Bancă. Avea nevoie de multe ori de o sută de lei şi nu se atingea de ei: se ducea să-i împrumute de la un om din sat. Cu venituri mici, în parohie săracă, biserica lui a rămas şi azi cea mai curată şi mai înzestrată din judeţ. La rândurile de odăjdii şi de vase se adaogă un rând de clopote, ale căror glasuri chiamă şi azi cu gemete numeroase, binecuvântarea cerului peste oamenii, peste vitele şi peste holdele satului închinat.

Legăturile preotului cu satul erau cele simple şi simţite. El cerceta pe fiecare sătean acasă, în câmp, la cârciumă, pretutindeni. Vorbea cu omul, cu femeea lui, cu copiii, cu viţeii şi cu câinii lui. Din casă în casă, el trebuia să afle ce se petrecuse rău în timpul unei zile. Rubedeniile în gâlceavă erau numaidecât împăcate şi oamenii certaţi se astâmpărau de ruşine. Bărbaţii se purtau bine cu soţiile lor, gospodăriile erau ţinute de scurt, bătăturile se făcuseră grădini peste tot. Se iveau părechi de concubini, câteodată în sat. Popa Mihai schimba fără întârziere concubinajul în căsătorie. Cincizeci de ani satul părintelui Mihai Păunescu nu a dat judecătoriei niciun proces şi închisorii niciun ucigaş.

Oamenii politici au căutat să-l facă deputat, senator: el a refuzat subt cuvânt că nu poate lipsi niciodată din sat şi că el este al satului întreg, nu al unui partid politic, împotriva oamenilor strânşi într'alte partide.

In război, a rămas acasă pentru că oamenii nu puteau să fie lăsaţi fără preot. Prin satul lui au trecut toţi năvălitorii veniţi din Dunăre şi Balcani. Iţi amintesc o împrejurare. Patru soldaţi bulgari au intrat în casa preotului şi i-au cerut bani. Nu am, a răspuns Popa Mihai, am dat tot ce-am avut. Trebuie să ne dai, numaidecât. Şi-apoi, Popă ticălos, au zis Bulgarii, ştim că ai arme ascunse. Fără mare greutate, soldaţii găsiră subt velinţa patului un revolver, pe care unul din ei tocmai îl strecurase între saltele. Dai şase mii de lei, ca să scapi? Te împuşcăm! Dai patru? Dai trei?

Intărîtat, Popa Mihai îşi desfăcu pieptul şi le porunci: Trageţi! Dacă nu trageţi sunteţi nişte mişei... Soldaţi sunteţi voi sau tâlhari? Aţi plecat la război sau la furt? Să vă fie ruşine!... Şi dacă aş avea bani şi dacă vi i-aş da, la ce v'ar putea folosi? Abia vă puteţi păstra viaţa, băgându-vă prin găuri şi târându-vă la coadă şi vreţi să duceţi avere cu voi? Păcătosule, răcni preotul la soldatul care-l ţinuse de piept şi căruia i se înmuiase mâna; poţi să ieşi cu bani de-aci şi să fii împuşcat înainte de-a păşi de o sută de ori. Sunteţi în război, nu la petrecere, şi glonţul vine de unde nu-l aşteptaţi.

Soldaţii nu puteau răspunde, cuprinşi de sfială dinaintea marelui preot. Ieşiţi afară! le porunci Popa Mihai — şi soldaţii voiră să iasă, cu capetele plecate şi îngreuiaţi de arme. Insă le lipsea din suflet ceva şi nu mai îndrăzneau să vorbească. Unul, mai bărbat sau mai simţitor, nu aş putea să spui, apropiindu-se ca un cerşetor, îl apucă de vârful degetelor şi îi sărută mâna cu buzele şi cu fruntea — şi sărutară cu această îndoită închinăciune mâna preotului tus patru soldaţii.

Taică Duhovnice! Unui preot, ca oricărui cărturar şi ca oricărui meşteşugar îi trebuie puţin ca să fie folositor credincioşilor lui: să creadă în ceeace face sau să iubească lucrul mânilor şi al sufletului lui. Acest puţin se capătă prin cugetare, hărnicie şi milă.

T. ARGHEZI



606 calomnii

despre medici, medicină şi clienţi

Doctorii sunt toţi buni, bolile sunt rele.

Sunt unii medici, care când intră în casa unui client bogat, înainte de a pune mâna pe pulsul bolnavului, ating cu degetul buricul vanităţii lui, gâdilându-l printr'un omagiu de sclav. In limbajul curent, aceasta se numeşte arta de a face clientelă.

* * *

Bolnavii nemulţumiţi de un medic nu critică întotdeauna insuficienţele ştiinţei lui. De multe ori ei îl caracterizează răzbunător, vorbind despre praful ce l-au zărit pe un bibelou din sala de aşteptare!

* * *

Condamnarea reclamei medicale în numele unui estetism jicnit sau al oricărui considerent etico-moral este un romantism tardiv în actuala civilizaţie, care valorifică orice produs şi orice activitate umană numai prin reclamă, fie în politică, ştiinţă sau artă. Este deci fatal ca tehnica mecanică şi chimică, amândouă trăind din propagandă comercială şi înrâurind puternic medicina, să fi creat în aceatsă ramură o mentalitate corespunzătoare.

Nu cred să existe om, care să nu fi luat, cel puţin odată în viaţă şi poate fără de voia lui, o consultaţie medicală gratuită.

* * *

Deşi reclama înseamnă acţiunea ce tinde să facă cunoscut publicului un anumit lucru, totuş există medici, care sunt împotriva reclamei, dar fac orice spre a fi... cunoscuţi: conferinţe, cărţi, articole la gazetă, lux, barbă, căsătorie, ochelari, politică, literatură, etc,. etc. şi multe alte trucuri nenumărate

* * *

Cei mai mulţi oameni sunt sceptici cu privire la medicină, fără să-i cunoască puterile, dar nu iartă scepticismul doctorului, care le ştie atât de bine.

* * *

Dintre toate aparatele, ce le are în casă doctorul, cel mai antipatic îi este telefonul, fiind generator de consultaţii la distanţă, deci fatal gratuite.

* * *

Gratuitatea serviciilor medicale este, la individul izolat, o tendinţă, iar la colectivitate, o manie organizată.

* * *

Bolnavii sunt, înainte de toate, ambiţioşi. Foarte mulţi se duc la doctor, nu atât pentru a şti ce au, cât pentru a dovedi că doctorul nu ştie. Ei citesc întotdeauna scrisorile de recomandaţie, ascund reţetele vechi, intervenţiile făcute, tocmai fiindcă socot că ar avea o oarecare însemnătate pentru noul medic. Satisfacţia lor cea mare e să-l vadă pe acesta în contradicţie cu toată documentaţia lor secretă. Ghicirea aceloraş date şi elemente le provoacă aproape o dezamăgire.

Dr. OTORIN

Iane Carabăţ

I

de I. C. VISSARION

Pe la Crăciun în 1916, ne-am pomenit în sat cu un om străin care-şi zicea „Iane Carabăţ".

Venise dela Bucureşti cu Paraschiva Floarii, care spunea că e bărbatu-său.

Dela intrarea Nemţilor în Bucureşti, pe drumuri încetaseră orice transporturi. Nu se mai ducea nimeni nicăeri; întâi, că cei care fuseseră apucaţi pe drum de această nevoie, veniseră acasă după trei şi patru săptămâni, fiind opriţi pe loc acolo unde se găsiseră; alţii — cei care se brodiseră cu căruţe şi cai, — veniseră fără căruţe şi fără cai, căci Nemţii le luase tot şi le dăduse drumul şi fără bici în mână; şi al doilea, că ordonanţe nemţeşti, lipite pe uşa primăriilor şi a cârciumilor, porunceau că nimeni, sub nici un motiv, n'are voie să iasă din sat. Astfel că în Bucureşti nu se mai aducea de nicăeri nici un fel de aliment. Apoi, spre Crăciun, mai căzuse şi o zăpadă înaltă de un metru. Automobilele şi camioanele-automobile ale Nemţilor, rămăseseră înnămeţite şi năpustite singure pe şosele şi pe drumuri. Iarna asta straşnică, oprise şi transportul de trupe, de tunuri şi de muniţiuni; şi nici trenurile nu mai puteau să meargă. Oamenii, văzând această oprire pe loc a întregului puhoi de străini, se 'nchinau şi spuneau că asta înseamnă ajutorul lui Dumnezeu, dat nouă împotriva duşmanilor.

Bucureştenii, obişnuiţi să trăiască cu alimente cumpărate zilnic din piaţă, se pomeniseră deodată muritori de foame. Fie că puţinele rezerve ale negustorilor se isprăviseră, fie că fuseseră rechiziţionate de armatele de ocupaţie, fie că se vindeau pe preţuri mari şi pe sub mână, în piaţă nu se mai găsea nimic. Săracii, micii slujbaşi rămaşi pe loc şi negustorii mai nevoiaşi începuseră să fugă la ţară. Cei care mai aveau vre-un neam, vre-un prieten sau vre-un cunoscut, porniră din Bucureşti pe jos, unii mai îndrăzneţi ţinând drumurile, iar alţii mergând numai noaptea peste câmpuri şi intrând prin sate pe unde nemeriau. Orăşencele veneau îmbrăcate cu patru şi cinci rochii pe dedesubt, cu fel de fel de stămburi şi de lucruri, şi rugau pe oricine să le dea pe ele nu bani, ci mălai, ouă, brânză, ori carne.

Tot din pricina acestei lipse grozave, venise şi Iane Carabăţ cu Paraschiva lui dela Bucureşti, acasă la soacră-sa.

Iane Carabăţ spunea că e grec, că e de meserie brutar şi că a venit în ţară de vre-o cincisprezece ani. După nume părea a nu fi grec, dar cu grecii nu vorbea decât greceşte. Era puţin cam oacheş, vorbia şi privia blând şi era iute în mişcări ca o svârlugă. Om de talie potrivită, avea însă nişte mâni şi nişte picioare neobişnuit de groase. Spunea că el poate duce pe un braţ trei inşi călare, pe celalt braţ alţi trei şi alţi doi inşi în cârcă; că el, la drept vorbind, nu prea ştie cât poate.

— Ai fi fost hamal, domnule Iane, îi zicea câte unul mai umblat prin lume.

El zâmbia, punea capul în jos, şi părea că se pierde în amintiri ce nu e bine să le spuie.

Până la Sfântu Vasile, Iane Carabăţ a stat în comună fără nici un rost. Dela Bucureşti nu venise cu nici un ban şi sta şi mânca la soacră-sa.

După sărbători s'a împrumutat însă cu cinci lei de la soacră-sa — căci cu atât a putut şi ea să-l împrumute, ca femeie văduvă şi săracă ce era — şi a cumpărat cinci găini. Se mai vindeau pe-atunci găinile cu un leu bucata, fiindcă leul era socotit la valoarea lui dreaptă, iar scăderea lui nimeni nu era în stare s'o prevadă.

Cu cele cinci găini cumpărate, Iane Carabăţ a plecat pe jos tocmai la Bucureşti, şi cum a făcut numai el a ştiut, că s'a strecurat cu ele în oraş şi le-a vândut cu câte douăzeci de lei fiecare. S'a 'ntors îndărăt cu nouăzeci şi patru de lei, căci de şease lei mâncase pâine goală.

Cu acest capital a cumpărat din sat doi viţei şi douăzeci de găini. A tăiat totul, iar carnea, pusă în dăsagi, a dus-o la Bucureşti cu „Paraschivu" lui, cum îi zicea el nevestii-si.

A venit îndărăt cu câştig iar bun şi a cumpărat din nou viţei, găini şi gâşte.

Oamenii, din pricină că Nemţii luau păsările şi vitele fără să dea nici un ban, căutau să le vândă pe sub ascuns oricui, pe oricât, că „tot e mai bine să le dea pe cât de puţin, decât să li se ia pe degeaba!"

Când au prins oamenii de veste că Iane Carabăţ cumpără pe ascuns, îl căutau ei şi-şi cereau singuri preţurile. Iane, pricepând că prin felul acesta de negustorie se poate îmbogăţi repede, a început să cumpere mult şi să ducă pe jos la Bucureşt: el, nevastă-sa, un frate al nevestei, Traian, soacră-sa, ba şi un băiat, văr cu nevastă-sa. Cinci inşi, mergând la Bucureşti, numai noaptea şi peste câmp, duceau carne peste o sută patruzeci de kilograme!... Cumnată-său, Traian, socră-si şi lui Ion al Iorgului, le plătea de kilogram câte trei lei. Ducea soacră-sa cincisprezece kilograme, Traian treizeci, Ion treizeci, Paraschiva lui douăzeci, iar el cincizeci ori cincizeci şi cinci, şi făceau trei drumuri pe săptămână!...

Ca să nu afle nimeni preţurile cu care vindea el carnea la Bucureşti şi să nu-i ceară ţăranii mai mult, el îi pusese pe toţi ai lui să jure că, şi dacă ştiu ceva, ori bănuesc ceva, să tacă, să nu spuie nimic. In urmă s'a aflat că vindea carnea la boieri şi cu câte cincizeci de lei kilogramul.

Pe la începutul lui Fevruarie 1917, Nemţii, văzând că umblă să moară Bucureştenii de foame, şi cine ştie în urma a câtor intervenţii din partea lui Marghiloman şi a altora, au îngăduit circulaţia şi transportul unor alimente, trecute toate însă prin controlul lor.

Era voie să duci la oraş lemne, mălai, zarzavaturi, fasole, brânză; nu era deloc voie să duci unt, untură şi carne, fie de vite, fie de păsări. Pe cine găseau cu de-alde astea, îl băteau, îl amendau, îl închideau, iar alimentele erau confiscate şi mâncate de ei.

Iane Carabăţ a mâncat odată şi papara asta nemţească şi, de necaz, se ocăra singur, ori de câteori îşi aducea aminte, că tocmai el a fost mai prost ca Nemţii!..

Pusese într'o căruţă carne ascunsă în nişte saci cu mălai, căci voise să scape de greul de a o duce cu spinarea. La Brăiloiu însă îi făcuse percheziţie patrula din drum, care nu lipsea nici ziua, nici noaptea, îi descoperise carnea, i-o luase cu cai cu tot, îl bătuse, îi luase toţi banii şi-l ţinuse şi 'nchis pe el şi pe „Paraschivu" vre-o zece zile!

De la păţania asta, Iane Carabăt a schimbat planul. Găsise lemne de sferturi şi zicea că face transporturi de lemne la Bucureşti.

El însă făcuse din lemnele cele mai groase un fel de jghiaburi scobite, pe care le umplea cu păsări tăiate şi carne; prindea capacul prin şuruburi de fier, şi le punea în căruţe. Lemnele, cu coaje pe ele, înnoroite pe unde erau capetele şuruburilor, nu arătau prin nimic că în ele ar fi ascunsă carne.

In Bucureşti, după ce scăpa de şeapte-opt controale, se ducea pe la brutării, unde spunea că lemnele sunt vândute, scotea carnea din jghiaburi şi o vindea pe ascuns. Nimeni din cumpărători nu-l spunea, căci ştiau, că dacă-l spun şi Nemţii îl închid ori chiar îl omoară, altul dibaci ca el să le mai aducă carne, cu greu ar mai găsi.

Dar şi la vânzarea cărnii prin oraş îşi avea planul şi dibăcia lui. Paraschiva sta a razna de el, cu carne mai puţină, un kilogram, mult două, iar el, Iane, intra singur prin curţi şi se tocmea în voie.

Dacă vre-un muşteriu, supărat de preţul mare ce-l cerea el pe kilogramul de carne, îl numia hoţ şi jefuitor, Iane Carabăţ, după ce ajungea la poartă, îi spunea îndrăzneţ:

— N'ai dreptate, boierule... Vita, pe timp de război, trebuie furată mai rău ca 'n timp de pace. Dumneata pe timp de pace, ţi-ai făcut rostul şi meşteşugul ca să furi mulţi bani; eu, n'am putut atunci să fur!... Gândeşte-te, vreau să fur şi eu acum bani, ca să scap de sărăcie! Pentru asta, când mă prinde c'aduc carne, mă bate, mă jefueşte şi mă închide!... Fiecare meserie cu păcatele ei!... Da dacă nu poţi să dai cât cer eu, nu te supăra, mă duc la alt hoţ mai galanton!...

Şi ieşea pe poartă. De multe ori însă îl chema îndărăt, râdea şi muşteriul, şi apoi când se 'nţelegeau, Iane făcea un semn ce nu-l băga de seamă muşteriul, iar Paraschiva, ca din întâmplare, trecea pe la poartă. El îi lua legătura cu carne şi o da pe bani puşi în palmă; iar ea pleca să aducă alta şi să se 'ntâlnească cu el în locuri, hotărîte de ei mai 'nainte.

Cârciumarul din satul Bucuroaia fiind luat în război, hanul rămăsese pustiu. Arendaşul moşiei, Valarian, deşi fusese pe front ofiţer de rezervă, s'auzea că fusese prizonier şi venise îndărăt de prin Fevruarie. Iane Carabăţ a închiriat hanul de la el, şi-a deschis cârciumă. Arendaşul, care făcuse studii în Germania, i-a scos autorizaţie să aducă băuturi de la „deal" şi ne-am pomenit cu „domnul Iane" şi cârciumar în Bucuroaia. Nemţii, care nu cunoşteau legile ţării, care n'aveau nici timp de aşa ceva, şi care nici nu veniseră să le respecte, nu se amestecau nici cel puţin să întrebe cine este cârciumarul. Oamenii primăriei, martori neputincioşi şi ei la toate prădările ce le făceau Nemţii şi mai cu seamă Ungurii — căci la noi erau etape ungureşti — adoptaseră şi ei felul acesta de morală: să ia pe degeaba şi cu voie şi fără voie. Dacă beau gratis ei şi ai lor, dela „domnul Iane" nu făceau nici o împotrivire noului cârciumar. „Domnul Iane" se vedea ţinând deseori în mână mari teancuri de hârtii de câte o sută şi avea peste o baniţă de lei de argint, puşi într'o ladă sub pat.

— Te-ai pricopsit, domnule Iane, îi zicea câte unul. Cine te-a pricopsit?...

— Ideia! ideia! răspundea el vesel. Norocul trece din cinci în cinci ani, câte odată pe la nasul fiecărui om. Dacă-l vezi şi-l prinzi de picioare, apoi te pricopseşti; dacă nu, trece şi nu-ţi mai vine pe dinainte iar cinci ani!...

— Dar sărăcia, domnule Iane, de câte ori trece?

— Sărăcia? Sărăcia te culci cu ea în pat, ca şi cu o nevastă; te scoli cu ea de gât, ca şi cu o nevastă; şi te cerţi şi te baţi cu ea, tot ca şi cu o nevastă!.. Te naşti cu pielea goală... Ce mai vrei?... Şi eşti şi desculţ şi flămând şi fără păr pe tine!... Trebue dar să ai *ideia,* ca să faci şi piele de vulpe pe tine, şi tălpi de bou la picioare, şi piele de miel creţ în cap, şi cămaşa de mătase sub haine, şi palat de-asupra patului tău de odihnă!... Ideia, ca să simţi şi să prinzi norocul nevăzut când trece!...

— Aşa e, *idiia, idiia!* răspundea şi Vasile Mangeac, ce se pusese ajutor de primar şi umbla cu banda verde la mână şi cu inscripţie ungurească pe ea.

Iane Carabăţ a ajuns prieten, ca de când lumea cu toţi oamenii de prin împrejurimi.

Crezând în cinstea oamenilor, da oricui îi cerea băuturi pe datorie, orezuri şi altele ce mai aducea de pe la Bucureşti. Oamenii însă se făceau a uita de datorie şi-l amânau mereu, dar cerând mereu pe datorie.

Lixandru Dragne, chirigiul şi prietenul lui, a 'nceput să-i spuie şi să-l povăţuiască:

— Domnule Iane, noi avem o vorbă: pe cârciumă să ştii s'o vinzi pe bani, că altfel te vinde ea pe datorie! Omului, când îi dai pe cârşenie, îi fată vaca, iar când îi ceri i se îmbolnăveşte şi vaca şi viţelul; şi când îţi plăteşte datoria, i se pare că i-au murit şi boii de jug!... Nu mai da pe datorie, de vrei să ai alişveriş la prăvălie!... Când te-i pomeni fără bani, tot ei or să spună, că dobândiseşi banii pe apă şi a trebuit să-i dai pe gârlă!...

— Aşa e, mă Lixandre; voi aveţi altfel de hoţie, şi — n'a mai dat pe datorie!

Aducând apoi tot băuturi bune şi căutând să le desfacă pe preţuri mai mici, n'a mai vrut să vânză nici pe bani celor care îi datorau.

— Intâi plătiţi datoria, şi apoi vă vând şi vouă pe bani!

Cei care beau lăudau marfa şi oamenii datori, ajunseseră să cumpere băuturi prin alţii. Cu timpul au plătit toţi, ca să poată cumpăra şi ei.

Deşi ajunsese cârciumar, de transporturile cu marfă la Bucureşti, nu s'a lipsit nici un moment „Paraschivu" rămânea să vândă la cârciumă şi să cumpere, iar pe el nu-l ştiai când e acasă, când e pe drum, când pleacă, ori când soseşte. Nici el, nici ea nu spuneau nimănui nimic din umbletele lui, şi aci îţi spunea că vine până diseară, că s'a dus să tocmească vre-o vită, pe când el, până seara apropia Bucureştii cu căruţa cu... marfă.

— Când vine?

— Nu ştiu, poate acuşi, poate mai târziu, când îşi face suma pentru un transport de marfă...

Nemţii îşi organizaseră şi ei jaful. Din derbedeii satelor, din prizonierii liberaţi şi din fel de fel de viţioşi, îşi făcuseră spioni şi autorităţi săteşti.

(Continuare în pag. IV-a)

Notari, ce fuseseră dați afară din slujbă că mâncaseră banii publici, ori fuseseră închiși prin pușcării, ori înlăturați din pricina beției, răsăriseră acum de nu știu unde și spăimântau lumea cu rechizițiile și cu jaful lor. La noi, era unul Năstăsescu, cine știe de neamul lui de pe unde, care ajunsese să fure noaptea stupii oamenilor și să deșerte cotețele de păsări!

Acești slujbași și spioni întocmeau tablouri peste tablouri și făceau oamenilor perchezitii peste perchezitii. Ba că au poruncă să vază dacă nu sunt arme nedeclarate; ba că trebue să numere găinile și orice pasăre, ca să știe câte ouă trebue să dea fiecare pe săptămână; ba să vadă ce mașini și unelte are fiecare... Cu felul acesta, se știa de ei și câte șervete de șters, ori câte cămăși are un om în casă. Și după ce se știau toate astea, veneau polițaii — prizonieri liberați — și începeau să strângă de la toți.

— Tu... trei șervete, o pereche de ciorapi de lână, o cămașă c'o pereche de ismene... un crod de săpun... că trebue să dea la ai noștri pe front... Dați, că e ordin de la Etapă!

Și era, ori nu era ordin, nu știa nimeni, iar obiectele se strângeau și piereau nu știu unde.

Pe săptămână trebuia iar să dea fiecare gospodar câte un număr de ouă, care uneori întreceau pe cele ce le ouau păsările într'o săptămână.

Prin organizația asta, negustoria lui Iane Carabăț a început să tânjească. Vitele, porcii și păsările, trecute toate pe tablouri, nu se mai puteau vinde pe furiș, cu toată mita ce Iane Carabăț o strecura în palmele polițailor și ale slujbașilor comunali.

Oamenii care mai vânduseră, ispitiți de sumele mari pe care le plătea acum domnul Iane, fuseseră închiși, amendați și străgăniți în fel și chip, astfel că nu mai voiau să vândă nimic. Iane Carabăț, care nu se putea lipsi de câștigul la care se dedulcise, a schimbat iar planul: a format bande de flăcăi și i-a trimis să fure.

Acum, fie că Iane Carabăț venise hoț din țara lui — Grechia ori Armenia — fie că l-a învățat pofta de câștig, el s'a ocupat și de hoție, și cu toată tăria și cu toată priceperea lui deosebită.

Prietenos cu toată lumea, ajunsese repede prietenul cel mai de nădejde al tuturor, dar mai cu seamă al celor „buni de mână și iuți de vână".

Aceștia, strânși în bande de câte trei-patru inși, colindau noaptea departe prin alte sate și deșertau cotețele oamenilor de orice găseau în ele: păsări, porci, oi, viței...

Domnul Iane cumpăra tot, și se vede că la început plătea bine, că nu se supăra nimeni pe el și lui nimeni nu-i făcea vre-un rău.

Populația satelor ajunsese fără nici o apărare și fără nici o pază. Autoritățile noastre, nu se știe din ce motive, de cum se declarase războiul, strânseseră toate armele de foc. Jandarmii, care ajunseseră să știe ce are în casă orice om, ridicaseră toate armele declarate cum și pe cele găsite de ei la percheziție.

Ce le-au făcut, unde le-au dus, nici azi după zece ani de la sfârșitul războiului, n'a mai primit nimeni vre-o armă îndărăt.

Măsura asta fusese, după cum a și rămas, un jaf făcut de ai noștri. Desarmaseră populația, ca s'o lase, cum mai pe urmă au și lăsat-o, oi blânde supuse înjunghierii. Dacă omul simțea hoțul că-i deșartă cotețul, cum se știa că n'are nici o armă, n'avea nici curajul să iasă afară. Da și el gură, înjura ori blestema din casă, pe când hoții, unii făcând pe Nemții ori pe Ungurii, înjurau nemțește de acolo de unde se aflau, și plecau fără grije cu sacii plini de păsări.

Nemții, de cum ocupaseră satele, puseseră ordonanțe pe de rând, că oamenii să depuie toate armele, să ție toate porțile și ușile descuiate, că altfel, la cine s'o dovedi armă, va fi împușcat; iar cine se va întări în casă, va fi judecat și condamnat la moarte. Dar oamenii care ascunseseră armele de ai noștri, le ascundeau acum și de Nemți, socotind că pentru ascunsul unei arme de foc, un buștean scobit la mijloc și îngropat în pământ, este o ascunzătoare bună și nu lesne de găsit.

Bande de hoți se formaseră aproape din toate satele; unele înarmate cu puști din cele ascunse, altele cu puști militărești, de care se găsiseră în retragerea armatei. Pe de-o parte sărăcia, pe de alta setea de câștig, făcuse pe mulți să doarmă ziua și să colinde noaptea după furat.

De jafuri de astea se auzea mereu vorbindu-se, iar Nemții, deși se lăudau că ei or să-i stârpească pe hoți, ori că nu voiau, ori că jefuiau și ei noaptea ca și ai noștri, nu puteau dovedi pe nimeni.

Se auzea că hoții, poate de ai noștri, sau chiar Nemți ori Unguri sadea, ieșeau la drumuri noaptea, îmbrăcați în haine militărești, îți strigau să stai că sunt patrule, iar dacă nu stai, dau cu puștile și chiar ucideau; iar dacă stăteai, te căutau, luau ce aveai mai de valoare, și plecau fără să știi la urma urmelor cine te-a jefuit: soldați străini, ori ai noștri, îmbrăcați în haine de soldați străini?

Iane Cărăbăț știa că sunt hoți ce ies noaptea la drum; că unii sunt bine înarmați; dar el părea că nu se sperie. Spunea zâmbind la oameni în cârciumă, că lui nu-i fac nimic, fiindcă hoții îl simt de pe miros că și el e hoț și-l lasă în pace, iar pe Nemți îi cunoaște, îi află și scapă de ei cu vamă mai mică. Ca să rărească ducerile lui la București, ori umbletele lui noaptea pe drum, parcă nici nu-i venea în gând.

— Sunt în război cu sărăcia, spunea el; și trebue s'o dobor, ori să mă doboare. Cum o să mă opresc, odată ce am început?... Chiar prostia trebue s'o faci deplin, odată ce-ai hotărît-o și ai început-o!

Chirigiul de credință și nedespărțit al lui Iane era Lixandru Dragne, un rumân cam bețiv, cam fost bun de mână în tinerețe, dar ajuns om potolit și de cuvânt în vremea din urmă.

Arme de foc, Iane Carabăț nu purta, pentrucă spunea că-i fac nemții percheziție și-l împușcă dacă l-or găsi cu vre-una. Purta însă două cuțite, cu lame lungi și subțiri, unul ascuns la spate în brâu și altul ascuns în față. Ca să ne arate dibăcia lui în a da cu cuțitul, făcea pe o scândură un cerc cu cărbunele, mare cât gura unei căni de băut apă, rezema scândura de ceva și apoi dela cincisprezece pași depărtare, asvârlea cuțitul ce se 'nfigea cu vârful tocmai în cercul negru de pe scândură!

— Dacă are hoțul lance, ori pușcă cu spangă — explica el — eu îl înjunghiu de departe și-i iau și lancea și pușca!

Când pleca la drum — și el numai noaptea pleca cu marfă la București — punea în căruță lângă el și un iatagan, pe lama căruia era scris cu litere de alamă cuvântul: *Damasc*. Carabăț se lăuda că iataganul lui taie



și săbiile, iar că pe ciomege le retează ca pe niște cucute. Intr'o întâmplare mai din urmă așa s'a și petrecut.

* * *

Venea într'o noapte dela București și sta culcat cu capul în poala Paraschivii lui. Venea deadreptul pe șoseaua mare, căci acum ne mai având marfă ca să meargă tot pe drumuri de tarlale, ori pe unde i-ar fi părut că n'o să se întâlnească cu nimeni, apucase drept pe șosea.

Lixandru Dragne, chirigiul lor nedespărțit, dormita și el, ghemuit în codirla de dinainte a căruței.

Intre Băldana și Brăiloiul, se pomeni Lixandru Dragne că se oprește căruța de către un om, ce apucase caii de dârlogi.

Până să 'ntrebe ce vrea, alți patru inși, îmbrăcați soldățește, se repeziră la căruță.

Lixandru înțelese că soldații aceștia sunt „cinstiții negustori de drum mare" și începu rugător să le spuie:

— Nu dați, fraților, că eu sunt chirigiul boerilor din fund! N'am decât chiseaua cu niște tutun prost, pe care v'o dau, dacă vreți să mi-o luați! Nu dați, că am copii de ținut și sunt rumân sărac!...

Unul din hoți dădu cu ciomagul și o lovi pe Paraschiva peste umărul drept.

— Au, Iane! răcni ea. Hoții!... Sai și taie-i!...

— Uuu! răcni grecul și cu iataganul ținut de-asupra capului, sări jos din căruță între doi, care și dădură cu ciomegele, loviră iataganul, dar și ciomegele fură într'adevăr retezate.

— Taie-i Iane, că mi-a dărâmat umărul!

Răsucind iataganul, se repezi Iane cu capul ciulit între umeri și făcut parcă mai mic și un alt ciomag sări retezat în sus. Hoții o luară la fugă.

Iane sări șanțul după ei, ajunse pe unul și-i strigă:

— Stăi, că ți se duce capul de-a dura!...

Hoțul, simțindu-l la spate, căzu strigând: „Iartă-mă!"

— Desbracă-te! îi porunci Carabăț.

— Iartă-mă!

— Repede, că-ți sbor capul!

Hoțul se desbrăcă de o manta și apoi și de un mintean negru de dimie.

— Dă-mi și căciula!

— Iartă-mă!...

— Iute, iute, că nu vreau să zăbovesc mult în drum!

Hoțul îi dădu și căciula.

— Acum pleacă și ține minte: la hoți mai mari ca voi, să nu mai ieșiți în drum!... Te iert de lovitura dată nevesti-mii, dar te desbrac, pentrucă n'ai mirosit că pot să-ți fiu Harambașa!...

Hoțul se sculă și o rupse la fugă peste câmp.

Iane aduse căciula, minteanul și mantaua la căruță.

— Iacă, Lixandre, căciulă mie și mintean ție!... Mantaua s'o vedem ce fel este, ca să nu pățim vre-o belea.

Se sui în căruță, iar Lixandru Dragne, mut de admirație, porni caii închinându-se și tocmai după un sfert de ceas, întrebă:

— Zău, domnule Iane, ești drac, ești Făt-frumos, ești..., ce ești dumneata?

— Hei, Lixandre, am purtat și eu odată sabie!...

— Și?... ai omorît pe cineva... și-ai șters-o?

— Să nu mai bănuești nerozii... A fost ce-a fost, nu te privește.

— Asta e, dar să mă lași să spun în sat isprava asta, că dacă n'oi spune-o, se umflă 'n mine și plesnesc!

— N'o să te crează nimeni.

— Mă dau dracului, și mă crede!...

— Da, e un jurământ și ăsta, dar pe care-l călcați. Poate fiindcă nu credeți în el, de-aia nu vă ia dracul curând...

— Păi să vezi, domnule Iane.. Zi unui om: luate-ar Dumnezeu, că e 'n stare să-ți spargă capul... îi e teamă că moare... Zii: luate-ar dracii, că râde, știe că dracul îl lasă pe pământ!...

— Și cu toate astea s'ar putea să fie ceva...

— Mai nimic, râse Lixandru; cine fură și nu jură, nu e hoț, e secătură!... Ei, de-ar fi luat dracul pe câți s'au dat lui, ar fi rămas pământul pustiu.

Iane Carabăț rămase pe gânduri și spuse:

— Așa e, poate să ai dreptate.

In sat, Lixandru de cum a ajuns, a început să spuie tuturor ce-a văzut el „cu ochii lui".

— Dați-vă năibii mă, mincinoșilor, spunea câte unul zâmbind. Ați furat minteanul și căciula, cine știe de la ce nenorocit, iar acum ați născocit povestea grozavă cu hoți, puși pe goană de Iane cel viteaz al tău!

Lixandru nu se lăsa, se jura și umbla să se bată cu rumânii, că de ce nu-l crede, când el a văzut isprava „cu ochii lui".

Povestea a rămas însă tot necrezută, prea li se părea cu neputință.

(Va urma) I. C. VISSARION

Cetiți azi
LECTURA No. 236
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
BLANA CONTESEI
de
M. de VOGÜÉ
Lei 5 Scrierea completă la chioșcari și librari

BARBA...

Ion Purcăroiu se'ntorcea, în ziua aceia, dela frizer unde-și potrivise barba și părul. Pe calea Victoriei, colț cu strada Regală, se'ntâlni cu un prieten. Când îl văzu, își aduse aminte că-l întâlnește regulat odată pe lună, exact în ziua când vine de la frizer. Lucrul ăsta i se păru foarte nostim și zâmbi.

Prietenul, după ce-i admiră barba cum i-o admirase, odată pe lună, în fiecare Sâmbătă între 5—6 de douăzeci de ani, îl întrebă:

— Ascultă, dragă, cum dormi tu noaptea: cu barba sub plapomă sau peste plapomă?!

Și râse. De doisprezece ani se gândea să-l întrebe, și uita regulat.

Ion Purcăroiu, răspunse zâmbind:

— Nu știu... Ce'ntrebare!...

— Foarte importantă, crede-mă... Barba ta e o anexă la care ții mai mult decât la cap și-ar trebui să știi dacă dormi cu ea subt plapomă sau peste plapomă... La noapte să iei seama și mâine să-mi scrii o carte poștală... Sunt curios să știu... La revedere...

Purcăroiu râse. Apoi își mângâie podoaba la care ținea, într'adevăr, foarte mult, și se'ndreptă spre casă. Până seara, nu s'a gândit la prietenul său. Dar când se lungi în pat, își aduse aminte de el și de'ntrebarea pe care i-o făcuse. „Ce dobitoc!" — murmură. Vârî, totuși, barba subt plapomă. Dar băgă de seamă că nu-i bine. O'ntinse apoi peste plapomă. Nici așa nu era bine. „Ei, drăcia dracului!" — își zise. Cercă să uite, dar nu fu chip.

— Ce ai, dragă? — îl întrebă nevasta.

El tăcu și tuși. Apoi, vârî iarăși barba subt plapomă, iarăși o'ntinse peste plapomă și iarăși se'nfurie: „ei, drăcia dracului!".

— Ce ai, bre, omule?!

— Spune-mi, te rog, cum dorm eu noaptea: cu barba subt plapomă, sau peste plapomă?!

Femeia se ridică într'o rână, îi luă seama pe'ntunerec, apoi începu să râdă cu hohote. Iar după ce se potoli:

— Ce! ți-ai pierdut mințile?!

— Nu glumesc, crede-mă...

Ea îi luă vorba din gură:

— Haide, haide, culcă-te... Că sunt obosită...

Toată noaptea s'a svârcolit Ion Purcăroiu în pat, punând barba când subt plapomă, când peste plapomă. „Să fie al dracului!" — zicea uneori, tare. „Ce dobitoc!"

Dimineața, soția îl întrebă, gata s'o pufnească râsul:

— Ei, cum ai dormit? Cu barba subt plapomă sau peste plapomă?!

Băgă de seamă însă că e istovit și trist, și-l mângâie:

— Nu fii prost... Cum pot să-ți treacă prin minte gânduri atât de absurde?!

— Nu mi-au trecut mie! — se tângui. Intrebarea mi-a pus-o un prieten și mi-am adus aminte de ea tocmai când să mă vâr subt plapomă...

Era atât de jalnic și de caraghios, iar barba, încâlcită și plină de scame, semăna atât de puțin cu cea din ajun, încât femeii îi fu milă de el și de barba lui.

— Să ți-o pieptăn! — zise.

Operația era grea, fiindcă barba, udă de sudoare, se'ncâlcise în așa hal, încât doamna Purcăroiu trebui s'o descurce mai întâi cu degetele, apoi s'o pieptene cu unghiile și pe urmă cu pieptenul.

— Ăsta e hal de bărbat?! — căută să se'nfurie ca să-și stăpânească râsul.

El oftă și tăcu.

O săptămână'ncheiată n'a dormit nopțile. Se zvârcolea 'n pat, punând barba peste plapomă și vârând-o subt plapomă, blestemând și înjurând. Ziua doar, închidea ochii câteva minute, șezând pe scaun sau între brațele unui fotoliu. De pat avea groază.

— Ai să te chinuești multă vreme așa? — îl întrebă nevasta.

— Știu eu? Vezi, nu pot să-mi scot din minte gândul ăsta... Dac'ai ști cât sunt de nenorocit!

— Dar ești nebun!

— Se poate! — încuviința el, umilit. In orice caz, sunt un nebun cu logică. Mă'ntreb: cu barba subt plapomă, — nu-i bine; cu ea peste plapomă, — iarăși nu-i bine. Atunci cum am dormit douăzeci și mai bine de ani, până când prietenul mi-a pus întrebarea care mă chinuește de-o săptămână?!

Femeii îi veni un gând posnaș în minte, și-o pufni râsul.

— Desigur, tu râzi.

— Știi ce, dragă? Rade-o!

El răspunse hotărît:

— Asta, nu! Mai bine-mi tai capul!

— Tot una este!

— Poftim?!

— Păi ce să mai zic dacă nu mă'nțelegi? Ce! vrei s'ajungi la balamuc?!...

Trei zile la rând, în fiecare zi de patru ori, s'a dus Ion Purcăroiu până în ușa frizeriei, cu gândul hotărît de a-și rade barba. Dar n'a avut curaj să intre.

— Nu pot! — se plânse soției. Nu pot să trăesc fără barbă.

— Ce săți fac eu! — răspunse femeia în batjocură. Dacă nu știi cum dormi cu ea: subt plapomă sau peste plapomă?!...

A doua zi, Ion Purcăroiu s'a dus la frizerie, beat.

— Rade-o! — strigă.

Cuvântul, rostit tare și sigur, produse nedumerire.

— Rade-o, n'auzi? repetă el uitându-se drept în ochii patronului și arătându-și, cu degetul, barba...

...Peste un sfert de oră, a eșit din frizerie treaz, fără barbă și fără mustăți, trist și'ncovoiat.

De-atunci, a rămas cu un tic nervos: noaptea, în pat, fie că doarme sau nu, ridică, ritmic și succesiv, bărbia deasupra plapomei, și plapoma deasupra bărbiei...

MIRCEA DAMIAN

Alfred de Musset slujbaş

Cine ar crede că poetul **Nopţilor** ar fi putut muri de foame dacă, pe lângă „onorarul" editorilor sau al directorilor de teatru, nu ar fi primit o leafă! Ca să se întreţie şi ca să contribue cu cât de puţin la cheltuelile familiei sale, Musset a trebuit să slujească din frageda tinereţe până a închis ochii. Şi cel puţin să fi avut putinţa s'o facă neturburat şi să-şi asigure liniştea lipsită de grija zilei de mâine, de care avea nevoie fiinţa sa plăpândă şi simţitoare; dar... nu i-a fost dat. E o pagină sfâşietor de dureroasă aceea pe care sub titlul **Alfred de Musset fonctionnaire** o schiţează d. Martial de Pradel de Lamase în numărul de 15 Iulie al revistei **Mercure de France.**

Victor de Musset-Pathay, tatăl poetului, scriitor el însuşi, ştia din proprie experienţă că numai de pe urma literaturii nu se poate trăi şi, aşa cum ocupase el diferite posturi în birourile ministerelor, îi îndemna pe copiii săi să-şi consacre munca în slujba Statului şi numai pe de lături să-şi îndrepte atenţiunea către poezie. Louis Charles-Alfred, fiul cel mai mic, eminent elev de liceu, şi încununat la mai toate concursurile, voia să scape prin tangentă de un asemenea jug şi se hotărî să studieze dreptul. Neîmpăcându-se cu această disciplină, se retrase pentru a se înscrie la medicină; dar fugi îngrozit de primele şedinţe de disecţie. Nu mai avu încotro şi se văzu silit să ocupe un post la o bancă, de unde îl scoase apoi tatăl său, din cauza salariului prea mic, pentru a-l introduce la un negustor de lemne, furnizor al armatei, care-i plătia 125 de franci pe lună. Intre timp talentul său se remarcase şi un editor se oferise să-i publice **Contes d'Espagne et d'Italie.** In această situaţie nu mai putea continua să rămâie în biroul furnizorului de lemne şi demisionă începând să frecventeze Cenaclul lui Hugo unde fu îmbrăţişat cu multă căldură. Dar cartea nu se prea vindea şi Musset îşi făcea acum socoteală că slujba e de preferat. Tatăl său care conducea biroul justiţiei militare din ministerul de războiu interveni să i se facă un loc în acelaş minister.

In 1832, bătrânul Musset muri de holeră, fără să fi reuşit să-i găsească un post fiului său. Poetul fu nevoit să şomeze până în 1837 când fostul său coleg de liceu, ducele de Orléans, îi oferi postul de ataşat de ambasadă la Madrid. După un an, ducele şi-o fi dat seama că prin această numire nu i-a făcut un bine — slujba era gratuită — şi interveni să fie numit bibliotecar la ministerul de interne cu 3000 de franci pe an. Incântat de a avea un venit sigur şi fix, Musset se prezentă la 1 Noembrie 1838 să-şi ia serviciul în primire, dar nimeni n'a putut să-i dea indicaţiuni privitoare la obligaţiunile sale sau să-i arate unde se află biblioteca. Era nenorocit şi abia după câteva intervenţii insistente, putea să-i scrie la 15 Noembrie prietenei sale Aimée d'Alton:

„...Mi-am luat slujba în primire, adică am văzut „în sfârşit biblioteca veche pe care or s'o transporte „pentru mine într'una nouă. Nu am încă ceeace se „chiamă un gologan; dar asta nu va ţine decât până „la sfârşitul lunii. Trebue totuşi să-ţi mărturisesc că „sânt mulţumit, că mă simt tare şi mai ales hotărît..."

Mai târziu lumea începe să-l aprecieze tot mai drept şi pentru a-l menaja şi a-i da un răgaz să se ocupe şi de muze, ministrul îi numeşte ca ajutor un sub-bibliotecar, acordându-i în acelaş timp crucea Legiunii de onoare. Poate că preocupările lui poetice l'au cam ţinut departe de îndatoririle de bibliotecar, căci într'o zi ministrul se găseşte în faţa unui raport al şefului de divizie, care în concluzie cerea revocarea lui Musset. „Să-l revocăm pe d. Alfred de Musset! Iţi dai d-ta seama ce înseamnă asta? Să ştii, domnule, că trebue să ne simţim onoraţi că avem în administraţia noastră un asemenea coleg. Vezi să aplanezi micile dificultăţi de care-mi vorbeşti" e răspunsul cu care-l întâmpină ministrul pe şeful nemulţumit.

Această situaţie a avut-o Musset până la 1848 când noul regim l-a revocat printr'un decret pe care autorii lui, de ruşine, nici nu l-au publicat în **Monitor.** Trecând peste faptul că George Sand jicnită cândva de Musset ar fi fost inspiratoarea acestui act necugetat, e de reţinut vigurozitatea atacurilor îndreptate din toate părţile, indiferent de vederi, împotriva ministrului care l-a îngăduit. **Charivari,** gazetă care protestase că i se dă lui Musset o sinecură, a publicat articole de sinceră indignare cu prilejul revocării. **Gamin de Paris** îl batjocoreşte pe Recurt, ministrul de interne, tutuindu-l: „Se zice că savanţilor nu le plac câteodată poeţii; dar tu, tu nu poţi invoca scuza aceasta..." **Pamflet quotidien** se ocupă de chestiune în fiecare număr şi cere „Societăţii oamenilor de litere" să răzbune jicnirea adusă întregului corp în persoana lui Musset.

Dar cel mai remarcabil strigăt de revoltă e acela pe care France Nouvelle din 16 Iunie 1848 l-a publicat sub semnătura lui Dumas:

„Sânt lucruri pe care nu le vom lăsa niciodată să treacă în umbră, fără să ne îndreptăm spre ele şi fără să le târâm în lumina pieţii publice.

Alfred de Musset, autorul **Romanţelor spaniole,** al **Spectacolului într'un fotoliu,** a cinci sau şase romane, a zece nuvele adorabile, care sânt în mintea tuturor, a douăzeci de proverbe fermecătoare care sânt pe orice masă, Alfred de Musset a fost revocat din funcţiunea sa de bibliotecar al ministerului de interne. Cine a îngăduit această incalificabilă eliminare? D-ta, domnule Recurt? Da! Dar cine eşti d-ta să te atingi de un nume ca acela pe care l-am rostit? De unde vii, că nu-l cunoşti? Cu ce drept, d-ta care eşti obligat să-ţi spui — ca să-ţi adaugi un titlu la numele d-tale — să-ţi spui „republican de o zi", cu ce drept vii d-ta, tare pe locul pe care l-ai escamotat, să răpeşti unui om de geniu locul pe care şi l-a cucerit?...

Cum vine asta! Iată un scriitor care ne-a înzestrat limba cu o poezie admirabilă; iată un poet care e fratele lui Lamartine, al lui Hugo şi al lui Byron; iată un romancier care e rivalul abatelui Prévost, al lui Balzac şi al lui George Sand; iată un autor dramatic care, cu un singur act, a făcut într'o singură zi să câştige Comedia-franceză mai mulţi bani decât îi dădeai d-ta în şase luni; iată în fine unul dintre acei cugetători care niciodată nu a sacricat demnitatea artei ambiţiunilor averii şi poziţiei; iată un geniu care n'a cerut de la oameni decât libertatea de a trăi şi de a cugeta în voie, care n'a făcut niciodată parte dintr'un club politic sau dintr'o gaşcă literară, şi se găseşte un ministru trecător şi, în treacăt, şi-i ia pentru a pune în loc pe cine? slujba care-i asigura această libertate pe care o cerea şi care nu era cel puţin **aurea mediocritas** a lui Horaţiu. O! dar slavă Domnului că sânt atâtea locuri în Franţa, să aibă toţi republicanii noştri, să aibă pentru ei, pentru fraţii lor, pentru fiii lor, pentru nepoţii lor, pentru bărbierii lor, pentru feciorii de casă, pentru cămătarii lor, şi să se găsească un poet, Alfred de Musset, căruia să vie Republica să-i ia locul!...

Poate că nu ştiu oamenii care fac asemenea lucruri că n'aveau decât un singur mijloc de a-şi transmite numele viitorului, şi anume să fi făcut tocmai contrarul de ceeace fac!

Poate că nu ştiu că există o regalitate pe care nici răscoale, nici baricade, nici revoluţii, nici republica nu o schimbă; e regalitatea gândirii şi a geniului..."

National reproduce această filipică după o lună, însoţind-o cu comentarii cu atât mai necruţătoare cu cât autorii revocării au dispărut unul câte unul în neant din pricina ignoranţei şi a incapacităţii lor.

In modestia sa, Musset i-a rugat pe prieteni să nu mai facă sgomot în jurul acestei chestiuni şi nu şi-a dat la iveală revolta în mod public decât răspunzând ministerului care-şi scuza fapta prin aceea că nu l-a revocat ci l-a pus în situaţia „să-şi reguleze" drepturile la pensie. Ce vârstă avea Musset, atunci? 38 de ani.

Toată lumea ştia că Musset o duce rău şi chiar Academia se gândia să-i vie în ajutor. De aceia în şedinţa dela 17 August 1848 i-a decernat premiul de încurajarea tinerilor poeţi săraci în valoare de 1300 de franci. Poetul simţi o lovitură şi mai puternică decât acea a destituirii şi alegând între refuz şi atribuirea sumei primite unei opere sociale, se opri la cea din urmă şi împărţi banii răniţilor mişcării din Iunie. Nu l-a jignit însă mia de franci pe care i-a dat-o statul dintr'un fond destinat despăgubirii actorilor şi directorilor de teatru loviţi de Revoluţie. Avându-se în vedere şi autorii dramatici, Musset a fost pus în fruntea listei cu suma amintită. Şi de data aceasta, opinia publică a protestat; mai ales gestul Academiei, la unul din fotoliile căreia candida Musset, a surprins. Aceasta i-a dat însă satisfacţie la 12 Februarie 1852, când l-a primit sub cupola ei. Dar această alegere nu soluţiona criza financiară a poetului care trăeşte în şi mai neagră mizerie. Abia în 1853, ministrul instrucţiuni, Hippolyte Fortoul, alături de care Musset colaborase la **Revue de Deux Mondes,** îl numeşte — fără să i-o fi cerut cineva — bibliotecar al departamentului său. Şi când să înceapă să-şi înjghebe o viaţă mai omenoasă, îl doboară boala, zace luni de-a rândul şi „în ziua de 1 Mai a anului 1857 ministrul instrucţiunii îşi pierde bibliotecarul, iar Franţa pe unul din cei mai mari poeţi".

J. B.

AZI, august 15 joi

apare numărul special de vacanţă al excelentei reviste de actualităţi

REALITATEA ilustrată

în 32 pagini ilustrate în 5 culori

— S'a pus în vânzare a II-a ediţie:

CĂRVUNARII

„Am citit cu emoţie paginile dramatice ale prea interesantei cărţi a d-lui D. V. Barnoschi"

Mihail Sadoveanu

Cultura Românească. — 40 lei

Selma Lagerlöf

MOARTEA

Moartea, prietina cea mai bună a oamenilor, veni în luna lui August, când nopţile sunt palide în lumina lunii, la casa căpitanului Uggla.

Şi astăzi se mai vede încă, în spatele casei aceştia, un parc de mesteceni subţiri, care-şi înalţă trunchiurile albe spre cer. In parcul acesta, pe-atunci tânăr şi innecat în verdeaţă, se furişa moartea stând ascunsă în timpul zilei; iar noaptea apărea albă în margine, sticlindu-şi coasa în lumina lunii.

In acele timpuri, dragostea sălăşluia în parc. Bătrânii spun că aici veneau îndrăgostiţii să găsească taină şi singurătate. Şi astăzi chiar, când mi se 'ntâmplă să trec pe lângă Berga, blăstămând urcuşul greu şi praful care te îneacă, parcul acesta cu trunchiuri albe şi zveltă mă înveseleşte, căci evocă un întreg trecut de tinereţe şi iubire.

Dar în această lună a lui August, moartea îşi făcu aici culcuşul şi vietăţile nopţii o simţiră. Nopţi de-arândul, cei din Berga auziră vulpea lătrând şi în mărul de subt fereastra căpitănesei, bufniţa se tângui jalnic. Vipera lunecă pe nisipul aleelor până la uşa casei, şi se ştie ce prevesteşte acest tăcut sol.

Şi iată că judecătorul din Munkerud, pe când se întorcea cu toţi ai lui dela presbiteriul din Bro, zări la Berga, pe la două de noapte, o candelă arzând în odaia musafirilor. Şi toţi cei care-l întovărăşeau, văzură bine în întuneric candela albă şi flacăra gălbuie. Miraţi, vorbiră de lumina aceasta, care lucea singuratecă în noaptea de vară. Atunci, râzând, zglobiile fete ale căpitanului dădură a înţelege că se petrecuse cam mult la presbiteriul din Bro, căci candelele lor erau stinse încă din luna lui Martie; iar căpitanul protestă că de săptămâni şi de luni de zile nimeni nu mai petrecuse noaptea în camera aceia. Soţia sa însă tăcu, pălind: candela aceia albă nu se aprindea decât atunci când cineva din familie avea să moară.

Nu mult după aceia, Ferdinand se cobori din pădurile dela Miază-noapte, unde-şi sfârşise măsurătorile. Se întoarse palid, slab, cu plămânii atinşi de o boală care nu iartă, şi cum îl văzu, căpităneasa înţelese că fiul ei e pierdut. Iar moartea se-apropie cu paşi din ce în ce mai hotărîţi de casa aceasta primitoare, în care mizeria şi foamea găsiseră altădată un atât de bun adăpost.

O lună mai târziu, căpităneasa, veghind în noapte, auzi o bătaie în geam; tresări mirată:

— Cine-i?

Deschise fereastra. Bufniţe şi lilieci fulgerau în lumina lunii.... Acea care bătuse însă, nu se vedea nicăeri.

— Vino, murmură ea, vino, mântuitoareo, şi uşurează pe fiul meu!

Şi-a doua zi, la căpătâiul lui Ferdinand, îi vorbea de fericirea hărăzită sufletelor după moarte.

— O, fiul meu, să nu mă uiţi când poarta minunilor ţi se va deschide. Biata maică-ta n'a ieşit niciodată din Vermland. Tu pregăteşte-i cerescul lăcaş şi vină-i întru întâmpinare când Dumnezeu o va chema la el. Atunci, pădurile de brazi nu ne vor mai umbri privirea ca aici, la Berga: zidul lor de întuneric nu ne va mai ascunde comorile lumii şi ochii ne vor rătăci în voie pe mări întinse şi câmpii scăldate în soare; iar timpul îşi va încetini zborul.

Astfel, fermecat de icoane sublime, tânărul se stinse, cu pace. Şi niciodată moartea nu fu mai frumoasă. De se plângea în jurul său, el surâdea şi lacrimile mamei lui care cădeau pe chipu-i împietrit nu erau lacrimi de durere.

Nu cred să se fi văzut vreodată o înmormântare mai minunată ca a lui Ferdinand Uggla. Intreaga natură era numai zâmbet: dansul razelor de soare, imaginea capricioasă a nourilor, snopii care împodobeau câmpurile, globurile de sticlă transparente şi aurii din grădina preotului, straturile dascălului, strălucind în cununa lor de dalii şi garoafe. Copiii semănau frunze şi petale parfumate, în calea dricului acoperit cu flori. Nu se vedeau haine cernite, nici crepuri, nici gulere mari răsfrânte, cu chenar lat. Aşa dorise căpităneasa: ca fiul ei, pierdut în bucurie, să fie urmat de-un alaiu de nuntă.

In urma sicriului, păşea Ana Stiernhoek, frumoasa logodnică a mortului, cu cununa de lămâiţă pe frunte, c'o rochie de mătase albă, cu trenă, sub vălul lung de mireasă. Indată după ea, venea căpităneasa, la braţul soţului său. De-ar fi avut o rochie bogată de brocart, ar fi îmbrăcat-o, de-ar fi avut pene şi bijuterii, le-ar fi pus, în cinstea fiului său. Dar nu avea decât biata-i rochie veche de taffetas neagră şi dantelele îngălbenite, ce văzuseră atâtea petreceri. Se împodobi deci cu ele şi voinţa sa fu respectată de toţi cei care alcătuiau convoiul. Perechile urmau una după alta, — femeile cu paftale şi agrafe strălucitoare, şiraguri de perle lăptoase, brăţări de aur, dantele şi panglici; pe umeri cu şaluri de crêpe de chine primit în dar de nuntă; bărbaţii în vestă de catifea sau brocart, haină cu guler înnalt şi butoni auriţi.

Dar deşi erau gătiţi ca de sărbătoare, toţi ochii se umeziră de lacrimi, pe când se 'ndreptau spre groapă, în cântecul clopotelor. Şi lacrimile nu erau numai pentru cel mort ci şi pentru ei, cei vii. Iată mirele, întins în sicriu, iată mireasa şi iată-i şi pe ei, bărbaţi şi femei, gătiţi şi împodobiţi şi sortiţi totuşi întristării şi morţii.

Numai căpităneasa nu plângea.

După ce rugăciunile conteniră şi groapa fu astupată, cortegiul se risipi şi ea rămase singură cu Ana Stiernhoek.

— Ascultă, zise ea copilei: am făcut Domnului o rugă: „Doamne, i-am zis, sloboade moartea să vie şi să-mi răpească fiul spre a-l conduce în lăcaşul de veci. Implineşte-mi voia, Doamne, şi ochii mei nu vor vărsa decât lacrimi de bucurie. Il voiu întovărăşi până la groapă, cu alaiu de nuntă şi voiu sădi pe mormântul lui trandafirul care-mi înfloreşte în fiecare an fereastra". Şi fiul meu a murit. Şi am vărsat lacrimi de bucurie. Ana, ştii tu pentru ce am făcut ruga aceasta lui Dumnezeu?

Ridică ochii; tovarăşa ei sta palidă şi neclintită. Poate că în clipa aceasta Ana Stiernhoek se silea să înăbuşe vocile lăuntrice care începuseră să-i şoptească că de-acum înainte e liberă.

— E vina ta, urmă căpităneasa.

Copila se prăbuşi la pământ, dar nu răspunse nimic.

— Da, vina ta, Ana. Altădată erai trufaşă şi capricioasă le jucai cu inima fiului meu, îi dădeai speranţe, apoi îl desnădăjduiai. Poate că pe-atunci banii tăi ne erau tot atât de dragi ca şi fiinţa ta. Dar te-ai întors spre noi: ai devenit dulce şi supusă, blândă şi curajoasă şi ne-ai învăluit în dragoste; ai pogorît fericirea între noi; ai fost providenţa bieţilor oameni, ce te adorau ca pe Dumnezeu. Totuşi, mai bine-ar fi fost să nu te fi întors niciodată. N'aşi fi ajuns să mă rog Domnului să scurteze viaţa fiului meu! La Crăciun, ar fi putut încă suporta durerea de a te pierde; dar acum, când ştia să te preţuiască, ar fi suferit prea mult. Şi fii încredinţată că niciodată n'aşi fi consimţit să-l întovărăşeşti viu, în bisericuţa aceasta din Bro, în haina de mireasă, pe care ai îmbrăcat-o pentru înmormântarea lui. Căci inima-mi spusese că nu-l iubeşti. Socoţi tu că nu ştiu a recunoaşte chipul iubirii, acolo unde se află şi unde nu? Nu, nu-l iubeai. Te-ai îndreptat spre noi din milă. Şi m'am rugat fierbinte lui Dumnezeu să-mi iee fiul, înainte de a i se fi arătat adevărul, sau de a fi fost eu nevoită să-i deschid ochii, sfâşiindu-mi inima. Inţelegi acum pentru ce-am mulţămit lui Dumnezeu?

Părea că aşteaptă un răspuns, dar copila asculta şoaptele sufletului său şi nu putea încă vorbi.

Atunci căpităneasa strigă:

— Ah! Fericiţi sunt acei care-şi pot plânge morţii şi 'neacă mormintele 'n lacrimi!

Ana, cu mânile apăsate pe inimă, îşi amintea de noaptea aceia de iarnă, în care jurase pe dragostea ei tânără să devie mângâierea şi sprijinul acestei sărmane familii. Oare Domnul nu voia să-i primească sacrificiul? Şi nici dacă va merge până la istovirea abnegării, nu-i va binecuvânta fapta?

— Şi ce-ar trebui ca să-ţi poţi plânge fiul ? întrebă ea.

— Ar trebui să nu mai dau crezare ochilor mei. Ar trebui... ah! ar trebui să mă conving de iubirea ta!

Copila se ridică, cu ochii strălucind de exaltare. Işi smulse vălul de mireasă şi-l întinse pe mormântul proaspăt, se despoie şi de cunună şi-o puse peste văl.

— Dacă-l iubeam! Priveşte! strigă ea. Ii dăruiesc pe veci cununa şi vălul. Sunt mireasa lui. Şi niciodată nu voiu fi a altuia.

Căpităneasa rămase o clipă mută, apoi, deodată, trupul i se frânse în hohote de plâns şi lacrimile izvorîră, lacrimi adevărate, lacrimi de durere.

Şi moartea se cutremură văzând aceste lacrimi şi lunecând peste zidul după care se pitise, dispăru între grămezile de grâu, ce se pierdeau în depărtări.

In româneşte de A. POPIŢ

Din Ricarda Huch [1]

Uniţi

Nu subt cer, pe zei jurat-am
Sfânta noastră legătură.
Totuşi noi prin ele sùntem
Doar o inimă şi-o gură.

De la unul pân'la cellalt
Nici o vorbă nu răsună.
Pentru viaţă, pentru moarte
Suntem gata împreună.

De trăim: avem norocul,
Care zace'n el închis.
De murim: ce pot să-şi zică
Două suflete — s'a zis.

Rime de dragoste

I

O, când vorbeşti, ce dulce farmec semeni!
Cuvântul pare 'n glasul tău sonor
Ca visul de copil cernut pe leagăn,
Ca steaua, ce pluteşte într'un nor,
Ca perlele pe-un gât, ce te'nfioară,
Ca nuferii pe unde liniştite,
Ca balsamul de flori în vânt de seară,
Ca un sărut pe buze umezite.

II

Desigur, nu degeaba frumuseţea
Şi-a pus pe chipul dragului cununa:
Ca prunc, fu botezat cu rouă dulce,
Iar naşi îi fură soarele şi luna.
Şi soarele i-a pus în ochi scântei,
Că mii de inimi ard când cată'n ei.
Pe gură îl sărută mândra lună,
Iar când zâmbeşte, stelele răsună.

III

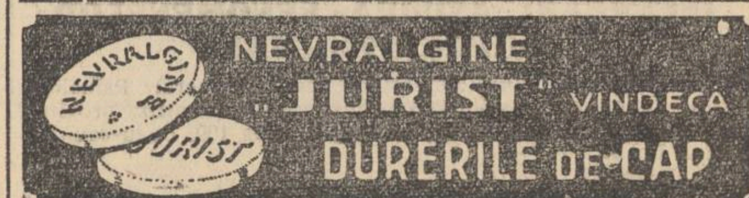
O, încetează, dragule 'ncetează
Şi nu mă săruta cu dulcea-ţi gură!
Ce-ajută un sărut din clipa asta
In clipa care vine şi te fură?
— Dar nu de-aceia te sărut, copilo,
Să-ţi dau curaj, sau să ajut iubirii.
Se-acaţă'n sărutarea mea de tine
Tot sufletul cu teama despărţirii.

IV

Adânc e-abisul dintre noi
O, nu'ncerca să-l sari nebun.
Nici un cuvânt nu pot să-ţi spun
Şi sufletul mi-e jar greoi.
Ci doar apleacă-te şi stăi
Să văd adânc în ochii tăi
De-s ca şi-atuncea tot căprii
De când plângi lacrimi mii şi mii.

EUGEN RODIE

1) Mare romancieră şi renumită liriciană germană propusă în anul acesta pentru premiul Nobel.





Cronica ştiinţifică

Un nou izvor de energie

Dintre diferitele mijloace care stau la dispoziţia tehnicei moderne pentru producerea de energie, cele mai frecvente au la bază utilizarea puterii unei căderi între două înălţimi diferite. La căderile de apă se utilizează diferenţa de înălţime a nivelului apei de-asupra şi dedesubtul turbinei; la electricitate, diferenţa de potenţial; la maşinile cu aburi, diferenţa între temperatura de vaporizare şi cea de condensare, etc.

Acum câţiva ani dr. Beuer din Germania, a pus problema utilizării ca izvor de energie a diferenţei de temperatură între straturile dela suprafaţă şi cele dela fund ale mărilor tropicale. Astăzi, în Franţa, Barjot continuă încercările începute, căutând însă să transforme în energie diferenţele de temperaturi ale mărilor şi fluviilor arctice.

Se ştie că ghiaţa, fiind mai uşoară decât apa, pluteşte la suprafaţa ei, servind în acelaşi timp ca strat protector pentru restul apei. Astfel, chiar în ţările nordice sub pătura oricât de groasă de ghiaţă, există apă în stare lichidă, deci cu o temperatură mai mare decât 0°. In regiunile polare putem avea o diferenţă de temperatură dé 40° C—şi chiar mai mult—între aer şi apa de desubtul ghieţii. Cum s'ar putea transforma în energie această mare diferenţă de temperatură?

Barjot propune o maşină cu aburi în care să se înlocuiască vaporii de apă cu vaporii lichidelor care fierb la temperaturi scăzute. S'ar putea folosi cu succes hidrocarbura propan, care fierbe la —37° C şi care la 0° dă vapori supraîncălziţi. Dacă s'ar umple cazanul unei maşini cu aburi cu această hidrocarbură, ea ar putea fi transformată în vapori supraîncălziţi cu ajutorul apei care se găseşte la o temperatură de 0° sub stratul de ghiaţă. Aceşti vapori ar pune maşina în mişcare şi, la eşire, dând de temperatura de —37° a aerului s'ar condensa şi ar putea fi introduşi din nou în cazan.

Pe această cale se poate obţine o mare cantitate de energie utilizabilă în scopuri tehnice.

Dacă gerul scade şi temperatura aerului se ridică s'ar putea recurge la o altă hidrocarbură, butanul, care fierbe la —17°. Bine înţeles că în lunile de vară ale regiunilor polare ar trebui să se recurgă la alte mijloace motrice.

Petele solare şi temperatura

Creşterea simţitoare a temperaturii dintre 15 şi 20 Iunie a coincis cu apariţia a două mari focare de activitate pe suprafaţa soarelui, în 18 Iunie. Unul s'a manifestat printr'o pată izolată, mare şi frumoasă, celălalt printr'un grup format dintr'o pată mare însoţită de un şir de pete mici care mergeau paralel cu ecuatorul solar pe o întindere considerabilă, atingând aproape 1/5 din discul solar în 24 Iunie. Aceste două grupe de pete se puteau vedea cu ochiul liber din 21 Iunie.

E remarcabil că în epocile de mare activitate solară se observă adesea pete vizibile cu ochiul liber, dar foarte rar se întâmplă să apară două grupe dintr'o dată.

Când aceste pete descresc simţitor sau când dispar, temperatura scade şi, de obicei, survin perturbări atmosferice în diferite puncte ale globului terestru, mai cu seamă în nordul Oceanului Atlantic şi în vestul Europei.

O nouă expediţie antarctică

La 1 August a părăsit Londra, îndreptându-se spre Antartic, o nouă expediţie britanică. E condusă de Sir Douglas Mawson, unul din cei mai experimentaţi exploratori polari, căci a luat parte la explorarea Schackleton în 1908—1909 şi a condus expediţia din 1912—1913 spre ţinutul Adelia. Programul acestei noi întreprinderi cuprinde, în partea întâi a campaniei, explorarea zonei polare australe în sudul Atlanticului şi al Oceanului Indian, între 0° şi 90° de longitudine Est (faţă de meridianul Greenwich). Această regiune a rămas cu desăvârşire necunoscută. Pe o distanţă de 6200 kilometri ce se întinde dela vest spre est, hărţile ne reprezintă aci doar două fragmente de coaste de o mică întindere, ţinuturile Enderby şi Kemp, pe când vestul e figurat în alb. In partea a doua a campaniei Sir Douglas Mawson şi-a propus să-şi continue cercetările pe care le-a început cu mut slucces în 1912—1913 spre continentul antartic.

Expediţia e îmbarcată pe *Discovery*, vechiul vas al lui Scott condus de căpitanul Davis, un marinar încercat în materie de navigaţie antarctică. A comandat vasul în expediţia precedentă a lui Mawson şi în aceia a lui Schackleton.

Sir Douglas Mawson e însoţit şi de doisprezece naturalişti pe lângă alţi specialişti de tot felul cari nu sânt la prima lor întreprindere.

Discovery s'a îndreptat spre Cap şi-şi va începe campania la sfârşitul primăverii antarctice a anului 1929, adică în Noembrie.

F. NICA

A apărut:

INCERCĂRI ASUPRA FENOMENELOR PSIHICE ANORMALE

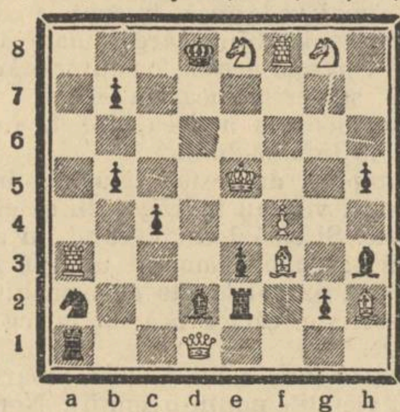
de ing. Henry Tillman. Membru al Instit. General Psihologic Paris. De vânzare la librăriile din Capitală. Pentru provincii contra ramburs pe adresa: Şaraga, Uranus 109. Bucureşti Volumul Lei 75.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 244

de **C. S. Kipping**, Wednesbury (Anglia).
(„L'Echiquier" 1929)

Negru (12 figuri)
Rd8, Ta1 şi é2, Ca2, Nd2 şi h3, Pb5, b7, c4, é3, g2 şi h5.



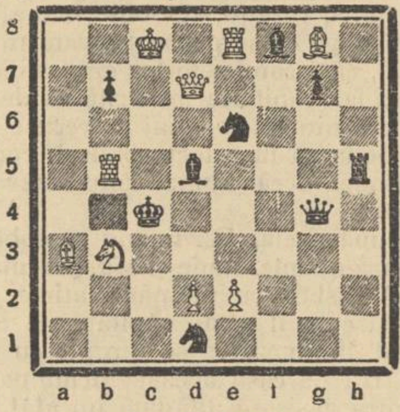
Alb (9 figuri)
Ré5, Dd1, Ta3 şi f8, Cé8 şi g8, Nf3 şi h2, Pf4.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 245

de **J. L. Millins.**
(Premiul I la concursul lui „Granthm Jurnal" 1927)

Negru (9 figuri)
Rc4, Dg4, Th5, Cd1 şi é6, Nd5 şi f8, Pb7 şi g7.



Alb (9 figuri)
Rc8, Dd7, Tb5 şi é8, Cb3, Na3 şi g8, Pd2 şi é2.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 97

In marele concurs internaţional de şah din Karlsbad, care se joacă acum, se găseşte în frunte, după runda a 8-a, maestrul Spielmann, care a câştigat 7 partide şi a făcut una remisă. Dăm aci una din frumoasele sale partide.

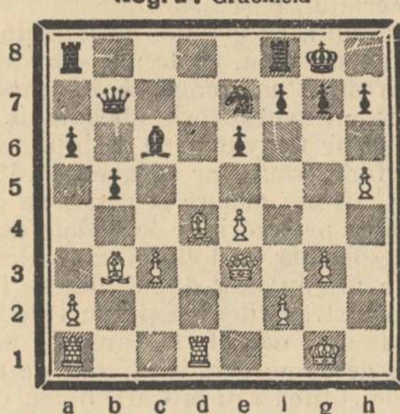
Alb : R. Spielmann. **Negru : E. Gruenfeld.**

Gambitul damei.

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d5×c4 ;4. é2—é4! mult mai tare ca é3. 4..., c7—c5; 5. Cg1—f3, c5×d4; ; 6. Cf3×d4, a7—a6 ; 7.Nf1×c4, Nc8—d7; 8. 0—0, Cb8—c6; 9. Cd4—f3, alb nu vre să uşureze jocul negrului prin schimbul de piese. 9..., Dd8—c7; 10. Dd1—é2, Nf8—d6; 11. Tf1—d1, Cg8—é7; 12. Nc1—é3, Cc6—é5; 13. Cf3×é5, Nd6×é5; 14. g3—g3, Nc5×é3; prin această mutare negrul dă adversarului avantajul celor doi nebuni, dar închide linia c şi înrăutăţeşte întrucâtva poziţia pionilor albi. 15. b2×c3, Cé7—g6; 16. Nc4—b3, 0—0; pionul din c3 nu putea fi luat, căci alb ar fi jucat Nd4 urmat de N×g7 şi câştigul albelor ar fi fost neîndoios. 17. Né3—d4, b7—b5; negru ar fi trebuit să se apere prin Tfd8 sau Nc6; slab ar fi fost é5, căci ar fi urmat: Nb6, D×b6; T×d7, Tad8; Tad1, etc. 18. Dé2—é3, Nd7—c6; 15. h2—h4! Dc7—b7; în urma acestei mutări, alb câştigă forţat; necesar ar fi fost h5, dar nici aceasta n'ar fi avut ca rezulat decât prelungirea partidei. 20. h4—h5, Cg6—é7.

Situaţia partidei după a 20-a mutare a negrului.

Negru : Gruenfeld



Alb : Spielmann

21. Nd4×g7, acest sacrificiu decide imediat câştigul partidei pentru alb. 21..., Rg8×g7; 22. Dé3—g5+, Cé7—g6; orice ar face negrul, nu mai poate scăpa de mat; la Rh8, ar fi urmat Df6+, Rg8; h6, etc. 23. h5—h6+ şi negru abandonează, căci la Rg8 sau h8 urmează Df6 cu mat inevitabil.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Filosoful italian Benedetto Croce este socotit astăzi ca unul din cei mai originail şi mai profunzi cercetători în domeniul problemelor de estetică.

Două din studiile sale,* Inuiţia pură şi caracterul liric al artei, *cum şi* Caracterul de totalitate al expresiunii artistice, *traduse în româneşte de d. H. Blazian care le-a păstrat vioiciunea stilului, au apărut în* Biblioteca DIMINEAŢA *No. 113, însoţite de un luminos cuvânt introductiv asupra lui Benedetto Croce şi asupra operei lui, scris de d. Tudor Vianu. Preţul 8 lei.

„Aş vrea să ştiu"

L. M. FALCIU

Care este teoria lui Einstein, ce cuprinde şi ce să citesc pentru a o putea înţelege?

Teoria relativităţii, a lui Einstein este cu mult prea complexă şi vastă, pentru a putea fi accesibilă persoanelor lipsite de înalte cunoştinţe de fizică şi matematică. Chiar cei, care posedă bine ca specialişti, matematicile superioare, fără a fi complect iniţiaţi în ultimile teorii ale fizicei moderne, sau viceversa, fizicienii care nu stăpânesc suficient aparatul matematicelor înalte, nu sunt capabili să înţeleagă bine această teorie. Popularizarea noţiunilor, pe care ea le dezbate şi a rezultatelor, pe care le deduce, este extrem de anevoioasă, întâi pentrucă demonstraţiile sunt foarte abstracte şi lipsite de posibilitatea unor suporturi intuitive şi apoi fiindcă rezultatele teoriei sunt atât de paradoxale, încât contrazic aproape bunul simţ şi experienţa curentă.

Totuş, pentru a vă iniţia în linii mari, în cadrul general şi în noţiunile fundamentale ale teoriei relativităţii, vă recomandăm ca încercări de popularizare mai reuşite, în primul rând însăşi broşura autorului tradusă şi în limba franceză şi intitulată: **„Asupra relativităţii restrânse şi generale"**, apoi popularizările în franţuzeşte ale lui Lucien Fabre, Gaston Moch şi Abatele Moreux. In limba română au apărut ca încercări de popularizare asupra teoriei lui Einstein, broşura d-lui dr. D. Negru (edit. Cartea Românească) şi traducerea din limba germană a celor şase prelegeri ţinute de Dr. F. Beer.

N. STAVRESCU, Galaţi.

Cine a inventat moneda metalică şi când?

Moneda metalică cu efigia oficială a statului apare pentru întâia oară în istorie abia în veacul al VII-lea înainte de Christos în oraşele greceşti din Asia Mică. Aci s'au emis monede de aur şi apoi de argint, cu greutatea şi compoziţia garantată, destinate exclusiv să serviască ca bani. Utilizarea acestor metale preţioase ca valoare de schimb, este însă mult mai veche şi exista încă cu o mie de ani înainte de Christos la popoarele din Asia, însă nu pentru monede cu efigie oficială, ci mai mult sub formă de bare şi inele cu o greutate determinată numai în mod aproximativ.

Ţ. N., Loco

Ce este masohismul?

Sub numele de „masohism" se înţelege o perversiune morală, caracterizată prin dorinţa bizară a subiectului de a fi maltrat şi brutalizat de o altă persoană, savurând ca un suprem deliciu aceste chinuri, pe care şi le impune voluntar. Spre deosebire de obiceiul flagelării ascetice, practicate în special în evul mediu de mulţi călugări creştini şi astăzi de unele secte religioase asiatice, masohismul nu urmăreşte o automartirizare în vederea unui scop religios, ci reprezintă o deformare morală rezultată dintr'o stare psihologică morbidă, având adesea la bază un substrat de sexualitate patologică. In aceeaş ordine de idei, masohismul se prezintă ca o tendinţă direct opusă „sadismului", o altă perversiune caracterizată prin satisfacţia deosebită a subiectului de a tortura pe o altă persoană prin cele mai variate şi mai rafinate chinuri.

Denumirea de masohism derivă dela numele scriitorului polonez Sacher Masoch, care în una din operele sale literare, a descris cu o deosebită măestrie un personaj atins de această boală sufletească.

Dr. M. Branov-Bălţi.

De unde provine cuvântul „clasic"?

Dela cuvântul latinesc *„classici"*, denumire dată în Roma antică cetăţenilor din clasa cea mai înaltă. Ulterior în secolul al II-lea după Christos, scriitorul erudit roman Gelliuş întrebuinţează pentru prima oară expresia „clasici", aplicând-o în sens figurat literaţilor şi scriitorilor fruntaşi. După el, acest termen a rămas consacrat în domeniul literaturii şi al artei, pentru a desemna caracterul superior al unor opere mature şi definitive.

FRANC-Iaşi.

Ce deosebire este între „sinceritate" şi „francheţă"?

In limbajul curent aceste două cuvinte trec ca sinonime. Pentru a diferenţia totuşi noţiunile ce le reprezintă, reproducem o distincţie interesantă stabilită de un subtil scriitor francez între „sinceritate" şi „francheţă".

Sinceritatea ar consta, după acesta, în a nu spune decât ceeace e adevărat, în timp ce francheţa se caracterizează printr'o mărturisire complectă şi totală a adevărului. Ca să fii sincer e suficient să nu spui nici o minciună, putând însă să nu exprimi unele adevăruri. Omul franc însă e obligat a spune tot adevărul ce-l cunoaşte într'o anumită chestiune. Francheţa *vorbeşte singură*, sinceritatea *răspunde numai*.

Evident, această distincţie, deşi interesantă, nu este absolută.

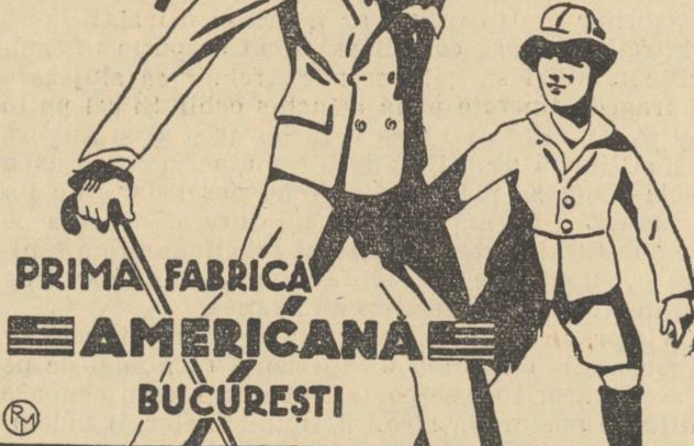
L. R., Egon-José-Inquietus.

Ce deosebire este între „fatalism" şi „determinism"?

Fatalismul consideră soarta omului şi a lumii ca fixată şi predestinată în mod absolut şi în toate amănuntele de o providenţă superioară, împotriva căreia voinţa omenească este complect neputincioasă de a reacţiona.

Determinismul, deşi socoteşte evenimentele determinate de o sumă de factori de care depind direct sau indirect, nu consideră însă inutil şi neeficace rolul intervenţiei omeneşti. Dinpotrivă, voinţa omenească luminată de o cunoaştere exactă a diferiţilor factori sufleteşti şi exteriori, ce determină situaţiunile şi evenimentele, poate modifica într'o mare măsură aceste situaţii, evident în cadrul legilor evoluţiei şi al posibilităţilor naturale.

Amândouă aceste doctrine sunt opuse teoriei liberului arbitru, care susţine complecta libertate şi independenţă a voinţei omeneşti faţă de orice factor intern sau extern. Efectele morale ale fatalismului şi determinismului sunt contrarii: pe când determinismul crează o stimulare a activităţii omeneşti, fatalismul dimpotrivă conduce la o absolută inerţie şi pasivitate.



Curiozităţi

20.000.000 de aparate radiofonice

După o statistică din Iulie 1929, sânt în funcţiune pe întreg globul aproape 20.000.000 de aparate de radio. Dintre acestea, o jumătate se află în Statele-Unite ale Americei, fapt datorit probabil gratuităţii recepţiei radiofonice în America.

E de remarcat că statele în care numărul aparatelor de radio este relativ redus, au totuşi cele mai puternice posturi de emisiune. Aşa, de pildă, Rusia şi Finlanda posedă posturi de 40.000 Waţi.

Europa are peste 200 de posturi de emisiune.

O plantă electrică

In lumea imensă a planelor s'a găsit una încărcată cu electricitate. Aparţine familiei Phytolaceelor şi datorită însuşirii ei deosebite poartă numele de **Phytolaca electrica.** Electricitatea îi slujeşte acestei plante ca mijloc de apărare. Dacă vrei să-i rupi o ramură simţi o comoţie asemenea aceleia pe care ţi-o produce atingerea unei butelii de Leyda încărcate. Caracteristic e şi faptul că planta posedă şi un câmp magnetic, variabil în cursul zilei: noaptea se reduce aproape cu desăvârşire, iar la ora 14 atinge maximum. Incărcarea electrică a plantei de care ne ocupăm mai variază cu electricitatea atmosferică, înainte de furtună fiind excesiv de crescută. Se pare că animalele percep de la distanţă câmpul magnetic al acestei ciudate buruieni.

Preţul unei convorbiri cu Dumas-tatăl

Se ştie că Alexandre Dumas-tatăl îşi compunea extrem de repede romanele.

Bouffé, un cunoscut actor şi bun prieten al romancierului veni într'o zi să-l vadă. La plecare Dumas îi spuse:

„Dragă Bouffé, nu-ţi fac nici un reproş, dar convorbirea pe care am avut-o mă costă o sută de franci

„Te miri; cu toate astea nu-ţi spun decât adevărul. Fă tu socoteala. Lucrez acum la un roman în două volume. Dintre acestea, unul, pe care l-am dat gata în mai puţin de douăzeci şi patru de ceasuri, e sub tipar; al doilea va ajunge sub tipar mâine dimineaţă. Aceste două volume sânt plătite cu 4000 de franci, ceea ce înseamnă că atunci când nu ţin tocul în mână pierd o sută de franci. Cât priveşte punctuaţia, o las în seama tipografului. In chipul acesta câştig două minute de fiecare pagină, adică opt minute pe oră; şi aşa pot scrie şase pagini mai mult pe zi".

Divorsul şi coloarea părului

Un statistician american — trebue să fii american ca să faci asemenea statistici — a publicat de curând o lucrare din care reies următoarele constatări:

Printre femeile care se despart de bărbaţii lor cele mai numeroase sânt brunele. Ele reprezintă aproape şaptezeci la sută din candidatele la ruperea cătuşelor conjugale.

Urmează apoi blondele căruia statisticianul nostru le atribue mai multă blândeţe şi spirit de conciliare.

Cât despre femeile roşii, sânt foarte rare cazurile când pledează împotriva soţului. In consecinţă cu astfel de femei poţi avea cele mai multe şanse pentru o căsnicie bună.

Dar statistica în chestiune nu şi-ar găsi oare explicaţia numai în proporţia relativă a femeilor brune, blonde şi roşii?

Chirurgie preistorică

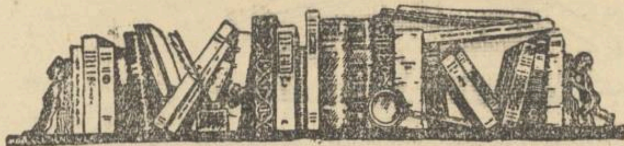
Nu departe de Southampton s'a găsit un craniu căruia preistoricii englezi îi atribue o vechime de douăzeci de mii de ani.

El prezintă, cum susţin aceşti savanţi, ciudata particularitate a urmelor unei operaţiuni chirurgicale. Această operaţiune ar fi fost făcută cu ajutorul unor instrumente de silex, rudimentare fără 'ndoială dar destul de ascuţite ca să poată tăia osul craniului.

De altminteri, cutia craniană aflată la Southampton nu e singura de acest gen. In destule morminte preistorice s'au găsit cranii care au suferit operaţiunea trepanului.

Chirurgii de acum douăzeci de mii de ani erau deci destul de îndemânatici.

Cărţi şi Reviste



ERNST GLAESER: Jahrgang 1902
(Gustav Kiepenheuer Verlag. Berlin, 1929) *)

Apariţia operelor inspirate de războiul mondial a devenit cu totul obişnuită în ultima vreme. Ernst Glaeser introduce o notă originală în această bogată literatură cu lucrarea *Jahrgang 1902*. In romanul său războiul este înfăţişat prin prisma unor copii de doisprezece ani, adică aşa cum îl trăeşte şi-l judecă generaţia născută în anul 1902. Urmărim o serie de copii în viaţa la izbucnirea conflictului mondial. Ii vedem apoi prinşi la izbucnirea conflictului mondial. Ii vedem apoi prinse în mirajul entuziasmului naţionalist şi, în cele din urmă, cuprinşi de îndoială în faţa unui război, ce nu se mai termină şi pe care nu-l pricep.

Fiecare nouă victorie trâmbiţată în discursuri patriotice le apare tot mai mult acoperită de doliul, ce-l simt crescând în jurul lor. Şi la chinul moral se adaugă cel fizic, prin accentuarea tot mai simţitoare a foametei.

Glaeser fixează astfel în întregime tragedia adolescenţei generaţiei 1902 cu o rară putere evocatoare.

B.

Romanul unguresc în Ardeal

D. Ion Chinezu continuă cu publicarea, în revista clujană *„Societatea de mâine"* a studiului întitulat: „Aspecte din literatura maghiară în Ardeal" (1918-28). Despre studiul d-lui Chinezu ne-am mai ocupat într'unul din numerele noastre trecute, relevând caracteristicile nuvelei maghiare ardeleneşti. Astăzi vom înfăţişa, după d. Chinezu, preocupările romanului maghiar printr'unul din reprezentanţii lui mai de frunte.

„Printre aceia care deschid orizonturi noui în viaţa ungurească din Ardeal, spune d. *Ion Chinezu*, trebue amintit în rândul întâiu episcopul reformat al Clujului, *Alexandru Makkai*. Prelatul protestant aduce în înalta demnitate bisericească, ocupată până în 1921 de cunoscutul esseist Ladislau Ravasz, prestigiul unei vaste activităţi pastorale, ştiinţifice şi literare.Makkai este tipul episcopului modern, cu sufletul deschis pentru crizele spirituale ale generaţiei de azi, pe care le urmăreşte cu o înţelegere suplă şi cu o pregătire sociologică impresionantă. Nu intră în cadrul acestei lucrări să vorbim despre scrierile sale teologice şi istorice, despre conferinţele sale care toate au un răsunet ce trece mult dincolo de zidurile bisericii şi oferă material de meditaţie şi de orientare în toate problemele vieţii ungureşti, dar amintim şi aici cartea care a adus o limpezire a problemei Ady, cartea întitulată „A magyar fa sorsa" (Soarta copacului maghiar). Cartea aceasta e mai mult şi altceva decât o critică literară. E cea mai izbutită încercare de integrare a poeziei lui Ady în complexul organic al culturii ungureşti. Faţă cu adversitatea anacronică a detractorilor înapoiaţi, faţă cu entuziasmul celor care l'au iubit pe acest crainic al vremurilor noui numai pentru valoarea intrinsecă a poeziei lui, Makkai înalţă cazul Ady la rangul unei probleme a rasei, raportându-o mai ales la generaţia tânără.

In orientarea vieţii literare, spiritul de sinteză al episcopului ungur a adus lumini noui, în lămurirea programelor literare, în definirea rostului cultural al maghiarimei ardelene ca şi în delimitarea raporturilor faţă de Ungaria, cuvântul lui cu autoritate este ascultat şi urmat. El este unul dintre susţinătorii transilvanismului, care din faza de lirism în care se găseşte la Benedek, de ex., la el devine un program hotărnicit cu toate argumentele raţiunii.

In literatură Makkai a debutat, încă prin 1912, cu un volum de versuri. Au urmat apoi câteva volume de nuvele — din care reţinem „Elet fejedelume" (Impăratul vieţii) şi „Megszlalnak a kovek" (Pietrele grăesc) — şi două romane: „Ordogszekér" (Calul dracului) şi „Agnes" (Agneta).

Dacă am vrea să rezumăm într'un singur cuvânt tot ce avem de spus despre literatura lui Makkai, ar trebui să scriem cuvântul acesta: raţionalism. Raţionalism care despică şi analizează, care rezolvă conflictele morale — văzute totdeauna în ecuaţii — cu perspicacitate de matematician. Scriitorul e totdeauna dublat de teolog, de teologul protestant se 'nţelege, ceeace înseamnă că tendinţa etică, urmărită cu claritate geometrică, nu se sprijină niciodată pe un fond de misticism. Astfel Isus din „Impăratul vieţii", de pildă, e văzut numai ca om, Magdalena vede numai fantoma lui Hristos ridicându-se, în coloana de neguri, dintre morminte. Acest raţionalism etic este firul roşu şi în nuvelele istorice din volumul „Megozolalnak a kovek" (Pietrele grăesc). Un episod din viaţa principelui Gabriel Bethhlen ne va arăta cum dominatorul trebue să-şi urmeze, implacabil şi chiar cu preţul fericirii lui, drumul pe care i-l croeşte soarta capetelor încoronate, cum seninătatea în faţa morţii este o prerogativă şi o obligaţie domnească. Invăţatul Ioan Cseri, întors din Olanda cu visul unei academii pe care vrea s'o înfiinţeze la Alba-Iulia, se sbate în mrejele intrigilor de la curte până când cade doborît de oftică şi, când nu reuşeşte la Alba-Iulia, se hotărăşte să plece la Cluj, s'o ia, acolo, de la început; apologie a încăpăţânării eroice a cărturarului vizionar. Mihail Apofi este smuls din liniştea conacului său tihnit şi făcut cu de-a sila principe al Ardealului: porunca, raţiunea vremii impune, după nebuniile lui Gheorghe Racoczy al II-lea, un principe liniştit, fără veleităţi politice.

Fără îndoială, această curiozitate de cazuist pasionat de deslegarea unei probleme etice l-a dus şi spre tema dificilă pe care îşi propune s'o rezolve în opera sa de căpetenie, romanul *„Carul dracului"*. Conflictul între instinctualitatea oarbă şi legile eterne ale moralei constitue axa acestui roman. Care este atitudinea eticei creştine faţă de desfrâul ce ia proporţiile nebuniei? Poate fi vorba aici de iertare, sau singura soluţie posibilă este aceea a condamnării? Ce este mai nemărginit: întunecimea păcatului sau adâncimea milei? Acestea sunt întrebările pe care autorul le urmăreşte în cadrul unei vaste panorame a începutului secolului al XVII-lea. Eroina romanului, Ana Bathorry, poartă în sânge fermenţii depravării, moştenirea teribilă a unei vechi familii, care a dat mulţi oameni însemnaţi, dar şi multe cazuri de cruzime isterică. Ajunsă, la vârsta de 12 ani, în cetatea Ecsed, din părţile sătmărene, şi crescută aici, în umbra unchiului său, Ştefan Bathory, care, ţintuit de jeţ, ispăşeşte păcatele unei tinereţi furtunoase în sumbre meditaţiuni, copila orfană, de o frumuseţe demonică, lăsată de capul ei, alunecă zi de zi pe panta păcatului. Orgii tăinuite în tovărăşia aprozilor şi a slugilor, sugestiile nefaste ale unui gravor libertin — epavă aruncată spre acest capăt de lume de ultimele valuri ale renaşterei italiene — apropierea primejdioasă a fratelui său: toate aceste regisate din umbră cu un calcul satanic de mătuşa ei care urmăreşte o răzbunare teribilă, îşi produc efectul. In sufletul împovărat de eredităţi şi otrăvit de hoinăreli prin labirintul de trestii din mlaştinile nesfârşite ce înconjoară cetatea, încolţeşte păcatul monstruos: Ana devine iubita fratelui său. Sinucideri, asasinate punctează drumul ei, lanţ neîntrerupt de crime. Şi totuşi, femeea aceasta nu poate fi condamnată, căci nenorocirea ei e mai mare decât păcatul şi ea este o unealtă oarbă în mâna destinului care, prin ea, se răzbună pentru păcate ancestrale. Semănând dezastre pe unde trece, ea este mai nefericită decât toate victimele ei, fiindcă, incapabilă de a se înfrâna, de a face binele, îşi dă seama, totuşi, de grozăvia vieţii ei perverse... Şi în adâncul acestui suflet bolnav se aprinde, deodată, timid, o scânteie de curăţie şi nobleţe: dragostea dureroasă, umilă, pentru boerinaşul Gabriel Bethlen, în care, cu strania perspicacitate a celor decăzuţi, întrezăreşte sufletul aţintit spre culmi. Toată nădejdea absurdă a vieţii ei ticăloase o pune în această dragoste cerşită care, singură, ar mai putea-o mântui. E însă prea târziu. Bethlen este logodit, iar Ana, desnădăjduită, cade din nou în infernul din care s'a ridicat pentru o clipă.

Intre aceşti doi poli, Gabriel Bethlen şi Ana Bathory, cel dintâi reprezentând momentul culminant al vieţii maghiare din această epocă, celălalt ultima treaptă a decăderii — se întinde bogata frescă a secolului al XVII-lea: figura cioplită din piatră a bătrânlui feudal Ştefan Bathory, străjer puternic al protestantismului, predicatorul Czeglédy a cărui asprime întunecată şi iudaică contrastează atât de violent cu blândeţea şi duioşia preotului tânăr Paul, silueta masivă a lui Bocskai în neobosită luptă pentru cauza reformaţiunii, figura de desfrânat a tânărului principe Gabriel Bathory, curteni, căpetenii de oaste şi umanişti, studiaţi cu migala răbdătoare a omului pasionat de detalii şi îndrăgostit de epoca aceasta de înflorire a protestantismului. In fond, subliniind toată forfota asta de viaţă ardeleană, umbrele uriaşe ale celor două puteri încleştate în lupta pe viaţă şi pe moarte: Viena şi Sublima Poartă.

Makkai a urmărit pas de pas, cu fină şi iertătoare pătrundere psihologică zigzagurile păcatului şi nebuniei, a construit cu mână de sculptor câteva figuri puternice, a imprimat romanului culoarea istorică, arhaizând uneori chiar exagerat, astfel încât, cu toate lipsurile lui (acţiunea nu e îndeajuns de concentrată în jurul eroinei, în deosebi în partea a doua unde descrierea luptelor religioase şi politice ia proporţii prea vaste), „Carul dracului" ni se pare — spune d. Ion Chinezu — cel mai isbutit roman istoric din literatura maghiară ardeleană a celor zece ani de care ne ocupăm".

D. Ion Chinezu mai studiază în acest număr al revistei amintite romanele lui Carol Kos şi Gheza Tabéry.

Interesant şi instructiv, bogat informat şi cu largi analize ale operelor şi autorilor citaţi, studiul d-lui Ion Chinezu este aşteptat să apară în volum, spre a fi mai bine cercetat de către cei pe care îi interesează viaţa culturală şi literară maghiară în Ardealul românesc, de la 1918 şi până în 1928. Am dori ca asemenea studii să se facă şi pentru Basarabia şi pentru Banat, spre cunoaşterea mentalităţilor sufleteşti ale Ruşilor şi Germanilor din regiunile respective. Până atunci studiul d-lui Ion Chinezu este bine venit.

GEORGE BAICULESCU

„Societatea de mâine"

Plecând dela constatarea că astăzi critica cercetează cu deosebire influenţele posibile şi imposibile ale mediului material asupra genezei operelor de artă şi neglijează tocmai factorul cei mai important: inspiraţia, revelaţia spirituală, d. Gavril Todica arată într'un articol publicat în revista *„Societatea de mâine"*, că toate capo-d'operele literare şi artistice sunt datorite imaginaţiei sau raţiunii mistice. Spre susţinerea tezei sale autorul citează câteva mărturii interesante. Mai întâi *Socrate*, în Apologia sa, cap. VII, spune:

„După ce am isprăvit cu oamenii de Stat, am mers la poeţi, atât la tragici, cât şi la ditirambici, şi la alţii, ca să mă prind eu însumi asupra faptului, că sunt mai prost decât ei. Luând deci din poeziile lor acele ce mi se păreau mai reuşite, i-am întrebat: ce intenţionează ei cu acele poezii? Doriam să mă luminez şi eu dela ei. Dar mi-e ruşine, oameni buni, a vă spune adevărul. Totuşi trebue să-l spun. Pentru a grăi răspicat veţi şti că, aproape toţi care sunteţi aci de faţă, aţi lămurit mai bine înţelesul acelor poezii, decum mi l-au lămurit scriitorii lor. Cu alte cuvinte, m'am convins şi despre poeţi, că ei nu scriu din înţelepciune ceeace scriu, ci din ceva dar natural şi din inspiraţie, ca prezicătorii şi oracolii, cari încă ne spun multe lucruri şi frumoase, dar nimic nu ştiu din cele ce spun".

Victor Hugo în lucrarea lui despre Shakespeare scrie: „Forber afirmă că Shakespeare practica magia şi că tot ce era bun în piesele lui, îi era dictat de un spirit."

Milton deasemenea lucra numai când era inspirat. Când scria „Paradisul pierdut", totdeauna punea pe fiicele sale să-i cânte din harpă, înainte de a se pune la lucru. Shelley trecea deasemenea ca unul ce visează deştept, într'un fel de abstracţiune, în care momente creerul lui era ca în letargie. Buzele i se mişcau nervos iar vocea tremura de emoţiune, limbajul semăna mai mult cu al unui înger decât al unui muritor.

G. B.

Mult aşteptata vacanţă a sosit

Nu aglomeraţi în bagajele ce luaţi cărţi sau reviste. — Găsiţi la munte, sau la mare, în orice localitate balneară sau climaterică:

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare
Peste 120 de numere apărute.

LECTURA

Floarea literaturilor străine
O scriere completă în fiecare număr, traducere dintr'un autor celebru

REALITATEA ilustrată

Singura revistă ilustrată din ţară care se poate compara cu revistele similare străine.
28 PAGINI MARI — TOTUL ILUSTRAT

DIMINEAŢA COPIILOR

Revista ilustrată colorată pentru copii

JEAN COCTEAU: Les Enfants terribles
(Grasset, 1929)

Trei copii parizieni nervoşi: sora, fratele şi un prieten, duc o existenţă ireală, plină de devotamente absurde şi răutăţi sinistre; o lume de vis de ei inşişi făcută, unde un vag parfum incestuos pluteşte, şi unde un precis argo de birjari stabileşte raporturile reciproce.

Sunt săraci. Dar totdeauna se găseşte cineva: un fost doctor al casei, un unchiu bogat, un tânăr sportsman, un evreu american, care să le asigure întreţinerea astfel încât ei să trăiască fără grija vre-unui efort. De altfel—cum spune autorul, care aci nu se înşeală prea mult — bogăţia nu-i chestie de patrimoniu, ci de atitudine. Bogaţii se nasc, nu se fac. Tinerii noştri eroi, atunci când sunt în mizerie, duc o existenţă de miliardari plictisiţi. Iar când — printr'o combinaţie de mariaj, accident şi moştenire — devin realmente milionari aceasta nu schimbă nimic în stilul lor de viaţă. Economiceşte, un om este avut sau sărac. Dar punctul de vedere economic e superficial. In fond, eşti atent sau eşti indiferent la valorile pecuniare. Această indiferenţă poate isvorî din cauze variate: excesul de avere, neurastenie, vocaţie congenitală. Ceeace numim noi „boemul" e un tip reprezentativ pentru un asemenea dispreţ faţă de bani şi de tot ce se cumpără cu monedă.

Tinerii eroi ai romanului lui Cocteau sunt, înainte chiar de adolescenţă, temperamente boeme, şi trebue să adăogăm, detracate. La dreptul vorbind numai fratele şi sora sunt propriu zis degeneraţi. Gerard — prietenul lui Paul şi adoratorul platonic şi tăcut al Elisabetei — este luat de curent, dus fără să-şi dea seama de atmosfera de ţicneală precoce a prietenilor săi.

In roman ni se povesteşte ce fac aceşti „copii teribili". Şi, ce fac ei, trebue să o spunem dela început, nu samănă de loc cu ceeace face un adevărat „enfant terrible". Acesta comite tot soiul de acte senzaţionale şi catastrofice dintr'un fel de neastâmpăr cu totul inocent, pornit dintr'o nevoie motrice prea mare, amestecată cu voluptatea — foarte normală — de a face exact contrariul de ce i s'a spus.

Copiii lui Cocteau nu-s neastâmpăraţi, şi pe de altă parte nimeni nu le dă nici-un ordin. Copiii lui Cocteau sunt siniştri şi satanici. Sunt plini de judecată. Sunt diform de precoci. Ne dau ameţeală şi frig în coloana vertebrală. Nu-s glumeţi şi poznaşi. Au ceva „d'outre tombe", sau au irealitatea caricaturilor dintr'un coşmar.

Nu-s imorali, nici amorali. Căci au o morală foarte severă, dar a lor, alta decât cea curentă, totuşi nu isvorîtă din luarea în răspăr a acesteia. Ei nu se gândesc nici-un moment să scandalizeze opinia publică. Işi urmează, cu simplitate, drumul lor propriu, care, din întâmplare, nu se potriveşte cu al celorlalţi. Astfel au o perioadă când ocupaţia lor de căpetenie este să fure obiecte inutile din prăvălii. Dar aceasta nu pentru a brava cine ştie ce lege de aramă, ci pentru a se simţi mai uniţi între ei. In fond acesta e secretul. Cei trei copii caută prin toate mijloacele, să facă, împreună, ca unul singur. Spiritul de corp e preocuparea lor fundamentală. Spirit de corp care realizează în acelaş timp unitatea interioară a grupului şi cât mai complecta separaţie faţă de restul universului.

Subiectul e frumos şi mare: decât copiii lui Cocteau nu-s tocmai personagiile ideale pentru îndeplinirea unui asemenea subiect. Cei trei eroi sunt falşi. Desigur, există adolescenţi plini de visuri morbide, de extravaganţe sinistre. Decât aceste trăsături acuzatoare de oboseală nervoasă şi degenerescenţă se prezintă, în realitate, ca nişte simple trăsături, care deformează doar puţin fizionomia generală a copilului. Această fizionomie generală însă rămâne copilărească, păstrează tandreţă şi naivitate. Cu atât mai mult că mai toţi nebunii sunt şi drăgăstoşi. Bizareriile la ei alternează cu efuziuni. Luaţi detracaţii foarte autentici ai lui Dostoiewski sau Gogol, mereu gata să isbucnească într'un acces de afecţiune.

Copiii lui Cocteau puteau să fie de o sută de ori mai excentrici decât i-a făcut autorul. Dar trebuia să li se păstreze acea tandreţă pe care o are orice copil, şi pe care o are orice nebun....

De aceea „les enfants terribles" sunt falşi. Ei sunt mărirea cu o lupă proastă a unei singure laturi a caracterului. Nu trăesc. Oricât de mare ar fi talentul lui Cocteau.

Căci — trebue să recunoaştem — cartea e departe de a fi neinteresantă. Regăsim într'însa, din punctul de vedere stilistic, pe marele Cocteau, autorul lui „Grand écart". Regăsim pe maestrul formulei adânc spirituale, a frazei concentrate unde fiecare cuvânt este o schimbare de macaz a gândului, unde fiecare vorbă tună, ca de explozia pricinuită de deschiderea neaşteptată a unei închizături care sare, pentru a ne lăsa să auzim, în funduri adânci, sgomotul unei întregi lumi de lucruri. Cu o singură propoziţie de cinci cuvinte, Cocteau ne asurzeşte mintea. Acei ce au cetit „Le grand écart" ştiu ce înseamnă aceasta.

Decât, — şi aci stă principalul cusur al romanului „Les enfants terribles", forma artistică a lui Cocteau este complect improprie pentru noul său subiect.

„Le grand écart" avea imensul merit de a fi cea mai banală poveste din câte au fost vreodată. Un tânăr iubeşte grav o femee uşoară. Şi ea îl iubeşte. Pe deasupra, ea este întocmai ceeace numim noi „o fată bună". Superficială şi plină de sinceritate. Intr'o bună zi iubeşte — vreau să spun se culcă — adică, în felul ei: iubeşte pe un altul. Catastrofă. El nu înţelege lucrurile aşa. Şi se sinucide. Apoi scapă. Apoi, încet-încet, o uită. bine înţeles, puţină melancolie rămânându-i. Şi atâta tot.

Pentru o asemenea foarte obicinuită întâmplare nici nu se putea o „manieră" literară mai nimerită ca aceea a lui Cocteau. Căci unul din procedeele artei este să trezeşti profundul mister ascuns în lucrurile curente. Un filozof francez a găsit expresia de „tragic cotidian". Iată o formulă care ar putea servi ca etichetă a unei întregi specii de literatură. A găsi dedesubturi înfiorătoare evenimentelor celor mai placide —, arta, adesea, nu este altceva.

Or, noul roman al lui Cocteau: „Les enfants terribles" samănă cu un rămăşag. Autorul pare a fi făcut prinsoare că nici un fapt din cele scrise nu va fi banal. Dela început până la sfârşit, numai extravaganţe.

Şi atunci stilul lui Cocteau ratează. Face „double-emploi" cu subiectul: nu se mai angrenează cu nimic. Mişcarea frazelor lunecă în vânt, fără priză asupra evenimentelor descrise care, şi ele, au o mişcare exact paralelă şi de acelaş sens. Materie şi expresie sunt ca două trenuri care merg în aceeaş direcţie cu o egală viteză, dând, combinate, echivalentul imobilităţii.

Vreţi un argument „per a contrario" pentru acest adevăr fundamental de estetică? Sunt descripţiile unui Dostoiewski. Atunci când vrea să ne prezinte o situaţie într'adevăr misterioasă, clocotitoare de lucruri sufleteşti nebănuite, — Dostoiewski îmbracă, par'că haina unui fotograf dublat de un profesor de ştiinţe naturale. Fraza devine de o platitudine şi exactitate belferească. Stilul se simplifică până la fotografie.

Sunt două metode de a trezi tragicul: se iau fapte foarte banale, şi, cu mijlocul stilului, aceste fapte sunt spintecate, scotocite, până ce desvelesc înfiorătoare curiozităţi; este maniera Cocteau.

Sau: faptele sunt, ele, sensaţionale. Şi, atunci, în faţa lor, stilul se şterge. Atinge o simplitate de reportaj. Este maniera Dostoiewski.

S'ar putea obiecta cazul lui Cehov, care descrie cu simplitate evenimentele banale. Decât, este aci o mică eroare. Cehov nu povesteşte banalităţi, ci *banalitatea* —, ceeace nu-i de loc acelaş lucru. Subiectul constant al nuvelelor lui Cehov este sentimentul banalităţii, al plictiselii fundamentale a tot şi toate, este platitudinea care se ascunde în lucrurile cele mai strălucitoare, este viziunea pesimistă a ofilirii tuturor evenimentelor.

Şi faptele descrise de el nu-s banale, ci pline de relief. Ele caricaturizează strident şi pitoresc sentimentul dezolării.

Pe când noi, aci, ne ocupăm de cu totul altceva. Vorbim despre *fapte*, pe care le opunem *tratării artistice*. Şi vrem să spunem un singur lucru: că atunci când faptele sunt *oarecari*, opera de artă câştigă dacă se întrebuinţează stilul Cocteau, stil meşteşugit, filozofic, concentrat spiritual. Şi vice-versa: atunci când faptele sunt prin ele înşile sensaţionale, opera de artă câştigă dacă stilul este simplu, aproape fotografic.

In caz contrariu, cădem fie în radotaj neinteresant, fie în sensaţionalism de foileton.

Şi cam acest ultim cusur am fi tentaţi să-i reproşăm autorului cărţii „Les Enfants terribles". Tot imensul talent verbal al lui Cocteau este eclipsat de detestabila impresie de roman de sensaţie. Subiectele potrivite geniului lui Cocteau sunt cele din „Le grand écart". Fapte simple, luate la întâmplarea vieţii de toate zilele.

De aceea „Les Enfants terribles" apar ca un semn — să sperăm contrazis pe viitor — de neputinţă. Dealtfel, să observăm chiar forma exterioară: un volum, scris cu litere de un metru, pe numai vre-o 200 de pagini, şi purtând ca ostentativ subtitlu, cuvântul: „Roman". Ce departe suntem de romanul pe care îl visa Jacques Rivière, „écrit sur 600 pages, en petit caractères, sur du mauvais papier!"

Dar, — cum spuneam, cu toate acestea, „Les enfants terribles" nu-i o carte neinteresantă. Lăsând deoparte tot dandismul ieften şi tot satanismul de carton cuprins într'însul, găsim pagini de o expresivitate nouă şi definitivă, vrednice de a figura în orice bună antologie a scrisului francez

D. I. SUCHIANU

*) Depozit la librăria Hasefer, Bucureşti.

INSEMNĂRI

CONCURSUL „ADEVĂRULUI LITERAR"



Publicăm în acest număr compoziţia care a obţinut premiul I la concursul instituit de revista noastră printre elevele şi elevii ultimei clase de liceu. Ea e intitulată *„Un examen de limba franceză. — Din însemnările unei eleve"* şi e semnată *Anişoara Odeanu*, pseudonim sub care s'a ascuns d-ra *Doina Peteanu* absolventă a clasei a VII-a a liceului „Iulia Haşdeu" din Lugoj (Banat).

In numărul viitor vom publica lucrarea d-lui *T. Bălan*, absolvent al clasei a VII-a a Liceului „Dr. Ioan Meşotă" din Braşov. E întitulată *„Sami"* şi a fost distinsă cu premiul al II-lea.

Triumful lui Knut Hamsun

Când, în 1888, Eduard Brandes a plasat manuscrisul „Foamei" într'o revistă lunară, lumea literară a aflat de apariţia unui nou scriitor genial. Romanul „Foamea" fiind repede tradus în limba germană şi franceză, — celebritatea lui Hamsun era asigurată. Romanul „Pan" — un carnet al locotenentului Glan, un vânător cu căutătură de bestie, a răsunat ca un imn minunat cântat singurătăţii din junglele pădurilor nesfârşite.

Apoi Hamsun a petrecut un an şi jumătate la Paris, în acest „oraş al viciului, al corupţiei, dar şi al frumuseţii şi puterii", cum îl caracterizează Hamsun. De la Paris, s'a reîntors în Norvegia, unde s'a stabilit atunci pentru totdeauna. Numai o singură dată, şi pe socoteala statului, a făcut Hamsun o lungă călătorie prin Rusia şi Turcia.

Atunci a apărut romanul „Victoria" şi o serie de nuvele şi povestiri lirice.

Hamsun a scris foarte mult despre locuitorii marilor oraşe. Pentru sine însă, el a ales viaţa în mijlocul liniştei şi calmului de pe insula Hamarhey, iar mai târziu pe moşia sa Nerholm. Aci se află şi astăzi, trăind ca un sihastru.



KNUT HAMSUN

Acum câţiva ani Hamsun a spus într'un interview:

— Toată lumea crede că evenimentele se desfăşoară numai în marile centre. Nu e adevărat. Inşelăciunea, minciuna, amorul, râsul şi lacrimile — au loc toate şi în cele mai îndepărtate şi părăsite colţuri. In centrul vieţii stă omul, singur numai ca om. Nu mă interesează societatea, mă interesează adevărul şi dreptatea. Le caut în fiecare om aparte". — *N.*

Anton Cehov

tea lui Anton Cehov. Numai întâmplarea singură decise asupra vocaţiei sale literare. Student în medicină, fără mijloace, începu să scrie fără alt gând decât acela de a câştiga ceva. Colabora la foile şi revistele umoristice. Cenzura era pe atunci foarte riguroasă şi câmpul lăsat fanteziei scriitorilor era limitat. Micile articole pe care Cehov le publica pe atunci (au fost mai în urmă adunate într'un volum) nu valorau desigur prea mare lucru. Totuşi, fantaziile acestea arătau pe ici şi colo un simţ de bun observator asupra mizeriilor omeneşti. Aceste promisiuni ale unui talent în formaţie atrăseseră atenţia bătrânului Greogorovici, romancier reputat pe atunci, care fusese amicul lui Dostoewski, şi care scrisese o scrisoare de încurajare tânărului debutant.

Până aci, spune d. Léandre Vincent în **„Candide"** Cehov nu prea-şi preţuia darurile de scriitor. „După cinci ani de vagabondaj pe la toate gazetele mi se întări convingerea în puţina mea însemnătate literară. Imi scriam povestirile în mod mecanic, după cum un informator descria un incendiu. Imaginile care mi-erau scumpe le ascundeam". La douăzeci şi patru de ani publică o culegere: „Povestiri", care-i făcu numaidecât o reputaţie literară. La St. Petersburg cartea lui fu repede epuizată. Literatorii mai vechi salută pe noul sosit; în acelaş timp, Suvorin, celebrul ziarist observator şi oficial, urât de Rusia liberală, adoptă pe debutant, îi asigură existenţa, îl povăţueşte şi-l susţine.

O întreagă epocă se recunoaşte în melancolica descriere a povestirilor sale, în umorul lui duios, în poezia scenelor de viaţă familiară — epoca de stagnare, de pasivitate care precedă revoluţia din 1905. Incă din 1898 el căpătă marele premiu Puşchin al Academiei literare ruseşti.



A. CEHOV

Debutul în teatru al lui Anton Cehov n'a fost fericit. Cea dintâi piesă, jucată în 1896 la St. Petersburg, căzu. Cehov fugi dela teatru ca un nebun, rătăci toată noaptea pe străzi iar a doua zi plecă, undeva, la ţară. El îşi luă însă revanşa mai târziu, cu aceiaşi piesă, jucată de data asta de Stanislawsky, care a ştiut să se pună în tonalitatea şi atmosfera piesei. Triumful fu complet, după care urmară mai multe alte piese, dintre care unele se mai joacă şi azi, cu tot acelaş succes.

Gloria universală a lui Cehov o fac însă nuvelele lui, fermecătoarele lui scene din viaţa familiară rusească. — *G. B.*

O nouă formulă de roman

Trei din principalele romane, care figurează pe lista operelor de mare succes din acest an, au fost construite după aceeaş formulă. Foarte curios este faptul acesta, mai ales întrucât cei trei autori nu şi au cunoscut de mai înainte lucrările, care aveau să aibă o structură asemănătoare.

„Climats", romanul d-lui André Maurois; *„Le Miroir à deux faces"* de d. Jacques Boulenger şi *„L'Homme vierge"* al d-lui Marcel Prévost se compun din confesiuni succesive a două sau trei principale personagii ale fiecărei opere. Este un procedeu excelent şi care permite să se arate mai bine diferenţele de aspect pe care le iau evenimentele şi oamenii după mentalitatea celui care-i descrie.

„Climats" se prezintă sub forma unei duble confesiuni. In cea dintâi Philippe Marcenat povesteşte ceeace a fost prima lui experienţă conjugală, dragostea pe care a arătat-o pentru Odile, prima lui soţie, uşoară şi nestatornică, totdeauna iubită — cu toate păcatele ei — pentru că el simţea nevoia unei fiinţe vesele. A doua povestire o face Isabelle de Cheverny, a doua soţie a lui Philippe, care, la rândul ei, suferă iubind fără a fi iubită, dar care totuşi iartă continuu, într'atât îi e necesară prezenţa persoanei iubite. După cum se poate vedea, cele două drame se desfăşoară în mod paralel şi contrastul lor este de un efect uimitor.

Ca şi romanul lui Maurois, *„Le Miroir à deux faces"* cuprinde deasemenea două povestiri: cea dintâi masculină, a doua femenină. Bernard şi Rosine se iubeau, dar încet-încet au devenit ca doi străini, chiar ca soţi. Nu s'au înţeles şi cele două confesiuni arată ceeace i-a despărţit: diferenţe de temperament, de fapt, nu prea mare lucru, dar suficient totuşi ca să lovească vieţile lor.

„L'Homme vierge", prima parte este un testament. Hervé mărturiseşte unui pastor ceeace a fost viaţa lui, căsnicia, apoi amorul vinovat pentru tânăra fată pe care, murind, i-o încredinţase un cumnat al lui. Sidonie, apoi, povesteşte cum s'a lăsat sedusă de unchiul şi tutorele ei, cum s'a despărţit apoi de el, când cu reîntoarcerea vărului ei Arnal, fiul lui Hervé.

Trei romancieri întrebuinţând fiecare acelaş procedeu au scris trei cărţi cu un succes legitim. Şi alţii se vor servi, poate, de acest procedeu. Greutatea compoziţiei acestor romane — scrie d. Louis Le Sidaner în „Le Figaro" — este să stii să diferenţiezi stilul fiecărui povestitor din roman, ceeace d-nii Maurois, Boulenger şi Prévost au reuşit.

Goethe şi Werther

Un articol al d-lui Emil Ludwig, publicat în *„Revue hebdomadaire"* şi întitulat „Adevărata aventură a lui Werther", expune cu multă pătrundere starea sufletească a lui Goethe în momentul aventurii care trebuia să-i inspire celebrul roman.

Iată punctul interesant, spune d. Emil Ludwig: acest îndrăgostit nu-şi pierde niciodată capul în mod definitiv; chiar în momentul când Lotte, îndârjită după aproape opt săptămâni de perseverenţă din partea lui, îi declară, într'o seară neliniştită, că va opta hotărît pentru Kestner, chiar în acest moment el se regăseşte complect. Geniul, bătând la inima tinerei fete, află în mod definitiv că acolo nu e loc decât numai pentru oameni. Acelaş geniu face pe Goethe, în somn, să treacă de punctul fatal. Dacă sentimentele excesive, care s'au deslănţuit în această inimă, n'au putut să-l facă să isbucnească, nici o Lotte nu va reuşi. Nici una din notele luate de Goethe asupra acestei aventuri nu poate da de gândit, chiar indirect, că refuzul tinerei fete ar fi nimicit extraordinara lui dragoste de viaţă.

Refuzat de femeia iubită, respins pentru cineva mai neînsemnat decât el, el nu se ridică în contra vieţii; din contră el o exaltă cât mai energic căutând a uita cu desăvârşire trecutul. Nu vine tocmai acum Merck să-l invite la o plimbare pe Rin? O ocazie bună; de mult timp vorbia de Coblentz şi de posibilitatea unei plecări subite. Acum trebue să se decidă numaidecât.

Mai are încă o ultimă discuţie, liniştită şi tristă, cu amicii lui nedespărţiţi în noaptea care-i precedează plecării; hotărăsc ca cel dintâi care va muri să trimită ştiri din lumea cealaltă celor rămaşi. Apoi bună armonie domneşte pretutindeni. Goethe îi părăseşte liniştit, fără nici un fel de adio.

Gândirea

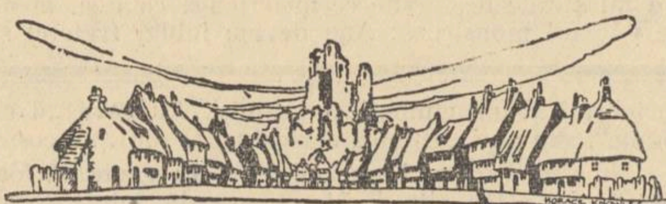
Un articol de fond al d-lui Tudor Vianu defineşte —intelectual, artistic şi moral — pe artist. „Artistul, spune autorul, nu-şi trăeşte viaţa, artistul şi-o consumă. Viaţa n'are pentru artist acel preţ în sine, care face pe ceilalţi oameni s'o resimtă cu bucurie sau cu durere, după cum ea este sporită sau ameninţată. Din adâncimea de prăpastie a unei catastrofe, artistul poate auzi cum se înalţă un cântec de fericire şi neîngrijorare. Durerea care încearcă pe un artist poate deveni semnalul care descătuşează impulsia creatoare şi ca atare ea se poate uşor transforma în contrariul ei. Interesul vieţii artistice nu coincide aşa dar cu acela al conservării personale. Centrul vitalităţii artistice stă în creaţie. De la acest punct, domeniile suferinţei şi fericirii se întind în alte direcţii, decât acelea care sânt obişnuite. Această stare de lucruri complică şi mai mult urmărirea relaţiilor dintre viaţă şi operă. Cine ar putea spune cum era bătrânul, cu plămânii ruinaţi, cu arterele împietrite suflând greu de goana morţii care îl alunga din urmă şi care a scris acel cântec delicat şi simplu, închinat trandafirilor şi amurgului. Rozele se înclină cu ziua:

„In marea noapte care vine duioase-şi pleacă fruntea lor".

Această mare noapte este a vieţii şi un presentiment turburător trece deopotrivă pe linia vastă a zării şi în sufletul omului care absoarbe încă odată fericirea şi durerea amestecată a lumii. Căci acest cântec nu este nicidecum desnădăjduit, cum l'ar fi putut face opoca vieţii în care a fost scris, ci străbătut de acel farmec, care este al unei vitalităţi de artist, stârnită încă odată să vibreze".

O poezie a d-lui V. Voiculescu, intitulată „Caliacra" constitue un pastel de bun inspiraţie, redând imensitatea prin câteva imagini definitive.

D-l Em. Bucuţa continuă şi sfârşeşte nuvela: „Maica Domnului dela Mare"; versuri şi proză mai publică d-nii: N. M. Condiescu, Zaharia Stancu, Sandu Tudor, V. Băncilă şi R. Han. La cronică remarcăm un foarte interesant studiu al d-lui Em. Bucuţa, cu o problemă de cea mai acută actualitate: „Carte şi Bibliotecă". — *G. B.*



BIBLIOGRAFIE

Eugen Constant: Punte peste veacuri, (poezii). — Tiparul „Prietenii Ştiinţei". Craiova. Preţul 45 lei.

Stelian Cucu, Trec păsări în amurg (Versuri). — Ed. Librăriei Coop. „Deşteptarea". R.-Sărat.

Inginer Henri Tillmann, Incercări asupra fenomenelor psihice anormale. — Ed. Tip. „Bucovina", I. E. Torouţiu. Bucureşti.

CRONICA ELEGANŢELOR

Importanţa ciorapului în frumuseţea piciorului

Un picior frumos pentru femeie este o atracţie irezistibilă. Nimic nu este mai examinat, mai detaliat, mai studiat ca un picior. Iţi încrucişezi drumul cu o femee şi îţi întorci capul privind-o cum se depărtează. Ochii ţi se pironesc magnetizaţi asupra piciorului. Un picior fără formă ne indispune. Actuala tendinţă a modei se îndreaptă spre femeile în ale căror forme predomină linia curbă. O ataşă fină care se ridică cu eleganţă spre rotunjimile pulpelor, nu poate fi subliniată decât purtând un ciorap fin. De aceea astăzi, cea mai mare atenţie a doamnelor se îndreaptă asupra acestui important articol de toaletă.

Croiala ciorapului, fineţea firului de mătase, egalitatea cu care este executat, este secretul subtilităţei technice a cunoscutei mărci „3 Coroane".

Extrema supleţe îi îngăduie să se moduleze după fiecare mişcare a piciorului, fără ca nici cel mai mic creţ de protestare să se ivească.

Aşa se explică de ce este atât de preferat în lumea eleganţelor parisiene şi americane ciorapul de mătase pură „3 Coroane".



— Mi-a spus patronul să nu mă 'ntorc la prăvălie fără bani.

— Bietul băiat! Cu alte cuvinte, te-a dat afară!



— Ştii că-mi dau concursul la o revistă jucată de amatori? Ce-o să spună lumea când m'o vedea în maillot!

— Probabil, că m'am însurat cu tine pentru banii tăi.



— Să-mi dai voie să-ţi fac o mică critică: piciorul stâng e puţin prea abstract.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

ANUL IX.- SERIA II-a.- No. 455

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 25 August 1929

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN .368 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Rînduri numărate

Scrisul scurt, adesori impacient chiar al lui Caragiale îl explica Gherea, după teoria mediului, astfel : este scrisul tipic și necesar al proletarului intelectual. Adică: oamenii de această categorie sunt neliniștiți și nerăbdători, fiindcă existența le e perpetuu nesigură.

Peste un ceas, — poate egal însemna o sută de lei, sau dezolare financiară pe termen nelimitat.

E poate singura ocazie în care Gherea face legătură între mediu și o particularitate literară; altminteri explicațiile lui se referă numai la ideologia politică sau morală a scriitorilor.

Te gândești însă: Vlahuță a fost și el proletar intelectual cât vreai; totuși scrie moale, îngăduit, lung, — Dumnezeu ferească, par'c'ar fi lucrat șapte suflete de rentier în pieptul lui. Să găsești alte exemple înfirmătoare, e cel puțin tot atât de ușor cât de ușuratică a fost generalizarea tânărului socialist Gherea despre artistul Caragiale.

Este un fapt — curios poate — că, evaluată după principiul foarte simplu că intelectualii proletari ar fi fatal, scurți la vorbă, literatura europeană întreagă apare, în afară de excepții aproape miraculoase, produsă de indivizii care au unsprezece luni pe an congediu absolut, și altfel nu fac decât să taie cupoane.

Invers: poezia chineză ar trebui socotită, aproape toată, ca produsă de intelectuali proletari.

Foarte ciudată se înfățișează, pe unelocuri, istoria literară, când o luăm după teoria mediului. Insă poate fi și instructivă, negreșit, această teorie. Și apoi scurtimea în spațiu și timp, și concizia vorbei, sunt lucruri esențial deosebite

* * *

Intre noi mulți se indignează ori se sperie, când astăzi redacții și edituri din Apus, urmând exemplul american desigur, prescriu literaților numărul rândurilor. Și nu măcar cifre rotunde, cum suntem noi deprinși din vechi, ci, par'că s'ar juca copiii: șaizeci și opt, treizeci și trei, douăzeci și unu și jumătate.

Asemene cifre impuse, apar ca o formă nouă, grotesc iritantă a tiraniei capitaliste, pe nervii delicați ai sclavilor de meserie intelectuală. Noutatea aceasta e enervantă. Aceasta nu-i destul pentru a o condamna fără restricție.

Adeseori profetic, Goethe a spus și aici cuvântul înțelept consolator: *„in der Beschraenkung zeigt sich der Meister"*. Prin urmare: se deschide o cale minunată pentru a se spori — cine știe cât! — procentul operelor magistrale. Din ce în ce mai numeroase opere vor străluci prin modestia elegantă a proporțiilor. E cel puțin un succes de exterior; fiindcă neapărat, în șaizeci și opt de rânduri pot fi șaizeci și șapte de prisos, dacă încetăm de a prețui lucrul cu centimetrul.

Din timpuri vechi de tot s'au necăjit poeții să construiască dificultăți, impunându-și forme fixe în numărul versurilor, al strofelor și al așezării lor. Oare muzica, supusă unor simetrii riguroase și simple, să fi fost singura inspiratoare a acestor constrângeri numerice? Nu cumva a operat și conștiința vagă a unei prolixități generale, păcat ereditar al literaților din naștere? Nu e sonetul, de exemplu, un document al luptei contra beției de cuvinte?

Este de însemnat că, în fața consumatorilor, producătorii de literatură, în toate vremile, și-au aruncat unii altora ironii sau batjocuri pentru vorba lungă. E aici un semn eloquent de invidie negustorească: îl defaimi bine pe celalt spunând oamenilor că dă marfă multă, și proastă, sau: multă, fiindcă e proastă.

Dar e aici și o problemă esențială: scrisul e artă de mișcare. Starea pe loc este, în literatură, cași în muzică, dezastru. Repetarea unor forme identice, cu simetrie voită, chiar versurile și muzica tind să o părăsească astăzi. Apolon pare să adopte formula anunțată acum în toate biurourile până în idilicul Balcan: n'avem timp de pierdut.

Proust s'a sustras acestei spaime moderne de a pierde vremea, încuindu-se între pereți dubli, ca să nu mai știe cum trece timpul pentru oamenii ceilalți. Dar unii, chiar și din cei moderați, cred că el a pierdut, ce privește scrisul, simțul timpului în grad exagerat

* * *

Cași religia, cași dragostea, arta are nevoie să nu socotească timpul. Graba omului actual e uricioasă și ridiculă. Nici un tip de bărbat, decând ține minte istoria culturii, nu merită să fie cornificat fără margini de femeia legitimă, sau nelegitimă mai ales, cum merită, astăzi omul de afaceri cu graba lui de paiață americană; și tras pe sfoară în sporturile lui metafizice, de medii cu lanterne magice caraghioase, de preoți care mănâncă rugăciunile pe trei sferturi, de literați care-i vând șaizeci și opt de rânduri, de unde șaizeci i le-a mai vândut în trecut de duzini de ori, tot pe comandă și la iuțeală.

In impunerea numărului de rânduri, apare acel prejudiciu al timpului care ne întâmpină pe toate punctele caracteristice ale vieții actuale.

Despre timp și bani au spus, firește, Englezii înțelepciunea totală. Dar singuri avarii clasici află voluptate deplină în prezența concretă a banilor sub stăpânirea lor. Avarii clasici sunt rari, și înflorirea capitalistă îi face, mi se pare, din ce în ce mai rari. Ceilalți care gonesc după bani cad într'o cursă diabolică: aiuriți ajung ei să-și facă bilanțul ostenelilor și al plăcerilor palpabil realizate, abia atunci când scleroza și neurastenia senilă le-a mai lăsat atâta putere câtă trebuie pentru a hrăni regrete acre ca mahmureala unei beții proaste.

Singur banului, care-i valoare formală abstractă, i se potrivește valoarea în cifre.

Să nu se alarmeze nici decum literații lumii, că patronii lor își fac obicei să le prescrie numărul de rânduri până la fracție.

Poți da în douăzeci și trei de rânduri și un sfert o beltea, să piară văzul și auzul capitalistului și să jure că-i trufanda și esență concentrată. Mai ales că el are doar vreme și putere să comande; prea puțin ca să verifice cu rost și răbdare.

Feudalul era câteodată literat el însuși și adesea cunoscător, în stare să-ți dea cu foliantul în cap, eventual să te și bată la scară. Capitalistul e băiat bun, și foarte grăbit. Graba aceasta devine aici o virtute special profitabilă literatului meșter. Ce de zeamă lungă nu se poate face în stil telegrafic, și reîncropi în răstimpuri prudent observate!

PAUL ZARIFOPOL

Cugetări despre Artă

după Saint.Marc Girardin

Fiecare sentiment are o istorie a lui, o istorie curioasă deoarece o putem socoti ca o prescurtare a istoriei umanității. Deși sentimentele inimii omenești nu se schimbă, ele resimt totuși efectele revoluțiunilor religioase sau politice ale timpurilor. Iși păstrează natura, dar își schimbă expresia; studiind aceste schimbări de expresie critica literară face, fără să vrea, istoria lumii.

* * *

Cea dintâi condiție a emoției dramatice este ca pasiunea pe care o excită să fie adevărată. Dar, în teatru, nu este adevărat decât ceeace este general și ceeace toată lumea simte.

* * *

A doua condiție a emoției dramatice este că trebue să se adreseze inteligenței și nu simțurilor. Arta nu trebue să vorbiască decât spiritului; ea trebue să facă plăcere numai spiritului. Decade când încearcă să vorbească simțurilor. Artele sunt vorbirea sufletului.

* * *

Dintre toate emoțiile artistice și care pornesc dela imitarea naturii omenești, emoția dramatică este cea mai complectă. Nici o artă nu se poate într'atât de ușor să se apropie de realitate ca arta dramatică. Și totuși ea se pierde dacă se apropie prea mult sau se confundă cu ea. Spectacolul trebue să fie cea mai mare din iluziunile artei; dar trebue să rămână o iluzie.

* * *

Grecii, pentru a fi mișcați, n'aveau nevoe în teatrul lor decât de ficțiuni; în aceasta stă gloria lor dramatică: rămâneau în hotarele iluziei. La Roma, din contră, poporul pentru a fi mișcat, avea nevoe de spectacole grosolane. Plângerile armonioase ale unui Filoctet sau Edip nu mișcau inimile Romanilor; le trebuiau strigătele gladiatorilor pe moarte. Roma disprețuia micile grozăvii ale tragediei grecești; prefera jocurile de circ, adică oameni care se bat, se rănesc, se omoară, o arenă roșie de sânge, un sol zguduit de convulziunile muribunzilor, agonii adevărate, morți adevărați, cadavre adevărate. Iată cum înțelegeau Romanii emoția dramatică, iată drama acestei societăți materializate. Roma n'a avut artă dramatică deoarece prefera circul teatrului, prefera emoțiile corpului celor ale spiritului.

* * *

Două feluri de oameni sunt capabili să prefere brutalele emoții ale circului nobilelor iluziuni ale teatrului: acei cu spiritul necultivat și acei cu spiritul prea cultivat, ignoranții și rafinații. Incepem cu emoția grosolană și sfârșim, vai, tot cu ea.

* * *

Resemnarea este o virtute, devotamentul adeseori o pasiune; aceasta face superioritatea dramatică a devotamentului asupra resemnării.

Culese de G. B.





CONCURSUL „ADEVERULUI LITERAR"

SAMI



Sami intră în odaia, întunecată de amurg, cu pian, cu perdele grele, scânduri lucioase și canapea mare. Nu era nimeni. Pianul închis reflecta pe netezimea lui fereastra dreptunghiulară prin care se vedeau afară pomi verzi. Se învârti de câteva ori prin odaie, stingher, și apoi se rezimă de canapea, îndoi genunchiul drept, își înfundă, sprijin, podul palmelor în drotuturile canapelei, se ridică sus și se postă să aștepte, neturburat de nimeni.

Trecu timp. Apoi ușa se deschise și apăru în prag profesoara de pian a lui Sami, înnaltă, sveltă, cu privire blândă.

— Ai venit, Sami, nici nu te-am auzit. Incet mai umbli.

Sami se sculă în picioare și se îndreptă cu notele în mână, spre pian. Apropie scaunul de pian și începu să învârtească discul rotund, montat pe șurub, iar șurubul scotea gâtul interminabil și ridica scăunelul rotund tot mai sus.

Sami, aplecat peste scaunul care se învârtea, păru profesoarei bizar. Cocoașa care se ridica brusc din mijlocul spatelui, îi dădea aspectul neobicinuit al unui clește de nuci cu nuca exotică, cocoașa, potrivită la balamaua de sus. Aplecat peste scaun, cocoașa îi rămânea mai sus decât umerii, iar mâinile mari, cu degete lungi, făceau ture abile pe marginile taburetului.

Sami se sui pe scaun. Picioarele atârnau, subțiri, din pantalonii scurți și se înfundau în ghete mari și noi. Sami avea picioarele mari, mâinile mari, cu degete lungi și capul cu ochii mici, nas în sus și maxilare proeminente, potrivit pe un gât scurt și subțire.

— Ei, Sami, ce-mi cânți azi?

Drept răspuns, Sami ridică din umeri, cufundând mai mult capul după profilul cocoașei. Apoi mâinile se așezară indiferent pe clape și Sami fixă un punct pe peretele alb.

Când cânta, Sami lăsa capul în jos și ochii se închideau pe jumătate. Degetele mergeau ușor și firesc pe clapele albe și negre.

Atunci profesoara, cu un cot sprijinit pe marginea pianului, privia la Sami, lung, și asculta, asculta.

Sami termina de cântat. Profesoara zâmbea admirativ și se uita la Sami. Sami rămânea nemișcat, cu mâinile pe genunchi.

— Frumos cânți tu, Sami.

Sami se înroșia puțin.

Când profesoara îl fixa lung și îi spunea blând și convinsă: „frumos cânți tu, Sami", Sami nu mai simțea decât cântecul care vibra în el. Nu mai se gândea că e slut, rahitic, diform și că lumea întorcea capul după el, pe stradă, iar cucoanele superstițioase îi puneau discret mâna pe cocoașe — pentru noroc. Se simțea numai suflet și cântec.

Profesoara îi încălzea atunci mâna mare între ale sale și-l ruga cu ochii lucitori: „mai cântă ceva, Sami". Sami cânta și simțea că e înțeles, că există și cineva să-l înțeleagă.

La plecare, profesoara îi punea mâna ușor pe umăr, iar Sami i-o simțea caldă și sinceră. Profesoara ținea ușa deschisă și-l petrecea, din prag, cu privirea până după poartă, și dincolo, în drum, până când silueta gârbovă trecea colțul.

In cenușiul discret, Sami apropie capul de notele mici, abia vizibile.

— Nu vezi, Sami. Să aprind lumina?

Se întoarse peste puțin cu o lampă de gaz. Sami închise ochii, orbit.

Profesoara îl privi în lumina lămpii care-i arunca un simplu contur de lumină pe marginea profilului. Rămase cu ochii ațintiți la el. Apoi fața îi rămase luminată de un zâmbet nedumerit, cu sprincenele ridicate și cu ochii mari și limpezi.

Sami se pudrase.

Abia acum băgase de seamă. Sub bărbie, pudra îi rămăsese, negligent, în pete albe și neregulate. Tot acum observă în buzunarul din stânga hainei, pe piept, o batistă roz, cu dantelă pe margini, stând potrivită cu grijă. Tot acum observă că frizura lui Sami sclipea de briliantină, lăsând în mijloc cărarea albă și dreaptă.

— Ce, Sami, te-ai pudrat?

Sami rămase încurcat și se înroși tare, drept răspuns.

Stătură amândoi o clipă muți și apoi Sami începu să cânte. Cânta fără avânt, fără suflet, stingher. Simțea golul iscat între el și profesoară.

Sami isprăvi. Iși luă notele și plecă fără să se uite în ochii profesoarei.

— La revedere, Sami.

— Bună seara.

Coborî cele câteva trepte și deschise portița care dă în stradă. Se uită înnapoi și se văzu privit de ochii limpezi și protectori ai profesoarei. Intoarse pripit capul și lăsă portița neîncuiată.

Sami se strecura pe lângă garduri. Ducea în ochii măriți de seară durerea darului neprimit. Și cu batista roz în pumn, făcută ghem, își șterse pudra albă și apăsătoare a obrazului supt, de cocoșat. Aruncă apoi batista cu dantelă, jos și își strică zvăpăiat cărarea dreaptă.

Iși stricase cărarea, obrazul îi era supt și lucios, iar batista, ghem, rămăsese în urmă, lângă trotuar.

Dar în el, amintirea lor insista înfricoșătoare. Și ar fi vrut s'o șteargă, așa cum ștersese pudra de pe obraz.

Dar nu putea

T. BĂLAN

Elev cl. VII lic. „Dr. Ioan Meșotă", Brașov

NOTĂ. — Această bucată a obținut premiul II de 3.000 lei la concursul instituit de „Adevărul Literar". In numărul viitor vom publica lucrarea care a obținut premiul III.

MADELEINE TINAYRE

De vorbă cu Marcel Pagnol

In restaurantul de lângă Place Blanche, unde mi-a dat întâlnire, îl aştept pe Marcel Pagnol, fericitul autor al lui „Topaze" şi de o lună al lui„ Marius", am putea spune: omul zilei.

Epoca noastră, trebue s'o mărturisim, a cam creat de câţiva ani moda „tinereţei"; de data aceasta însă suntem tentaţi să recunoaştem că avem a face cu un record. Douăzeci şi şapte de ani şi gloria, gloria desăvârşită a elitei şi a mulţimii, aceea pe care o visezi în zorii entusiasmelor şi aceea care-ţi produce. Pe firmamentul teatral steaua cea nouă s'a fixat fără sgomot şi are o strălucire în faţa căreia cele dimprejur pălesc.

In vreme ce-mi trec prin minte aceste gânduri şi sunt cuprinsă de teamă că voi vedea apărând un profesor cu barba albă, (dacă informaţiile mele nu erau exacte? Chiar, cine mi-a spus că Marcel Pagnol are douăzeci şi şapte de ani?) văd că se 'ndreaptă spre mine, întinzându-mi mâna, un tânăr înalt şi spaima mea fără rost se risipeşte.

Dintru început mă izbeşte fruntea-i largă şi boltită; e atât de luminoasă că deodată-mi vine'n minte o gravură romantică cu chipul lui Victor Hugo tânăr, în profil. Acelaş luminiş spiritual deasupra unor trăsături care laolaltă vădesc energia şi pătrunderea. Ochii îi sunt neobişnuit de vioi şi se degajă din acest om o impresie de nervositate producătoare, de cugetare în necontenită fierbere. Aceasta se vede şi'n vorba lui scurtă şi strânsă, gata să izbucnească, încordată ca o supapă de siguranţă îndărătul căreia stau înşirate ideile.

După ce i-am arătat interlocutorului admiraţia pe care o am pentru opera sa, i-am arătat cât sunt de curioasă să-i cunosc viaţa despre care ştiu prea puţine şi mai ales că autorul lui „Topaze" a fost multă vreme sărac şi necunoscut.

— Am fost, îmi zice d. Marcel Pagnol surâzând, ba mai sunt profesor la Condorcet, dar teatrul m'a atras totdeauna.

Intâia piesă mi-a fost primită la Monte-Carlo; îi zicea „Tonton". Intr'o zi, trecând pe lângă un afiş, îl văd pe „Tonton" schimbat într'un titlu barbar şi care să momească lumea. Protestez, tun şi fulger... La urmă obţin doar ca şi numele să-mi fie şters de pe afiş şi să semnez „Castro". Iată de ce la Societatea Autorilor am fost mereu înscris „Castro-Pagnol".

A doua piesă „Negustorii de glorie" am scris-o în colaborare cu Nivoix. Am dat apoi în 1927 „Jazz" la Théâtre des Arts. „Topaze" a fost întâiul meu succes mare şi cu toate acestea manuscrisul a fost refuzat rând pe rând de toate teatrele.

L-am dus fraţilor I. care nici nu m'au primit; în locul lor am fost umplut de sfaturi de un emisar care a ţinut să mă'nveţe arta de a scrie o piesă. Intr'altă parte nu aveau asentimentul unui director copiii din actul întâi. „Copii pe scenă, nu merge" şi mereu acelaş refuz.

Toate acestea le spune cu multă simplicitate. Nici urmă de poză la acest om ajuns în ajun, care-şi are locul de frunte printre maeştrii scenei contemporane şi mână întreg Parisul spre teatrele unde consimte de-acum să se lase jucat. Cel mult, mândria legitimă a aceluia care din solicitator se vede solicitat chiar de aceia care altădată l-au dispreţuit.

„Topaze" e pe afiş de mai bine de un an şi face săli pline în fiecare seară; traducătorii străini şi trupele franceze îl plimbă pe la Madrid, Berlin, Moscova. In fiecare zi face un pas „extra muros". „Marius" îmbogăţeşte de o lună Théâtre de Paris căruia îi umple cassa. Marcel Pagnol o explică lesne.

— E acolo un om căruia i-am împlinit visul; poate să moară, că şi-a ajuns ţinta. E contabilul teatrului; ambiţia vieţii sale era să atingă o dată reţeta de 35.000 de franci. Dar Théâtre de Paris nu putea matematiceşte, cu cele mai mari succese, să depăşească baza de 34.000 şi câteva sute de franci. Atât de aproape de ţintă, acest poet al cifrelor s'a simţit înălţat pe aripile geniului: a vândut strapontine suprimate de Prefectură; a vândut treptele scărilor, reazămul coloanelor, s'ar fi vândut şi pe el... şi cei 35.000 de franci au fost atinşi.

— Domnule Pagnol, nu v'aţi gândit să puneţi să vi se joace piesele în America de Sud? Mi s'a spus că o trupă franceză...

— Tocmai; Rouchier îmi va duce acolo ultimele producţiuni; „Topaze" a şi fost tradus în spaniolă de Martinez Sienra ca să se joace la Madrid.

— Dar pe d-ta nu te tentează Argentina şi Uruguay, aceste surori gemene ale lui Rio de la Plata?

— Cât se poate de mult! Totdeauna m'au interesat aceste ţări noi, în care încep să ni se descopere nouă, Francezilor, atâtea bogăţii intelectuale. Se poate ca şi eu să plec într'acolo. Fără să-mi fie familiară, limba lui Cervantes mi-a fost multă vreme accesibilă; mi-ar plăcea s'o vorbesc prietenilor de peste ocean şi să duc în acele capitale îndepărtate, în care ştiu că franceza se bucură de cinste, omagiul unei conferenţe în limba spaniolă.

— Viitorii d-tale spectatori vor fi de sigur bucuroşi să afle cum lucrezi; aş dori să li-l prezint la masa de lucru pe scriitorul pe care-l vor aplauda curând.

— Eu simt, îmi spune Marcel Pagnol, alcătuirea unei opere; mă cuprinde şi mă stăpâneşte până ce mă desbar de ea. Aceasta e perioada entusiasmului; urmează perioada descurajării; las manuscrisul să doarmă în cartoane, de unde îmi pare nedemn să revadă lumina. O întâmplare, încurajarea unui prieten îl scoate din nou la iveală. Inaintea publicului mă cuprinde iar teama. Se aplaudă... succesul îmi dă încredere. „Vezi, nu era chiar aşa rea".

De obicei refac piesa în întregime la repetiţii. Aşa se explică de ce actul al treilea din „Marius" trebuia să aibă un final întreg pe digul Marsiliei, pe care l-am suprimat.

Ceeace Marcel Pagnol nu-mi spune, dar ghicesc îndărătul acestui tablou al genezei dramatice, e că în mintea sa stăpânită de intuiţia creatoare fiecare personaj înainte de a se naşte îşi întocmeşte o viaţă deosebită de întreaga piesă. Această atitudine a cugetării producătoare este, cred, una din acelea ce-l caracterizează mai bine pe omul de teatru şi nimeni nu pare să realizeze acest titlu mai bine decât Marcel Pagnol.

E destul să mă refer la cugetarea pe care a publicat-o acum câtăva vreme în „Les Annales": „Se poate reface mereu orice piesă din punctul de vedere al fiecărui personaj".

Aş fi dorit să-i spun autorului lui „Topaze" cât m'a mişcat această cugetare care a redeşteptat în mine nişte vechi impresiuni. In copilărie, ducându-mă la teatru, mi-aduc aminte că mă interesam de personajele secundare ca de nişte umili necunoscuţi, a căror poveste autorul a făcut rău că n'a scris-o căci, cine ştie — mă gândeam eu — dacă nu e aceasta cea mai frumoasă.

Dar interlocutorul meu şi pornise o disertaţie despre teatrul vechi şi cel modern şi-l urmăresc vrăjită.

— Vă rog să vedeţi în mine un partizan al regulelor vechi şi al împărţirii tradiţionale în acte; şi răspunzând unei întrebări puse de mine: Piesa în tablouri? E pur şi simplu un pretext pentru decoruri; fundalul primează liberul arbitru al autorului. Aceasta mi-aminteşte chipul în care procedează unii directori de music-hall. Ştiţi cum? Cu dicţionarul.

Directorul X îl deschide pe Larousse la litera A. „A... Albină. Iată ceva minunat. Văd un roi frumos, modern de tot în fundul scenei; albinele ies să prade florile. Pune-mi aici intrarea unui bondar burduhănos. Madame Lanvin, iată prilejul să studiez gama galbenului şi a brunului, corsajul strâns şi antenele lungi...."

Vorbiţi-mi, adaugă Pagnol cu vioiciune, de bunul şi bătrânul nostru teatru francez, a cărui acţiune se desfăşură în faţa a trei coloane. Aceasta e arta! Racine sau Corneille; mai ales Corneille. Il prefer lui Racine, poet de Curte ale cărui piese au ceva din aerul închis al saloanelor pentru care au fost scrise.

Corneille e omul mulţimilor. Odinioară vechii tragici greci umpleau şi ei arena; veniau să-i asculte atâţia oameni de ajungeau pe colină. Dramaturgul trebue să scrie pentru mulţime. La teatru nu interesează fotoliile de orchestră, ci locurile ieftine; lor le dedic opera mea.

Cred că, dacă Marcel Pagnol a adoptat mulţimea, ea l-a răsplătit cum se cuvine. Se pare chiar că prin instinct încearcă s'o atingă până şi în subiectele sale care în majoritate sunt vaste sinteze, ca în „Topaze" în care ni se înfăţişază satira aprigă a lumii moderne şi a zeului modern, banul, realizată într'un fel de triumf al inteligenţii eroului; încolţit în dilema pe care o pune ineluctabil societatea modernă, din „mâncat" preferă să devie el „mâncător".

„Marius" e în felul său o vastă frescă în care fondul împestriţat al Marsiliei se desprinde ca un al doilea motiv; conflictul constă în lupta ce se dă între o idilă proaspătă şi dorul unui om pe care l-a vrăjit chemarea mării şi pe care la sfârşit îl descătuşează sacrificiul acelei pe care o iubeşte.

Inainte de a-l părăsi pe Marcel Pagnol, mă mai reţine o ultimă întrebare. L-am înţeles bine la începutul convirbirii, când, evocând debutul în profesorat, mi-a mărturisit că mai face parte din învăţământ? Nu-mi lămuresc tocmai bine această anomalie şi i-o spun.

O nuanţă de emoţie se furişează în glasul său:

— De curând a venit să mă vază la Paris tata; e institutor în provincie. Ceeace a constatat în cariera mea l-a cam buimăcit şi, fără să vrea să mi-o spuie, am înţeles eu că nu era tocmai liniştit. In fond s'o fi gândit că „nu sunt serioase toate acestea". Şi atunci i-am făgăduit solemn că nu voi renunţa la pensia mea de profesor, munificenţa guvernamentală fiind datoare să-mi dea la bătrâneţe câteva sute de franci. Abia atunci l-am simţit uşurându-se şi s'a întors liniştit acasă.

Nu e mişcătoare această ultimă visiune ce o iau cu mine, orăşelul liniştit pe care-l întrezăresc, cu un tată care duce acolo pacea inimii sale, în timp ce în jurul meu Parisul clocoteşte iarăşi, în timp ce numele lui Pagnol se încolăceşte pe coloanele teatrelor, e gata să se aprinză pe afişe şi în închipuirea mea ce o ia razna — îl aud rostogolindu-se până 'n huruitul autobuzelor.

(Toate drepturile rezervate Anglo-american N. S.)

CUTREERÂND SPANIA

***Expoziţia internaţională din Barcelona, la care şi România e reprezentată prrintr'un pavilion, atrage spre peninsula Iberică un număr de vizitatori din toate colţurile pământului şi printre ei mulţi români. E de mare actualitate, prin urmare, volumul cu impresii de călătorie publicat de cunoscutul scriitor Romulus Cioflec, sub titlul:* Cutreerând Spania.**

Interesul acestei scrieri stă în special în faptul că d. Cioflec n'a voit să facă ceeace se chiamă „literatură", ci, notând, cu un pătrunzător spirit de observaţie, tot ce e mai caracteristic în frumuseţile ţării şi în viaţa poporului spaniol, a alcătuit o minunată călăuză spirituală pentru cei ce vor să cunoască Spania.

Lucrarea apărută în No. 114 115 ale* Bibliotecii DIMINEAŢA *se vinde cu preţul de 10 lei.



Un editor despre: editori, scriitori şi cititori

Titlul acestei inteligente şi îndrăzneţe cărţi, scrisă de cunoscutul editor parizian Bernhardt Grasset, nu corespunde unui echivalent românesc.

Autorul, de altfel, a crezut necesar să desvolte în câteva rânduri ideia cuprinsă de dânsul în aceste două cuvinte: *La chose littéraire.*

Bernhardt Grasset, fiu şi nepot al celebrilor profesori ai lumii medicale, a fost condus de o chemare lăuntrică şi de dragostea pentru literatură — la activitatea de editor.

Editura, pentru B. Grasset nu e un mijloc de îmbogăţire: el vrea să ne convingă de aceasta şi aproape că ne convinge.

Această carte ar mai putea avea ca subtitlu: *Editorii, scriitorii şi cititorii aşa cum sunt şi cum trebue să fie.*

Pentru B. Grasset, un editor, devenit atare prin vocaţie, se schiţează ca un motor al unei mari şi complexe maşini; şi nu numai motor — ci şi conducător şi inspirator. Grasset previne aci eventuala întrebare caustică a cititorului: de ce editura Grasset, deşi atât de îndrăgostită de „Chose littéraire", lansează anual atâtea cărţi mizerabile, inutile şi lipsite de suflul talentului, alături de câteva, puţine, cărţi frumoase şi ideale?

La această întrebare însuşi Grasset ne răspunde răspicat şi curajos. Dar înainte de toate, el îşi declină răspunderea pentru cărţile proaste care poartă marca editurii sale. Nu el singur acceptă manuscrisele. Imensa lor majoritate e citită de către „lectorii" părţii redacţionale. Aceste posturi sunt ocupate la fiecare editură franceză de scriitori cu renume.

B. Grasset nu aduce numele redactorilor — lucrul ar fi de prisos, de oarece ei toţi sunt bine cunoscuţi publicului; el îi califică numai şi-i numeşte foarte conştiincioşi, atenţi şi cinstiţi.

Tocmai aceştia sunt „marii apărători ai mediocrităţii".

Aprecierea ce o fac ei, de obicei, asupra unui manuscris, reprezintă într'o formă devenită banală, verdictul: nu e inferior celorlalte. Se poate publica.

B. Grasset se încrede totuşi în propriu-i „fler" şi gust; aci el e tare şi cu mult temei. Cei mai apropiaţi dintre colaboratorii lui afirmă sus şi tare, că într'adevăr cele mai valoroase cărţi lansate de editura Grasset, sunt ghicite şi descoperite de dânsul, uneori individual şi independent de „gaşca redacţională".

Cu toate acestea, el recunoaşte că apare ca „apărător şi protector al mediocrităţii". De ce? Fiindcă mulţi sunt cei chemaţi şi foarte puţini cei aleşi. Cantitatea volumelor tipărite în Franţa după războiu, creşte înspăimântător, în detrimentul calităţii lor.

Scriitorul a devenit meseriaş. Un exemplu de mediocritate norocoasă şi reuşită — naşte zeci de imitatori. — „O astfel de carte pot să scriu şi eu" — socoteşte într'o zi un intelectual mediocru sau mărginit; şi o scrie; şi are acelaş succes mărginit dar antrenant.

O recenzie măgulitoare, aprobativă, uneori admirativă — e asigurată orişicărei cărţi apărute. Fiecare scriitor şi recenzent are atâta nevoe de simpatie sau de sprijin, de indulgenţă din partea altor scriitori, încât e gata oricând şi iute — să avanseze indulgenţa, complimentele şi admiraţia faţă de alţi autori, mai ales — începători reuşiţi la conducerea numeroaselor grupuri de „tinere talente" încă nemanifestate în public.

Astfel se fabrică gloria în lumea literară prinsă în cercul „trecerii" şi al „prieteniilor"; astfel se excită interesul masselor de cititori pentru fiecare carte nouă apărută.

Numărul cititorilor a crescut după războiu, cel puţin cu o sută la sută, faţă de timpurile antebelice; dar nivelul cultural al acestei masse şi calitatea gusturilor ei sunt invers proporţionale cu cantitatea.

B. Grasset are curajul să recunoască şi să evidenţieze „inflaţiunea" în mediul scriitorilor sau al cititorilor. „Reîntoarcerea la valuta-aur spirituală" îi e dezideratul şi speranţa. Fără să-şi cruţe ambiţia de editor, el reproduce câteva rânduri dintr'o scrisoare primită din partea unui cerc care reuneşte peste trei sute de studenţi-cititori:

— „Pentru ce ne oferiţi să citim astfel de aiureli, absurdităţi şi banalităţi insipide?"...

In această întrebare, B. Grasset vede asigurarea venirii unui nou cititor exigent, spre care vor trebui să se îndrepte în curând atât scriitorul cât şi editorul. Şi atunci editorul de carieră din dragostea pentru literatură, îşi va putea îndeplini misiunea lui obştească, reluând rolul demn şi tradiţional de „râvnitor şi paznic al spiritului" — rol pe care editorii francezi l-au trădat în ultimul deceniu.

De curând de tot, B. Grasset a anunţat o serie de volume, pe care le va edita după gustul şi pentru plăcerea sa. Să sperăm, că fiecare dintre ele va fi o veritabilă monedă de aur, spirituală. — *N.*

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD

MANUAL DE MORALĂ PRACTICĂ

TOT AVERI

Am mai schimbat împreună câteva cuvinte despre avere şi sărăcie. E o sărăcie de bună voie, a călugăriei, care-i o sărăcie mincinoasă, dar principiul a fost enunţat. A şti să fii sărac este a şti să te mărgineşti şi sărăcia mărginită constituie o avere, singura avere care dă un somn liniştit, o viaţă cu tempo lent, cum trebuie să rămâie viaţa, şi o perină capului bun. Datoria cărturarului este să propovăduiască această sărăcie.

Desordinea averii e o prefaţă de haos. Ea serveşte la trufia oamenilor proşti, care nu-şi caută satisfacţii în afară de lada de fier. Nimeni nu se poate îndopa mai mult decât îi cuprinde stomacul şi îmbuibarea dă aplecăciune. Nimeni nu-şi poate multiplica fizicul până la o sărbătoare a simţurilor nemăsurată.

Ai proiectat o călătorie, care-i încă cea mai bună satisfacţie a unui ins cu dare de mână: ai făcut călătoria, s'a isprăvit călătoria. Ai cumpărat o casă, zece case în zece ţări: ei şi! Ai nevoie de zece rânduri de slugi, ca să te stăpânească şi trupul tău abia de poate locui o singură odaie a uneia din casele tale. Efectele averii materiale, cu cât sunt mai mari cu atât se sleiesc mai de grabă. O singură avere nu se mâhneşte şi nu s'a sleit niciodată, a sufletului, a intelectului.

Ce e sufletul, cum este şi cum vine şi cum pleacă, e aproape indiferent de când omul, prostit de problemele anterioare existenţei lui, a renunţat să-l mai vânture cu ciurul. Dar lucrurile pe cari le taci le cugeţi mai mult şi nu e zi să nu-ţi treacă sufletul prin pipăit. E ceva întreg. şi de sine stătător? E o fracţiune dintr'un imens? E un fel de material sau un fel de vânt matematic? Nu e nimic?

Faptul că omul trăieşte nu ar fi o dovadă sigură despre suflet. Dovezile de principiu încep să apară îndată ce urmăreşti pe om gândind, o facultate activă şi pentru simţurile noastre monstruoasă. Gândul face totul şi-l desface, fără niciun material de construcţie şi activitatea lui organizatoare nu se aseamănă nici cu lumina nici cu electricitatea nici cu reacţiunile şi transformările chimice. Toate materiile active săvârşesc o singură operaţiune, în care fizicul lor se pierde; pe când sufletul, aşa zis, le săvârşeşte pe toate şi mai împlineşte şi activitatea lui personală, de-a fi original. A zice că lucrează creerul, nici el nu lucrează mort.

Gol vine omul pe lume şi pleacă gol. Momentul vieţii a trecut ca un sunet de clopot, instantaneu: s'a deschis poarta şi s'a închis şi atât. Acest moment e folosit pentru îngânfare şi trufie. Ca să facă avere, nu cel ce fură de la cei care au mai mult este cel mai vinovat: averile circulă şi hoţul e tot atât de puţin meritoriu ca şi posesorul: două animale care-şi dispută un cadavru. Ca să facă avere, omul rupe cu violenţă, precipită nenorocirile, devastează, nedreptăţeşte. Mila nu-l împiedică să răstoarne; desgustul de a poseda bunurile străine, pătate cu sânge, nu-l temperează. Turbarea şi sălbăticia lui sunt ale brutei pure, neîncovoiată de intelect. Educaţia prin reflexiune şi prin înştiinţările unei ambianţe de cultură a ideilor şi de distilare a faptelor, nu i s'a făcut. Tatăl lui a fost un sălbatec sau un vicios, muma lui nu a cunoscut furca şi ghergheful, preotul, deputatul permanent al celor nepătrunse şi obscure, a fost şi el un stricat, în discordanţă cu rolul lui temperativ. Politica l-a învăţat să-şi deslănţuiască brutalităţile. Profesorii lui au participat, ca şi preotul, la această politică, antagonistă misiunii lor. Cărţile pe care le-a citit au fost subt motiv că imitează viaţa, nişte excitante ale bivolului primitiv. Sunt filosofi care justifică atitudinea de zdrobire şi de răsturnare a insului în numele insului şi toţi milionarii fără să ştie ce caută filosoful, s'au justificat nietzcheeni. E nietzchean negustorul înavuţit din vânzarea plăcilor de gramofon, nevasta lui e nietzcheană, copiii lui sunt nietzcheeni.

Averea poartă dealtfel într'însa mucegaiul care o descompune. Furtul şi tâlhăria, prin care se adună obicinuit averea, servesc şi la distrugerea ei. O descompun şi recompun războaiele, discontinuarea efortului. Creatorul unei averi zăreşte în leagănul, care-i adoarme copiii pe devastatorii ei. Acum 700 de ani funcţiona la Colonia o tăbăcărie care mai există şi azi, în proprietatea aceleeaşi familii, cu douăzeci de generaţii de tăbăcari. Aci continuarea muncii, perfecţionată din tată'n fiu într'o avere, care-i şi o disciplină morală şi un sâmbure social, urmează logica selecţiunii: Beethoven a fost a şaptea generaţie dintr'o familie seculară de muzicanţi.

Cu tot conflictul dintre mânile muncitoare şi fabrică, averea industrială se deosibeşte de averea unui singur ins sau a unei singure familii momentane, azi industrială, mâine politică, poimâine bancară. Industria comportând local, maşini, materiale, primejdii de la zi la zi, aparţine mai multor braţe şi minţi şi organisme sociale de cât avuţia idioată şi abjectă a tăierii de cupoane, exercitată excluziv între alcov, bucătărie şi latrină. Asemenea averi mai ales, din care se folosesc trei sau patru indivizi, sunt categoric imorale şi seamănă cu crima. Când arborii dau umbră şi soarele lumină pentru toţi, e greu de conceput averea care să slujească unui singur posesor.

Cu suprimarea averilor individuale, reţeta sănătoasă a socialismului, care a nimerit exact cauza de întârziere şi destrăbălare a omului obştesc, momentul vieţii devine mai curat şi mai duios şi dacă toată omenirea îşi varsă lacrimile într'un izvor de lumină, oftatul are măcar valoarea împărtăşaniei şi regretul comportă idealism şi speranţa pentru oamenii viitori, momentani şi ei, însă descătuşaţi.

Trebuie să ne ducem din om în om şi să-i strecurăm în ureche şoapta îndoielii asupra certitudinilor lui trecătoare, învăţându-l o jumătate din lepădarea de sine, în vederea unei întristări şi a unor bucurii colective.

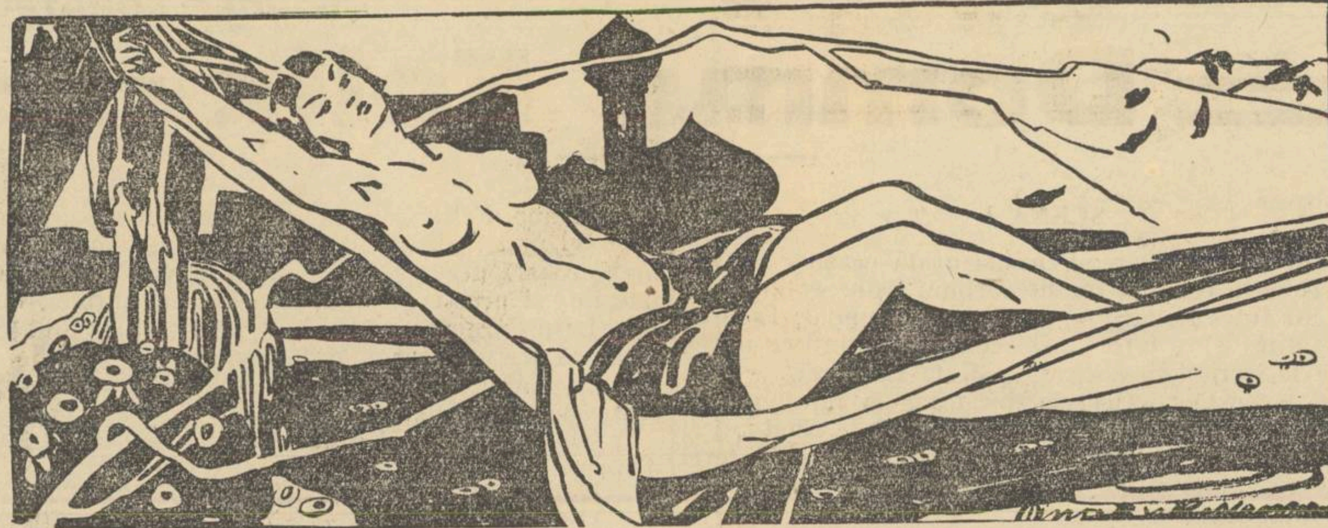
Restituiţi în acte ceeace vă ceartă inteligenţa, sufletul, că aţi adunat pentru singura voastră mumie.

T. ARGHEZI

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR: străinătate dublu

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75



VALUL

(Amintirile Caterinei State)

— FRAGMENT —

...Amintirea, în clipele acelea, mă făcu să resimt ceva ce semăna cu o presimţire, al cărei vag răsunet, părea a veni de departe, din subconştient.

O întâmplare, pe cât de rară pe atât de curioasă, mă ajută să pot duce mai uşor, în suflet, acest sentiment şi să întrezăresc, dincolo de mine, un punct îndepărtat şi statornic.

Intr'o zi, ducându-mă la gară să trimit o scrisoare ce-mi părea că, de acolo, va ajunge mai iute şi mai sigur, oprii trăsura mai departe de staţie şi, făcând cei câţiva paşi pe jos, auzii, deodată o muzică pe care o mai ascultasem numai în imaginaţie, cetind'o adeseori în gând.

Arpegii, acorduri, game şi modulaţii făcute toate de o mână vrăjită; de mâna unui mare artist. Exerciţiilor acelora, le urmă o improvizaţie, trecută din ton în ton şi apoi „Preludiile", de Chopin le auzii cântate aşa cum le visasem, fără ca mâna mea, neputincioasă în posibilităţile tehnice, să le fi putut vreodată reda.

Trăsuri, cu clopoţei, treceau în sus şi în jos spre târg şi spre gară, asurzind piano, — pe când eu, ca înaintea unui altar, stam nemişcată; şi, în dorinţa să nu pierd nici un sunet, nu mai îndrăsneam să respir. In starea mea sufletească, muzica aceia avu efectul unui stupefiant, care parcă mă mută din clipa în care trăiam şi din viaţă chiar...

Fără a mă putea gândi la tot ce-ar fi cerut o vizită într'o casă cu totul străină, nu mai simţii decât dorul, nebun, să mai ascult. Mânată, puternic, de simţirea mea, suii scara până la etajul de sus, unde, într'o sală îngustă şi lungă, erau în rând câteva uşi. Aşteptai în faţa acestora până ce, după o scurtă pauză, auzii sunând, ca din nişte clopote de argint celebrul „Largo" de Haendel.

Fără a şovăi, mă 'ndreptai spre uşa de unde se auzea mai distinct, muzica; şi, deschizând'o, mă găsii în pragul unei încăperi în care toate păsările cerului păreau a împărăţi întrecându-se în cântec şi sburând, vesel, afară din cele şaptezeci de colivii.

Alături se auzea piano; şi, prin întredeschizătura uşii, pătrunsei, nu ştiu când şi cum, într'o încăpere în care, din prima clipă, nu mai putui vedea nimic, ascultând. Un bătrân, cu plete albe, sta, ca'n extaz, în faţa claviruluì, pe ale cărui clape alergau, uşor, degetele-i subţiri ce păreau a întineri şi a se desprinde, tot mai mult, de mânile, palide şi sbârcite, pe când sunetele, curate, pline şi cântate, se răspândeau în spaţiu într'o armonie ce-mi învăluia sufletul dându-mi senzaţii.

Şi era bătrânul atât de confundat în muzica aceia încât nu-mi auzi paşii, nici respiraţia, grăbită, ce mi-o da emoţia, n'o simţi.

Intr'un târziu, uitându-mă cu totul sub impresia dumnezeeşti muzici, mă surprinsei, şoptind: „Göttlich".

Bătrânul îşi întoarse spre mine ochii inspiraţi, şi fără a părea surprins, se sculă grăbit şi mă'mbrăţişă sărutându-mă pe umăr. [1])

De abia atunci putui vorbi şi-i spusei ce mă adusese acolo „fără voia mea".

— Da, da, dumneata trebue să fii *pianista* de care mi s'a vorbit atât de frumos; am aflat că ai multă dragoste de muzică — asta-ţi face cinste — şi prezenţa dumitale aici mă bucură foarte mult. Iată, sunt două luni de când trăiesc în Vascani şi, afară de copiii mei, n'am surprins pe nimeni ascultându-mă ! — spuse bătrânul, cu o nuanţă de regret.

— Cântaţi dumnezeeşte, maestre !

— Am cântat odată; acum mânile astea sunt bune să se odihnească în pământ.

Şi, bătrânul, le încrucişă pe piept închizând ochii.

— Oare se poate cânta mai bine şi mai frumos, maestre ?

— Da. Compozitorul Franz Liszt, profesorul meu, avea întreită tehnică şi interpretarea ce dedea, cu deosebire compoziţiilor sale, era neîntrecută în acel timp.

Dar... trebuie să mă prezint: Sunt bătrânul artist-pianist Wrany, colegul compozitorilor Anton Rubinstein, Haenselt şi al altora pe care poate că nu-i cunoşti şi, cum ţi-am spus, elevul lui Frantz Liszt.

Sunt profesor la conservatorul din Moscova, unde bântuie acum holera şi noi, nevastă-mea şi cu mine, deşi bătrâni, am fugit de moarte.

Aici stăm la copiii noştri, inginerii Wrany, pe cari poate că nu-i cunoşti; ei fac societăţii mai mult bine; se ocupă de siguranţa transportului pe drumul de fier, — pe când eu, cu muzica mea, am fost poate uneori unealtă distrugătoare, — zise artistul, şi'n ochi parcă-i trecu lumina unei amintiri.

— Mai staţi mult în Vascani? — întrebai îndemnată de o nădejde care mi se prinse în gând, ca fulgii scaeţilor ce sboară în aer, se agaţă, o clipă de haină ca să se desprindă iar şi să sboare, mai departe, în voia celei mai uşoare adieri de vânt.

— Da, avem să stăm în Vascani până vom primi vestea că s'a stins epidemia. Fiii noştri stăruiesc să nu mai plecăm în Rusia; ei ar vrea să trăim şi să murim aici când ne va veni ceasul. Daaa... sub vestmântul sentimentului ce-i îndeamnă să ne oprească, nci ştim că trăieşte ghemuit şi mut, interesul ce-l au să le educăm şi să le cultivăm cei unsprezece plozi. Trebuie să-ţi mai spun că nevastă-mea e foarte instruită — are nu mai ştiu câte diplome — şi a iniţiat multă vreme pe copiii contelui Potocki, expatriat în Franţa, unde a trăit şi baba mea, vre-o două zeci şi cinci de ani. In timpul acela eram profesor la Conservatorul din Lemberg şi concertam în marile centre din Europa odată cu Liszt, Thalberg, Anton Rubinstein şi alţii.

Ce timpuri, Doamne! In Rusia mi se întâmpla, de multe ori, să călătoresc, dela un Centru la altul, cu diligenţa; cântam în săli mari, iluminate numai cu feştile de seu... Dar... în lumina aceia câtă altă lumină sufletească în public ca şi în artist! Cum se cânta pe atunci şi cum se cântă astăzi! Piano a devenit o meserie ca oricare alta; puţină adresă, puţin dar de imitaţie, destulă inconştienţă ca să nu te poţi critica şi tot pe atât curaj ajung acelora care, cu o voinţă nedemnă de muzică, o pun în studiul acestia, cum ar pune-o cârpaciul de haine în îndeletnicirea lui. Muzica — vreau să zic pianistica de astăzi — aminteşte pe aceea de altădată atât cât se poate confunda adevăratul talent, cu deprinderea lucrului; mai mult nu.

Vorbind cu bătrânul şi aruncându-mi ochii pe fereastra odăii, văzui că se însera; soarele se furişa după coşurile înegrite ale atelierului şi îşi răsfrângea razele pe colinele Luncii, în care păreau a se îngropa. In pragul uşii, bătrânul îmi făgădui să se intereseze de studiile mele muzicale; şi, hotărând chiar „o vizită apropiată" mă sărută iar pe umăr şi stătu la uşa din faţa scării, până ce, depărtându-mă, nu-i mai putui vedea pletele albe şi ochelarii afumaţi.

Muzica şi apusul de soare ce se strecurase, trist, de pe acoperişul sub care trăia o amintire, mă mişcase adânc; şi în mersul trăsurii — care-mi evoca în ziua aceia o vizită la Eva, — isbucnii în plâns.

. . . .

Acasă, în sală, îl găsii pe Drăgănescu vorbind aprins, cu tata; pe când mama, făcând ţigări cu maşina, îşi ridica din când în când ochii şi părea a-i sorbi orice cuvânt.

— De sigur, cucoane Costache, în castel vă şede mai bine. Acolo are să-i placă şi duduii Tincuţei. Aveţi parc; pe iaz vă primblaţi cu barca şi mai este zidăria ceea părăsită — sera lui Deleanu — în care, dacă nu puneţi, iarna, oale cu flori, ar fi bună să 'ngrăşăm câţiva porci, zise Drăgănescu, privindu-mă stăruitor pe când traversam sala.

Apariţia lui Drăgănescu şi perspectiva apropierii lui, m'ar fi turburat altădată; în seara aceia însă, impresiile şi senzaţiile ce mi le dăduse muzica, nădejdea în sfaturile bătrânului maestru şi credinţa că progresele mele aveau să-mi deschidă, larg, un alt drum, anihilară mult din resentimentul ce-i păstram; şi, îndată ce nu-l mai avui în ochi, îmi dispăru, ca prin minune, şi din minte. Nu se luminase încă bine de ziuă, când, cu grija apropiatei mele producţii muzicale, începui să studiez şi să repet câteva dintre bucăţile pe care-mi dam seama că le cântam mai bine. Graba fu temeinică; a doua zi chiar, primii un bilet, dela maestru, în care el şi doamna Wrany îşi anunţă vizita.

Bucuria şi grija confundându-se, îmi dau o nelinişte de nestăpânit şi gândindu-mă la neputinţa de a cânta aşa acum aş fi putut, tot ce aşteptam, până'n clipa aceia, cu înfrigurare şi mari nădejdi, se prefăcu, ca hârtia aprinsă, în scrum.

Toaca trăsurii se auzea dedeparte; inima îmi bătea cu putere şi degetele ca două sloiuri, nu mai aveau nici forţa nici elasticitatea ce trebuiau în atacca celui mai simplu acord.

Maestrul Wrany, într'o jachetă deschisă în faţă, şi prinsă numai într'un nasture, cu pălăria înaltă de sub care se lăsa, în bucle, părul alb şi mătăsos peste cravata jabou, părea a fi o apariţie din 830 care suia scara cerdacului la braţ cu o bătrână, mică şi stafidită, îmbrăcată şi ea după moda celui al doilea Imperiu. O capelă de dantelă neagră, cu *bride*, îi lăsa liberă fruntea brăzdată şi acoperită, în tâmple, de părul galben-verde, undulat, ce-i încadra faţa îngustă până lângă ochii, mari şi verzi, rămaşi în lumina şi expresia lor de altădată, ca apa unui lac, prins, timpuriu de îngheţ. Mi se păru, când îi văzui de aproape, că am în faţă o estampă de Gavarni şi râsul lăuntric, atenuă starea ce-mi dăduse grija de a mă produce faţă de marele artist.

„Fraulein State und meine junge, hübsche Frau", ne prezintă bătrânul, în timp ce doamna Wrany, îmi întindea mânile, slabe şi reci, ca nişte mumii în giulgiu în mănuşile-mitaines de care atârna, greu, un *réticule* Directoire.

De cum păşi în salon, artistul se îndreptă spre piano şi, stând în picioare, preludă o clipă.

„Ai bun instrument, să vedem de-l pune mâna în valoarea lui" îmi spuse maestrul în timp ce doamna Wrany, rotindu-şi ochii prin încăpere, păru mulţumită de stilul mobilei, vechi, ce-i încadra atât de potrivit fiinţa.

„Casa e foarte simpatică şi mobilierul îmi aminteşte bine un interior din patria mea" zise bătrâna, aşezându-se pe canapeaua Louis XV pe care o acoperi, în parte cu rochia-i înfoiată.

„Mi-a spus, Anton, de surpriza şi plăcerea ce i-aţi făcut şi, cu toate că noi nu vedem lume străină în Vascani, gestul dumneavoastră, mi-a stârnit şi dorinţa şi curiozitatea să vă cunosc şi să v'ascult", îmi spuse, doamna Wrany într'o limbă franceză, perfectă, pe care n'o putui asemăna, în lipsa ori cărui accent, decât cu aceea a domnului Burry, profesorul de literatură de la pensionatul Dodun.

După cafeaua turcească, pe care bătrânii o băură cu drojdie cu tot, găsindu-i „un gust rar şi delicat", artistul se aşeză la piano şi cântă „Ballada în sol" de Chopin, câteva din „Sonetele lui Petrarca" de Liszt şi o splendidă compoziţie „Ave Maria", o dedicaţie compozitorului şi profesorului său.

„Bucata asta îmi aminteşte unul din cele mai frumoase momente din viaţa mea. Trebuiam să cânt, ca absolvent, la cea din urmă producţie anuală a Conservatorului din Praga; directorul şi profesorul meu, pusese în mine mare nădejde în „Concertul în sol" de Beethowen. Când mă suii pe podium, zării în unul din primele locuri pe Franz Liszt! Simţii că estrada se afundă cu mine şi cad în beznă; orchestra îşi cânta partea; şi, când îmi vine rândul, în solo, nu-mi mai pot aminti dacă vre-odată am pus mâna pe piano; necum începutul acelui Concert. Dirigentul loveşte de trei ori în pupitru; lumea murmură şi eu, cu mânile moarte pe genunchi, mă uit şi conturez un romb din tapet! Văd parcă, cu alţi ochi, tot ce se petrece în juru-mi; directorul vorbeşte cu Liszt şi acesta, râzând, mă chiamă, îmi netezeşte părul, care mi se făcuse măciucă în vârful capului, şi-mi spune blând:

„Du-te şi bea un rachiu". Am băut două şi când, bine încălzit, cântam Concertul, l-am văzut pe Liszt sculându-se şi ascultând, astfel, până la sfârşit când se sui pe podium şi îmbrăţişându-mă, îmi spuse:

„Tinere, aş fi fericit dacă ai vrea să primeşti şi sfaturile mele".

Am luat lecţii plătindu-l cu recunoştinţa mea şi „Ave Maria" e una dintre dedicaţiile mele care i-au plăcut mai mult. Intr'o zi am să-ţi arăt corectura unei măsuri şi scrisorile lui Franz Liszt".

Maestrul se sculă dela piano şi prinzându-mi uşor braţul, mă aşeză pe scaunul înălţat cu un volum. Fără să-mi dau bine seama de tot ce se petrecea cu mine, mă supuneam voinţei lui şi fără să mai pot alege din repertoriul ce preparasem, luai, la întâmplare „Sonata quasi una fantasia" de Mozart.

„Da, daaa... remarcabil... cu totul neaşteptat" auzii şoptind la spatele meu, după ce terminai *Adagio* şi aceste aprecieri, îmi dădură atât de mult curaj odată cu o putere şi o elasticitate a mâinii, în părţile ce urmară, încât mă simţii cu totul stăpânită de muzică şi nu mă mai recunoscui.

„Bravo! Bravissimo!" strigă artistul entuziasmat; şi, apropiindu-se de piano, mă îmbrăţişă şi mă desmierdă sărutându-mă pe umăr; pe când, doamna Wrany, se sculă de la locul ei şi, ceremonios, ca 'n faţa unui artist, îmi întinse mâna spunându-mi:

— Nu-mi puteam închipui că aici, în acest cuib de cioară, să întâlnesc pe cineva cu atâta intuiţie muzicală; trebuie, neapărat, să vă consacraţi acestei arte".

— Nu ştiu, doamnă, dacă se va putea...

— De ce să nu se poată? mă 'ntrebă bătrânul. Ai o mână binecuvântată şi o intuiţie pe care n'am mai întâlnit'o decât la două din elevele mele: la Olga Ianina şi Ana Essipoff.

Uluită de bucurie, pierdui o clipă noţiunea de mine şi avui apoi ca în marile mele emoţii, trezite şi deslănţuite de un sentiment adânc, senzaţia unei ascensiuni şi impresia unei perfecte dedublări în care mă vedeam cum nu mă văzusem până atunci. Maestrul se interesă de studiile ce făcusem şi vorbind de viitorul meu, artistic, îl auzii spunând:

„Ai, în dumneata, un bogat capital şi, fără îndoială, trebuie să te consacri muzicii, pentru care pari a fi creiată de bunul Dumnezeu.

„Dacă rămân aici, cum o doresc copiii mei, iau asupra mea desăvârşirea studiilor dumitale. Mergem apoi la Lemberg să te asculte şi Carl Mikuli, colegul meu şi elevul lui Chopin; şi, în scurtă vreme, vei avea, înaintea dumitale, un viitor artistic de care ştiu că nu se bucură multe femei".

Ca să nu plâng, de bucurie, îmi strângeam degetele până la durere şi uitându-mă în altă parte, îmi ascundeam lacrămile de care-mi simţeam ochii plini.

Mama mă observă şi-mi ceru să-i traduc părerea artistului. O făcui cu greu, în reticenţe; şi, ca să-mi pot reţine plânsul, îi tradusei numai aprecierea pe care aş fi putut-o auzi dela oricare alt pedagog:

— Maestrul spune că ar fi nemerit să mă duc la Conservatorul din Lemberg.

— Explică-i că n'avem de gând să te facem artistă.

Ca un vânt ce trece isbind între ei norii şi deslănţuind ploaia, amintirea aceia, în clipele de emoţie, revărsă de odată toate lacrimile pe care atât de greu le opream.

„Aşa, aşa-i bine să fie muzicantul; dacă n'ar fi atât de impresionabilă, n'ar cânta cu suflet" spuse, bătrânul, doamnei Wrany, care mă privea duios şi, în clipa aceia chiar, artistul se hotărî să-mi dea lecţii.

Nu-mi amintesc să fi trecut în viaţa mea o clipă mai penibilă ca aceia când entuziasmului cu care maestrul mi le propuse, mama răspunse, evaziv şi rece; dar grija să 'nlătur impresia ce s'ar fi putut produce, îmi dădu, totuşi, puterea să pot gândi şi să spun:

— Plăcerea dumneavoastră, maestre, şi bucuria mea, pe care n'o pot exprima acum, nu sunt, din nenorocire suficiente în hotărîrea ce-mi faceţi cinstea să luaţi; nu trebuie să uitaţi nici punctul, din spaţiu, unde vă găsiţi; nici sărăcia intelectuală, din acest colţ de pământ; îngăduiţi-mi dar, să vă spun şi hotărîrea părinţilor mei...

Bătrânul înţelese şi, râzând, mă 'ntrebă:

— Vrei să fii artistă-pianistă?

— Vă îndoiţi?

— Ei bine, în afacerea asta n'au să se amestece părinţii; am hotărît-o noi amândoi.

— Dar...

— Dacă plec la Moscova? Mergi cu noi şi de rămân aici, lucrurile se stabilesc de la sine.

— Nu la asta mă gândeam...

— Ştiu, ştiu: onorariile, nu-i aşa?

Onorariile mele vor fi critica concertelor dumitale şi când, de pe unde vei fi, te vei gândi să mi-o trimiţi, s'o însoţeşti ori când de tabac turcesc şi de vin bun, pe care am să-l beau în sănătatea dumitale şi 'n urmarea succeselor la care mă aştept.

Gândul ce-mi părea că lua formă şi se transporta prin spaţiu cu puterea din poveşti, prefăcu ziua aceia într'o sărbătoare sufletească de care, amintindu-mi, îmi pare că o retrăiesc în toate clipele ei, aşa cum revederea unei flori, presate, dă câteodată, senzaţia parfumului dispărut.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

1) Cordialitate rusească.

Anton Cehov

O dată pe an

Casa cea mică cu trei ferestre a contesei are înfăţişare de sărbătoare. Parcă a întinerit. Jur împrejur e măturat cu îngrijire, poarta e deschisă în lături. Geamurile spălate de curând strălucesc în soarele de primăvară. La uşa principală stă portarul Marc, bătrân şi slab, în livreaua lui mâncată de molii. Are obrazul zgâriat de briciul cu care mâna lui tremurândă s'a chinuit toată dimineaţa, ghetele văcsuite, iar în nasturii de metal te poţi oglindi. Astăzi e ziua contesei şi el trebue să deschidă uşa musafirilor şi să anunţe cu glas tare numele lor. In antret nu mai miroase a cafea şi a supă de post ci a un fel de parfum care aminteşte săpunul. Perdelele sunt spălate, tablourile şterse de praf. Pisica cu pisoii ei va sta încuiată până diseară.

Contesa, bătrână, zbârcită, cocoşată şade într'un fotoliu mare şi aşteaptă musafirii. Din când în când îşi potriveşte cutele rochiei albe de muslin. Ea aşteaptă să vie baronul Tramb împreună cu fiul său prinţul Haladze, domnul Burlastov, vărul ei generalul Bitcof şi mulţi alţii... vre-o două zeci cu totul. S'a şi făcut douăsprezece. Contesa îşi potriveşte rochia. Stă şi ascultă: parcă a sunat?... O trăsură se opreşte cu zgomot. Trec cinci minute. „Nu-i la noi", — se gândeşte contesa.

Se repetă povestea anului trecut. La două contesa se retrage în odaia de culcare, miroase valeriană şi plânge.

— N'a venit nimeni! Păcătoşii!

Lângă contesă stă bătrânul Marc, şi el nu mai puţin supărat:

— S'au stricat oamenii! Mai înainte veneau năvală, ca muştele în bucătărie, şi acum..."

— N'a venit nimeni! — se vaită contesa. — M'au părăsit! Dar dacă nu eram eu ce-ar fi eşit dintr'înşii? Numai mie îmi datoresc cariera lor! Mie nu-mi trebuia recunoştinţă, dar puţină atenţie! Şi nici măcar nepotul meu Jean n'a venit! Ce rău i-am făcut! I-am plătit poliţele, i-am măritat sora... mult am cheltuit cu dânsul!... şi tu ştii...

— Le-aţi fost ca şi mamă, excelenţă!...

— Şi uite... uite mulţumire!... Ce omenire!...

Pe la trei, ca şi anul trecut, contesei i se face rău, o apucă un acces de isterie. Marc, foarte speriat, ia şapca cu galoane, se tocmeşte mult cu un birjar şi pleacă la nepotul Jean. Il găseşte întins pe pat, de curând întors de la un chef, plin de sudoare pe faţă şi cu ochii pironiţi pe un lighian plin cu apă murdară.

— Ce, sunteţi bolnav, Ioan Mihalici? Ce aveţi?... De ce n'aţi venit azi să felicitaţi pe mătuşa D-tră?

— Du-te dracului! răspunse Jean, fără să ridice privirea de pe lighean.

— Asta e ofensă pentru mătuşa D-tră! Nu vă e milă?

— Eu nu fac vizite... aşa să-i spui!... Obiceiul ăsta a dispărut de mult. Pe mine să mă lăsaţi în pace!... Hai, pleacă! Vreau să dorm!

— O să fiţi atât de bun să veniţi, să o felicitaţi! Plânge, săraca, şi se svârcoleşte. Duceţi-vă şi arătaţi-i respectul ce-i purtaţi!

— Nu mă duc!... Ce să caut la o fată bătrână?!

— Duceţi-vă, măria voastră! Vă faceţi o pomană! Şi bietul Marc îşi şterse ochii.

— Ei!... Dar cognac aveţi?...

— Este, măria ta!

— Aşa... M...da!... bine, dar îmi dai o sută de ruble?

— Cu neputinţă! Ştiţi prea bine că nu mai avem averea de pe vremuri... Rubedeniile ne-au sărăcit, Ivan Mihalici. Când aveam bani, trăiau toţi bine, dar acum... Voia Domnului!

— Nu mi-aţi dat anul trecut două sute de ruble? Şi acum nici măcar o sută?! Scormoneşte prin saltare şi găseşti! Şi mai la urmă, ia cară-te! Vreau să dorm!

— Fie-vă milă, măria voastră!

Jean e neînduplecat. Marc începe să se tocmească. Infine Jean cedează, se îmbracă şi pleacă la contesă.

— Ma tante — zice el zâmbind şi strângându-i mâna. Şi aşezându-se pe sofa începe conversaţia de anul trecut.

— Maria Karskina, ma tante, a primit scrisoare din Nizza... Bărbăţelul! Descrie duelul pe care l'a avut cu un englez pentru o cântăreaţă!...

— Cum se poate!?

Contesa dă ochii peste cap, şi repetă uimită:

— Cum se poate?

— Da! Aleargă după cântăreţe, şi nevasta — îl aşteaptă aici! Nu înţeleg asemenea oameni, ma tante!

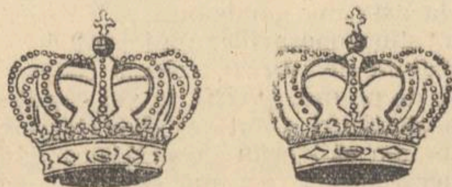
Fericită, contesa se dă mai aproape spre Jean şi convorbirea lor se lungeşte... se dă şi ceai cu cognac.

In vremea aceasta bătrânul Marc scotoceşte prin lăzi. Jean a făcut o mare concesie: cere numai 50 de ruble, dar şi pentru atâta Marc trebue să răscolească multe cufere.

Din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA
de la Deauville şi Vichy
ciorapul de mătase pură





TREI COROANE
a obţinut medalia de aur.

GEORGES COURTELINE

Domnul Felix

SCENA I

Camera de culcare. Pendula arată ceasurile nouă. Lângă soba în care un foc de cărbuni fîşîie — după expresia lui Jules Renard — ca un nas înfundat, Trou cu tălpile întinse spre flacără, se scobeşte în dinţi cu un ac de pălărie, cetind în „Seara" şedinţa Camerei. — In faţa lui, nevastă-sa, Octavia, brodează la lumina lămpii. Pe jos, între ei, micul Toto, în vârstă de cinci ani şi jumătate, se joacă umblând în patru labe. — Tăcere. Intimitatea calmă şi blajină a familiilor strâns unite. — Deodată, soneria.

Trou, cufundat în lectură. — Bun! Cine mai vine să ne plictisească?

Octavia, aparte. — Nouă; desigur că e Felix.

Toto, în culmea bucuriei. — A sunat! A sunat! A sunat!

Trou. — Haide! nu mai sări aşa; ne-ai ameţit; (Către servitoarea care a intrat). Cine e?

Servitoarea. — Domnul Felix.

Trou. — Iar el!... Dar bine, tipul ăsta îşi petrece viaţa aici!

Octavia, cu ochii la broderie — E drept că...

Trou. — Cum, e drept că?... Azi e Joi, asta e a cincea oră când vine să ne viziteze de la începutul săptămânii, şi tu găseşti că e drept?

Octavia. — Dacă-ţi spun că şi eu sunt de aceeaş părere.

Trou. — Pe dracul!

Octavia. — Nu te enerva acuma!

Trou. — Mă plictiseşti!

Octavia, resemnată. — Bine.

Trou. — Şi el mă plictiseşte! Mă plictisiţi amândoi!

(Speriat, Toto, la început tăcut, dă deodată drumul sentimentelor de groază care îl sbuciumă. Chipul lui se sfâşie ca fundul unor pantaloni vechi. Urlete înfiorătoare umplu odaia).

Octavia. — Vezi ce faci? Faci copilul să plângă, asta faci.

Trou, care s'a ridicat şi se plimbă febril prin odaie. — Dar şi asta e nemaipomenit, să nu poţi fi niciodată liniştit acasă la tine. Stau şi eu, lângă foc, gustând liniştea casei mele şi cetind desbaterile Camerei; îmi zic: „Cutare a vorbit bine"! sau: „Guvernul e pe drojdii", sau: „Păzea la interpelări!" înfine, mă gândesc şi eu; cuget. Bun! deodată, soneria; domnul Felix! (Ieşit din fire). Şi iar domnul Felix!... Şi mereu domnul Felix!... Ce vrei să fac? Să mă resemnez şi să pierd orice speranţă? Ce, sunt condamnat pe viaţă?

Octavia. — Trebue să-l scuzi. Are aşa de puţine relaţii!

Trou. — E un mojic!

Octavia, împăciuitoare. — Ei, nu.

Trou. — Un mitocan!

Octavia. — Exagerezi.

Trou. — Asta-i mojicie, să stai pe capul oamenilor de dimineaţă până seara; aşa să ştii. Mă plictiseşti, îţi spun. Cât despre domnul ăsta, nu vreau să mai aud de el! (Servitoarei). Ai spus că sunt acasă?

Servitoarea. — De, am spus şi n'am spus... Am spus... am spus că...

Trou. — Da, bine, ce atâta vorbă, eşti o idioată.

Servitoarea. — O idioată?

Trou. — Nu-ţi place? Uite, uşa e colo, draga mea, şi tramvaiul trece prin faţa casei. Auzi ce neruşinată! după ce mă costă treizeci şi cinci de franci pe lună mai are îndrăzneala să protesteze! (Servitoarea încearcă să vorbească). Destul! Slăbeşte-mă! (Octaviei) Am să trec în salon. Şi tu, ai să-mi faci plăcerea să-l primeşti pe domnul Felix.

Octavia. — Bine.

Toto. — Şi eu vreau să merg în salon! Şi eu vreau să merg în salon!

Trou. — Să-l expediezi repede...

Toto. — Vreau să merg cu papa! Vreau să merg cu papa!

Trou. — ...Şi să-l faci să înţeleagă...

Toto. — Vreau să merg chiar acuma! Vreau să merg chiar acuma!

Trou. — Taci odată, ce dracu! (Octaviei)... Să-l faci să înţeleagă că a început să ne viziteze prea des. Şi, ştii, fără mănuşi; cu mitocanii nu trebue să te jenezi.

Octavia. — Şi dacă mă întreabă unde eşti?

Trou. — Ai să spui că habar n'ai.

Toto. — Papa, când mergem în salon?

Trou. — Ah, Doamne! Ce copil nesuferit! (Lui Toto). Haide, ieşi! (Ieşind, precedat de Toto pe o uşă ascunsă). Cinci vizite!... Cinci!... Cinci... în cinci zile!... Am mai văzut eu oameni neobrăzaţi, dar nu aşa!

(Iese. Octavia rămâne singură).

Octavia. — Pofteşte pe domnul.

(Servitoarea iese. O pauză).

SCENA II-a

Domnul Felix apare în uşă.

Felix. — Bună seara, bună seara. (Se înclină adânc). Am avut treabă prin cartierul d-voastră, şi trecând pe aici, n'am putut rezista dorinţei de a mă urca să văd ce mai faceţi...

Octavia. — Nu-i nevoie; nu-i aici. (Cu braţele deschise). Felix!

Felix. — Octavia!

Octavia. — Scumpul meu!

Felix. — Scumpa mea!

(Se îmbrăţişează).

SCENA III-a

Salonul, lugubru şi glacial, în care s'a refugiat domnul Trou. O lumânare arde, pe sfârşite, la pian, aruncând mai mult umbră decât lumină. Mobilele acoperite cu învelitori. Trapa căminului, ridicată, lasă să se vadă vatra goală, ca scena unui mic teatru din care s'ar fi luat decorurile. O ploaie deasă bate în geamuri.

Trou, stând pe canapea. — Oare n'are de gând să mai plece?

Toto. — Mi-i frig.

Trou. — Nimeni nu te împiedecă.

Toto. — A!... Şi ţie ţi-i cald, papa?

Trou. — Grozav! Parcă aş fi la baia de aburi!... Aşa de cald că dacă mai continuă am să capăt o congestie. (Se ridică şi se duce să-şi aprindă o ţigară la lumânare). Acuma, Felix ăsta, care e cel mai mare mitocan, ar fi şi cel mai mare dobitoc, dacă nevastă-mea n'ar fi şi mai proastă decât el. Dar stupiditatea Octaviei e fără margini şi prostia ei desfide orice comparaţie. Ce gâscă! (La un orologiu îndepărtat bate zece). Când te gândeşti că de un ceas înghite conversaţia caraghiosului, boului, tâmpitului ăstuia şi tot n'a găsit mijlocul să scape de el!... Halal să-i fie!

(Dă din umeri şi râde sarcastic, cu compătimire şi dispreţ).

Toto. — Mi-i urît aici.

Trou. — Treaba ta!

Toto. — A!... Şi ţie îţi place, papa?

Trou. — La nebunie! (Strănută). Asta mai lipsea! Un guturai! A! orice s'ar spune şi oricât s'ar dovedi: niciodată femeia nu va fi altceva decât o subalternă a bărbatului! Rasă inferioară! Fiinţe nemernice! Mă rog, deşteptăciune e asta, să se lese un ceas întreg dusă de nas de un idiot, când ar fi aşa de simplu să-i spuie: „Am să fiu sinceră, ne plictiseşti, domnule Felix. Stai la dumneata acasă şi lasă-ne în pace". Nu, zău!... (Strănută). Am răcit, e sigur! (Infuriindu-se deodată). A! nu, m'am săturat! M'am săturat până 'n gât! — Toto, vină 'ncoace. (Toto s'apropie). Scoate-ţi pantofii.

Toto. — Să-mi scot pantofii?

Trou. — Da.

Toto. — De ce?

Trou. — Scoate-ţi pantofii, n'auzi! (Toto îşi scoate pantofii). Bun. Acuma, ascultă bine ce-ţi spun. Ai să te duci în vârful degetelor s'asculţi la uşă ce vorbeşte mama cu domnul Felix, şi ai să vii să-mi spui.

Toto. — Ai să-mi dai zece bani?

Trou. — Da, am să-ţi dau.

Toto. — Mă duc.

(Iese fără zgomot. Pauză lungă. Trou, nerăbdător, execută, în lung şi în lat prin salon, o plimbare de leu în cuşcă. Afară ploaia se înteţeşte. orologiul în depărtare anunţă sfertul după zece. — Insfârşit, reapariţia junelui Toto).

Trou. — A! bine c'ai venit... Ei?

Toto, misterios. — Ştii? Domnul Felix vrea să facă caca pe jos.

Trou. — Cum, să facă caca pe jos!

Toto. — Da!... Am ascultat la uşă şi am auzit. Spunea mamei că vrea să-şi scoată pantalonii... Ii vine să facă.

Traducere de AL. A. PH.

Despre literatură

Note şi Maxime de Ferdinand Vandérem

Literatura este o industrie de lux, care are drept obiect extragerea şi fasonarea elementelor de poezie, de emoţie sau de comic pe care le cuprinde universul.

* * *

Existenţa acestor elemente publicul o simte, însă, confuz. Dar, în lipsa timpului şi a mijloacelor technice de a le pune în lumină, el se adresează specialiştilor — adică poeţilor, romancierilor, dramaturgilor, umoriştilor.

* * *

Geniul literar se traduce sub două forme: poezie şi spirit. Observaţia, reflecţia, fineţea, logica nu arată decât talentul.

* * *

Poezia este cea mai periculoasă dintre arte, căci poetul trebue să aleagă între sublim şi ridicul. Dacă nu reuşeşte să transporte, poate pricinui râsul şi, atunci, e pierdut.

* * *

Ca şi muzica, poezia acoperă cu marele ei renume pe tot felul de artişti. Prin urmare se disting, ca în muzică: compozitori, virtuozi şi simpli executanţi. Cei dintâi crează teme noui, ritmuri noui şi manifestă o senzibilitate nouă. Cei de-al doilea se dedau la variaţiuni pe opera celor dintâi. Cei din urmă repetă pe ceilalţi.

* * *

Totdeauna vorbim de relativitatea cunoştinţelor, dar niciodată de relativitatea spiritului.

* * *

Există o experienţă a adevăratului comic, care nu se câştigă decât cu vârsta. Nouii născuţi râd, în somn, îngerilor. Copiii se amuză, în genere, cu nimicuri. Tinerii, de lucruri fără însemnătate. Singură vârsta ne învaţă să distingem spiritul autentic de contrafacerile lui.

Atenienii erau, fără îndoială, de această părere de oarece, la ei, nu puteai aborda genul comic înainte de patruzeci de ani.

* * *

După credinţa celor mai mulţi dintre critici, poeţii sunt lipsiţi de inteligenţă. Da, admitem! Numai că ei posedă ceea ce n'au şi nu vor avea criticii: intuiţia.

* * *

Numim snobism un fel de amăgire colectivă care dă unei opere sau unui autor calităţi şi proporţii mult mai ridicate deasupra realităţii.

* * *

Cine a spus că critica este necesară? Critica! Cine a spus că critica este o creaţiune? Critica!

Culese de G. B.

Filosoful italian Benedetto Croce este socotit astăzi ca unul din cei mai originali şi mai profunzi cercetători în domeniul problemelor de estetică.

Două din studiile sale,* Inuiţia pură şi caracterul liric al artei, *cum şi* Caracterul de totalitate al expresiunii artistice, *traduse în româneşte de d. H. Blazian care le-a păstrat vioiciunea stilului, au apărut în* Biblioteca DIMINEAŢA *No. 113, însoţite de un luminos cuvânt introductiv asupra lui Benedetto Croce şi asupra operei lui. scris de d. Tudor Vianu. Preţul 8 lei.

606 Calomnii
despre medici, medicină şi clienţi

Desigur, este o frumoasă misiune şi o înaltă satisfacţie să vindeci o boală, dar e o artă mai însemnată şi mai profundă să faci pe un om să se obişnuiască cu relele fără de leac de care suferă.

* * *

Intimitatea este pentru unii pacienţi o condiţie de temelie în raporturile lor cu doctorul. Nimic nu le poate opri familiaritatea impetuoasă, cu care smulg amănunte din viaţa personală a medicului, a casei şi a relaţiilor ce le are. Când îl plătesc, dau impresia că săvârşesc un act de favoare amicală. Dacă a doua zi sunt întrebaţi asupra doctorului pe care l-au cunoscut, răspund jovial: — „Da, mi-e prieten!" Iar dacă a doua oară se întâlnesc cu doctorul în vreo societate, îl bat cu siguranţă peste burtă.

* * *

Femeia nu se închină decât unei singure forţe: violenţa. Deaceea chirurgul, prin brutalitatea activităţii sale, se bucură infinit mai mult decât internistul de admiraţia necondiţionată a femeii.

* * *

Am auzit în tramvai următoarea convorbire, pe care o transcriu cu toată prospeţimea ei savuroasă:

— Ce faci, amice?

— Uite, dragul meu, cu doctorul.

— Vai, dar rău ai ajuns!

— Că bine zici!... Mai rău nici că se poate! Auzi dumneata: factor poştal!

— Factor poştal?... Nu înţeleg ce vrei să spui!

— Păi să vezi! Acum câtava vreme mă arătai doctorului. După ce m'a descusut, m'a învârtit şi pipăit, îmi dă trei... scrisori! Cu una m'am dus la un domn cu maşini uruitoare, cu a doua la un domn cu sticle colorate şi cu a treia la un altul, ca să vadă cu ocheanele. Acuma fiecare dintre ăştia mi-a dat câte o scrisoare răspuns doctorului meu. Şi uite aşa! Cu ce m'am ales, la urma urmelor?

— Cu trei scrisori!

— M'am făcut factor poştal, nu-ţi spusei?... Dar acum sunt tare curios să văd ce o să-mi dea doctorul?

— Păi să-ţi spun eu: încă o scrisoare!

— Ce vorbeşti?... Dar către cine?

— Către farmacist!

* * *

Intre medici există două clase sociale: capitalişti şi proletari, adică chirurgi şi internişti. Pe de altă parte, în fiecare din aceste clase există două categorii: angrosişti şi detailişti. Realităţile intermediare nu contează.

* * *

Există o anumită nuanţă de recunoştinţă specifică femeilor şi care se caracterizează prin aceea că e un sentiment complex, şovăind între prietenie şi dragoste. El se manifestă mai întotdeauna faţă de chirurg, care prin grandiozitatea brutală a acţiunii lui terapeutice, apare ca un veritabil erou.

* * *

In afară de cărţile de medicină, publicul nu admite pentru medic, decât numai cărţile de... joc!

* * *

Cele mai importante leacuri întrebuinţate în medicină sunt morfina şi minciuna.

* * *

Intotdeauna, când doctorul îşi crează un prieten, omoară un client.

* * *

Cu mulţi ani în urmă, tipul cel mai comun al medicului era *medicul de familie*. Mai mult sfetnic decât om de ştiinţă, o persoană simpatică şi intimă, depozitarul tainelor şi cunoscătorul evoluţiilor organismelor diverse dintr'o familie, prietenul care constituia reazimul cel mai de seamă în toate împrejurările vieţii.

Tipul acesta de filozof dulceag, higienist pedant şi teraupeut amabil a dispărut de mult, fiind înlocuit de medicul senior. Om de ştiinţă, celebru şi grav, cu casă boierească, trăsură şi fecior la scară, cu covoare şi bibelouri antice şi cărţi numeroase din mijlocul cărora emite hotărîrile pe reţete, ce se păstrează adesea de la o generaţie la alta.

Technica modernă şi evoluţia comercială a civilizaţiei actuale însă, reduce din ce în ce şi pe acest tip de medic la un produs aproape anacronic.

Clienţii au devenit bănuitori, ingraţi şi sceptici. Doctorii îi duşmănesc parcă mai mult. Relaţiuni mai apropiate între unii şi alţii se mai întâlnesc poate în jurul unei mese de joc de cărţi. Reţetele nu se mai păstrează, fiindcă medicamentele se cumpără, subt formă de preparate gata, direct dela farmacii. Bolnavii fixează singuri directivele, mergând de-adreptul la specialişti, după libera lor hotărîre. Diagnosticul şi tratamentul se dezbat în forul familiei. In cabinetele doctorilor au invadat maşinile, alungând în spre saloanele lor particulare, covoarele şi bibelourile antice. Paralel, reclama creşte, însuşindu-şi tonalitatea indecentă a zilei.

Viitorul practicei medicale se deseneazǎ fatal şi sigur: *uzina*. Adică o clădire imensă cu etaje numeroase, cu toate maşinile moderne, cu concentrarea de forţe multiple, cu firme şi reclame luminoase, cu cassă şi registre, — vastă instituţie anonimă şi complexă, unde bolnavul intră sfios şi neştiutor şi de unde iese diagnosticat şi tratat.

* * *

Inainte vreme, apariţia unui medic prin cartierele nevoiaşe era un eveniment de care trebuiau să profite toţi locatarii, care se îngrămădeau în casa bolnavului, spre a ciupi diverse fragmente de consultaţiuni.

Intr'o zi, un medic cunoscut şi foarte inimos, eşind de la un bolnav „cu plată", e întâmpinat de o femeie, care-l roagă să vadă pe o nenorocită de babă din aceeaşi curte. Fără multă şovăială, doctorul se duse în cocioaba babei, pe care o găsi ghemuită într'un colţ, pe un pat de scânduri. O examină, îi prescrise nişte prafuri şi văzând mizeria dimprejur, îi lăsă şi doi lei, spre a-şi procura doctoria.

A treia zi, doctorul, fiind prin apropiere, intră să vadă pe bătrână. O găsi ceva mai înviorată, sorbind o lingură cu doctorie.

— Păi văd că iei un medicament dintr'o sticlă, îi spuse doctorul. Iţi prescrisesem parcă nişte prafuri. Ce s'a întâmplat?

— Uite ce, răspunse baba. La cei doi lei pe care mi i-ai dat dumneata, am mai pus eu trei şi am chemat un doctor mai mare.

DR. OTORIN

Iane Carabăţ

de I. C. VISSARION

II

In anul 1917 după treeratul puţinelor grâne, căci ţărănimea fiind mobilizată din August 1916, femeile rămase singure acasă şi cu cei câţiva scutiţi bătrâni, nu putuseră să semene întinderile de până aci,—circulaţia între sate şi oraşe a început să se facă aproape ca în vremea normală.

Nemţii, care-şi stabiliseră jandarmi în fiecare sat, rechiziţionase şi puţinele grâne, nelăsând pe unele locuri nici de sământă. Ca plată dăduseră bani de ai Băncii Generale.

Jandarmii lor, cum şi autorităţile puse de ei din români, povesteau că ţărănimea de acum încolo, o să intre în... fericire! că boierii or să fie desfiinţaţi, iar nemţii şi cu ţăranii, contopiţi la un loc, ca un popor, vor împărţi pământul şi nu vor mai da nici biruri, nici dijmă şi nici şosele n'o să mai facă, că... o să le facă Statul!...

— Boierii voştri... caput!...

Ţărănimea, într'adevăr prea apăsată până aci de biruri, de dijme, de muncile învoielilor, se pomenise deodată de capul ei! Nici o poruncă să mai iasă la arătură, nici o poruncă să mai secere tarlale întregi de grâne; nici o poruncă pentru şosea, ori gardă, ori concentrare militară... Libertatea asta nemai cunoscută până aci, aproape că-i zăpăcise pe toţi.

„Dacă nu o să muncim, o să murim de foame!“ spunea câte unul.

— Şi dacă? — îi răspundea altul — Mai bună libertatea chiar decât mămăliga! Oare lupul dacă s'ar mulţumi şi el cu robia câinelui, n'ar avea un crod de mămăligă la conac?... Preferă să mănânce mai bine pământ şi să fie de capul lui!...

Apăsarea armatei de ocupaţie fiind la început numai economică, ei n'o simţeau decât ca pe ceva nu tocmai rău. Li se luau păsările şi vitele, porumbul şi grânele, dar li se da în schimb „bani“, care după valoarea ce era scrisă pe hârtiile de bancă, erau cu mult mai mulţi ca până aci! De unde puteau ei să ştie că banii aceia n'au valoarea scrisă pe ei, că sunt mijloace dibace de a-i face să dea tot ce au fără a se mai împotrivi?...

Sunt prin ţările calde ale Africei un soi de lilieci, cărora li se zic vampiri. Aceştia, dacă găsesc pe un om dormind, vin binişor şi se aşează pe părţile desgolite ale omului: obraji ori ceafă şi ling cu limba locul, îl amorţesc şi apoi introduc un fel de trombă în carne şi 'ncep să sugă sângele. Saliva lor produce omului un fel de gâdilătură plăcută, iar vampirul, bătând uşor din aripi, face un vânt puţin răcoritor, care adânceşte pe om şi mai mult în somn. După vampirul prim, vin şi alţii, şi omul e supt de sânge şi de multe ori e găsit dimineaţa mort, dar a murit cu plăcere!...

Mijlocul banilor ce au scrise pe ei valori mari, dar fără să aibă valoare, era tocmai ca saliva vampirilor, care adânceau somnul, produceau vise plăcute, gâdilau, dar scurgeau viaţa din trup.

Preţurile lucrurilor au crescut grozav. Oameni care se pomeniseră săraci neam de neam, se socoteau acum bogaţi, nu mai voiau să muncească şi făceau pe boerii!...

In toamna lui 1917, întinderile semănate au fost şi mai puţine.

Nemţii au priceput pericolul şi au început să dea ordonanţe, că lumea trebue să are grâne. Ordonanţele, ameninţătoare unele, promiţătoare de premii altele, rămâneau fără efect; lipsea grâul de sămânţă, lipseau vitele şi lipsea partea cea mai de valoare în muncă: dragostea şi hotărârea de a munci.

Unii spuneau: „dacă nu muncim pentru noi, la ce am munci pentru ei?... Să murim, încai să ne ducem dracului cu toţii!...“

Amestecul acesta de lene şi de ideia că au bani mulţi şi sunt bogaţi, începea să-şi arate roadele. Foametea a început să bântue şi la sate, nu numai la oraşe.

Nemţii au crezut că şi pentru asta au găsit leacul: să nu mănânce omul mai mult de 400 grame malai pe zi !...

Câteva mori de-ale lor, scoteau colţul la boabele de porumb, îl făceau ulei şi restul bobului, rămas astfel fără grăsime, îl făceau malai pentru... populaţia ţării!...

La morile ţărăneşti, câte un jandarm sta să controleze biletele şi cantităţile de grăunţe aduse spre măcinat. Cine vrea să macine, se ducea la primărie, îi făcea notarul socoteala câţi inşi are în casă şi pentru o lună de zile le dădea câte 400 de grame pe zi.

— Păi mai dăm oiem... trecem mai mult...

— Nu se poate... e poruncă... dai bani la moară...

— Păi mai am un câine, lui ce-i dau ?

— Ucide-l... Câinii în ţara românească mănâncă cât şi populaţia ţării... Poruncă să fie ucişi!...

Oamenii însă plecau la moară cu mai mult, şi acolo îşi împrumutau biletele de câte două-trei ori, îmbătau jandarmul, mituiau pe morar şi tot măcinau cât aveau nevoe.

— Măi, măi!... ce-am fi făcut noi de nu ne pricepeam şi la hoţie! se văitau unii dintre români.

Nu e nimeni hoţ din naştere, dar se naşte câte unul mai priceput, şi dacă în locul lui de naştere nu sunt legi drepte şi slujbaşi cinstiţi, pricepuţii o mai duc cum o mai duc: cu hoţie, cu viclenie, cu minciuni, cu dibăcie, dar e vai de cei cinstiţi: pier, ori de nu, trebue să-şi ia lumea în cap!

Că hoţul e un om rău, iar furtul un păcat, aproape că nu mai credea nimeni. Hoţul era un om deştept, iar furtul o dibăcie de om cuminte! Noţiunile acestea au fost totdeauna confundate de popor. Nici odată omului priceput nu i s'a zis deştept, de cât în faţa lui; dar în dos, i s'a zis hoţ. „Măă!... păi e un hoţ, de să-l pui în piuă nu-l înemereşti!“ Iar hoţiei i s'a zis mai de grabă: şmecherie, învârteală, dibăcie, a făcut omul ce-a putut, ce, era să moară?!...

Iane Carabăţ, căzut de nu ştiu unde, în mijlocul acestei populaţii, era nu numai îngăduit, dar era şi admirat şi ascultat de cei mai în vârstă.

* * *

In primăvara anului 1918, cea mai mare parte dintre cei mai înstăriţi, mai vrednici şi care cumpăraseră vite de muncă, pământ pe care-l vânduseră şi care trăiseră până aci muncind în dijmă pe la boieri, acum nu mai voiau să facă nici un fel de muncă.

Rugaţi de oamenii boiereşti cu locuri de muncă, din trei părţi două să ia ei, n'au vrut nici unul să mai ia locuri. Au rămas, din pricina asta, tarlale de sute de pogoane nemuncite, pe care au crescut bălăriile în voe!

Sătenii, care araseră şi puseseră porumb, erau dintre cei mai înstăriţi, mai vrednici şi care cumpăraseră în trecut pământul celor care acum nu mai voiau să mai facă nimic. Dar aceştia araseră locurile lor, iar locuri pe moşiile boiereşti nu mai luaseră, ştiind că ei cu familiile lor, n'o să poată să le muncească.

Jandarmii şi ofiţerii de pe la Etape raportau la centrele lor economice, starea aceasta de lucruri şi noui ordine şi noui ordonanţe se afişau pe de rând, că: moşiile trebuesc muncite, că trebuesc puşi cartofi, grâne de primăvară şi ce mai socoteau ei c'o să trebue la toţi.

Grâne de primăvară la noi nu se pomeniseră însă, iar sămânţă de astfel de grâne nimeni nu putea să aibă!

In silă cei cu vite trăgătoare au fost scoşi să are locuri la boer, pe seama celor leneşi. Vai însă de treaba făcută cu sila! Arau încet, prost de tot şi boabele puse în brazde, nu le ascundeau decât prea puţin!...

„Mâncaţi voi ciocârlii!... Mai bine voi decât ăştia, care şi-au mâncat prizonierii!...“

Cine scornise nişte minciuni nu se ştie, că: Nemţii, isprăvind în ţara lor mâncarea, tăiau prizonierii, adunau morţii şi-i făceau pe toţi conserve; că îi dau apoi soldaţilor să-i mănânce! că doctorii germani au scris chiar în gazeturi, că mai bine hrăneşte pe om carnea de om, decât toate celelalte feluri de cărnuri; şi că de ce să se 'ngraşe pământul cu morţi tineri şi sănătoşi şi să nu-i mănânce cei vii?...

„Şi astfel, vericule, ăştia sunt *căpcăunii ăi albi!...*

Când or isprăvi tot, o să ne mănânce şi pe noi şi o să ne scape de toate belele şi de toate chinurile!“....

Din întinderea moşiilor boereşti s'au mai arat câteva tarlale, dar cele mai multe tot pârloage au rămas. Leneşii, şi pe cele arate, tot n'au venit să le sape decât la capetele locurilor!...

Populaţia satelor româneşti nu voia să meargă în pasul economic al oamenilor Kaiserului, căci alte credinţi, alte superstiţii şi altă fire conducea viaţa lor economică.

„Ştiţi cine ne scapă pe noi de ăştia? — vorbea câte unul — numai foametea şi păduchii!“...

— Trebue să ne întoarcem la cele ce făceau strămoşii noştri în trecut... Să dăm bâjă la nutreţuri, la câmpuri, să facem în pământ gropi de bucate şi să ascundem în ele bucatele, ca ei să nu mai găsească nimic în pătule şi nimic în magazii!....

— Din nou trebuesc două proţapuri la căruţă! sfătuia altul; dar nu mai sunt păduri...

Sfaturi de astea se făceau întâi pe câmp, sau acasă; mai pe urmă au început să se facă şi la cârciumă, atunci când nu erau pe acolo prizonieri — poliţişti, jandarmi unguri, ori autorităţi din ai noştri.

Atunci se amesteca şi Iane Carabăţ în vorbă:

— In ţară la noi nu poate trăi nici un strein!...

— De ce?...

— Pentrucă un cuţit, venit de nu ştiu unde, se înfige sub ţâţa stângă! Voi ar trebui să îndoiţi crăci de stejar, să faceţi arcuri puternice şi.... săgeata să se 'nfigă în santinele. Apoi toţi să fie ucişi, iar până la ziuă îngropaţi, ca să nu se afle de au dezertat, ori au fost omorîţi.

— Că bine zici!... Odată şi odată o să facem şi aşa! se găsea câte unul să răspundă.

— Şi dacă ei vor turna microbi în puţuri şi-ţi vedea că se ivesc boale între noi, săpaţi puţuri noui, ascunse, iar de unde beau ei apă, turnaţi apă din puţurile din care v'aţi îmbolnăvit voi!... Dacă lupta se dă între neamuri, apoi mai 'nainte de a muri voi, să vă ucideţi duşmanii!... Mergi în iad dacă nu te aperi cu tot ce poţi de cel ce ţi-a călcat ţara şi a venit să-ţi ia viaţa ta şi a copiilor tăi. La noi, în cărţile sfinte, aşa se spune!...

— Aşa e, aşa e!... răspundea altul... Faptele, faptele nu oala cu laptele!... Ce folos că-şi zic creştini, când ei ne-au luat tot, iar acum vor să ne pue la muncă în silă ca pe ţiganii robi?...

Sunt ipocriţi şi căpcăuni!... Şi dacă muncim, să ne furăm din câmp bucatele şi să le ascundem.

La treeriş chiar aşa s'a şi făcut.

Jandarmii au fost ori îmbătaţi, ori mituiţi, ori trimeşi să se culce cu câte o femee, din cele care le plăceau să facă aşa ceva; iar ei au firosit aproape tot grâul! Unii au treerat grânele cu caii în ariele după moda veche; alţii îl treerau noaptea, iar alţii ziua; dar îl furau în timp ce jandarmul pus de pază să noteze cantitatea, dormia beat, ori blodogorea din gură verzi şi uscate.

Lipsa de solidaritate ce existase între poporul românesc, încă de mai 'nainte de război şi care ajunsese şi mai grozavă în timpul năvălirii duşmane, căci pârăciunile de orice fel fuseseră în toi, se micşora acum cu încetul, şi se năştea în locu-i solidaritatea de neam, care fără îndoială, ar fi ajuns să dea loc la fapte şi la împotriviri de neprevăzut şi de necrezut.

III

Cum spusei, oamenii săraci, care până aci munceau pe la boieri şi pe la alţii, acum nu mai voiau să muncească. Dacă strânseseră trei-patru sute de lei, socoteau că au bani de ajuns să cumpere şi ei porumb de la... moară, cu câte un leu-doi dublu decalitru — cum cumpărau mai 'nainte de război! Ei socoteau, în mintea lor proastă, că tot cu 12 lei o să cumpere şi acum topul de bumbac de 4 kilograme şi jumătate; că tot treizeci de bani o să dea pe basma, tot doi lei pe o pereche de opinci, tot 12 lei pe cojoc, ori trei lei pe căciulă!...

Oamenii vrednici, cu vitele ce fuseseră scăpate de rechiziţii, araseră la ei cât putuseră de mult. Eu, plătind trei sute de lei de pogon, arasem vre-o patru pogoane şi le pusesem porumb. Mai aveam trei pogoane de grâu şi unul de orz. Munca acestor pogoane, cum şi a grădinii de legume, trebuia s'o fac la timpul ei, şi cum copiii îmi erau mici, trebuia să mai pun oameni cu plată.

La pogonul de sapă dintâi, ca să-l sapi bine, intră cinci oameni sdraveni; şease, de cei mai nevoiaşi ; la sapa de al doilea intră patru şi rar trei. Locurile la noi sunt cam silnice la muncă; avem pământ negru-clisos, sau „şerpesc“, care trebue muncit cu sforţare. Apoi cum e productiv, trebuie dusă o luptă straşnică cu toate felurile de bălării. Cu neputinţă doi sau trei inşi, oameni de muncă într'o familie, să poată face numai ei singuri munca cum trebue şi la timpul potrivit.

Oamenii săraci nu mai voiau să muncească nici pe preţurile cele mai mari. Mă duceam la poarta câte unuia, îl strigam să iasă afară, abia ieşia leneş şi întinzându-se şi după ce-i spuneam că vreau să meargă la muncă pe bani, începea să-mi spuie:

— He-he... s'a dus vremea lui „poftim“, acuşi a venit vremea lui „haisictir!“ Nu mai vreau să muncesc! Iacă, să mai muncească şi boierii, dacă le trebuie pâine!....

— Bine mă frate-meu, da eu numai boier nu sunt!

— Păi dacă nu eşti boier, de ce nu pui mâna pe sapă şi s'o bagi în răcori?...

— Pui, vericule, pui mâna pe sapă, dar am copii mulţi şi mici, şi nu pot să pridideşc singur munca cât trebuie s'o fac... Am nevoe să mai pun oameni şi cu plată!

— Ia încearcă, încearcă şi singurel, să vezi cum ai să poţi să-ţi faci toată munca!...

— Spune mai bine câte parale vrei pe zi, că singur p'acolo pe loc, numai eu cu nevasta, parcă nici poftă de muncă n'aşi avea.

— Ei, parcă eu am poftă de muncă!... Cine pe lume munceşte cu plăcere? Nimeni!.... Trebue să simţi beleaua la spate şi să dea ea în trup cu gârbaciul de foc, să iasă sângele, să leşini de foame pe loc şi să vezi apoi ce îndemn îţi vine să munceşti!.... Omului îi place să stea de pomană, sau să facă te miri ce, şi îi mai place să mănânce bine şi să bea straşnic! Inţelege şi dumneata, că la mulţi am spus: nu pot să mai merg la muncă nici eu!... Lehamite de muncă!....

Mă duceam la altul, vorbiam şi cu ăla, dar îmi spunea altele, tot de felul spuselor celui dintâi.

— Lehamite de muncă! Mi-e silă!... Moşii mei, bătrânii mei, părinţii mei au tot muncit! Simt parcă şi osteneala lor, şi mi-e lene!... Muncă azi, muncă mâine, muncă poimâine!... şi tot aşa mereu-mereu!...

Ia să mai şedem şi azi şi mâine şi poimâine, să vedem n'o crăpa dracul, n'o face plici!...

Dac'am văzut, că nu pot găsi oameni să-mi ajute la muncă cu nici un preţ, am spus copiilor şi nevestei următoarele:

— In Serbia s'au găsit oameni morţi de foame, cu bani mulţi sub căpătâi! Au murit, întâiu: din pricină că, ştiindu-se cu bani, n'au vrut să muncească, socotind munca o înjosire din gradul lor; şi al doilea: din pricină că ţărănimea, fiind luată la război, iar femeile rămase fără rost şi fără îndemnul bărbătesc, n'au muncit pământul şi au rămas câmpiile pustii de holde... Bucate deci nu s'au făcut de ajuns...

Ca să nu păţim şi noi la fel, trebue să muncim!

Nicio codeală la treabă! Nici o întârziere şi nici o aşteptare! Haidem!... Puneţi mâna pe sape, copii! E vorba să muncim, ca să nu murim de foame la iarnă!... Vor trăi numai cei cari vor munci! Trebuie să fim oameni!...

Şi am plecat la sapă în ogradă cu doi copilaşi mai mari, rămânând acasă ceilalţi copilaşi mai mici şi cu nevasta, să ne facă mâncare....

Copilaşii luaţi la muncă erau: Lenuţa, o fetiţă de doisprezece ani şi Voltaire, un băeţel de zece.

— Haide taică. Haide!... Eu înainte, voi după mine! Tăeaţi burueanu bine, tocaţi-l cu sapa să nu rămâie nici de sământă!...

Şi am săpat astfel cu copiii, în vre-o două săptămâni, cele patru pogoane de porumb. Intre prânz şi întrenimez venea şi nevasta de săpa şi ea.

(Urmează) I. C. VISSARION

Eu nu ştiu de ce

Eu nu ştiu să zugrăvesc oameni şi întâmplări închipuite. Păstrez întotdeauna o admiraţie nemărginită pentru domnii scriitori care ştiu ce gândea eroul — deşi ei nu erau deloc acolo — sau poate chiar eroul nu era. Eu nu ştiu.

Vezi foarte bine toată frumuseţea ei, care *nu e frumuseţe* — în verdele ochilor sunt stele negre. Sprincenele au fire sburlite — şi odată când Ea dormea am îndrăznit ceiace nici unul dintre voi nu cutează — am luat o sticlă măritoare şi am privit rozalbul obrajilor — am numărat respiraţie şi puls. Dar de ce? Eu nu ştiu dece.

Am fost două animale care trăiesc împreună, fiindcă aşa e credinţa că ar fi mai uşor.

Mâncăm — muncim — şi dormim — viaţa trece — fără nici un gând — dar aşa cred că trebuie să fie normal: oamenii nu trebuie să gândească! Toate au fost în deplin gândite pentru noi de alţii, înaintea noastră. Bine sau rău gândite — nu ştiu. Imi e indiferent; nu vreau să mă gândesc. Odată am vrut să pun pe o hârtie toate întrebările mari la care nu se poate răspunde — dar ar fi însemnat să gândesc — şi asta era de prisos: ar fi fost simplă literatură; pentru că *se poate da întotdeauna un răspuns* — alb sau negru — şi întâmplarea poate face pe cel mai prost să spuie adevărul. De ce? Eu nu ştiu.

Mult timp îmi închipuiam (din şcoală) creerul ca pe o maşinărie cu rotiţe şi numai când am văzut cu ochii mei conţinutul hârcii — am ştiut că e altfel. Dar acel puroi alb şi închegat pe care îl numim creer de ce gândeşte? Şi cum poate să poruncească ura sau dragostea? Cum adună într'o casă de bani bancnote — cum conduce o fabrică? Cum porunceşte braţului, piciorului, mulţimii? şi cum porunca merge dintr'un trup în altul — ba şi peste oceane? ba şi peste veac?

Dumneata ai putea să-mi explici atât de bine în cât să nu am ce răspunde — dar tot nu aşi înţelege, cum nici dumneata nu poţi să înţelegi. Dece? Eu nu ştiu de ce.

Ei, dar să revenim la întâmplarea mai simplă în care dumneata trebue să încerci să mă luminezi ce a fost pentru că ştii să scrii ce gândesc personagiile neadevărate şi nu se poate să nu lămureşti mai mult decât mine ceiace cu adevăr au fost.

Nu e nimic de râs. Ea a murit. S'a otrăvit — cu o otravă îngrozitoare — despre care se spune în toate cărţile că aduce moarte uşoară. A murit în chinuri şi pielea înegrită s'a spart putrezită de venin. N'am mai recunoscut nici ochii holbaţi în nevedere, nici gura — în răcnetul amuţit — şi am trecut prin durere omeneşte — adică am făcut tot ce se cuvine în asemenea împrejurări — tot ce face toată lumea, tot ce nu mai e nevoie să gândim încă odată. Am fost cât se poate de om! Cei mulţi mă compătimeau!

M'am întors acasă şi am început să sufăr pentru lucruri foarte simple, murdare chiar. Toată suferinţa e egoistă.

Simţeam lipsa acelei moarte în poruncile ce obişnuia să dea slugilor, în grija casei care acum nu mai poate fi ţinută — şi în căldura patului răcit.

Numai pentru astea mi-au strâns colegii de birou mâna, închizând ochii cu gravitate — şi rostind aceleaşi cuvinte: „Te înţeleg“ ca şi când în cinism ar fi mărturisit că şi la ei o pierdere sufletească nu se arată decât prin lipsuri materiale. Prin cămaşa ruptă căreia trebuie să îi se întoarcă manşetele, prin haina necălcată şi cu un nasture lipsă.

Un nasture lipsă — aşi fi suferit aşa cum mă povăţuiau colegii — care îmi spuneau că trebue să mă împac cu soarta cu o convingere de care trebuia să rămân măgulit — să le mulţumesc chiar (iartă-mă — dar îmi vine să scuip).

* * *

Când m'am întors acasă nu mai eram singur. Intrebarea tuturor se înşurubase ca un sfredel de foc în mintea mea. „De ce s'a ucis?“ Toţi nu mă consolaseră decât pentru această curiozitate?

„Societatea“ a găsit chiar de cuviinţă să pretindă o autopsie iar parchetul mi-a luat un lung interogator. Era stupid. Am întrebat de ce? Mi s'a spus foarte grav: Fiindcă sunt bănueli — (eu nu ştiu). — Bănueli că a murit? Am întrebat râzând: Şi magistratul când a văzut că râd s'a emoţionat şi a început să-mi adreseze cuvinte de îmbărbătare. Ştia şi el că sunt un funcţionar cu un trecut drept. Că de 10 ani mă duc în fiecare zi la slujbă pe aceleaşi străzi — că mă întorc la fel la orele de după amiază — şi că înregistrez — cu exactitate — petiţiunile.

Eu sunt cunoscut pentru memoria cu care ţin minte tot ce am înregistrat în viaţă — fiecare plângere, fiecare cerere; — ei, dar asta nu vă interesează. Interesează numai ce nu ştiu.

Judecătorul înţelept a căutat un „termen tehnic“ şi ca să-mi facă plăcere a zis: Nu putem stabili „mobilul actului“ dosarul trebue închis! Şi totuşi au desmormântat. Şi la autopsie unde am fost invitat pentru că era necesară *prezenţa mea* a fost la fel. De ce era necesară *prezenţa mea?* Ca să văd pieptul ei tăiat de fierăstrău şi cărnuri puse în sticluţe şi încălzite la foc de mirosea a friptură cu formol. De ce? De ce? Dumneavoastră ştiţi cu ce s'a omorît? sticluţa a fost găsită pe masă; — de ce trebuia să chinuiţi pe cei ce nu mai simt? (Iar au început să mă mângâie) şi toată carnea îmbucătăţită au cusut-o la loc şi au îmbrăcat-o pentru parada caraghioasă a înmormântării.

Mi s'au cerut amănunte asupra vieţii noastre familiare. Poate repet tot ce ţi-am spus că m'a întrebat judecătorul. Am spus de zece ori ce se ştie că era o femeie cumsecade.

Nu ne certam — nu ne vorbeam mult pentru că nu mai aveam de zeci de ani ce vorbi — ne spusesem tot ce îşi spun oamenii. Nu eşa din casă pentru că nu era obişnuită să iasă în lume de cât Dumineca şi atunci făceam aceiaşi plimbare la aceleaşi rude. Toţi cunoscuţii au depus la fel — pentru că au trebuit să depuie.

S'a făcut atâta vâlvă — un vârtej care a răscolit în mine toate amintirile — cineva m'a îndemnat să descopăr taina morţii în hârtiile ei! Hârtiile ei nu erau decât socotelile pieţii în fiecare zi şi fiecare lună trecută într'un album mare şi frumos de piele pe care scrisese în prima zi de căsătorie titlu: „jurnalul vieţii mele“ şi nu mai scrisese nimic.

Dumneata însă eşti scriitor şi îţi poţi închipui exact cum vorbea ea şi ce gândea. Dumneata poţi tipări exact ce a gândit — şi nimeni nu o să desmintă. Fiindcă nu e aşa — ca să se omoare o fiinţă omenească trebuie să gândească — asta este incontestabil.

Dumneata trebue să găseşti cuvintele adevărate pentrucă eu nu eram acasă (era oră de birou când s'a întâmplat).

Otrava? O avea din familie — tatăl ei a fost doctor. Şi cutiuţa cu medicamente o ţineam în dormitor. Ea ştia bine că e otravă — şi ţinea cheia ca să nu se întâmple vre-o nenorocire. Se temea! De ce? Eu nu ştiu.

Şi acum nu mai am de spus nimic. Eu nu văd mai mult — nu ştiu — şi toată lumea mă întreabă. Uită-te dumneata la fotografie; ţi-o las să te uiţi mai mult — să te uiţi cât vrei. Părul era castaniu. Rochia asta o purtase în ultimele luni. Aşa zâmbea totdeauna când veneam acasă şi mă săruta pe frunte. In viaţa ei nu am observat nici o schimbare — din care să ghicesc.

Dumneata uită-te la fotografie — uită-te mult — şi pe urmă trebuie să ne răspunzi tuturor. De ce?

ADRIAN MANIU

Cetiţi azi
LECTURA No. 236
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
GHIARA BANULUI
de
OTTO ERNST
Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

Minunile Gândului
de
O. S. MARDEN
2.000.000 exmplare în englezeşte.
„Această carte a contribuit mult la succesul meu“, a scris regele oţelului: Ch. Schvoal.
Cultura Românească 40 lei

„Aş vrea să ştiu"

UN VECHIU CITITOR-Baia-Mare

In ce constă filozofia evoluţionistă a lui Spencer?

Sub influenţa teoriei evoluţiei speciilor a lui Darwin, care domină timpul său, Spencer consideră evoluţia ca o lege fundamentală a universului.

Caracterele esenţiale ale evoluţiei în premizele filozofiei lui Spencer sunt următoarele:

1) Evoluţia reprezintă o trecere dela o stare *incoherentă* la una mai *coherentă*. Intr'adevăr, prin gruparea şi concentrarea elementelor din mediul ambiant şi organizarea lor, plantele şi animalele cresc şi se desvoltă, creându-şi o structură din ce în ce mai definită. Tot astfel şi în domeniul social, prin integrări succesive, familiile devin triburi şi triburile devin naţiuni.

2) Evoluţia este o trecere dela *omogen* la *eterogen*. Se ştie că în biologie germenii diferitelor organizme se prezintă la început sub forma unei substanţe omogene, care prin *diferenţieri* şi *transformări* succesive. determinate de diversitatea funcţiunilor biologice, devin sisteme dotate cu un complex de organe specializate.

In sociologie deasemenea omenirea, omogenă la început, s'a diferenţiat ulterior în rase şi rasele în naţiuni.

3) Evoluţia e o trecere dela *nedeterminat* la *determinat*.

Acest proces este o consecinţă directă a legii precedente. Intr'adevăr, prin diferenţierea organizmelor în vederea funcţiunilor ce trebuesc realizate, ele dobândesc o structură mai bine determinată şi cu caractere mai ordonate. Din haos se face astfel ordine. Tradus în domeniul social, acest caracter al evoluţiei explică dece la popoarele mai înaintate raporturile dintre diverşii factori sunt mai bine determinate decât la naţiunile primitive.

Aceste diverse trăsături caracteristice ale evoluţiei, îndreptăţesc pe Spencer să o considere ca un factor fundamental al progresului biologic şi social.

Odată evoluţia ajunsă în faza ei supremă, în care toate elementele competente au fost perfect concentrate, dând loc unui echilibru desăvârşit, nu mai poate urma o nouă concentrare. In această etapă, mişcarea universală, care-şi urmează cursul ei neîntrerupt, dă naştere *disoluţiei*, proces invers evoluţiei, caracterizat printr'o dezagregare a materiei şi o absorbţiune a mişcării în univers ca şi în individ. Intre aceste două fenomene opuse, al evoluţiei şi disoluţiei, care alternează între ele la infinit în viaţa universului, asistăm la un şir nesfârşit de transformări, care conduc pe rând la realizarea cosmosului din haos şi apoi la cufundarea cosmosului din nou în haos. Aceste fenomene determină ritmul oscilaţiei universale.

V. OPRIŞANU, Loco.

In ce constă proectul Pan-europei şi cine este autorul ei?

Ideea „Paneuropei" adică a Statelor Unite ale Europei, deşi concepută sub diferite forme în diverse epoci ale istoriei, a fost precizată şi aprofundată în timpul din urmă de un tânăr şi strălucit filosof şi publicist, de origină cehoslovac, Contele R. W. Koudenhove-Kalergi.

In lucrarea sa intitulată „Paneuropa", publicată în 1923, autorul preconizează o uniune generală economică şi politică a statelor europene, după modelul Statelor Unite ale Americei. Această confederaţie europeană, ar avea ca scop înlăturarea crizei economice şi politice acute în care se sbate întreaga Europă dela războiul mondial şi care a condus la decăderea ei complectă şi aservirea ei către America. Dacă ţările Europei în loc de a realiza în mod grabnic uniunea lor, ar continua să rămână desbinate, toate relele de care suferă acum vechiul continent ar progresa şi s'ar complica într'o aşa măsură, încât ar conduce fatal la o nouă conflagraţie generală, care va determina ruina definitivă a Europei.

Caracteristic pentru concepţia lui Koudenhove-Kalergi este faptul că Paneuropa nu trebuie să cuprindă nici pe Anglia, care prin extinderea dominioanelor ei, s'a transformat într'un imperiu extraeuropean, nici pe Rusia, care are un regim economic-politic incompatibil cu acel al celorlalte ţări europene şi pe de altă parte prin actuala ei configuraţie a devenit un stat cu centrul de gravitate în Asia.

Pentru realizarea ideilor lui, contele Coudenhove-Kalergi a întemeiat în 1925 „Uniunea Paneuropeană" cu sediul la Viena, asociaţie internaţională formată din membrii diferitelor ţări din Europa, al cărei scop este întreţinerea unei propagande active pentru ideia paneuropeană. Totodată s'a editat în acest scop o revistă specială intitulată „Paneuropa" care apare regulat la Viena.

Prin presă, reuniuni şi congrese generale anuale, această asociaţie, deşi de o dată recentă, a reuşit totuşi să creeze un curent în opinia publică europeană şi să obţie adeziunea unui număr de bărbaţi de stat cu roluri conducătoare în occident.

De curând Aristide Briand, preşedintele de onoare ale Uniunii Paneuropene şi actualmente preşedintele Consiliului de miniştri în Franţa, a luat iniţiativa de a propune la apropiata sesiune din toamnă a Societăţii Naţiunilor o primă încercare de realizare în fapt a confederaţiei generale europene.

A. V. ALBULESCU

In ce constă sistemul economic „fordist"?

Marele industriaş american de automobile, Ford, celebru pentru capacitatea lui de organizaţie, a preconizat în ultimul timp un sistem de producţie industrială, pe care l-a introdus cel dintâiu cu succes în uzinele lui şi care a fost ulterior adoptat şi de alte instituţii industriale din Statele-Unite.

Spre deosebire de obişnuitul punct de vedere al producătorilor, capitaliştii, care tind să micşoreze la minimum salariile lucrătorilor, în vederea eftinirii cât mai mari a obiectelor fabricate, Ford înţelege să nu reducă aceste salarii, eftinind totuşi producţia, prin avantajele technice ale fabricaţiei în massă şi prin stimularea la maximum a consumului general. Acest debuşeu larg şi-l asigură Ford tocmai prin mărirea capacităţii de consumaţie a lucrătorului industrial, pe care salariile prea comprimate de dinainte îl împiedicau să fie un consumator destul de important.

Graţie acestui sistem, Ford reuşeşte să realizeze trei mai avantaje economice: 1) Salarii ridicate pentru lucrători; 2) Beneficii sigure pentru industriaşi; 3) Inlăturarea conflictelor acute între patroni şi lucrători, datorite de cele mai multe ori unei exploatări neumane a muncii.

Cronica ştiinţifică

Influenţa temperaturii scăzute asupra seminţelor

Becquerel, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Poitiers, a stabilit în urma unor minuţioase cercetări că seminţele supuse la uscare trec într'o viaţă latentă şi rămân în această stare până când sunt puse din nou în condiţii prielnice de desvoltare. Totuşi conservarea puterii germinatoare este redusă.

Dacă supune însă aceste seminţe cu desăvârşire uscate la temperaturi foarte scăzute, în hidrogen lichid (—253°) sau în helium lichid (—269°), ele rămân capabile de o minunată germinare. Cum la aceste temperaturi protoplasma îşi pierde starea coloidală, trebue să admitem că viaţa se suspendă în aceste seminţe fără a li se provoca moartea.

Becquerel a cercetat apoi acţiunea razelor ultraviolete asupra seminţelor la aceleaşi temperaturi scăzute; a observat că în acest caz puterea de germinare este cu desăvârşire distrusă. Această constatare duce la concluzia originii terestre a vieţii vegetale, căci orice sămânţă adusă de meteoriţi din alte planete este distrusă în drumul ei spre pământ de razele ultraviolete pe care le străbate.

Fabricarea plăcilor fonografice

Printre cele 1000 de patente ale lui Edison, fără îndoială că fonograful ocupă un loc de frunte. Trebue însă să recunoaştem că pentru a ajunge de la aparatul ingeniosului inventator la cel întrebuinţat astăzi, mulţi tehnicieni au venit cu contribuţiuni însemnate, recurgând la toate mijloacele pe care le oferă tehnica modernă. De la cilindrele fonografice ale lui Charles Summer Tainter, s'a trecut la plăcile de astăzi.

Fabricarea acestora este o operaţie complicată şi mai ales extrem de delicată. Fazele principale se pot rezuma astfel: 1) Inregistrarea originală pe un disc de ceară. 2) Executarea, după acest model, a unei plăci metalice, prin diferite operaţiuni mecanice şi galvanoplastice. 3) Fabricarea la presă a discurilor dintr'un material maleabil la cald, cu ajutorul plăcii metalice. Compoziţia acestor discuri variază cu marca.

Pentru prima operaţiune artiştii cântă sau vorbesc în faţa unui microfon. Undele sonore produc variaţiuni de curent electric la fel ca la aparatele telefonice. Aceste variaţiuni sunt apoi amplificate cu ajutorul unui aparat amplificator cu lămpi de T. F. F., care pune în acţiune în acelaş timp un electromagnet înregistrator. Mişcările acestuia produc pe o placă de ceară săpături în formă de spirală, care corespund undelor sonore înregistrate. Microfonul nu trebue să fie în aceeaşi cameră cu aparatul înregistrator. Acest fapt permite plasarea artiştilor în studio-uri special amenajate, aşa încât să nu existe alte vibraţiuni în afară de cele necesare. Cu ajutorul acestui dispozitiv se pot realiza înregistrări şi în teatre, săli de conferinţe, biserici, etc.

Fabricile de plăci fonografice dau astăzi două feluri de plăci: unele utilizabile cu ace, altele cu safir. Diferenţa între ele consistă în modul de înregistrare. La cele cu safir săpăturile sunt gravate în profunzime, perpendiculare pe suprafaţa plăcii, pe când la plăcile pentru ace săpăturile sunt superficiale, iar inflexiunile laterale. Dacă plăcile cu safir prezintă avantajul că te scutesc de plictisitoarea manevră a schimbării prea dese a acelor, ele au desavantajul că nu permit o înregistrare atât de fidelă ca cele cu ac, aşa că fabricele au început să le înlăture.

Un dirijabil cu înveliş metalic

Problema învelişului dirijabilelor a rămas multă vreme fără o soluţiune definitivă. Cele mai multe erau învelite în stofe susţinute de un schelet metalic. Acestea prezentau însă inconvenientul că se puteau rupe foarte uşor şi constituiau astfel un permanent pericol pentru dirijabil. Pe de altă parte un asemenea înveliş era extrem de primejdios în caz de incendiu.

S'au făcut diferite încercări pentru înlocuirea stofei cu un înveliş de metal, în special în Statele Unite, şi de curând această idee a fost realizată de americanul Slate. El a şi construit un dirijabil al cărui înveliş e întocmit din făşii de aluminiu nituite, contribuind astfel la desăvârşirea siguranţei călătoriilor aeriene.

F. NICA

Mult aşteptata vacanţă a sosit

Nu aglomeraţi în bagajele ce luaţi cărţi sau reviste — Găsiţi la munte, sau la mare, în orice localitate balneară sau climaterică:

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare
Peste 120 de numere apărute.

LECTURA

Floarea literaturilor străine
O scriere completă în fiecare număr, traducere dintr'un autor celebru

REALITATEA ilustrată

Singura revistă ilustrată din ţară care se poate compara cu revistele similare străine.
28 PAGINI MARI — TOTUL ILUSTRAT

DIMINEAŢA COPIILOR

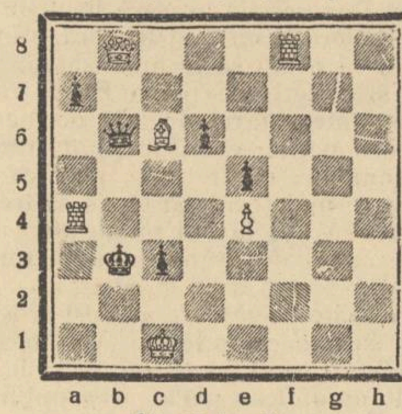
Revista ilustrată colorată pentru copii

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 246

de **dr. Keete & Cornwal,** Sidney
(*„L'Echiquier" 1929*)

Negru (6 figuri)
Rb3, Db6, Pa7, c3, d6 şi é5.



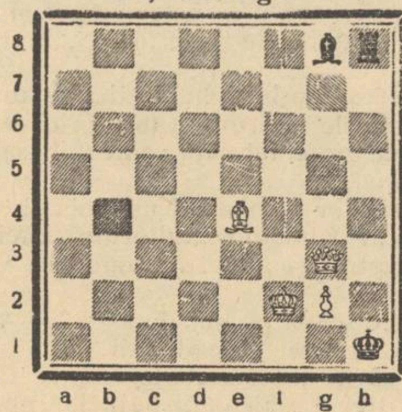
Alb (6 figuri)
Rc1, Db8, Ta4 şi f8, Nc6, Pé4.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 247

de **B. Restad,** Berlin.
(*Prima menţiune onorabilă în concursul ziarului „Svenska Dagbladet"*)

Negru (3 figuri)
Rh1, Th8, Ng8.



Alb (4 figuri)
Rf2, Dg3, Né4, Pg2.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 98

Jucată la concursul naţional german de maeştri din Duisburg în ziua de 13 Iulie 1929.

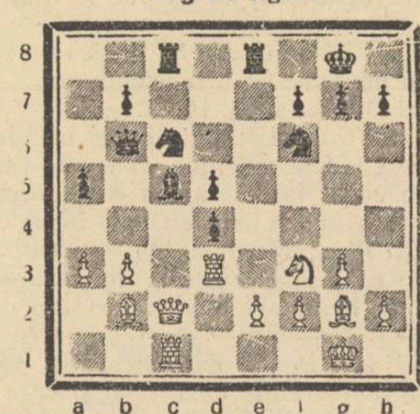
Alb: Bluemich. **Negru: Ahues.**

Deschidere neregulată.

1. Cg1—f3, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. g2—g3, d7—d5; 4. b2—b3, c7—c5; 5. c4×d5, é6×d5; 6. d2—d4, prin aceasta alb urmăreşte să facă adversarului un pion izolat; acest plan, care pare plausibil, este însă o greşeală strategică, deoarece, după câteva mutări, iniţiativa trece asupra negrului. 6..., Cb8—c6; 7. Nf1—g2, Dd8—b6; negru ameninţă ca la Né3 să strice albului rocada prin c5×d4, urmat de Nb4+. La dc, Nc5; 0—0, Cé4; é3, Né6 şi negru stă mai bine. 8. 0—0, alb se decide la sacrificiul unui pion. 8..., c5×d4; 9. Nc1—b2, Nf8—c5; 10. Cb1—a3, Nc8—f5; 11. Ca3—c2, Nf5×c2; 12. Dd1×c2, 0—0; 13. a2—a3, a7—a5; 14. Ta1—d1, Tf8—é8; 15. Td1—d3, Ta8—c8! superioritatea poziţiei negrului e acum evidentă; cu această mutare negru întinde adversarului o fină cursă. 16. Tf1—c1, aceasta pare a fi o bună mutare, căci ameninţă să ia pionul din d4.

Situaţia partidei după mutarea a 16-a a albului.

Negru: Agnes



Alb: Bluemich

16.... Cf6—é4!; 17. Cf3×d4? alb a căzut în cursa pregătită de negru. 17...., Nc5×d4!; 18.Nb6×d4, Cc6×d4! şi alb abandonează, căci la D×c8, ar fi urmat: C×é2+, şi mat prin C×f2+ sau D×f2+.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

A apărut a 2-a ediţie:

Cărvunarii

Roman istoric

„Am cetit cu emoţie paginile ale prea interesantei cărţi a d-lui D. V. Barnaschi"

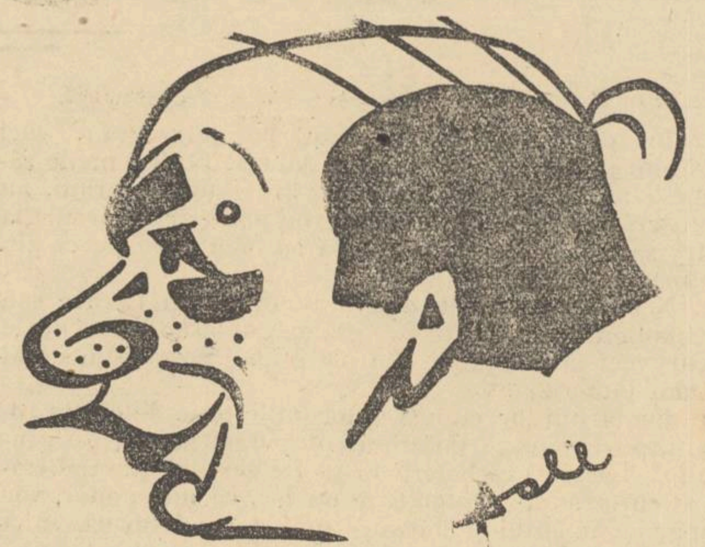
Cultura Românească 40 lei

A apărut:

INCERCĂRI ASUPRA FENOMENELOR PSIHICE ANORMALE

de ing. Henry Tillman. Membru al Instit. General Psihologic Paris. De vânzare la librăriile din Capitală. Pentru provincii contra ramburs pe adresa: Şaraga, Uranus 109, Bucureşti, Volumul Lei 75.

Teatrul Naţional din Cernăuţi



Mişu Fotino

— Domnul Mişu Fotino, fost director al Teatrului Mic şi actualmente director de scenă al Teatrului Naţional din Cernăuţi, a primit delegaţia de director al acestui teatru.

Curiozităţi

Un ambasador-ciclist

Şeapte posturi de ambasadori ai Statelor-Unite ale Americei de Nord, de prin diferite state, fiind vacante, s'au publicat numele candidaţilor pe care preşedintele Hoover îi va numi în curând, ca să reprezinte Marea Republică americană. Primul nume din această listă e al lui Willins, care în tinereţe şi-a început cariera ca simplu şampion ciclist.

Un timp oarecare, Willins a fost o mare celebritate ciclistă în lumea sportului american şi presa uneori se exprima astfel: „jurăm pe picioarele lui Willins". Apoi Willins a devenit un mare negustor de biciclete, iar astăzi e proprietarul unei mari fabrici de automobile.

O maşină de calculat

A murit în Anglia celebrul profesor de matematică Williams. Acum doi ani fiind sărbătorit de studenţi cu ocazia împlinirii a 80 de ani, Williams le-a cerut ca fiecare elev să nu se mărginească la felicitări, ci şi să-i mai pună câte o întrebare cu un calcul cât mai complicat sau compus din cifre mari şi multe, pe care să-l socotească în minte şi să dea rezultatul precis în minimum de timp posibil.

Deşi Williams a avut faima de adevărat jongleur al calculelor aritmetice, unul dintre studenţi i-a pus o întrebare: câte secunde au trecut în cei 80 de ani scurşi de la naşterea lui Williams?

Studentul a făcut în prealabil calculul respectiv în scris, şi i-au trebuit pentru aceasta vre-o cinci minute. Spre marea sa mirare octogenarul matematician i-a răspuns în 20 de secunde, anunţând o cifră ceva mai mare.

Studentul, triumfător, l-a corectat pe profesor şi i-a zis, că calculul scris a produs o cifră mai mică; la care Williams a observat numai atât:

— Aţi numărat greşit: n'aţi luat în seamă că în fiecare patru ani luna Februarie are nu 28 de zile ci 29, şi în plus — în anul 1900, Februarie a avut, totuşi 28 de zile şi nu 29!...

Se vinde un munte

In curând va fi vândut prin licitaţie muntele Puy-de-Dôme din Franţa, înalt de 1500 metri, care prezintă un vulcan stins de milenii.

Geologii au constatat că nici într'un caz nu se poate aştepta la redeşteptarea activităţii lui vulcanice; astfel că în craterul acestui munte, la punctul cel mai înalt al Franţei interioare, se vor ridica clădiri pentru hoteluri, sanatorii etc.

O insulă dispărută

In Ianuarie a. c. în vecinătatea vulcanului Krakatao (insula Java, din grupul insulelor Zond, care aparţin Olandei şi se află între Asia şi Australia) s'a ridicat din fundul oceanului o insulă de 280 metri lungime şi 140 înălţime, compusă din straturi vulcanice aduse de erupţia lui Krakatoa. Acum, această insulă numită Anakkrakatoa, s'a prăbuşit în ocean, formându-se în locul ei o adâncime de aproape 2000 metri.

Influenţa luminii asupra irisului

Voi, iubitori ai „ochilor albaştri ca seninul", cântaţi farmecul şi claritatea lor atât cât îi mai puteţi admira! Un cunoscut oculist german a prezis apropiata lor dispariţie. El face constatarea că ochii negri se acomodează mai bine cu lumina puternică, decât cei de coloare deschisă. Astfel se explică de ce în ţările tropicale, unde razele soarelui sunt foarte puternice, predomină ochii negri, iar populaţiunile ţărilor nordice, cu lumina potrivită, au în cea mai mare parte ochi albaştri.

Astăzi, când tehnica reuşeşte să dea o lumină artificială din ce în ce mai puternică, o reacţiune firească va închide tot mai mult coloarea irisului ducând la o fatală dispariţie a ochilor albaştri.

„Am iubit doi ochi albaştri".... va deveni un element de basm.

Cum s'a rezolvat criza după desfiinţarea poligamiei în Afganistan

Se ştie că reformele occidentale pe care regele Amanulach le-a introdus în Afganistan şi în special desfiinţarea poligamiei, l-au costat chiar tronul.

A fost o luptă teribilă între femeile din harem. Nici una nu vroia să-şi părăsească bărbatul comun.

Unul dintre miniştri avu o idee fericită: Comandă la Paris o mare cantitate de ciorapi de mătase pură „Trei Coroane", cunoscuţi la Paris ca cei mai fini actualmente. Şi cadânele se liniştiră.

Cărți și Reviste

ANDRÉ GIDE: L'École des Femmes
(N. R. F. Paris 1929)

Titlul acestei cărți este mult prea larg pentru conținutul ei. Școala femeilor? Această școală nu poate fi decât foarte complicată și variată, mai cu seamă când nu-i încorsetată într'o piesă de teatru și nu e vorba de una din lecțiile cardinale, din acele esențiale ...treceri la examen. Autorul a avut chiar un moment de ezitare împrumutând titlul lui Molière.

Așì vedea cu plăcere această carte făcând parte dintr'un ciclu de zece, douăsprezece volume, și pe deasupra toate chestiunile atât de riguros aprofundate să fie tratate ceva mai mult și în suprafață. O asemenea enciclopedie ar fi să fie o esențială materie pentru bacalaureatul fetelor, și s'ar putea înscrie cu folos în programe, în locul mineralogiei, de pildă.

Până atunci, această cărticică este o schiță care nu poate fi bine înțeleasă decât de cetitorii deprinși cu meditațiuni psihologice. Astfel, când Robert citează versul lui La Fontaine: „C'est le fond qui manque le moins” și logodnica lui îl aprobă și îl admiră, nu-i ușor de văzut, din cadrul prea vag al acestei citații, toată banalitatea și superficialitatea lui Robert.

André Gide înjugă la carul căsătoriei o femee care în nimic nu se mulțumește cu aparențele și un bărbat care nu trăește decât pentru aparențe, și încă cu sinceritate.

Eveline, idealistă și visând, confuz (e atât de tânără!) să se realizeze în viață estetic și cu totală sinceritate, iubește pe logodnicul ei, un om perfect în aparență, pentru care însă nu există decât aparențele în viață, pe când ea vede aceste aparențe ca simple exteriorizări ale unui suflet idealist și ale unor mari calități fundamentale.

Gradația prin care logodnica naivă se convinge de superioritatea logodnicului, este aceiași prin care cititorul vede găunoșia acestui Robert. In aceasta avem o dovadă mai mult de marea artă a lui Gide.

Urmează apoi o altă gradație ingenioasă, de mici fapte și neînsemnate convorbiri între cei doi soți, prin care se face lumină în capul Evelinei și sufletul ei se îngrozește. Totuși, ani și ani, până când se fac copiii mari, soția rămâne credincioasă la postul ei. Nu se pot schimba cu ușurință, nici credințele, nici idealurile aceleia care odată a putut, vai, să fie soție după o sublimă concepție pe care o formula astfel:

„Mi-aș iubi mai puțin soțul dacă aș fi scopul vieții lui. Ii sunt soție ca să-l ajut, nu ca să-l împiedic în cariera lui. Privirile lui trebue să meargă dincolo de mine și mult mai departe“.

O mică paranteză: Wells scrie undeva că o femee nu poate fi cucerită decât de bărbatul care face din fericirea ei scopul vieții lui, și că femeia are dreptul la acest nețărmurit devotament din partea aceluia care i-a promis fericirea. Să nu i-o făgăduiască, sau să i-o dea conform firii ei. Este desigur un antagonism nereductibil între aceste două concepții despre femee. Cine o fi având dreptate, Gide sau Wells?

Cartea, deși este unul din aceste moderne volume cu pagini puține și cu literă mare, este presărată și cu digresiuni luminoase din alte domenii psihologice, cum este acela atât de mult frământat de cugetători în ultimul timp: autosugestia.

„Nu este prea important, zice Gide, să spui ce gândești, fiindcă adeseori gândim atât de greșit!, cât este de-a spune ceiace ar trebui să gândești; căci cu încetul și fără să vrem, ajungem să gândim chiar, ceiace la început am spus numai din buze“.

Evelina se resemnează:

„Tot ce-mi rămâne de făcut este să mă pun în slujba unei ființe pentru care nu mai simt dragoste nici stimă; a unei ființe care nu-mi va fi recunoscătoare pentru sacrificiul meu, pentru că nu-i în stare să-l înțeleagă; a unei ființe a cărei mediocritate am văzut-o prea târziu; a unei ființe a cărui soție sunt..... Și totuși n'am ce-i reproșa lui Robert; cusururile lui din pricina cărora sufăr și pe care le urăsc, el nu le întrebuințează împotriva mea; așa dar, nu-i reproșez de cât că există în viața mea“.

Nu știu ce concluzie s'a gândit autorul că se poate scoate din cartea aceasta, dar este una dezasperantă și care se impune cu tiranie: Căsătoria nu-i posibilă decât între oameni ca aceia de pe vremea când a fost inventată, între suflete simple și simpliste.

Dintr'unul din planurile secundare ale frescăi acestia, atât de măestrit schițată de André Gide, mai țâșnește încă o dovadă a acestei amare concluzii:

Eveline își aduce aminte ce-a fost căsătoria „fericită“ a părinților ei: „Când tata îmi povestea despre ambițiunile lui din tinerețe și despre tot ce credea el că ar fi putut face, dacă ar fi fost mai bine ajutat de mama, nu mă puteam stăpâni să gândesc că se consolează dând vina pe dânsa, dar că poate tot de el ar fi atârnat ca să fie altfel. Totuși nu mă îndoesc că a suferit mult din pricina spiritului ei mediocru și mărginit”... Și această căsnicie după credința ambilor soți a fost „perfectă“. „Reușită“ a fost și a cuplului cel tânăr, Evelina-Robert, fiindcă el n'a fost nenorocit decât foarte târziu când a văzut că ea nu-l mai iubește, iar ea abia către sfârșitul vieței n'a mai văzut în căsătoria lor o soluție a existenței ei pe pământ și s'a dus, cu desperare, să găsească moartea într'un spital de războì pentru exantematici. — D. V. BARNOSCHI.

Les Nouvelles Littéraires — Nr. 356/929.

Arta cu care această revistă face propagandă pentru cărțile pe care le apreciază, este de o admirabilă ingeniozitate. De pildă în acest număr, în afară de douăzeci și cinci de recenzii semnate de *Edmond Jaloux, Pierre Bost, G. Mongredien, Ph. Neel, G. Girard, H. Corchier, M. Brion, J. Cassou, P. Gueguen*, etc., sunt șapte articole și eseuri care incidental, dar intenționat, cuprind de asemenea recenzii. Astfel, notele asupra unor cărți sunt încadrate în idei generale, sau într'un subiect mai vast, ceeace mărește interesul și atenția cetitorului, și mai ales când asemenea studii sunt semnate, ca acestea șapte, de: *Camille Jullian, Julien Benda, M. Martin du Gard, P. Chauveau, J.-J. Brousson, G. Kahn, An. Thérive.*

Acest ultim număr mai publică un capitol din romanul inedit al lui *Francis de Miomandre:* Baroque; articole despre Radiofonie de *P. Descaves* și *F. Fels;* portretul lui *Jean Cocteau* de el însuși; o caricatură de *Carlo Rim ;* revista revistelor; și se citează în liste bibliografice sau în chenare de reclame comerciale un număr de peste o sută de cărți...

Dacă ținem seama că fiecare revistă literară face propagandă pentru grupul ei de scriitori, în afară de acest formidabil post de difuziune generală, care este *Les Nouvelles littéraires*, nu mai trebue să ne mirăm de prosperitatea literaturii franceze, pentrucă avem dovada, că talentele nu sunt în primejdie să fie ignorate sau sabotate.

Din acest număr vom releva numai o notiță duioasă. *Barrès*, în prima tinerețe iubise o frumuseță celebră și mult iubită de mulți, baroneasa Deslandes. Ii dăruise un pieptene de aur lucrat după un desemn al lui. Mai dăunăzi această relicvă a fost vândută ca un obiect anonim, printre multe altele la Hôtel des Ventes. *Pierre Lièvre* relatează faptul cu accente de o pregnantă nostalgie. — *D. V. B.*

Flux și Reflux în literatură

Reputația literară suferă, în cursul veacurilor, variațiuni de tot felul. Balzac, cel mai viguros dintre toți romancierii francezi, n'a avut, în viață fiind, decât un foarte mic număr de admiratori și cititori, pe când Eugène Sue era ilustru. Baudelaire n'a fost recunoscut cât timp a trăit și n'a putut în ultimii ani ai vieții lui să-și tipărească o a doua ediție din „Fleurs du Mal“. Or, decând această operă a căzut în domeniul public, s'au vândut până acum 160 mii de exemplare. Sully Prudhomme, poet stimat totdeauna, și-a pierdut aureola de cugetător cu care-l împodobiseră contimporanii lui. Gloria lui Malherbe eclipsă pe aceia a lui Ronsard și judecățile pe care le-a adus Boileau asupra acestui dintâi poet liric francez l-au aruncat în umbră până când adevăratul loc în literatura franceză i l-au stabilit romanticii. Shakespeare n'a fost recunoscut de către Voltaire, care-l trata de „bețiv sălbatec”.

Aceste alternanțe și aceste opozițiuni de judecată aduse în cursul veacurilor asupra marilor scriitori au inspirat d-lui Léon Daudet, în „La Nation Belge“ reflexiunile următoare:

„O istorie critică a literaturii franceze, engleze sau a altei literaturi, va trebui să țină seamă de aceste variațiuni, de aceste culori ale timpului, de acest flux și reflux al reputației literare. Va trebui să-i caute rațiunile. Sunt glorii ca acele fluvii care, pentru o parte a cursului lor, devin subterane, croiesc labirinturi, sculptează peșteri și spelunci pentru a minuna pe unii exploratori, apoi își reiau, la lumina zilei, un curs impetuos sau maiestos. Cărțile sunt purtătoarele Spiritului, el însuși substanță insezisabilă, încântător ca focul, fluid ca apa. Când acest Spirit se impune, dealungul secolelor, chiar cu întunecimi sau eclipse, își dovedește supremația sa”.

G. B.

„Sub tegmine fagi“...

Revista franceză „*Annales poétiques*”, de sub conducerea d-lui André Dumas, după ce a consacrat un număr „poeziei căminului”, închină acum un număr gloriei murmurătoare și maiestoase a arborilor, care gem de multe ori de cruzimea și indiferența oamenilor necunoscători ai vechiului dicton oriental: „cine tae un copac, tae un om”.

Singuri, printre oameni, numai poeții sunt adevărații prieteni ai copacilor. Ei îi iubesc pentru umbra care-i îndeamnă la visare, pentru viața adâncă a cugetării ai cărei simbol sunt.

Cântecele cele mai inspirate copacii le-au găsit la romantici. Printre acele „aziluri vaste” ale pădurii, a cărei „austră tăcere” o iubea, voia Vigny să-și plimbe „sa maison du berger”. Sufletul eolian al lui Lamartine palpită la toate adierile, ca și codrii Libanului, iar Jocelyn al său se scaldă la izvoarele vieții în codrii virgini din Valneige. Victor Hugo, tot atât cât și al mării imense, este poetul codrului nemuritor. Ii prinde toate parfumurile, toate reflexele, toate misterele, toate șoaptele lui gingașe sau solemne. Arborii dela Villequier participă la doliul lui, după cum cei care domină localitatea la Bière au fost confidenții amorurilor lui. Acești mari lirici nu cred în indiferența naturii. Pădurea, veselă sau gravă, care cântă primăvara și plânge toamna, are pentru ei un suflet uman aproape și ia parte la toate simțirile și emoțiunile lor. Le vorbește, îi ascultă și le păstrează amintirile. Musset cere ca somnu-i veșnic să fie adăpostit de o salcie; Hugo dorește câțiva fagi și stejari:

Forêt! c'est dans votre ombre et dans votre mystère,
C'est sous votre branchage auguste et solitaire
Que je veux abriter mon sépulcre ignoré,
Et que je veux dormir quand je m'endormirai.

Mișcarea parnasiană, evocând o întreagă vegetație misterioasă și pitorească, ne conduce, cu Leconte de Lisle și Léon Dierx, printre boababi și alți arbuști din ținuturile necercetate. Dar sentimentul naturii se reînoește cu poeții simboliști. Ei nu spun prea mult, ca romanticii, la care natura împărtășia bucuriile și durerile lor, ci o întrebuințează ca să le traducă nostalgiile lor confuze și aspirațiunile lor recente. Aceste „forêts de symboles“, de care vorbia Baudelaire, le oferă o alegere infinită de alegorii și de imagini pentru a reda, „par correspondances“, tot ceeace nu pot exprima cuvintele. Astfel ne deschide d. Henri de Régnier o minunată pădure de visuri, cu subite lumini și miragii, fremătătoare și profundă ca propria-i inimă.

In versurile poetului retrăește majestatea arborilor primitivi, stejarii, pe care Grecii îi divinizau la Dodona și care formau, după frumosul strigăt al lui Frédéric Plessis,

Les échelons du rêve entre la terre et Dieu...

Filozofia lui Giordano Bruno

Problema centrală a filozofiei lui Bruno, scrie d. Al. Dima în revista „Roma“, privește universul, omul fiind numai un aspect secundar — fundamentul unei etice a carității împrumutată creștinismului. Iar ideea dominantă a acestei concepții e ideea de infinit. Antichitatea nu cunoscuse această idee. Pentru ea, simbol al perfecțiunii era cercul, finit. Alexandrinii introduseseră infinitul dar numai ca un atribut al divinității. In veacul al XV-lea N. de Cusa îl atribuise și universului, dar numai pe baza unei demonstrații logice. Reluând argumentul logic după care opera unui Dumnezeu infinit — Universul — nu putea fi mărginită, folosind impulsul științific al lui Copernic, plecând dela observația realității sensibile imediate, ce ne indică o schimbare continuă de orizont în raport cu punctul de contemplație al universului și întemeindu-se însfârșit și pe calitatea înnăscută a cunoașterii care postulează infinitul, Giordano Bruno ajunge la ideea de infinit pe care o înbrățișează cu pasiune și se face trâmbițașul ei pentru timpurile moderne.

Dumnezeu și natura laolaltă sunt infinite. Un pas mai departe și cele două existențe, ce până atunci stau izolate, se indentificau într'un panteism pe care abia mai târziu Spinoza avea să-l toarne în forme masive de plumb. Panteismul lui Bruno nu e deloc clar. Il întâlnim și în forma lui naturalistă, în sens adică de confundare a lui Dumnezeu în natura considerată ca scop, ca și în cea teistă ca pierdere a naturii în Dumnezeu. Se poate descoperi, în aceste două momente panteiste, tragedia renașterii, naturalistă pe deoparte, mistică pe de alta. In această latură Giordano Bruno e perfect reprezentativ.

Panteismul lui Bruno, prin nivelare totală a naturii în Dumnezeu se cerea însă împăcat cu principiul individualismului uman al renașterii. Care este locul omului în acest cosmos divin, infinit? Cu acest prilej construește Bruno teoria monadelor sale—anticipare minunată a gândirii lui Leibnitz — și consideră omul ca o monadă înzestrată cu puterea de a cunoaște universul, sau mai exact de a se recunoaște pe sine în univers, cu care se aseamănă prin această esență divină. Singur omul are această calitate. Și, până la un punct, Bruno reușește să salveze individualismul de sub valul nivelării mistice numai întrucât starea mistică e un privilegiu al individualității umane. — *G. B.*

Cele trei Atlantide

Incă nu s'au închis discuțiunile asupra fabuloasei Atlantide, mama necunoscută poate a celor mai vechi civilizațiuni. Pe când poeții visează la soarta ei savanții o discută cu severitate. D-l Camille Jullian rezumă discuțiunile lor în **„Revue de France“.** Astăzi nu mai e vorba de Atlantida, ci de mai multe Atlantide, deocamdată trei.

Atlantida lui Platon mai întâi: adică continentul care s'ar fi cufundat în Ocean între Africa și America, continent a cărui antică existență nu este scumpă numai imaginațiunii poeților, ci chiar a unui mare număr de savanți.

Atlantida numărul doi s'a ivit acum în urmă, nu din abisuri oceanice, ci din savantele și atrăgătoarele studii pe care d. Victor Bérard le-a consacrat Odiseei. Această de-a doua Altantidă este „toujours vivante et toujours mignonne“.

Este insula Calipsei, acum insula Perségil, lângă coloanele lui Hercules, la Gibraltar. Calipso, spune Odiseea, a trăit totdeauna în această insulă și numai aci. Aci fu leagănul și domeniul ei și, când fabulele grecești dispărură din spiritul oamenilor, aci își găsi Calipso mormântul. Calipso era într'adevăr fiica și regina înaltelor ținuturi ale lui Atlas, pe care le vedem profilându-se spre orizontul sudic. In apogeul lor grecii numeau pe zeiță copilul lui Atlas, munte care purta cerul. Și insula care-i încadra viața era Atlantida, ținut misterios și sacru, ca și existența acestei zeițe. Iată ceeace au crezut și-au repetat Helenii atâtor secole poetice. Și apoi, fu uitat unde era această Atlantidă, nu se știu unde trebuia să fie căutată nici nu mai fu apoi căutată și, ca și Thule a lui Pythéas, ea deveni un ținut al legendelor.

Mai există o Atlantidă a romancierului francez Pierre Benoit, oază misterioasă în plină Sahară, între prăpăstioasele peșteri dela Hoggar. Ținut al fanteziei? invenție a unui romancier cu doruri poetice?

Această ipoteză Hoggar este, ca și celelalte, poate mai mult decât celelalte, de ordin științific și de ținută istorică. Masivul a fost totdeauna domeniul unde, la anumite epoci, apăru o viață autonomă și o civilizație distinctă.

Intre cele trei Atlantide putem alege. Dar, la ce bun să alegi? Savanții, exploratorii, n'au decât să caute în nisip sau în valuri pe cele două Atlantide dispărute. Pentru cea a Calipsei, se întreabă d. Maurice Levaillant în Le Figaro, ce romancier ne va aduce, din această vacanță, o capodoperă din insula autentică unde Calipso „nu putea să se consoleze de a fi nemuritoare” și de-a avea o inimă. G. B.

Gândirea vizuală și visul

Gândurile noastre curg în șuvoae de **cuvinte,** fie că ne dăm seama de aceasta, fie că nu ne dăm. Noi **vorbim** când gândim. Este cineva care n'a observat aceasta? Explicația e ușoară: comunicările dintre indivizi se fac, în mod obicinuit, pe cale verbală. Intre gândire și expresia ei prin cuvinte s'a făcut o asociație definitivă: un reflex psihomotor verbal. Dar cum va fi gândind oare un surdomut din naștere la care nu s'a putut stabili un astfel de reflex?

In procesele gândirii nu se pot mânui decât materialele culese cu ajutorul simțurilor, al tuturor simțurilor. Dacă noi gândim în cuvinte, aceasta nu se datorește faptului că auzul ar fi cel mai de seamă simț ci pentrucă se pretează mai mult la comunicarea interindividuală. Un surdomut însă nu poate beneficia de acest material pentrucă nu l-a putut culege astfel că nu-i rămân decât imaginile vizuale, tactile, gustative etc. In consecință și gândirea lui nu va fi decât vizuală, tactilă, gustativă ș. a. m. d., cea vizuală păstrându-și însă egemonia. A existat într'o țară de nord o fată de o inteligență extraordinară care, deși surdomută și oarbă din naștere, a învățat totuși câteva limbi cetind cuvintele cu pulpele degetelor depe buze. Ea și-a desvoltat o gândire pur tactilă, pe care ne vine foarte greu să ne-o putem imagina, pentrucă ne-o întunecă cea verbală cu care ne-am obicinuit.

Dacă noi gândim astăzi în cuvinte, aceasta nu însemnează că am fost întotdeauna așa. In viața fiecărui individ a existat o epocă în care gândirea verbală era imposibilă pentru simplul motiv că nu putea vorbi și nici nu înțelegea cuvintele auzite. Aceasta a fost în copilărie, sub vârsta de doi ani. Gândirea copilului în această epocă e vizuală, sonoră, gustativă, olfactivă, cum vreți numai verbală nu. Lumea copilului e cinematografică în primul rând, o lume pe care iarăși n'am înțelege-o dacă nu ne-am reîntoarce din când în când la ea. Gândirea copilului e aceea la care ne întoarcem cu toții în timpul somnului — e **visul.** Ați observat că în vis noi **vedem** numai, totul e dramatizat, totul ne trece pe dinaintea ochilor ca un film de cinema. Se poate să existe în vis și elemente sonore însă cuvinte nu auzim, și când le auzim, suntem aproape de pragul trezirii. In timpul somnului noi ne întoarcem îndărăt spre începuturile copilăriei, ba încă și mai departe până la faza intrauterină luând chiar poziția, atitudinea fătului: capul plecat, genunchii îndoiți, membrele superioare adunate, inactivitate complectă, etc. In această regresiune ne pierdem rând pe rând toate achizițiunile de mai târziu începând cu ceeace am câștigat cu mai mare greutate: simțul etic. In această sărăcire progresivă pierdem și limbajul verbal, întorcându-ne la cel vizual care i-a precedat. In somnul adânc putem vedea frumuseți, putem auzi sunete cerești, putem simți arome îmbătătoare, dar nu vorbim și nu auzim vorbe înțelese. E un joc de imagini, o **gândire viziuală.** Chiar preocupările noastre actuale care ne pot urmări până la un punct în această regresiune, le transformăm tot într'un limbaj dramatizat, un limbaj vizual. Astfel că visurile nu reprezintă decât tot gânduri de ale noastre, tot frământări sufletești pe care le traducem în timpul somnului într'un limbaj arhaic pe care-l uităm din nou după ce ne trezim.

In copilărie până la doi ani nu poate să existe, după cum am amintit, decât gândirea vizuală, pentru că nu cunoaște copilul cuvintele. Mai târziu începe să le învețe, începe a gândi și verbal, tot mai mult verbal, până la pubertate când, în mod obicinuit —nu la toți—se stabilește definitiv acest ultim sistem Prima fază e cinematografică, totul se mișcă, copilul se joacă cu imaginile cum ne jucăm noi cu cuvintele. Aceasta corespunde fazei **animiste,** peste care a trecut speța umană întreagă și trece și individul. A doua fază numită **magică** sau a „atotputerniciei gândurilor” (Freud) e mixtă: gândire vizuală plus verbală, mai mult verbală. Un gând verbal e dramatizat astfel că copilul, în loc să se mulțumească de exemplu cu gândirea verbală: „ce bine ar fi să moară tata sau mama!“ el îl și vede mort, ca pe urmă, eventual, iar să-l învie, dacă-i pare rău de ceea ce a făcut. Exact ca în vis. Astfel de exemple găsim în **„Medelenii“** lui **Ionel Teodoreanu,** la discreție. Dănuț era un mare meșter mag. O ucidea și-o învia pe mamă-sa, după plac.

Faptul că, în regresiunile noastre din timpul somnului, dăm din nou peste gândirea vizuală, ar denota că aceasta a fost cea principală în copilărie. Dar nu numai aceasta, după cum se întrevede din alte feluri de manifestare a psihicului omenesc. Există și o gândire sonoră pe care o găsim în parte la muzicanți, apoi la poeții ale căror versuri sau proză e caracterizată mai mult prin muzicalitate verbală decât prin conținut, tot așa după cum la alții cuvintele sunt aproape viziuni, pe care le găsim de-abinelea precipitate în pictură și sculptură. La sculptori elementele vizuale sunt combinate cu altele tactile. Există iarăși oameni care pot diferenția după miros un amestec de patru-cinci și mai multe feluri de vin — capabili să poată gusta simfonii olfactive. Acestea nu reprezintă decât menținerea unei gândiri olfactive care formează probabil lumea principală a cânelui de rasă.

Artiștii în general formează o categorie de oameni care și-au putut păstra — determinați de anumite împrejurări, care le-au fixat accentul — un fragment dintr'o lume pe care ceilalți oameni au pierdut-o. Ei nu s'au rupt definitiv de paradisul copilăriei și, când ne vorbesc în graiul lor, în sufletul nostru răsună niște coarde vechi, aceleași coarde, pe cari cântam și noi odată — în gând. Arta adevărată izvorăște din acele stări crepusculare în care se îmbină gândirile elementare cu egemonia vizuală, și pe care le numim **reverii.** Epoca în care aceste reverii sunt la ele acasă e vârsta prepuberală, adică tocmai epoca magică a atotputerniciei gândurilor când dorințele nelimitate ale copilului stau în contrast violent cu forțele lui de executare. In reverii vizuale copilul își îndeplinește totul ce-i refuză realitatea. In stările patologice găsim câteodată niște regresiuni parțiale care ajung până în prima fază chiar, un fel de **vis în șuviță:** halucinațiile vizuale, sonore (sunete pe care le traduce bolnavul verbal), olfactive, gustative etc. Aceasta reprezintă o erupție în conștient a unor dorinți mascate pe care nu vrea să le gândească **verbal** (conștient) dar care își găsesc totuși un mijloc de expresie servindu-se, în mod automat, de un limbaj arhaic (vizual, sonor etc). Dar despre acestea poate cu altă ocazie.

București, 7 Martie 1929.

DR. C. VLAD

INSEMNĂRI

Poezia Căminului

Frumoasă idee a avut d. André Dumas, în *„Annales poétiques“*, pe care le conduce cu multă pasiune, să consacre un număr poeţilor căminului. Acest număr, în care întâlnim numele poeţilor : Coppée, Rodenbach, Verlaine, Samain, Le Cardonnel, Maeterlinck, Louis Mercier, André Rivon, Hélène Picard, F. Porché, Maurice Levaillant, André Payer, etc., este precedat de o prefaţă care se termină în felul următor :

„...Dar această poezie a focului, a lampei, va fi ea înţeleasă de nepoţii noştri ? Civilizaţia transformă totul. Pentru mierla din „Chantecler“ vatra este un teatru, teatrul feeriei pisicii şi cânelui.

Où tous deux veulent voir la Bûche-au-Bois dormant
Rougir de s'éveiller pris du prince Sarment...

Numai că, în marile noastre oraşe, cortina acestui teatru nu se ridică decât foarte rar. Calorifere şi radiatoare au înlocuit focul care dădea avânt visurilor noastre. Plăcile cheminées-lor rămân închise. S'au dus acele minunate extaze de care fu iluminată copilăria lui Loti:

„Veni bona şi aruncă un braţ de lemne peste cărbunii adormiţi. O mare roată luminoasă se desenă în mijlocul camerei, pe jos, pe pereţi, pe picioarele scaunelor, în toate locurile acelea care erau ale mele. Şi flacările acelea dansau, fâlfâiau, se întretăiau, totdeauna mai înalte şi mai vesele, făcând să urce şi să alerge dealungul zidurilor umbrele lungueţe ale lucrurilor“...

Iar în străzile şi casele noastre electricitatea îşi aruncă luminile ei crude. Nu mai sunt colţuri umbrite, nu mai e mister, nu mai este intimitate. In acele lungi seri ale iernii, doar la ţară mai licăresc lămpile palide de odinioară. Parizienii nu mai cunosc bucuria de a vedea focul.

Să ne grăbim dar, cât mai e timp, să grupăm câteva poeme „du coin du feu !“.

In amintirea lui Lafcadio Hearn

Se ştie că scriitorul englez Lafcadio Hearn, născut dintr'un tată irlandez şi o mamă greacă, şi căruia-i datorăm cele mai complete studii asupra Japoniei, fu într'atât îndrăgostit de această ţară încât se naturaliză cetăţean japonez.

Se căsători cu o indigenă, care-i fu o tovarăşă devotată. După moartea lui Hearn, în 1904, ea se consacră cu totul memoriei aceluia pe care-l iubise. Amintirile ei culese de Yone Noguchi, şi pe care d-na Marc-Logé le dă în traducere în *Revue Bleue,* atestă cultul d-nei Lafcadio Hearn (sau M-me Koizumi, căci marele scriitor îşi luase acest nume japonez în momentul căsătoriei sale) pentru soţul ei dispărut.

Yone Noguchi pune în fruntea amintirilor acestora o scurtă introducere, în care povesteşte o vizită făcută la văduva lui Lafcadio Hearn:

„Mi-a plăcut să constat că întreaga casă şi mai ales biroul lui Hearn erau în aceeaş stare, ca şi cum ar fi fost în viaţă. Devotamentul d-nei Koizumi servea, ca şi altădată, spiritul soţului său. Intr'adevăr, pentru noi, japonezele, mărturia aceasta a devotamentului pentru cel dispărut este foarte importantă. Intr'un colţ al biroului observai masa înaltă, pe care scria Hearn. Colţul lui favorit“.

Favorita marelui Solomon

S'a descoperit, într'o necropolă regală din Ierusalim, mumia Egiptencei care a fost soţia favorită a regelui Solomon.

Se ştie, astăzi, cum a cerut în căsătorie Solomon pe fiica faraonului Psiukhânnit al II-lea, suveranul celei de-a douăzeci şi una dinastii. Este o poveste întreagă care, de altfel, nu are nimic romantic. Căsătoria aceasta a fost rezultatul unui calcul politic. Solomon avea nevoe de un socru puternic, ca să poată supune pe unii dintre vasalii lui, ce se răsculaseră contra suzeranităţii. Celebrul egiptolog Gaston Maspero, istoricul popoarelor din Orientul clasic, a redat în toate amănunţimile ei această aventură interesantă. Faraonul dispunea pe atunci de un mare număr de ingineri egipteni, abili în a conduce operaţiunile unui asediu. Solomon tocmai asedia celebra fortăreaţă dela Gezer, unde se refugiaseră cei mai mulţi din duşmanii lui înverşunaţi. Dar îi lipseau lui Solomon ofiţeri de geniu capabili să deschidă tranşee şi să prepare lucrările pentru a da, la momentul oportun şi de aproape, asaltul final. Dorind alianţa atotputernicului faraon se gândi că, cel mai bun mijloc de-a deveni aliatul lui Psiukhânnit al II-lea, era să ceară în căsătorie pe fiica acestuia. Una din fiicele faraonului domni deci asupra neamului lui Israel. Inginerii egipteni făcură minuni sub frumoşii ochi ai unei principese din ţara lor, devenită regină la Ierusalim. Invingător al duşmanilor lui, Solomon fu în acelaş timp unul din cei mai fericiţi soţi.

Se cunosc mărturiile de recunoştinţă pe care le-a arătat puternicului său socru regele Solomon, prin omagiile făcute principesei, soţia lui. Pentru ea Solomon, care era un mare iubitor al construcţiilor luxoase, construi în grădina palatului său un delicios chioşc, decorat după moda egipteană. Nimic nu a fost neglijat pentru a lipsi de chinurile nostalgiei pe încântătoarea fiică a faraonului. Când scria tatălui său de pe ţărmurile Nilului, unde trece pe deasupra palmierilor şi a sicomorilor sborul maiestos al ibişilor trandafirii, principesa exilată putea vorbi, surâzând, despre frescele viu colorate, despre colonadele desfăşurate în formă de lotuşi înfloriţi, despre figurile de sfinx şi cărăbuşi, despre flacoanele cu parfumuri, despre cutioarele cu bijuterii, care întreţineau în jurul ei iluzia paradisului natal.

Mormântul egiptencei a fost descris încă din 1852 de către Félicien de Saulcy în al său „Voyage autour de la mer Morte et dans les terres bibliques“. Monumentul acesta funerar, cunoscut arheologilor sub numele de „monolitul egiptean din Siloé“, este cunoscut bine celor ce au vizitat locurile sfinte.

O informaţie apărută de câtva timp în gazeta „Al Makattam“, reprodusă şi comentată de către „Daily Mail“, anunţă că s'a descoperit în săpăturile colinei Ofel (vechiul Sion al regilor David şi Solomon) un sarcofag de o bogăţie orbitoare, înconjurat de vase de argint, amfore, bijuterii şi coroane de aur şi, printre aceste relicve, o mumie. Când fu ridicată masca de aur care-i ascundea faţa, se descoperi chipul unei femei tinere de tot care, în bucuria unei deşteptări îndelung aşteptată, părea că zâmbeşte luminişurilor cerului. In fundul sarcofagului se mai găsi un pergament, pe care Solomon scrise cu mâna lui elogiul soţiei sale favorite. — *G. B.*

Soarta lui Hoffmanstahl

Moartea neaşteptată şi tragică a lui Hugo von Hofmannstahl a redeşteptat interesul societăţii intelectuale pentru acest scriitor pe jumătate uitat. Relativ de mult devenise însă numele său celebru; piesele lui Hoffmannstahl erau montate de cei mai talentaţi regisori, iar „concepţiile“ lui asupra vieţii se comentau pretutindeni.

Dar în ultimii 10—15 ani numele acesta a rămas în literatură pe planul al doilea, dacă nu şi mai departe. Treptat, Hoffmannstahl s'a transformat într'un „libretist al lui Richard Strauss“, atâta.

Dar cum a spus într'o zi un om spiritual:

— Moartea e cea mai bună reclamă.

Astăzi, în legătură cu Hoffmannstahl, acest trist adevăr s'a justificat odată mai mult.

Creaţiunile lui Hoffmannstahl n'au fost niciodată profunde sau cu desăvârşire originale. El utiliza motivele altora, cu un rar spirit inventiv şi într'o formă strălucită, popularizând temele, care se impuneau şi zburau în aer, la începutul secolului nostru... Şi ceeace mai ales e caracteristic: el reprezinta tipul omului şi literatului incorigibil „ante-belic“; era contopit cu tihna şi siguranţa vieţii dinaintea fatalului 1914, — deci s'a găsit solitar şi neputincios în simplitatea aspră şi exigentă a vremurilor noi.

Inima lui n'a putut suporta durerea în urma pieirii singurului său fiu. E oportun aci şi instructiv să-l comparăm cu Goethe care şi el a supravieţuit fiului. Goethe, primind vestea teribilă, a tăcut şi parcă a intrat în sine; însă peste o jumătate de oră, şedea la masa lui de scris şi lucra.

„Inainte, peste morminte!“ a spus Goethe.

Hoffmannstahl s'a dovedit mai slab... Şi vor fi mulţi, poate, care vor reflecta că a fost şi mai omenesc... —*A.*

Centenarul muzicantului Gaetano Braga

Sunt o sută de ani de când s'a născut, în Abruzzes, un compozitor muzical, uitat azi, dar care a avut talent şi ale cărui lucrări au atins, unele, o celebritate mondială. Muzicantul acesta s'a numit *Gaetano Braga* şi opera lui o reaminteşte d. Alberto de Angelis în revista *„La Nacion“* din Buenos-Aires.

Cea mai cunoscută lucrare a compozitorului Braga este o serenadă intitulată *„Legendă Valahă“*, cântată pe vremuri în toată lumea. A mai compus apoi o serie de opere ce s'au jucat cu succes: „Alina“ în 1853; „Steaua din St. Germain“, mult aplaudată la Viena; „Margareta cerşetoarea“, care plăcu mult Parisului; „Caligula“, cântată în 1873 la San-Carlos în Lisabona şi o operă dedicată lui Rossini: „Aventurierii“, jucată la Milano.

Braga era un remarcabil violoncelist, foarte mult apreciat la Paris, unde trăi în intimitatea lui Gounod, Halevy şi Rubinstein şi unde era numit: „melodiosul virtuoz napolitan“. A făcut şi numeroase turneuri muzicale în America. Deşi Braga a murit sărac, în 1907, editorul celebrei „Serenade valahe“, în Boston, se spune că a câştigat de pe urma ei frumoasa sumă de 300.000 dolari. —*G. B.*

Molière... bolnav închipuit?

Un director de teatru francez, d. Gaston Baty, a vorbit într'o seară, înainte de a începe reprezentaţia „Bolnavului închipuit“ de Molière, despre autor şi operă, căutând să demonstreze că bolnavul din piesă a fost chiar Molière însuşi.

După ce a reamintit necazurile ce le avusese Molière în anii din urmă ai vieţii sale — moartea Madelinei Béjart, cea mai bună prietenă a lui; împăcarea cu Armande, totdeauna cochetă şi frivolă; purtarea puţin delicată a lui Lully faţă de el; încurcături băneşti şi, mai ales, boala care-l supăra uneori d. Gaston Baty spune:

„Subiectul ultimei piese Molière l'a luat deadreptul din viaţă, din viaţa lui. Bolnav, el a scris despre „Bolnav“...; în mâna medicilor, el aduce pe medici în scenă. Căminu-i era distrus, el scrie şi reprezintă distrugerea căminului; un om doborât de femei. Tot astfel pare un ecou din viaţa lui scena când micul Louison este însărcinat să spioneze pe Angélique: fiica lui Molière. Dar Molière trebue să scrie numai piese comice; trebuia să asigure viaţa trupei sale. Atunci, bolnavul lui trebuia să fie „închipuit“ şi să pună pe feţele hidoase ale celor din juru-i măşti surâzătoare şi poznaşe“. —*G. B.*

Moartea „Pictorului Sărăcimii“

A murit la Berlin în vârstă de 72 ani Heinrich Zille, supranumit „Pictorul sărăcimii“. Inzestrat cu un mare talent artistic, Zille a renunţat în mod conştient la cariera de concurent al marilor maeştri moderni, admiraţi de marele public, şi s'a devotat numai picturii cu subiecte din viaţa cerşetorilor, criminalilor, într'un cuvânt, a tuturor declasaţilor şi desmoşteniţilor din straturile de jos ale populaţiei Berlinului. El a creat şi eternizat mii de tipuri şi a fost iubit de toţi apaşii, de toate prostituatele, de întregul „Lumpenproletariat“ al Capitalei germane. Locuinţa şi-a ales-o totdeauna în cele mai sărace cartiere ale sectorului Norden. Viaţa reală de aci cu genul ei atât de original, cu tipurile, cu bucuriile şi durerile, cu dragostea şi suferinţa autentică — au fost fixate pe pânză de Zille, care le-a comunicat mereu şi o nuanţă de humor înduioşător. O pictură realistă în genul creaţiunilor combinate pentru ecran de Chaplin. Zille ducea în focarele mizeriei fiecare ban de care dispunea, iar la moarte, a lăsat prin testament toată averea sa artistică în folosul aceleiaşi sărăcimi dela Norden. — *N.*

Un muzeu Goethe

Se ştie că în casa natală a lui Goethe, la Francfort, s'a amenajat un muzeu. Consiliul municipal din Francfort a decis ca acest muzeu să fie mărit şi îmbogăţit. Mărirea se face cu cele două case învecinate celeia în care Goethe a văzut lumina zilei, pentru care consiliul a votat un credit de una sută de mii de mărci.

Archive, manuscrise şi portrete vor fi păstrate în parter, care va cuprinde şi o sală mare de reuniuni şi conferinţe. Toate documentele privitoare la copilăria, tinereţea, viaţa de student, şederea la Weimar, călătoria în Italia şi la ascendenţii lui Goethe, vor fi grupate în primul etaj, în ordine cronologică. O cameră specială va avea tot ceeace priveşte bătrâneţea poetului. Amintirile prietenilor lui vor fi colecţionate aparte.

Muzeul acesta va fi gata în 1932, dată a centenarului morţii lui Goethe, pe care Germania înţelege s'o sărbătorească cât mai solemn. — *G. B.*

Otto Ernst

Otto Ernst, cu numele întreg Otto Ernst Schmidt, s'a născut în 1862 la Ottensen lângă Hamburg ca fiu al unui lucrător de ţigări şi era destinat să devie meşteşugar, dar cu ajutorul unui profesor binevoitor al său făcu şcoala normală şi seminarul pedagogic, iar în 1883 ajunse profesor al acelui seminar. A debutat în 1888 cu un volum de poezii pentru care obţinu în anul următor premiul „Schiller“. A publicat apoi *essayuri* devenind un maestru al genului.

Intr'o serie de mici povestiri, parte serioase, parte hazlii şi satirice, Otto Ernst dovedi un fericit şi fin humor, unit cu o isteaţă mânuire a stilului. Aceleaşi calităţi au făcut succesul romanului său „Asmus Sempers Jugendland“ (1904) şi a urmării acestuia „Semper der Jüngling“ (1908).

Pe terenul dramatic Otto Ernst a dat încă în 1895 piesa „Die grösste Sünde“ (Cel mai mare păcat), pusă de unii alături de piesele lui Gerhard Hauptmann, — dar din cauză că s'au găsit în ea unele jigniri aduse bisericii nu s'a putut juca. In schimb comedia „Jugend von heute“ îi aduse un mare succes. Dar reputaţia mondială şi-a cucerit-o prin delicioasa piesă: „Flachsmann als Erzieher“, tradusă în 15 limbi, şi care s'a jucat şi la noi de nenumărate ori sub titlul: „Institutorii“. Intre alte piese ale lui mai pomenim: „Dreptatea“, „Bannermann“, „Tartufe ca patriot“, etc.

A trăit mai mult în Hamburg şi a murit acum câţiva ani.

O impresionantă mare nuvelă a acestui maestru ne-o redă în româneşte „Lectura, — floarea literaturilor străine“, în numărul pe săptămâna aceasta.

TAKY

BUCURIA FEMEILOR!



declară frumoasa artistă de cinema TILLA GARDEN. Crema parfumată Taky înlătură cu succes şi în câteva minute părul şi puful de prisos, — are un miros plăcut şi face pielea albă şi netedă. Taky-ul nu trebuie să lipsească de pe mescioara de toaletă a fiecărei femei.

Taky este o cremă care se întrebuinţează aşa cum iese din tub, este foarte bine parfumată şi întrece orice produs fabricat până în prezent. Cine a făcut o singură încercare cu Taky rămâne fidelă lui toată viaţa.

Taky-ul este economic, nu se usucă în tub, astfel că se poate întrebuinţa până la ultima picătură. O singură încercare vă va convinge.

NOTA : Crema Taky se vinde la preţul de lei 100 tubul. Taky se găseşte pretutindeni şi la PARFUMERIA „ELITEI“, Bucureşti, Calea Victoriei No. 39.

NOU! **NOU!**

A apărut:

„VIAŢA LUI EMINESCU“

Ediţia II-a
de *G. Galaction*

Un volum de 100 de pagini 8.- lei

CUM AM UCIS PE RASPUTIN

Ediţia IV-a
de *V. Purişkevici*

Un volum de 120 de pagini 10.— lei

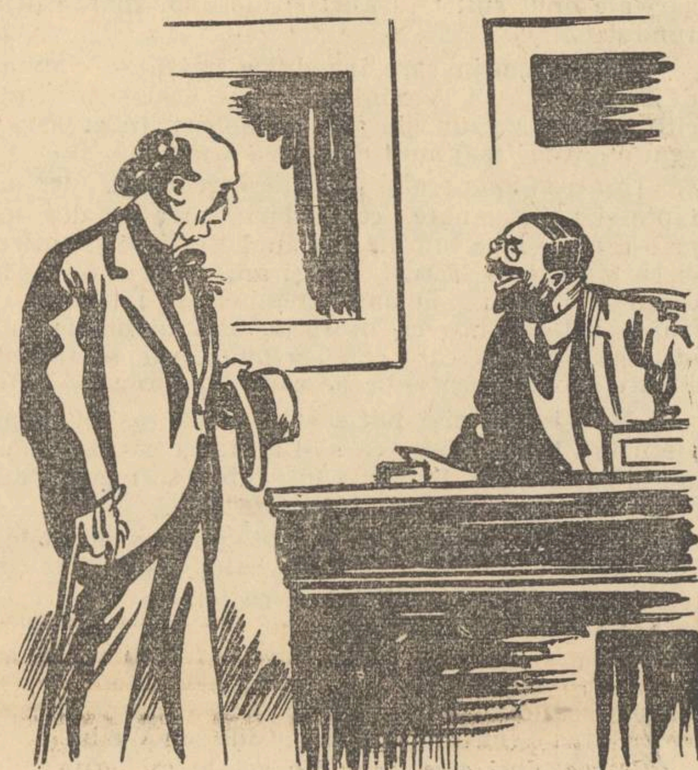
Toate în Biblioteca „DIMINEAŢA“

Editura „ADEVERUL“, S. A.

NEVRALGINE „JURIST“ VINDECA DURERILE DE CAP

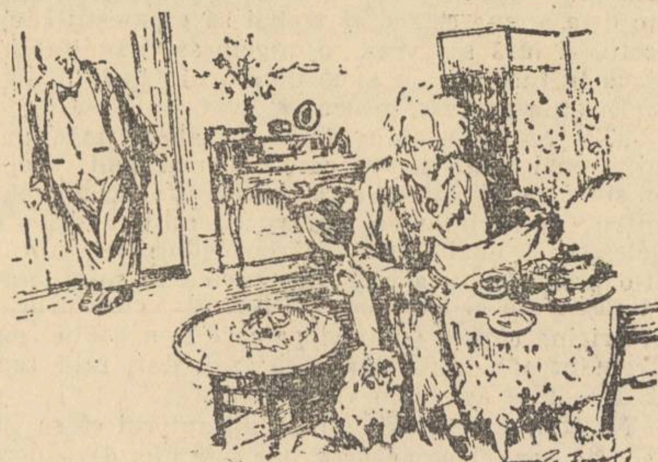


— Toată ziua se joacă cu toba; o să ajungă cu siguranţă muzicant.
— Mai de grabă, perceptor.



— Felicitările mele, maestre, ai o voce minunat de dulce.
— Cred şi eu, sunt diabetic.

SOLIDARITATE



— Cum ai convins-o pe bucătăreasă să rămâie?
— Draga mea... Am făcut-o să înţeleagă că ar fi o laşitate să mă părăsească.

O SCUZĂ



— Cum, Lizico, tânărul acela mai e aici?
— Ba nu, tăticule,... e altul.

TIP. „ADEVERUL“ S. A. STR. SĂRINDAR No. 7.—